

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

***ІНТИМНІ ВІДНОСИНИ У
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ УКРАЇНИ ТА СВІТУ***

Студентська колективна монографія

Івано-Франківськ
«Симфонія форте»
2021

УДК 316.62(477) (100)
І 73

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ЗВО «Університет Короля Данила»
Протокол № 10 від 25.03.2021*

І 73 **Інтимні** відносини у суспільно-політичному житті України та світу: студентська колективна монографія / наук. ред. О.В. Острогляд; ЗВО «Університет Короля Данила». – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. – 186 с.
ISBN 978-966-286-209-6

Колективна монографія присвячена розгляду впливу інтиму у сферах економіки, права, мистецтва, ІТ та PR на суспільно-політичне життя України та світу.

У монографії опубліковано студентські наукові проекти, підготовлені у рамках Всеукраїнського конкурсу студентських наукових проектів «Інтимні відносини у суспільно-політичному житті України та світу», який відбувся 9 квітня 2021 р.

Монографія розрахована на науковців, викладачів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, практиків у сфері економіки, права, мистецтва, а також усіх, хто цікавиться даною проблематикою.

УДК 316.62(477) (100)

ISBN 978-966-286-209-6

© ЗВО «Університет Короля Данила», 2021

Вступне слово

Дуже часто ми чуємо інформацію, яка зачіпає нас тим, що відбувається втручання в особистий простір. Причому якщо це стосується нас чи близьких, то одразу включається режим несприйняття, а коли, наприклад, посадовців то сприймається як належне. Ніби коли особа оголосила про свою публічність (зайнявши певну посаду, вигравши вибори чи просто беручи в них участь, або ставши блогером тощо) вона одразу втрачає право на приватність. Це одне з питань, яке пропонувалося дослідити студентам в межах проекту.

Інтимні відносини охоплювали, охоплюють і будуть охоплювати значну частину життя людей. Вони проникли в усі сфери і міцно там закріпилися.

Змінюється суспільство і змінюються інтимні відносини. Змінюються межі того, що вважалось неприйнятним і того, що суспільство приймає як допустиме. З давніх давен у людства існує культ красивого тіла, про що свідчать, наприклад, античні статуї. Проте і в ті часи виконавці таких творів піддавалися критиці за надто реалістичність (за переказами Мікеланджело ставили в вину м'язову реалістичність статей, через що навіть він навіть звинувачувався в розчленуванні трупів) так і тепер частина суспільства не сприймає мистецтво фотографії в стилі «ню».

На сьогодні технічний прогрес змінив і відношення до інтимних відносин, і, також, спростив доступ до тієї інформації, яка рідше була під заборонаю. Соціальні мережі, цифрова фото і відео-техніка перевернули уявлення про допустиме, інтимне, особисте.

В питанні особистого важливим є розуміння меж втручання. Якщо з кримінальною відповідальністю все більш менш зрозуміло – посягання на статеву свободу чи статеву недоторканість вже десятки, якщо не сотні років утворюють склад злочину. То з іншими сферами не так однозначно. Щодо недавніх прикладів, то це звільнення виховательки дитячого саду за фото з відпочинку в соціальних мережах, за нібито аморальний проступок.

Особливу небезпеку створює поведінка неповнолітніх в мережі Інтернет, де під впливом дорослих підлітки діляться інформацією інтимного характеру. Що в подальшому може призвести до посягання на їх життя та здоров'я.

Проте питання інтимних відносин це не лише питання права та його складової – відповідальності (хоча це теж дуже важливо, оскільки за даними офіційної статистики, тільки кількість злочинів, пов'язаних з насильством в сім'ї коливається останніми роками в межах 1500-2500¹). Це також питання і мистецтва – де межа між красивим і вульгарним? Це

¹ В'юник М.В. Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали) / М.В. В'юник, М.В. Карчевський, О.Д. Арланова; упоряд. Ю.В.Баулін. Харків: Право, 2020. С. 188

питання і економіки – зі швидкістю обміну інформації сьогодні, будь-яка негативна сторона в поведінці керівника корпорації в інтимній сфері часто ставить під питання саме існування цього бізнесу. Це також питання, що охоплює кілька сфер – мистецтва, економіки, права – наприклад, звинувачення в сексуальному домаганні актора призводить до зняття з прокату фільму в який вкладено кілька десятків мільйонів умовних одиниць, а це вже не лише питання мистецтва, а й матеріальні збитки і відповідальність.

Саме тому студентам для дослідження було запропоновано примірний перелік напрямків, що охоплювали економіку, право, мистецтво, IT і PR і могли стосуватися, наприклад, наступного: вплив відносин інтимного характеру на формування бізнесу; скандали особистого характеру та їх роль у коливанні ринків; інтим та фондові ринки; інтим у доказовому праві; Стамбульська конвенція та національне законодавство; добровільність згоди за наявності супутніх обставин; сексуальне насильство в ЗВО; булінг сексуального характеру в школах; розбещення неповнолітніх; домашнє насильство в інтимній сфері; оголена натура в мистецтві; сучасна фотографія; інтимна лірика; сучасні пісні про кохання; що можна поширювати в мережі і що за це буде?; де межа особистого в соціальних мережах?; «чорний» піар та його вплив; кейс Б.Клінтона або хто для Вас «Моніка» тощо.

Очікуваннями, які ставили перед собою організатори стосувалися того, що студенти могли запропонувати вирішення існуючих проблем, або вказати на такі, про наявність яких ми навіть не здогадуємося. А також, щоб молодь, в першу чергу для себе, зрозуміла де межа дозволеного і що кожна дія тягне за собою наслідки іноді близькі, іноді віддалені і часто не дуже приємні.

Чи справдилися наші очікування Ви можете перевірити прочитавши цю монографію.

Як на мене так!

к.ю.н., доц. О.В. Острогляд

БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ

Наприкінці ХХ століття, всесвітня павутина надала потужний поштовх для інтернетизації всього суспільства. А вже сьогодні, Інтернет має неминучий вплив на життя людей всієї вікової категорії, а особливо на дітей. За даними міжнародного дослідницького проекту ESPAD, у 2019 році лише 6,7% опитаних підлітків в Україні не користувались соціальними мережам. Майже 45% підлітків проводять у соціальних мережах до 3 годин на день, а ще приблизно 50% – 4 та більше годин [1] Офіційний сайт проекту проводить моніторинг та динаміку не тільки впливу Інтернету на дітей, а також вживання алкоголю та наркотиків серед молоді. Кожні чотири роки на офіційному сайті ESPAD опубліковуються міжнародні та національні звіти опитування дітей щодо важливих аспектів підліткового життя.

Діти використовують мережу Інтернет не тільки для розваг, а й для навчання. Користування Інтернетом під час карантину, через коронавірусну інфекцію (COVID-19), збільшилось майже вдвічі, як повідомляє мобільний оператор Vodafone. На віддаленну роботу перейшли не тільки дорослі люди. Діти, підлітки, студенти тепер навчаються дистанційно. Але не потрібно забувати про те, що Всесвітня павутина Інтернет, яка доступна нам, звичайним користувачам - це лише маленька частина того, що ми бачимо. Окрім інформації, якою ми користуємося і яку можемо бачити існує також і значна частина Інтернету, яка доступна не всім. Такі пошукові системи, як Google, не можуть виявити так званий вміст «чорного Інтернету», який використовується для легальної та незаконної діяльності. Прихована сторона Інтернету стала надійним притулком для нелегальних груп, які використовують його з різними цілями, починаючи від зброї, чужорідних тварин, шкідливого програмного забезпечення, дитячої порнографії та торгівлі людьми, закінчуючи шпигунством, відмиванням грошей та екстремізмом, і вже давно приваблює правоохоронні органи та увагу всього світу [2;3] На офіційному сайті «Радіо Свобода» Тетяна Савчук у своїй статті «Dark Web: прихована сторона інтернету, яка поширена в Україні» зазначає, що до потаємного Інтернету можна досить легко дістатися, наприклад, за допомогою спеціальних програм, таких, як Tor чи I2P. Tor дозволяє діяти анонімно, що надзвичайно ускладнює можливість відстеження дій в інтернеті.

¹ Білоусенко Таїсія Ігорівна, Факультет Міжнародної Торгівлі та Права, II курс, Київський національний торговельно-економічний університет. Науковий керівник: к.ю.н, доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу КНТЕУ Шведова Ганна Леонідівна

Ці дані, не можуть не хвилювати людей, а особливо батьків, які розуміють, що небезпека для їх дітей може надходити не тільки з вулиці, а й в самій домівці, тобто з Інтернету.

Діти піддаються великому впливу всього, що їх оточує, що вони бачать та чують. Але іноді інформація, що надходить, може сильно вплинути на їх психіку та поведінку, що призводить до великого стресу.

Дослідження показали, що стрес більш негативно впливає на дітей віком до 10 років. За статистикою Американської психологічної асоціації, близько 20% дітей повідомляють, що вони відчувають сильну тривогу та стрес, але, на жаль, лише 3% батьків можуть оцінити наявність стресу у своїх дітей [4] Міністерство охорони здоров'я попереджає, що стрес може мати форму певних фізичних симптомів, таких як біль у животі, головний біль та нудота. Окрім фізичного стресу, існує і психологічний стрес. Наприклад:

- зміни в навчальних показниках;
- вживання алкоголю або наркотиків;
- зміни у сні або харчуванні;
- скарги на фізичний стан;
- одержимі своєю вагою: необґрунтований страх ожиріння;
- часто виявляють агресію або жорстокість.

Що може призвести дитину до стресу?

Розповсюдженою небезпекою для дітей є булінг. Цей термін став популярним не так вже й давно. За даними Міністерства освіти і науки, булінг - це поведінка (дія чи бездіяльність) учасників освітнього процесу, що включає психологічне, фізичне, економічне та сексуальне насильство, включаючи використання засобів електронного спілкування, вчинених щодо неповнолітньої та (або) такої особи стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого психічному чи фізичному здоров'ю потерпілого може бути заподіяно шкоду [5]

Статистика в Україні:

67% дітей віком 11-17 років в Україні зазнали знущань; 48% дітей нікому не розповідали про випадки знущань; ... більшість дітей лають за те, що вони бачать, говорять і думають інакше, ніж інші [6]

Станом на 1 квітня 2020 року загальні суди винесли 482 ухвали про залякування учасників освітнього процесу.

Нагадаємо, що в січні 2019 року Порошенко підписав закон про відповідальність за булінг. Згідно з документом, порушники караються штрафом або, у випадку неповнолітніх, карають батьків. [10]

Булінг із застосуванням Інтернет-комунікацій, називається кібербулінгом. За даними ЮНІСЕФ, в Україні кожен п'ятий підліток визнав себе жертвою знущань в Інтернеті, а кожен десятий регулярно бреше своїм батькам або друзям про час, який вони проводять у соціальних мережах. Крім того, третина підлітків використовує соціальні

мережі для позбавлення від негативних почуттів, кожен восьмий підліток - залежний від соціальних мереж. В Україні понад 18% судових справ щодо булінгу, стосуються випадків, коли кібербулінг призвів до сильних психічних страждань дитини [8] В цій статті ЮНІСЕФ зазначає, що вплив булінгу та кібербулінгу сильно впливає на ефективність освітніх результатів дітей. 25% підлітків постійно відчувають, що ніколи ні про що не думали, крім моменту, коли вони знову можуть скористатися соціальною мережею. Кожен десятий підліток регулярно бреше своїм батькам або друзям про використання соціальних мереж. Більшість із них - 10-річні хлопці - 17,2%

Дослідження показують: «У Київській області було досягнуто найбільше домовленостей про переслідування або залякування в Інтернеті. Хлопчики більш сприйнятливі до приниження - 70%, але більшість дівчат страждають від знущань - близько 80%. Згідно з доповіддю про залякування в Інтернеті дослідження свідчать, що кожен п'ятий підліток визнавав себе жертвою знущань в Інтернеті [12]

У рейтингу форм кібербулінгу першу позицію має розповсюдження неправдивої інформації.

У рамках Всеукраїнської компанії проти кібербулінгу Docudays UA презентували аналітичне дослідження «Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України», інформує Міністерство цифрової трансформації України [7]

Деякі науковці радять уряду внести зміни у законодавство щодо булінгу.

Одна з пропозицій полягає у визначенні кібербулінгу, як окремого терміна для визначення відповідальності за домагання в Інтернеті та способи запобігання та усунення цього. Ці рекомендації стосуються також чинного законодавства про залякування «, - сказав Богдан Мойса, аналітик Docudays та один з авторів дослідження.

Кібербулінгом може бути і повідомлення та погрози в сторону дитини, розміщення фото та скріншотів чату, які компрометують підлітка, образливі коментарі. Кібербулінг може поширюватися й на комп'ютерні ігри.

Для того щоб зрозуміти краще, що таке кібербулінг, як його розпізнати та як видалити коментарі або фото в Інтернеті, МОН радить звернутися за допомогою в телеграмм до чат-боту «Кіберпес».

Цей чат створили в Міністерстві цифрової трансформації України у співпраці із ЮНІСЕФ в Україні та за інформаційної підтримки Міністерства освіти [8]

Далі ми можемо детальніше ознайомитися з роботою чат-боту «Кіберпес» в додатках.

Додаток 1- Головна сторінка «Кіберпес»

Додаток 2- Поняття кібербулінгу

Додаток 3- Перші дії при кібербулінгу

Додаток 4- Гарячі лінії для допомоги проти кібербулінгу у школі

У 2015 році ЗМІ заговорили про таку гру молоді, як «Синій кит». Він з'явився в Інтернеті, а саме в Росії, а потім поширився не лише в Україні, а й у всіх країнах колишнього СРСР. Пізніше гра поширилася на Західну Європу, Африку (Кенію), Китай та Південну Америку.

Суть цієї гри полягала в тому, що діти врешті покінчували життя самогубством. Згідно із повідомленнями ЗМІ та волонтерами, які приєднуються до гри під виглядом учасників з метою виведення працівників пробації з «груп смерті» та запобігання дитячому самогубству, гра розпочинається після того, як користувач розміщує хештеги, які мають підтекст зацікавлення темою самогубства, зокрема: #явигре, #тихийдом, #синий, #синей, #f57, #синийкит, #морекитов, #ждуинструкцію, #разбудименяв4:20 та ряд інших.

Потім з новим потенційним гравцем зв'язується куратор групи, який спочатку розпитує новачка про його проблеми, чому його зацікавило самогубство, після розмови з новачком він отримує набір завдань, одним з яких є посилання на сайт, що проводить геолокацію (для того, щоб визначити точне місцезнаходження гравця так, щоб у разі його передчасної відмови його можна було шантажувати), пізніше повідомляється, що гравець повинен підготуватися до вчинення, на 50-й день після реєстрації, самогубства, і що він не може раніше вийти з гри без наслідків для його здоров'я, а також родини та друзів [9]

В департаменті кіберполіції, засвідчують, що це є шлях заробітку, адже підлітки повинні все знімати на відео, надалі ці матеріали розповсюджували в Даркнет.

В 2019 році МВС України попередило батьків про те, що в країнах Європейського союзу з'явилась нова гра, схожа на «синій кит». ЗМІ дало назву цій грі «зникнути за 24 години». Підліток має зникнути за 24 години, не використовуючи засоби зв'язку. Кінцевим результатом, має бути його зникнення, щоб ні друзі ні батьки не змогли його ніколи знайти [13]

У 2017 році в Україні стала популярною нова гра «Червона сова». Концепція гри «Червона сова» дуже схожа на «Синього кита» - у неї є «куратор», зв'язок «ВКонтакте», жертви-підлітки та виграш призів (точної інформації немає). Але є деякі відмінності. Як проходила гра зі слів підлітка який потрапив у гру: у приватному повідомленні «ВКонтакте» підлітку написав таємничий «куратор» і сказав, що потрібно «не спати 12 днів». Під час гри куратор перевірить гравця словами «Чи сова спить?» Відповідь - «сови ніколи не сплять». Крім того, «плеєр» повинен бути завжди в мережі, і коли «куратор» надсилає відео - його потрібно негайно переглянути. Ви виконали завдання, не засинаючи протягом 12 днів - тоді ви нібито отримали «великий приз» [14]

Ті хто придумує такі ігри, добре розуміються в тонкощах дитячої психіки.

Для того, щоб розпізнати, чи є дитина об'єктом кібербулінгу зі сторони адміністраторів цих ігор, батьки мають знати 4 тривожні сигнали.

1. Дитина стає слухняною, але «закритою в собі» (наприклад коло друзів змінилося або улюблене хобі вже йому не цікаве). Він вважає, що в Інтернеті знайшов своїх однодумців та тільки ці «друзі» найкраще його розуміють.

2. У підлітка змінюється розпорядок дня (почав більше часу проводити за комп'ютером, вечеряти в кімнаті або прокидається в один і той самий час(здебільшого зранку)).

3. Підлітку не вистачає сну, він може прокинутися занадто рано (4 або 5 ранку). Цей період часу обраний спеціально: по-перше, дитина буде відчувати втому після пробудження вночі, тому вона швидко стане втомленою і дратівливою, а творцю небезпечних сайтів потрібні невтішні речі в житті дитини. По-друге, на світанку організм виробляє адреналін після пробудження, тому підйом в цей час викличе тривогу і страх перед майбутнім.

4. Активні постійно повторювані малюнки (захопившись чимось, підлітки починають це демонструвати в малюнках).

Якщо ж ваша дитина й потрапила в цю небезпечну спільноту, психологи радять батькам негайно почати говорити с дітьми, тобто :

1. По-перше, задайте дитині нейтральне запитання про її захоплення в Інтернеті або про те, які ігри зараз популярні. Послухайте, що говорить дитина. Якщо він нічого про це не знає - добре (тут головна мета - не вдаватися в подробиці, щоб не викликати його цікавості). Якщо він знає, будь ласка, уважно послухайте історію. Якщо він містить всю детальну інформацію та деталі, не написані в Інтернеті, можливо, існує ризик того, що ваша дитина вже у грі.

Також має насторожити, якщо син чи дочка розказують про подружку, що бере участь в грі – цілком ймовірно, що він бреше і грає сам.

2. На підлітків не діють слова, що такі ігри небезпечні і в цьому, нажаль, немає сенсу. Ефективніше сказати прямо, що ним маніпулюють.

Для них буде відкриттям почути, що людина, яка загрожує рідним та близьким, знаходиться в іншому місті або навіть країні або, ще краще, психічно хвора. І основне завдання – це підкорити волю дитини та маніпулювати нею, а не вбивати батьків. Потрібно розказати їм, що маніпуляціям піддаються дорослі, дуже багато заощаджень шахраї отримали таким чином, вони телефонують дорослим серед ночі і кажуть, що близькі потрапили в біду. Покажіть дитині, що всі вразливі – для неї дуже важливо почути це від авторитетного дорослого.

3. Завдання вашої розмови - знайти правильний підхід до дитини, порозумітися з нею, дати розповісти все, що тривожить його, та зрозуміти, чого дитині не вистачає в цей складний підлітковий вік.

4. Велика кількість батьків обирають варіант ізолювати дитину від телефону, закрити вдома і т.д. Але це не вихід – в XXI столітті підліток, якщо захоче, піде на все щоб вийти в мережу, та отримати, що йому потрібно. Дитина завжди знайде спосіб обійти вашу заборону. Завдання для вас – не контролювати, а подарувати підтримку, і дитина прийде до вас з проблемою, і не буде намагатися вирішити її сама.

5. Головне - знайти емоційний зв'язок, зараз це важливо як ніколи. Більше проводьте час з нею, розповідайте, що в її віці ви теж помилялися, але наголошуйте що вам допоміг хтось із дорослих. Важливо донести дитині, що навіть його «ідеальні» батьки «не ідеальні» і теж робили помилки, і це нормально, що нормально просити допомоги у дорослих. Якщо ви бачите, що дитина вас не сприймає, попросіть її відкритися тому, кому вона довіряє.

6. Якщо раніше ви вважали, що втручатися в приватне життя некоректно, то зараз цього потребує ця небезпечна ситуація. Ви можете читати чати дитини, або переглядати його сторінку в соціальних мережах, але головне - в присутності дитини.

8. Якщо ви знаєте, що ваша дитина все ще грає в ігри, лягти їй не потрібно. Покажіть інші емоції - плач, покажіть, наскільки ви хвилюєтеся, і турбуєтеся про неї. Розмовляючи з дочкою, батько повинен знайти щось гідне похвали, і в дусі розмови з хлопчиком: «Давай поговоримо як чоловік із чоловіком, що ми (саме ми!) можемо зробити в цій ситуації». Якщо батька немає, попросіть поговорити с тим кому довіряє дитина - дядькові, чоловікові, сестру тощо. Батьки повинні приділяти більше уваги своїм дітям, незалежно від віку [15; 16; 17]

Список використаних джерел:

1. ESPAD [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uisr.org.ua/espada>

2. Dark Web: прихована сторона інтернету, яка поширена в Україні [Електронний ресурс] // радіосвобода. – 5. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/>.

3. «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – ЕСПАД (ESPAD)» [Електронний ресурс] // ESPAD. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uisr.org.ua/espada>.

4. Вплив стресу на організм дитини Чим можуть допомогти батьки і коли варто звертатися до лікаря. [Електронний ресурс] // Центр громадського здоров'я МОЗ України. – 2708. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.phc.org.ua/news/vpliv-stresu-na-organizm-ditini-chim-mozhut-dopomogti-batki-i-koli-varto-zvertatisya-do>.

5. #СтопБулінг [Електронний ресурс] // ДНЗ» Сумський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості». – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://scptu.sumy.ua/%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B1%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B3/>.

6. 67% дітей в Україні стикалися з цькуванням [Електронний ресурс] // BBC News. – 20. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.phc.org.ua/news/vpliv-stresu-na-organizm-ditini-chim-mozhut-dopomogti-batki-i-koli-varto-zvertatisya-do>.

7. «Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України» [Електронний ресурс] // Docudays UA. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/>.

8. Кіберпес: в Україні розробили чат-бота для боротьби з кібербулінгом [Електронний ресурс] // Нова українська школа. – 2. – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/news/kiberpes-v-ukrayini-rozrobyly-chat-bot-dlya-borotby-z-kiberbulingom/>.

9. Синій кит: Гра за 50 кроків до смерті Посилання на джерело: <https://te.20minut.ua/Podii/siniy-kit-gra-za-50-kroktiv-do-smerti-10586562.html> [Електронний ресурс] // 20 хвилин. – 22. – Режим доступу до ресурсу: <https://te.20minut.ua/Podii/siniy-kit-gra-za-50-kroktiv-do-smerti-10586562.html>.

10. Порошенко підписав закон про відповідальність за булінг [Електронний ресурс] // LB.ua. – 16. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2019/01/16/417322_poroshenko_podpisal_zakon.html .]

11. ЮНІСЕФ: Українські підлітки нехтують своїм здоров'ям, погано харчуються та проводять життя в соціальних мережах [Електронний ресурс] // intrerfax-Україна. – 2205. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/588742.html>.

12. Кожен п'ятий підліток визнавав себе жертвою онлайн-знущань, - дослідження про кібербулінг [Електронний ресурс] // LB.ua. – 9. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/society/2020/10/09/467767_kozhen_pyatiy_pidlitok_viznava_v.html.

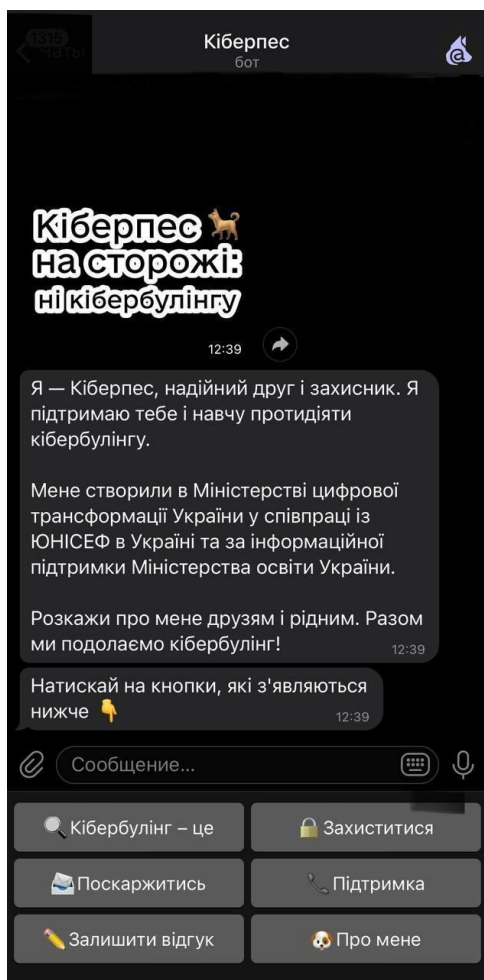
13. «Зникнути на 24 години»: МВС б'є на сполох через нову «гру» для дітей [Електронний ресурс] // Укрінформ – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2740530-zniknuti-na-24-godini-mvs-be-na-spoloh-cerez-novu-gru-dla-ditej.html>.

14. Нова гра «Червона сова» [Електронний ресурс] // Університет Банківської справи. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://cibs.ubs.edu.ua/chervona-sova/>.

15. [Поради батькам: як правильно застерегти дитину від смертельних інтернет-ігор? Посилання на джерело: <https://vn.20minut.ua/Podii/poradi-batkam-yak-pravilno-zasteregti-ditinu-vid-smertelnih-internet-i-10588346.html> [Електронний ресурс] // 20 хвилин. – 26. – Режим доступу до ресурсу: [https://vn.20minut.ua/Podii/poradi-batkam-yak-pravilno-zasteregti-ditinu-vid-smertelnih-internet-i-10588346.html.]

16. [Як вберегти дитину від Інтернет-ігор із фатальними наслідками [Електронний ресурс] // Український інтерес. – 1302. – Режим доступу до ресурсу: <https://uain.press/articles/yak-vberegty-dytynu-vid-internet-igor-iz-fatalnymu-naslidkamy-996752>.]

17. [ЯК УБЕРЕГТИ ДИТИНУ ВІД НЕБЕЗПЕЧНИХ ОНЛАЙН-ІГОР [Електронний ресурс] // Старовижівська районна державна адміністрація. – 20. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.stvadm.gov.ua/index.php/3101-yak-uberehty-dytynu-vid-nebezpechnykh-onlayn-ihor>.]



Додатки

Додаток 1- Головна сторінка «Кіберпес»

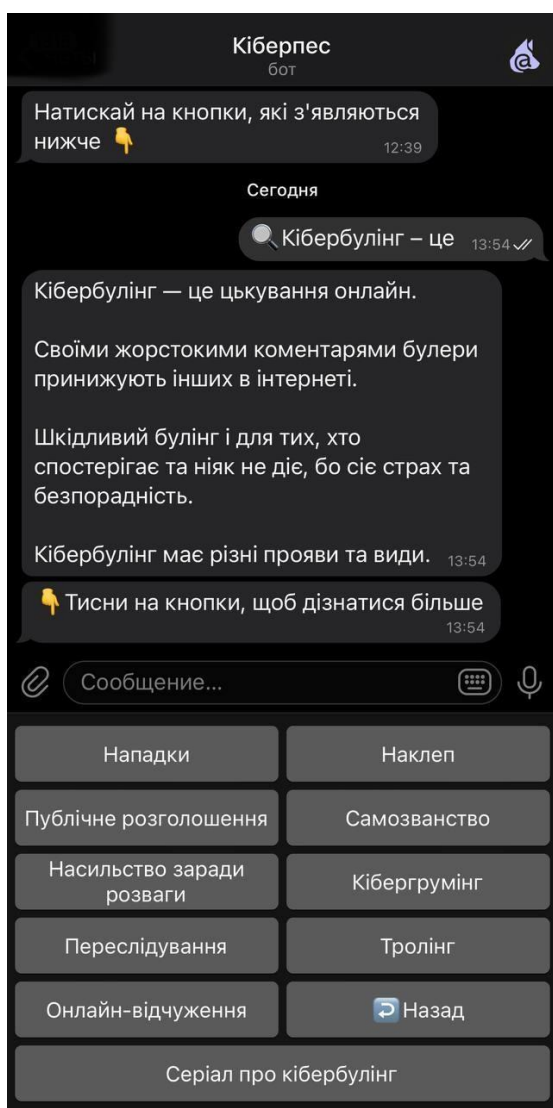
Я-Кіберпес, надійний друг і захисник. Я ідтримую тебе і навчу протидіяти кібербулінгу.

Мене створили в Міністерстві цифрової трансформації України та за інформаційної підтримки Міністерства освіти України.

Розкажи про мене друзям і рідним. Разом ми подолаємо кібербулінг!

Натискай на кнопки, які з'являються нижче.

Додаток 2- Поняття кібербулінгу



Кібербулінг – це цькування онлайн.

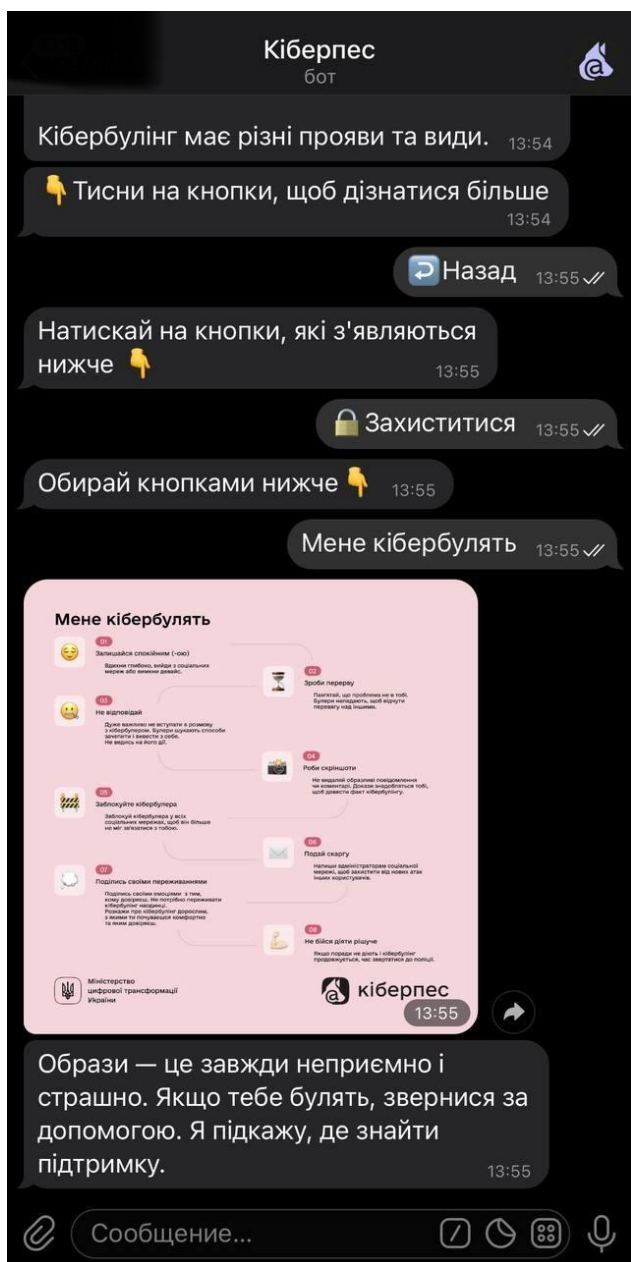
Своїми жорстокими коментарями булери принижують інших в інтернеті.

Шкідливий булінг і для тих, хто спостерігає та ніяк не діє, бо сіє страх та безпорадність.

Кібербулінг має різні прояви та види.

Тисни на кнопки, щоб дізнатися більше

Додаток 3- Перші дії при кібербулінгу



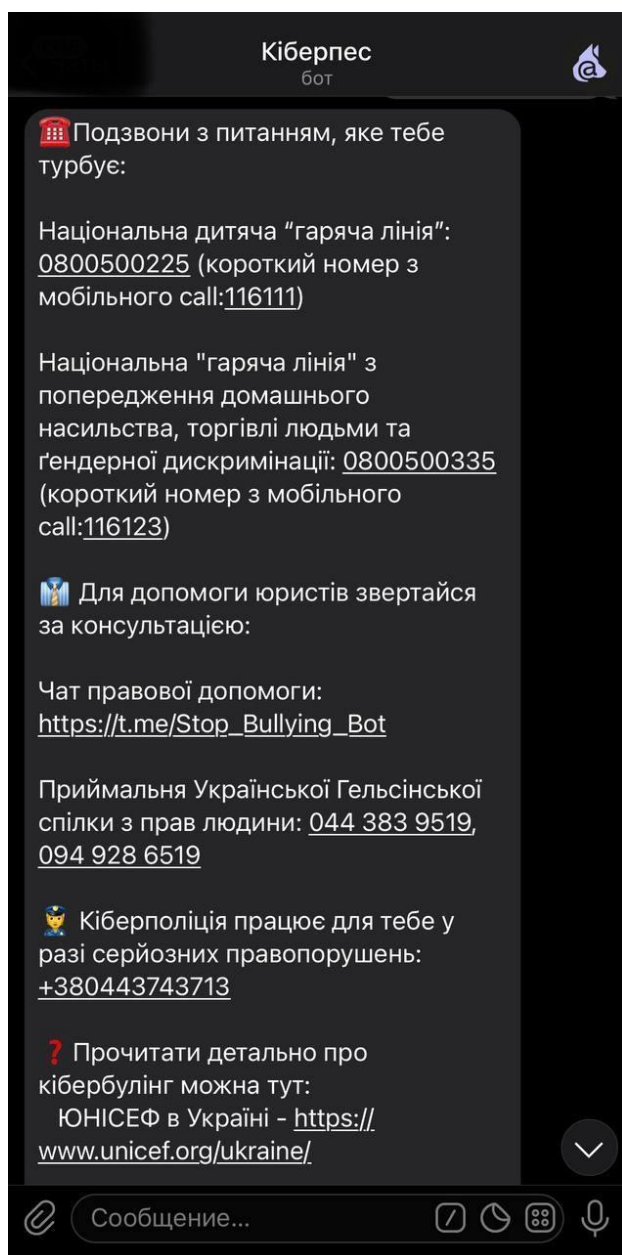
Образи – це завжди неприємно і страшно. Якщо тебе булять, звернися за допомогою. Я підкажу, де знайти підтримку.

- 1. Залишайся спокійним(-ою).** Вдихни глибоко, вийди з соціальних мереж або вимкни девайс.
- 2. Зроби перерву.** Пам'ятай, що проблема не в тобі. Булери нападають, щоб відчувати перевагу над іншими.
- 3. Не відповідай.** Дуже важливо не вступати в розмову з кібербулером. Булери шукають способи зачепити і вивести з себе. Не ведись на його дії.
- 4. Роби скріншоти.** Не видаляй образливі повідомлення чи коментарі. Докази знадобляться тобі, щоб довести факт кібербулінгу.
- 5. Заблокуй кібербулера у всіх мережах,** щоб він більше не міг зв'язатися з тобою.
- 6. Подай скаргу.** Напиши адміністраторам соціальної мережі, щоб захиститися від нових атак інших користувачів.
- 7. Поділись своїми переживаннями.** Поділись своїми емоціями з тими, кому довіряєш. Не потрібно переживати кібербулінг наодинці. Розкажи про кібербулінг дорослим, з якими ти відчуваєшся комфортно та яким довіряєш.
- 8. Не бійся діяти рішуче.** Якщо поради не діють і кібербулінг продовжується, час звертатися до поліції.

своїми емоціями з тими, кому довіряєш. Не потрібно переживати кібербулінг наодинці. Розкажи про кібербулінг дорослим, з якими ти відчуваєшся комфортно та яким довіряєш.

8. Не бійся діяти рішуче. Якщо поради не діють і кібербулінг продовжується, час звертатися до поліції.

Додаток 4- Гарячі лінії для допомоги проти кібербулінгу у школі



Подзвони з питанням, яке тебе турбує:

Національна дитяча «гаряча лінія»: **0800500225**

(короткий номер з мобільного call: [116111](tel:116111)) Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації: **0800500335**

(короткий номер з мобільного call: [116123](tel:116123)) Для допомоги юристів звертайся за консультацією:

https://t.me/Stop_Bullying_Bot

Приймальня Української Гельсінської спілки з прав людини: **044 383 9519, 094 928 6519**

Кіберполіція працює для тебе у разі серйозних правопорушень: **+380443743713** Прочитати детально про кібербулінг можна тут:

ЮНІСЕФ в Україні - **<https://www.unicef.org/ukraine/>**
ЛаСтрада <http://la-strada.org.ua/>

ОСОБЛИВОСТІ ТАБУЙОВАНОЇ ТА ЕВФЕМІЗОВАНОЇ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ КОНТЕНТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ІРИНИ ВИХОВАНЕЦЬ)

Анотація. У дослідницькій роботі йдеться про діалектні слова та висловлення, що вживаються з метою уникнення грубого чи непристойного змісту (евфемізми), а також про особливості табуйованих лексем у мережевому мовленні, зафіксованому у блозі Ірини Вихованець (Фіїнки).

На сучасному етапі розвитку мови як неповторного та результативного засобу спілкування спостерігаємо чіткий лінгвістичний мейнстрім щодо вивчення мови у соціальному вимірі. Маємо на увазі великою мірою дослідження мовлення, репрезентованого окремими соціальними групами, діалектного зокрема. Неможливо уявити мову окремого суспільства та говір окремого регіону, у якому вона поширена і функціонує, як і не можна заперечувати наявність ефективного двостороннього зв'язку – зв'язку мови та соціуму. Одним із проявів такої нерозривної взаємодії є відображення суспільних заборонених проскрипцій у мові. У культурі, релігії, повсякденному побуті вони віддзеркалюються на лексикографічному складі, граматичній структурі мови, стилістичних засобах, якими користуються носіїмовної спільноти. Лексичні табу та евфемізми виникають у мовленні в результаті заборони на використання слів сакрального або ж негативного змісту й формують мовленнєву поведінку будь-якої цивілізації. У своєму дослідженні ми взяли за основу аналіз функціонування евфемізованих та табуйованих лексем і лексичних сполук (маємо на увазі словосполучення і речення) у гуцульському говорі, репрезентованому мережевим дискурсом (блог Ірини Вихованець (дописи в соціальних мережах (інстаграмі і фейсбуці), влоги з «Ліжник ТВ»). Діалектне мовлення – природна сфера побутування емоційно-забарвленої лексики, з допомогою якої оприявлюється безпосереднє сприйняття реальної дійсності людиною, її об'єктивної оцінки. Таким чином, на наше переконання, можна простежити взаємозв'язок мови та моралі, мови та культури, мережевого (інтернетного) дискурсу і діалектного мовлення тощо.

Мовленнєву культуру окремої особи й усього народу, її змін і рівень розвитку визначають два основних чинники: стан і багатство мови у конкретний період функціонування, зокрема синонімічні можливості

¹ Борик Роман, Косар Дмитро, Кріль Владислав, студенти II курсу спеціальності 192 «Архітектура та містобудування» ЗФПО Коледжу Університету Короля Данила, Науковий керівник: Фінів В.М., викладач кафедри перекладу і філології ЗВО «Університет Короля Данила», к.ф.н.

мови, та позамовні обставини, рівень, сутність життя народу, передусім його освічених верств. Найголовнішою особливістю, ознакою мовної культури є канонічність та нормативність мовлення – і це чи не найбільш дискутована категорія сьогодення. У поняття норми входить і явище коректності мовлення, що, межуючи з евфемістичністю, забезпечує реалізацію такої важливої мовної категорії, як образність [4, с. 329].

Мета цієї роботи – дослідити мовні засоби евфемізації та особливості табуїзмів в мережевому діалектному дискурсі та розкрити специфічні риси евфемістичних висловлень у сучасному гуцульському мовленні.

Мета реалізується шляхом виконання таких завдань:

- висвітлити дефініції понять «евфемізм», «табу», «діалект»;
- виокремити та систематизувати евфемістичні та табуйовані лексеми і лексичні сполуки у діалектному мовленні Ірини Вихованець.

Вторинні назви – це один із найбільш поширених способів найменування в літературній мові і діалектах. Як зазначає П. Гриценко, «акт вторинної номінації базується на встановленні класифікаційних зв'язків репрезентованих явищ як суміжних (у просторі, часі, функціонально) або протиставлюваних. Унаслідок вторинної номінації виникає ширше чи вужче номінативне поле лексеми» [2, с. 120]. Характерною особливістю вторинної назви є те, що нове найменування надається предмету, явищу чи особі, які вже має свою назву. При цьому витіснення уже наявної лексеми іншою, новою відбувається далеко не завжди, значно частіше вторинний номенфункціонує поряд з попередньою назвою як дублетний. «За умов дублетності назв частими є їх функціональне, семантичне, стилістичне розмежування,» – зауважує П. Гриценко. [2, с. 125]. Проте зауважимо, що наступна (вторинна) номінація завжди містить оцінку того, що вона позначає, яка в багатьох випадках є залежною від ситуацій, дій, характеристик, що лежать в основі переосмислення мовних одиниць. Одна з визначальних властивостей діалектної (говіркової) лексичної системи – її емоційно-експресивна насиченість. Яскравою ілюстрацією цього є розгалужені синонімічні ряди. Як зазначає С. Бевзенко, у діалектах широко розвинута лексична синонімія, яка слугує «засобом вираження найрізноманітніших змістових, стилістичних та емоційних відтінків мовлення» [1, с. 192]. Зокрема, для лексики сучасної української діалектної системи характерна наявність великої кількості вторинних назв. Простежимо сказане безпосередньо на матеріалі нашого дослідження у роботі далі.

Для кращого розкриття теми нашої роботи слід детально висвітлити такі поняття як «евфемізм» та «табу». Евфемізми [«грец. *euphēmos* <eu> «добре» і *phēmi* «говорю»] – пом'якшені, благозвучні слова чи вислови, що за певних умов служать для заміни тих позначень, що видаються мовцеві непристойними чи небажаними, невивічливими, надто різкими [3, с. 400]. Евфемізми – це своєрідні маскування, кодування за

допомогою слів, яке використовується з метою пом'якшення сказаного або інформації, яку мовець прагне подати чи інтерпретувати. Вони використовуються для заміни номінації явищ, предметів об'єктивної дійсності не звичайними словами, а описовими, прикрашеними, естетичнішими. Завдяки використанню евфемізмів уникається комунікативний (мовленнєвий) дискомфорт. Як евфемізм можуть бути використані синоніми-запозичення (тобто близькі за значенням лексеми); багатозначне слово, одне зі значень якого збігається зі значенням татуйованого слова (береться до уваги словник або мовленнєва практика); описовий вислів; слово, яке є хвалебною описовою характеристикою для забороненого явища або зневажливою назвою для негативно вираженої оцінки; узагальнювальне поняття; займенники тощо. Олексенко

Евфемізми – це вислови, що вживаються для уникнення слів із грубим чи непристойним змістом, неприємним забарвленням, наприклад: кажуть замість старий – поважного віку, замість брехати – говорити неправду. Важливу роль відіграють такі сполукивмовній естетиці. Евфемізми заступають найменування предметів або явищ, які з погляду усталеної суспільної моралі вважаються непристойними і сприймаються багатьма носіями мови чи діалекту негативно. Це ввічлива форма мовних заборон, або, за О. Янушем, своєрідні «словесні пом'якшення». Детермінантою виникнення та функціонування евфемізмів є табу, заборони, відомі здавна. Це, по-перше, так звані первісні слова-табу, які сягають ще доісторичної доби; вони пов'язані з язичницькою міфологією, обрядовістю, звичаями, уявленнями наших предків. Їх емоційна основа – відчуття страху перед міфічними істотами, персоніфікованими явищами природи і т. ін. По-друге, існують слова-табу пізнішого походження, в основі яких лежать поняття й принципи морального характеру. Такі заборони постійно виникають і тепер [7].

Слово табу походить від тонганського тави «заборонений». Це поняття з'явилося у мовознавчій науці в кінці XVIII ст. Зараз воно має широке значення, згідно з яким мовне табу – це заборона використання тих чи тих слів, висловлень чи власних назв у конкретній комунікативній ситуації. Сюди відносяться заборони на номінацію власних назв, небезпечних тварин, заборони говорити щось людям високого рангу тощо. Табуйовані предмети і слова, яких уникають, тому що вони вважаються небезпечними, образливими або пов'язаними з надприродними силами. У первісних народів є віра в те, що порушення табу є причиною негативних наслідків, таких як смерть чи хвороба родича. Проте порушення табу не завжди асоціюється з фізичними чи метафізичними збитками. Частіше воно розглядається у соціальному контексті як вияв безтактності чи неввічливості. Мовні табу сучасного західного суспільства будуються на основі етикету. Вживання табуйованої лексики в таких мовах як англійська, російська чи німецька уникається не через страх нанести

шкоду співрозмовнику, а тому, що вона здатна зачепити його почуття [6]. Простежимо функціонування табуйованих діалектних лексем у мовленні Фійнки (через тире подано літературний відповідник): *вуха спаніеля, балабахі – груди, ізвращенци – збоченці, груба – вагітна, потка, шмонька – жіночий статевий орган; срака, гузичник – сідниця, ейці – яйця, срачка – діарея; вартігі геморой у діда – губи з косметичними засобами; цунька, пуцька, дрімочня – чоловічий статевий орган, повезти потку в законну експлуатацію – одружитися, спати валітом з тьоцев – жити в мирі, мудақ – лайливе позначення тупої людини.*

Різні сфери людської комунікації виробляють свої канони та нормимовної пристойності, естетично доцільних засобів передачі інформації. З погляду пристойності, вплив мовного середовища можна дуже чітко простежити у змінах лексичного складу мови. За принципами естетики, у суспільстві не прийнято говорити про деякі фізіологічні акти, назви яких вважаються непристойними та брутальними. Слова, що їх позначають, виключаються з мовної практики вихованих людей; замість них залучаються спеціальні вислови, що відбивають певні норми пристойності [7]. Простежимо сказане: *най йде межі люди, ніж має тиснути між груди – хай гуляє, тлумити, тарабанити – кохатися, залупитиси – зосереджено дивитися, роззівлети писок під руску музику – зраджувати.*

Кожного разу, спілкуючись між собою, люди намагаються пристосуватися до певного мовного середовища. Знання мовних звичаїв окремого регіону залежить від культурного та естетичного розвитку мовця [7]. Тому нерідко людина, яка володіє великим суспільним досвідом та сприйнятливістю, – а це може бути досягнуто тільки завдяки її високому культурному рівню – звертається до прийому замовчування або пом'якшення, або евфемізму, і тоді чуємо вислови типу *сарака – бідолаха, забанити за нев– сумувати за дівчиною, кішкий на голову – хворий, антикваріат – жінка похилого віку, кунець епохи бідності, зачинаєсі нова епоха – румантична з горечими баклашками на нугах – про побут і нові тарифи, світ валитси – про зміну ціннісних орієнтирів, брати свічку в єдну руку – вмирати; дідько копійки на голові шукав – бути незачісанним, блуд ловит – зраджувати, заземлитисі на віки-вічні, лабипроскігнути – вмерти, чугайстир – дух лісу і гір, наші мама ше дівка – молода людина, страшна зараза – коронавірус, робити на збитки – мститися та ін.*

З естетикою тісно пов'язане поняття делікатності. Це, так би мовити, прояв краси та дотримання моральних та етичних норм мови й поведінки. Делікатність – це стиль соціальної поведінки; поєднання внутрішнього та зовнішнього у поведінці. Поняття «делікатність» відображає насамперед морально-емоційний світ людини, особистості, динаміку почуттів моралі. У мові делікатність можуть виражати й евфемізми поряд зі сталими формулюваннями ввічливого звертання типу *пане, пані*. Поняття

делікатності виражає співчуття, повагу до інших, уміння перейнятися станом іншої людини, тобто, як уже відзначалось, пристосуватися до певного мовного середовища. Делікатність – це спроможність, здатність людини поводитись з іншими уважно, виявляти чуйність, зважати на особливості сприймання, отже, пом'якшувати заради цього свої вислови. Коли ми говоримо про такі неприємні явища, як хвороби, смерть, фізичні або моральні вади, злочини, ми часто вдаємося до відповідних евфемістичних замінів [7].

Отже, мотиваційні причини використання та вживання евфемізмів носіями літературної мови та діалекту можуть бути різними, проте всі вони мають єдину мету – замінити неприйнятні психологічно або в соціумі прямі номінації на аналогічні, вторинні, але з більш нейтральним значенням, що значною мірою полегшує процес передачі інформації у певних сферах людської діяльності [5, с. 50]. Незважаючи на те, що проблема евфемізації в українській мові загалом і діалектах зокрема є недостатньо дослідженою, все ж існування евфемізмів є беззаперечним. Зацікавлення цим питанням, швидше за все, стане поштовхом для наших подальших ґрунтовних досліджень цього питання не лише в українській літературній мові та гуцульському говорі, а й в інших діалектах. Таким чином, наші спостереження показали: евфемізми у гуцульському діалекті, репрезентованому влогами Фійки, є доволі поширеним явищем (наявні у кожному випуску «Ліжник ТВ»), проте, зауважимо, що поряд з евфемізмами через стилістичні особливості та тематику влогів функціонують також табуйовані лексеми. Слід також додати, що евфемізми (пейоративні та демінутивні) здебільшого маркують внутрішню сферу діяльності людини (почуття, досвід), а табуйована лексика стосується частин тіла людини та процесів інтимного характеру.

Отже, дослідження евфемізмів у лінгвістичному аспекті – це встановлення особливостей та специфіки їх поширення у складі лексики і фразеології, різних стилів української мови, виявлення обов'язкових і факультативних рис цих найменувань, систематизація та узагальнення типів евфемістичних номінацій, виявлення різниці між евфемією та табуйованими лексемами. Окрему групу в українській літературній мові та діалектах становлять соціально-моральні та суспільно-естетичні евфемізми, в основі яких лежать різні заборони та момент дотримання морально-етичних норм суспільства. Вони віддзеркалюють норми людської поведінки, елементи свідомості суспільства, стосунки між людьми та особливості комунікативної взаємодії, розкривають духовний світ певної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Бевзенко С. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 245 с.

2. Гриценко П. Ареальне варіювання лексики. Київ: Наук. думка, 1990. 272 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: в 4-х т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 2000. 912 с.
4. Олексенко В. Мовні засоби евфемізації в сучасній українській прозі. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія Філологія. №1, 2012. С.328 – 334. Режим доступу: file:///C:/Users/7777/Downloads/Vznu_fi_2012_1_69.pdf
5. Саприкіна О. Роль та місце евфемізмів у системі номінативних засобів англійської мови. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 2 (90). С. 49 – 51. Режим доступу: file:///C:/Users/7777/Downloads/Npd_2017_2_15.pdf
6. Шаповал О. Табуїтована лексика та евфемізми на позначення смерті в японській мові. Режим доступу: <file:///C:/Users/7777/Downloads/378-1077-1-PB.pdf>
7. Януш О. Евфемізми і мовна естетика. Режим доступу: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine50-22.pdf>

Бублич І.М.¹

ПІДСВІДОМА МОДЕЛЬНА ФОРМУЛА КРАСИ

Мода є унікальним соціокультурним феноменом відображення певного стану людської свідомості, її присутність в нашому житті стала відігравати таку значну роль, що навіть використовується, як інструмент впливу на підсвідомість інших. Говорячи про моду, не тільки одяг займає в ній перше місце, а й стиль поведінки, манера розмови і навіть зміна будови тіла її носіїв. Це явище перетинається з багатьма областями життєдіяльності людини: економічної, соціальної, психологічної і застосовуються, як одна із формул відображення «краси» [1].

Актуальність вивчення моди обумовлена тим, що феномен моди тривалий час у нашій країні не піддавався спеціальному теоретичному вивченню, оскільки було прийнято відносити його до другорядних, явищ культури. Відсутні також спроби його систематичного дослідження в історичному аспекті. Це явище заслуговує на більш пильну увагу і всебічний аналіз, що дасть змогу глибше зрозуміти соціально – психологічну орієнтацію людей у моді, характер її впливу на людську підсвідомість, яка є важлива як для наукового прогнозування, так і практичного застосування в соціально-політичному житті України і всього світу [4, с. 3].

Слід зазначити, що історія моди налічує не одне століття і прийшла до нас ще з античних часів. Спочатку, мода впливала на вузькі кола знаті, які першими почали виходити з під контроль звичаю і потрапляли під

¹ Бублич Ірина Миколаївна, студентка IV курсу спеціальність «Право», ЗВО Університет Короля Данила

владу моди використовуючи її як спосіб зміни структури тіла виходячи з уявлення його вигляду інтимного відображення. От наприклад, на думку Еммануїла Канта, - мода відноситься до марнославства, оскільки в її меті немає внутрішньої цінності. Таким чином, - робить висновок Кант, - мода, по суті, не справа смаку, а справа одного лише марнославства... і суперництва, щоб у цьому перевершити один одного...» [2, с.72].

Саме через такий фанатизм до використання формули моди, що може змінити зовнішній вигляд, відображати інтимність тіла - страждала чи немала кількість людей, а деякі з них так і закінчували життя під її фатальним наслідком. На думку Гра-Й.Хойзінга – «мода є ігровим світом в якому людина грає з своїм тілом та культурою» [3]. Ж.Бодрійяр розглядає моду як феєрію коду (формули), тобто перебільшення, надзбільшення й межову стратегію посередника гри. Він пише: «Мода займає найбільш привілейоване становище завдяки тому, що світ у ній повністю здійснюється. Прискорення чистої диференційної гри означувальних виступає в ній феєрично, яскраво. Це феєричне запаморочення від втрати будь-якої референції. У цьому розумінні вона є тією завершальною формою політичної економії, тим циклом, що заперечує лінійний характер товару. В ознаках моди немає більш ніякої внутрішньої детермінованості, і тому вона має свободу безмежних підстановок і перестановок. Зрештою, завдяки надзвичайній емансипації вона, по-своєму, логічно підкорюється правилу безумовної невпинної повторюваності. Так, з'являються справи в моді, що регулюють одяг, тіло в побутових речах як всю сферу легких знаків, перетворюють їх на сферу важких знаків політики, моралі, економіки, науки, культури» [5, с. 169].

О. Лосєв відзначає, що в самій динаміці культуротворення існує комунікативний аспект, що можна визначити як образну єдність душі та духу її носіїв. Все це можна пояснити, як сенс елементів, які утворюють саму дійсність дії й події, тобто сам вибір людини, як їй використовувати в своїх цілях моду. Також він говорить, що в речовому, візуальному і вербальному світі, існує певний надлишок. Цим надлишком і є реальність, що виступає креативною, породжуючою до бажання стати красивішим, підкреслити інтимність тіла, привернути до себе увагу, висвітлювати енергетично і візуально свою сексуальність. Ю.Легенький пише, що мода є універсальною формулою впливу на людську підсвідомість, котра буде жити завжди, бо людина хоче бути молодою, хоче вічно грати, вічно існувати в цьому полі дива, вічності [8].

Тобто мода виступає із свого роду ще й як образом безсмертя, а людина завдяки моді виступає «Божеством», що дає їй промінь надії на продовження гри зі своїм тілом. Говорячи про тілесні константи моди, потрібно розглядати тіло людини як архітектуру або структуру простору. Умовно перед нами є два виміри, які Г.Гегель в свій час назвав негативна й позитивна архітектура. Ці виміри виступають з позиції жіноче й

чоловіче. В середньовічні часи мода доводила, що її елементи винищити й усунути зі сцени культурних реалій чоловічого та жіночого неможливо, тому часто звернення до акту творіння потребувала жертв [6].

Про які саме жертви та зміни тіла шляхом використання формули моди йде мова?. Наведемо декілька прикладів самих модних трендів минулого, які здавалося, чоловікам та жінкам, робили їх тіло сексуальним, впливали на підсвідомість тваринного інстинкту та навіть знецінювало природний його вигляд, що в непоодиноких випадках реально вбивали. Страшно подумати на що були готові чоловіки та жінки заради стандартів краси.

Саме предмети одягу колись порівнювали із знаряддям катувань. В 1870-х роках XIX ст. великої популярності в моді для жінок мав місце турнюр (спідниця). Ходити в ньому було жахливо незручно, коліна були туго стягнуті для створення вигляду худорлявості та стрункості ніг. Через використання такого одягу жінки страждали викривленням осанки, це захворювання навіть отримало назву – «грецький поклін». Присісти в турнюрі можна було тільки боком. А в 1910-і роки модні стали хромові спідниці, вони стягували коліна ще сильніше і звужувались аж до щиколоток, тому дорожні бордюри ставали непереборними перешкодами для модниць. В результаті – жінки кульгали, ходили малими кроками і нерідко падали. Феміністки порівнювали хромові спідниці з кайданами арештованих [7].

Наступним популярним проявом моди був залізний корсет, який стягував талію до 20-ти см. і якого теж називали знаряддям для катувань. Згодом корсет з'явився із китового вуса, який був ще більш незручним і при носінні якого модниці втрачали свідомість. Такі корсети викликали приступи задухи, деформували грудну клітку і здавлювали внутрішні органи, зміщували шлунок приносячи невинні наслідки. В Британії навіть створювали спеціальні кімнати, для непритомних жінок від незручності корсету, в яких дами могли прийти до тями. Оскільки знімати корсет і в час вагітності вважалось нерозумним тоном, то це також призводило до ускладнень і покалічення дітей. Модниці кінців XIX ст. порівнювали об'єм своєї талії в корсеті з об'ємом шиї. Щоб стати ще стрункішими вони навіть видаляли пару нижніх ребер і це зауважимо – коли ще не було повного наркозу [11, с. 342-343].

В середні віки мода наказувала пані мати високий відкритий лоб і брови повністю видаляли гарячим воском. Жінок з темними і густими бровами вважали відьмами і відправляли на вогнища. Також мода диктувала жінкам мати «лебедину шию», щоб відповідати цій моді потилицю підбривали для того, аби вона видавалася довшою. Щодо використання води та мила в минулі століття вона зводилась до мінімуму і більшої популярності набувало гримування. Гримування тіла, а особливо обличчя, вважалось проявом мистецтва, яким володіла кожна жінка того

часу. Саме через гримування майже не було жінок без якихось дефектів шкіри. Поганим тоном вважалось, якщо дами не наносили яскраві рум'яна на нижні повіки – для надання «вогняності» погляду, що привертало увагу чоловіків. Модними вважалися на вигляд і ті, які здавалось чимось хворіють, постійно колір обличчя мав мати колір блідості, або посинілості. Необхідно було додавати до макіяжу голубої фарби, намітивши її за допомогою ниточки вен на обличчі, грудях, плечах. Все це робилось з метою підкреслити і відтінити засліплюючу білизну. Існували і такі модні прийоми, як протирання шкіри настоями з додаванням шафрану і підфарбовуванням із синіх чорнил. А ще до того, жінки відважно пили укус, вживали неймовірну кількість лимоні, голодніли до повної знемоги, щоб позбутися непотрібного здоров'я. Якщо таку даму запрошували на обід, вона всім своїм виглядом повинна була показувати зневагу до радощів буття, хоча підсвідомо готова була жертвувала собою заради «краси» та моди [9, с. 12-20].

Ще одним елементом привабливості вже для чоловіків в минулі століття стали циліндри (капелюхи). Відсутність у чоловіка циліндра означало – низький соціальний статус і бідність, при їх виготовленні використовували ртуть, яка забезпечувала податливість вітру. В результаті, після довгого ношення циліндру, ртуть проникала через шкіру в організм і часто призводила до фатальних наслідків. Саме тому, багато чоловіків того часу жалілись на часті болі в животі, судороги, різкі випадки страху і навіть параліч. Ще однією такою формулою краси, якою користувались чоловіки було полірування взуття. Для полірування взуття використовувалась рідина нітробензолу, яка викликала ураження нервової системи і призводила до захворювань печінки. Нітробензол настільки токсичний, що здатний був впитуватись і проникати в організм через шкіру взуття, на якому його використовували. Цю моду також підкреслювали «токтичні» шкарпетки. У другій половині XIX століття в Англії поширилася мода на кольорові шкарпетки з хитромудрими візерунками. Але через деякий час чоловіки, які їх носили, стали помічати на ногах плями, що нагадували хімічні опіки. Зрештою хіміки дослідили причину: нею виявився червоний барвник [12].

І на завершення найбільш небезпечним з трендів моди була депіляція, вона стосувалась як жінок так і чоловіків. Спочатку для депіляції використовували смолу, а згодом на початку XX ст. депіляцію стали робити за допомогою рентгенівських променів. Вони рекламувались, як швидкий, ефективний та безболісний спосіб видалення волосся назавжди. Курс міг тривати декілька місяців, волосся й правда зникало, але разом з молодістю і здоров'ям. Від передозування рентгенівських променів померло безліч красунь та красенів і це досі вважається одним із самих жорстоких періодів в історії гри людини з культурою моди і тіла [10].

Виходячи з вище наведених прикладів ми бачимо досить прагматичний і водночас романтичний підхід до моди, яка переоцінювалась. Самовираження людей в підкресленні сексуальності та створенні інтимності вигляду руйнувало їх життя й здоров'я. Таку пристрасть жінок та чоловіків до моди Г.Зіммель пояснював слабкістю їхнього соціального стану, він стверджував, що: «Мода слугує своєрідним вентиляем, що дозволяє задовольнити їх потребу в певній відмінності й піднесенні в тих випадках, коли в інших сферах їм в цьому відмовлено» [14, с. 257].

На думку Роланта Барта, будь-який «реальний вислів моди, незалежно від слів, що його складають, є знаковою системою, яка включає до себе зовнішній світ і моду. Таким чином, кожен знак у цій системі має певні властивості серед яких якраз і підкреслюється інтимний знак» [13, с.98]. Американський соціолог Девід Рісмен в своїй роботі «Натовп самотніх» оцінює місце і роль моди в суспільстві як «культу споживання». Він пише: «Нині людьми керує мода, причому мода, яка є швидкозмінною» [15, с.179]. Як форма споживання – чого завгодно: зачіски, манери спілкування тощо, в цьому випадку, - мода все більш активно виявляє тенденцію перетворюватися для людини на самоціль. Вона ніби припідноситься, як культура, але водночас непомітно, впливає на підсвідомість так, що стає «полем» нездорових фантазій і знецінення природності краси.

Який має вплив і як застосовується модельна формула краси на людях сучасності?. Ми знаходимось зараз в серидовищі, коли мода продукується, розгортається, змінюється, перетворюється на видовище, вона немов живий організм - народжується, дорослішає, старіє і вмирає, залишаючи після себе нащадків у вигляді модних стилів, а іноді зникає, здавалося б, назавжди, щоб по закінченню десятиліть або століть відродитися в новому вигляді і новому часі. Саме таке вражаюче відродження нової моди найбільшої популярності набуло в період 80-90-ті роки, коли велика кількість молоді, які мала свої інтереси і цілі об'єднувалась з іншими людьми-однодумцями в групи для досягнення певної мети – виділитись серед суспільства, і відобразити своє відношення до тіла. Таким є соціальний механізм утворення субкультур – об'єднання людей за спільними інтересами [17, с.424].

Доцільним буде навести приклади деяких субкультур. До однієї з таких субкультур можна віднести «**скінхедів**», які схильні до насилля, підтримують ідеї фашизму та расизму. Задля того, щоб досягти більшої агресивності, вживають наркотики. Ведуть бездіяльний спосіб життя. Віддають перевагу військовому стилю «мілітарі». Що часто відображався на їхньому тілі у вигляді татуїровок. Тематика татуювань досить різноманітна. Це можуть бути як написи у вигляді фашистської свастики, або будь-які інші малюнки расистсько-нацистської теми [18].

Ще однією такою субкультурою, яка втілювала у собі різні стильові атрибути сучасної молодіжної моди та несла певний культурний зміст: звеличення зовнішнього вигляду, була так звана субкультура - **«Гламур»**. Як стиль життя гламур асоціюється з яскравістю і зовнішньою легкістю життя, припускаючи світськість, успішність, демонстративну витрату грошей. Сьогодні цей стиль став повсякденністю, звичним явищем сучасної культури, проте його асоціативний образ знову набув іншого значення. Англійські культурологи та соціологи, що досліджували гламур, дійшли висновку, що цей феномен втілює наступні асоціації: сила моди, що притягує; бездоганна краса; фізична та сексуальна привабливість; натяк на екзотичність; навмисне прагнення до помітності. Іншими словами, це категорія, що з одного боку, спирається на реальність і відображує її, а, з іншого, - створена штучно, і впливає на людську підсвідомість [16, с. 53].

Новими субкультурами, які утворилися упродовж останнього десятиліття, були: **«емо»** і **«отару»**. Представники культури емо вирізнялися носінням вузьких футболок, джинсів, ременів, кедів, арафаток чорно-рожевого кольору. Культура **«Отару»** має японські коріння, її представники є фанатами аніме. В аніме серйозну критику викликає надмірна кількість насилля і еротики, що може спричинити патологічні форми поведінки серед молоді [18].

І найпопулярнішою в наш час що взяло свої початки існування від субкультур 80-90 років є - **«фріки»**. Фріки використовують такі прийоми для вираження своєї індивідуальності, як інтимні прийоми зовнішності: татування; пірсинги; інші модифікації тіла для радикальної зміни зовнішності, медичні імпланти (наприклад, у вигляді рогів), розсічення язика надвоє тощо. Пірсинги, робили шляхом проколювання брови, носа, вуха. Роблячи таку процедуру її носії ризикували пошкодити будь-яку з життєво важливих акупунктурних точок. В книзі Шиаци «Традиційна японська практична терапія», детально роз'яснюється, що наше тіло складається з величезної кількості акупунктурних точок, кожна з яких відповідає за роботу і здоров'я того чи іншого органу. Наприклад, поряд з бровами розміщується очний нерв, у язика – усі смакові рецептори, а в ділянці хряща на вухах – судини, прокол яких може призвести до гематоми. У губах розташована особлива рефлекторна зона, яка відповідає за слиновиділення. Невдалий прокол може його підсилити, і виправити цю ваду буде дуже складно. Останні дослідження в онкології підтвердили, що пірсинг на слизових, які постійно зазнають механічної дії, призводить до виникнення злоякісних пухлин [21]. І незважаючи на всі ці негативні наслідки мода має свою формулу - гіпнотизично вплинути на підсвідомість особистості і дати їй поштовх до фантазій забуваючи про цінності тілесної природи.

Теж саме можна сказати і про татування. У наш час фанати татування є серед різних верств населення, від запеклих злочинців до учнів і студентів, які вважають його одним із елементів моди, що приваблює і викликає зацікавленість. Тату небезпечне тим, що набивання постійного малюнка кустарним способом може призвести до захворювання на гепатит та ВІЛ-інфекцію. Навіть, здавалось би, безпечне татування хною може спричинити алергічну реакцію. Неякісне татування загрожує дерматитами, тяжкими екземами та гнійними інфекціями. Причому наслідки можуть проявитися не відразу, а через декілька років. Позбутися тату дуже складно, а інколи неможливо. Ще, потрібно враховувати, що деякі татування (наприклад тигри, дракони і подібне) припускають певну манеру поведінки її власника, його зовнішній вигляд, риси характеру. Саме так, виділяючись, людина готова використовувати своє тіло, як приманку для привернути увагу оточуючих чи конкретного об'єкту, поєднуючи себе із символами, або істотами, що наносяться на шкіру [20].

Медичні пластичні операції також піддаються під вплив моди і використовуються не тільки в цілях покращення здоров'я, а й у виконанні забаганок людей, що візуалізували для себе власний ідеал того, як має виглядати їхнє тіло. Багато хто погоджується на операції, в прямому сенсі: «лягаючи під ніж». Дівчата збільшують собі груди, прибирають зайві жири, збільшують губи, закачуючи в них силікон, і навіть не замислюються про можливі наслідки. Все це є намагання відповідати нинішній моді [22].

А з іншої сторони існує самостійна зміна зовнішності без втручання медичних пластичних операцій. У масовій свідомості сформовано стійкий психологічний стереотип: стрункий – отже, здоровий, красивий та успішний. Різноманітні дієти, голодування набувають все більшого поширення. Але гонитва за стрункістю може викликати появу нової проблеми – анорексичних розладів. Це дійсно важке захворювання, яке спричиняє навіть смерть. «Жінки в своїй більшості вважають зовнішність головним соціальним капіталом, тоді як чоловіки роблять ставку на інтелект», – пояснює психолог Юлія Семенова [24].

Продовжуючи цю тему, хочеться сказати, що представники чоловічої та жіночої статті надають, велике значення зокрема й одягу, який підкреслює їхні зовнішні зміни. Найбільш влучним прикладом того, що ми надалі хочемо сказати є одяг який робить вигляд його власників сексуальним, привабливим та доступним. Словом, суцільна гра на інстинктах, що згадувалась нами вище. Таким чином одяг виступає своєрідним діалогом двох сторін, тих хто його носить і тих, хто на нього звертає увагу. Цього вже достатньо, щоб збагнути моду як самодостатню відкриту формулу впливу на підсвідомість [23, с. 4]. Визначаючи для себе певні пріоритети люди навчилися підбирати навіть до них одяг який можна носити і отримувати бажане, тому немає нічого дивного в тому, що

така поведінка може спровокувати тваринний інстинкт, який породжує навіть, правопорушення.

З вище наведених прикладів та порівнянь доцільно надати правовий висновок. Однією із основ збереження здорового способу життя зокрема, має бути повага до тіла. Вона тісно пов'язана із повагою до чесні і гідності. В Загальній декларації прав людини зазначено: «Усі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах...» (ст. 1) [19]. Виходячи з цього, гідність – це сукупність моральних, світоглядних, професійних якостей людини, які дають їй підстави для самоповаги та для усвідомлення своєї суспільної цінності. Ці якості у плані моди мають дві сторони: перша сторона – ініціатори моди, друга – ті, які відображали цю моду. Говорячи про ініціаторів моди, які мали право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, з наведених нами прикладів можна оцінити, що мода могла спричинити шкоду людині, тобто її носіям. Чимало з них поплалились своїм життям перетворюючи моду в інструмент зміни зовнішності та морального світогляду. На жаль до сьогодення часу недостатньо правової бази, певних норм та законів, які б регулювали питання гідності та культури у сфері моди і її застосування. Тому хочеться, щоб держава сприяла тим проявам інтелектуальної, творчої діяльності, які будуть підкреслювати природню красу, а інтим існував у цій красі не знецінюючи людську гідність.

Список використаних джерел:

1. Samarth Ярвинен «Мода як соціально – психологічне явище». URL: <https://pandia.ru/text/78/157/48816.php>
2. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант., 1999. – 471 с.
3. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня / Й.Хейзинга. М.: Прогресс, 1992. – 464 с.
4. Автореф. дис... канд. іст. наук: 17.00.01 / Л.П. Дихнич; Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2002. – 20 с. – укр. URL: <http://studbase.com/file/2043/3>
5. Бодриар Ж. Символический обмен и смерть / Ж.Бодриар; пер. с фр. С.Н. Зенкина. – М.: Добросвет, 2000. – 387 с
6. Толстых В.И. Мода как социальный феномен / В.И. Толстых // Мода: за и против. – М.: Искусство, 1973. – С. 7 – 40.
7. «Історія одягу. Турнюр». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-istoria-odagu-turnur-172240.html>
8. Легенький Ю.Г. Система моды: культурология, эстетика, дизайн / Ю.Г. Легенький, Л.П. Ткаченко. – К.: ДАЛПУ, 1998. – 224 с
9. Помаранська Н.Є. «Історія макіяжу». URL: <http://rpl.ucoz.com/Navchannay/VizagistIstoria.pdf>
10. «Смертельных модных трендов прошлого! Как мода убивала красавиц?!» URL: <https://youtu.be/eFczwoOmIQY>

11. Клименюк Т.М., Ковальчук О.І. «Мода середньовіччя та ренесансу, як художній засіб формування середовища». URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/21533/1/53-Klymenyuk-341-346.pdf>
12. «Історія моди від середньовічної накидки до сучасного стилю одягу». URL:.
13. Барт Р. Система Моди. Статті по семиотике культури. - Пер. с фр., вступ. ст. и сост. С.Н. Зенкина. - М.: Издательство им. Сабашниковых, 2003. - 512 с
14. Георг Зиммель. Избранное. Том 1. Философия культуры – М.: Юрист, 1996. 671 с.
15. Рисмен Д. Одинокая толпа; Исследования меняющегося американского характера / Дэвид Рисмен., 1950. – 332с.
16. Савченко Ю. А. «Мода у молодіжній культурі». URL: http://www.sociology.kharkov.ua/docs/magazin/soc_fut/2_2011/06.pdf
17. Эррера Л. М. Феномен молодежной субкультуры и ее маргинальность / Л. М. Эррера. // Журнал Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – 2011. – С. 422–430.
18. Гаврилишин Н. М. «Аналіз основних видів субкультур в Україні та їх вплив на національну культуру» URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Philosophia/4_88145.doc.htm
19. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print1389988659002889 (дата звернення: 10.12.1948 р.).
20. «Як сучасна мода губить наше здоров'я? Про згубний вплив сучасної моди» стаття. URL: <https://gorkystore.ru/uk/cosmetology/kak-sovremennaya-moda-gubit-nashe-zdorove-o-pagubnom-vliyanii/>
21. «Мода та здоров'я» стаття. URL: <http://krok.miok.lviv.ua/students-reader/%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8F/>
22. «Підліткова мода». URL: <http://fashionprofeshn.blogspot.com/2016/11/blog-post.html>
23. Малевич: художник и теоретик. – М.: Советский художник, 1990. – 240 с.
24. «Красота против здоровья или Мода на анорексию» URL: <http://psysait.ru/mirovozzrenie/sesh-menja/202-krasota-protiv-zdorovja-ili-moda-na-anoreksiju.html>.

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сексуальне насильство в сучасному світі, як негативне суспільне явище, проявляє гостроту з кожним роком все більше і більше. Спостерігається тенденція поширення насильства в закладах вищої освіти (далі – ЗВО). Саме дослідження цієї проблеми в загальному вигляді, аразом із тим, і каталізаторів виникнення таких ситуацій в середовищі вищих закладів освіти, стало предметом нашого дослідження.

Про сексуальне насильство, що вчиняється в ЗВО по всьому світу, почали говорити відкрито не так і давно - близько 40 років тому. За останнє десятиліття увага до даної проблематики в студентському середовищі зрушилася з місця та практично стала центром уваги у вищій освіті. Її почали досліджувати та намагалися попередити, а також захистити жертв таких дій.

Питання сексуального насильства в ЗВО були висвітлені в дослідженнях міжнародних організацій, наприклад ОБСЄ[11], так і вітчизняних об'єднаннях, наприклад «ЮрФем» [8] та інші.

Бурхливе поширення інформації щодо сексуального насильства в ЗВО було спричинено феміністичними рухами, які сприяли розповсюдженню свідчень про випадки домагання, зґвалтування та насильства. Дані процеси суттєво вплинули на розуміння реальності проблеми, яка може стати близькою до кожного [1].

І хоча на початку нашого проекту здавалося, що ця тема достатньо вивчена і зрозуміла, то проведене нами опитування серед студентів дало змогу точніше зрозуміти серйозність сприйняття питання сексуального насильства. В результаті застосування такого елементу дослідження стало відомо про те, що 29% відсотків опитаних вважають, що проблеми взагалі не існує або ж існує, однак її важливий характер однозначно є перебільшеним. Відсутність поінформованості про те, що загроза та наслідки цієї проблеми є надзвичайними для суспільства спричиняє вищевикладене пасивне відношення до її існування та розвиває толерантність до проявів насильства в суспільстві.

Водночас про дійсну наявність проблеми можуть свідчити інші статистичні дані, які вказують на те, що серед 156 опитаних здобувачів освіти 8,3% засвідчили, що зазнавали насильства в ЗВО, однак 22,5% із усіх опитаних, дізнаючись про застосування насильства до іншого не допомогли особі, яка зазнала насильства, не дивлячись на той факт, що

¹ Дорошенко Дарія Миколаївна, студентка 3 курсу Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Михайліченко Тетяна Олександрівна

більшість з них обізнана про механізм захисту: до якого органу потрібно звертатися, як правильно здійснити звернення і т.д.

Видається, що ключовим аспектом у забезпеченні захисту від сексуального насильства в ЗВО є система законодавства, яка більшою мірою спроможна врегулювати дану проблему. При цьому важливим її елементом є наявність правильного застосування норми до конкретного казусу, що в практичному руслі не завжди здійснюється належно.

Загалом, нормативно-правові акти, що регулюють дану проблематику можна поділити на акти міжнародного рівня, національні акти та локальні акти закладу освіти, які регулюють відносини з надання освітніх послуг в закладі вищої освіти. Одним із головних міжнародних нормативних актів, що закріплюють правові механізми боротьби з проявами дискримінації і забезпечення рівності можливостей в галузі освіти є Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Статтею 6 цього акту передбачається обов'язок сторін договору врахувати рекомендації стосовно питань освіти, науки та культури в аспекті зменшення випадків дискримінації в галузі освіти та заходів для забезпечення рівних можливостей та відношення в даній галузі[2].

До переліку міжнародних документів з правового регулювання цього питання можна також віднести Загальну рекомендацію № 36, ухвалену Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок, у якій містяться положення про сприяння зміни узвичаєної моделі поведінки чоловіків та жінок, що опирається на стереотипність ролі як чоловіка, так і жінки. Також даним актом передбачається вжиття низки конкретних заходів, що мають на меті боротьбу із стереотипізацією населення. До таких заходів можна віднести створення програм та навчальних матеріалів, які будуть прискорюватимуть процес подолання шаблонного сприйняття ролі жінок й дівчат та загальнообов'язкова підготовка для викладачів, яка повинна базуватися уникненні обумовленої ґендером поведінки на процес викладання та навчання [3].

Не можна оминати увагою й національні законодавчі акти, присвячені превенції випадків сексуального насильства в середовищі вищої освіти. Основоположним актом є Закон України «Про освіту», який визначає обов'язкове дотримання принципу формування поваги до основоположних свобод та прав, а також обмеження дій, що спрямовані на приниження честі та гідності, фізичного та психологічного насильства[4].

В аспекті нормативного врегулювання цього питання додатково необхідно вказати і на не менш важливий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який безпосередньо спрямований на скорочення ґендерної нерівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а також на забезпечення рівних

можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків[5].

Не оминаючи увагою достатньо широкий перелік актів, що регулюють дану проблематику, дана система все-ж потребує певних змін. Перспективи вдосконалення законодавства виправдано необхідні актуальною ситуацією в освітньому середовищі. Зокрема, зараз перебувають у розробці проекти окремих нормативних актів та стратегій, наприклад - Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, метою якої визначено забезпечення комплексного інтегрування принципів гендерної рівності в освіті, створення гарячої лінії для осіб, що зазнали насильства і т.д. [6].

Прояви сексуального насильства в ЗВО беззаперечно є такими, що порушують право на рівний доступ до освітніх послуг та можливості ними скористатися. Більшість випадків сексуального насильства в ЗВО залишаються непоміченими або свідомо проігнорованими. На користь цього може свідчити статистика, що серед опитаних студентів 21% знають про випадки застосування насильства у власному чи в інших університетах, більшість із яких не були вирішені уповноваженими на це органами. Однак фактор приховання ними самими даних обставин свідчить про наявність страхів та прогалин у знаннях щодо механізмів захисту.

Особливої уваги проблема сексуального насильства потребує в аспекті дослідження підстав виникнення, адже як і будь-яке явище, сексуальне насильство має підґрунтя, яке є комплексним та потребує детального аналізу. Однією із підстав, яка в сукупності може спровокувати сексуальне насильство в ЗВО є сексизм. Сексизм - це будь-яка відношення або дія, яка базується на реакції на приналежність людини до певної статі або гендеру. Зазвичай це явище має місце в тих випадках, коли гендерні стереотипи не повинні впливати на рішення [7]. Сексизм спричиняє загострення нерівності між жінками та чоловіками у суспільстві, виникнення гендерно-обумовленого насильства та дискримінації.

Щодо формального закріплення сексуального насильства у звичному житті, то можливо виділити такі основні форми прояву - вербальна та фізична. Вербальна полягає в висловленні поглядів, які явно порушують гідність особи. Згідно результатів опитування 60,8% респондентів чули сексистські вислови чи жарти, хоча 72% від усіх опитаних вважають такі прояви порушенням гідності учасників освітнього процесу. Такі фрази в сторону студентів хоч і не всіма студентами вважається недоречними, але їх вплив на сприйняття загальної картини світу накладає негативний відбиток на останню.

На практиці викладачі застосовують неоднозначні фрази стосовно студенток та їхньої мети навчатися в закладі вищої освіти, зокрема

«знайти чоловіка», «вийти заміж», а також в жартівливій формі поширюють сексистські стереотипи стосовно жінок. Наслідки застосування таких форм сексизму можуть полягати у перейнятті поглядів гендерної нерівності щодо положення жінки в суспільстві та взагалі участі її у професійному та/або науковому житті сучасного світу[8].

У даному аспекті необхідно зазначити результати опитування, яке було проведено серед студентів ЗВО у м. Полтава. Так, майже 9% від усіх опитаних відмітили, що зазнали сексуального насильства в вербальній або фізичній формі.

Другою формою сексуального насильства є фізичне насильство, яке може полягати у посяганні на статеву свободу, якщо йдеться мова про повнолітніх та статеву недоторканність, якщо насильство спрямоване на особу, що не досягла повноліття. Звертаючись до ст. 153 Кримінального кодексу України можна навести визначення сексуального насильства як вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи[6].

З вищезазначеного тлумачення випливає, що сексуальне домагання ненасильницького характеру не віднесено до форм сексуального насильства, а отже, не є караним в повній мірі. Сексуальне домагання (харасмент) полягає у пропозиціях сексуального характеру, небажаних дотиках, обмацуванні тіла, недоречних сексистських жартах, які впливають із статі жінки чи чоловіка, а також різноманітні натяки на залежність потерпілої особи від авторитетної особи, що здійснює домагання[9].

У напрямку криміналізації сексуального домагання, що є найбільш розповсюдженою формою сексуального насильства в ЗВО, значну роль відіграють положення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Даний акт в аспекті сексуально насильства спрямований на руйнування «буденного застосування» сексуального домагання та інших форм сексуального насильства у суспільства в цілому. Статтею 40 Конвенції передбачено, що сторони повинні застосовувати різні форми заходів, наприклад законодавчих, спрямованих на встановлення відповідальності за будь-які дії вербального, невербального чи фізичного характеру, що безпосередньо порушують гідність особи або спрямовані на таке порушення. Проблемою в даному аспекті є відсутність ратифікації Україною даної Конвенції, а тому - відсутності передбаченої відповідальності за такі дії такого характеру [10].

Незважаючи на вищезгадане законодавче тлумачення сексуального домагання, даний вид девіантної поведінки в освітньому середовищі не завжди охоплюється об'єктивною стороною статей 153-154 Кримінального кодексу України. Її суттєвою відмінністю є відсутність обов'язкової ознаки

застосування насильницьких дії до потерпілого (за ст. 153 Кримінального кодексу України) та примушування до вчинення будь-яких дій (за ст. 154 Кримінального кодексу України). З огляду на вищевикладене, дефініція терміну «сексуальне насильство», яка передбачена положеннями Стамбульської конвенції за змістом є ширшою, ніж вітчизняний аналог, що дозволяє охопити більшу варіативність можливих дій сексуального характеру в закладах вищої освіти.

Спираючись на проведене опитування серед студентів ЗВО щодо прийняття ратифікації Стамбульської конвенції та безпосереднього впливу на зменшення випадків сексуального насильства в університетах, можемо зазначити, що її ратифікація необхідна суспільству для встановлення ширшого кола контрольованих правопорушень, які не передбачені чинним законодавством. Серед опитаних студентів 62,2% впевнені, що ратифікація змінить ситуацію із насильством, проте понад 40% із усієї кількості опитаних осіб не впевнені в тому, що даний нормативний акт зможе задовольнити таку мету суспільства, посилаючись на те, що ратифікація без реального забезпечення її виконання не матиме ніякого сенсу.

Більш того, підставою, що впливає на корінь виникнення сексуального насильства в ЗВО є відсутність сексуальної освіти. Доповіддю ОБСЄ «Добробут і безпека жінок» від 2019 р. передбачається удосконалення сексуальної освіти в закладах освіти[11].

Вважається, що з практичної точки зору сексуальна освіта в ранніх роках може впливати на сприйняття особистості. Таке твердження не викликає жодних сумнівів, адже забезпечення знаннями, що передбачаються впровадженням даної навчальної дисципліни, яку потрібно почати засвоювати ще в початковій школі, навчить дітей розрізняти гендерно зумовлене насильство та знати, куди звертатися за допомогою.

Метою запровадження сексуальної освіти в розрізі сексуального насильства є забезпечення особи на ранньому етапі життя навичками та знаннями, що якісно допоможуть в реалізації свої прав та розуміння здоров'я, а також виконання ролі превенції щодо проблем, що обумовлюються гендерними стереотипами, до яких можна віднести сексуальне насильство в закладах вищої освіти. За даними, отриманими від проведеного дослідження 57% відсотків опитаних зазначили, що відсутність сексуальної освіти прямо впливає на сексуальне насильство, та і загалом можна вважати, що впровадження сексуальної освіти може викоринити зазначене явище.

Безсумнівною є необхідність здійснення сексуальної освіти, однак ефективність нововведення в аспекті викоринення сексуального насильства є недоведеною. Наприклад, на порівняння із показниками США 2018 р., то 27,7% жінок та 7,7% чоловіків у ЗВО повідомили про

спроби з'валтувати або зазнали з'валтування, що належним чином вказує на те, що навіть наявність сексуальної освіти не здатна зменшити до мінімуму прояви сексуального насильства та харасменту за допомогою повної обізнаності[1].

Як наслідок, наявність вищезазначених підстав та чинників породжує низку проблем, з якими стикаються студенти. По-перше, можна визначити відсутність розуміння того, які дії становлять сексуальне домагання чи взагалі сексуальне насильство. По-друге, проблемою є необізнаність - яким чином «просити допомоги», якщо особа зазнає такого негативного впливу. Посилаючись на дані опитування, можемо зазначити, що 77,6% опитаних не проінформовані про осіб чи органів, до яких можна звернутися. Натомість серед обізнаних респондентів, відповідаючи на питання «До кого Ви б звернулися у разі застосування сексуального насильства до Вас/Ваших знайомих?» із вибором декількох варіантів, найбільшою кількістю голосів відзначалися органи Національної поліції (111 респондентів), куратор групи (87 респондентів), гаряча лінія (53 респонденти).

З іншого боку, не можна оминати увагою проблематику відсутності органу/особи до якої можна звернути в закладі вищої освіти або, що частіше, інформації про роботу такого органу. Майже 50% опитаних студентів впевнені, що органу в ЗВО, до якого можна звернутися за допомогою немає, а тому випадки застосування сексуального насильства не можуть бути виявлені та до осіб, що вчиняють протиправні дії не можуть бути застосовані ніякі заходи.

Як результат відсутності непоінформованості про органи, в які можна звернутися потерпілим особам, часто виникають ситуації нерозголошення про застосування сексуального насильства. В ході опитування було встановлено, що до причин, в результаті яких особи погоджуються із фактом вчинення протиправних дій до них, можна віднести страх перед висміюванням (76,9%), який є спричинений безпосередньо впливом суспільства на особу потерпілу. Разом із тим, можна зазначити такі мотиви як страх перед авторитетом особи, що застосовує насильство (52,6%) та страх повторного застосування насильства (55,1%) також достатньо поширені.

У результаті проведення даного дослідження, можемо стверджувати, що відсутність сексуальної освіти та обізнаності в даних питаннях суспільства спричиняє низку проблем, від яких потерпають особи, які стають потерпілими від сексуального насильства. Дефіцит інформаційного просвітлення щодо способів превенції факту вчинення протиправного діяння та належних дій після його вчинення «розв'язують руки» тим, хто бажає вчинити такі дії. Основним недоліком відсутності сексуальної освіти в Україні є нерозуміння меж дозволеного та усвідомлення караності дій щодо особи.

Таким чином, сексуальне насильство є нагальною проблемою сучасності, яка потребує вирішення. Отримані результати опитування дали змогу проаналізувати підстави виникнення сексуального насильства із застосування реальних показників, суб'єктивного погляду студентства на дану проблему та визначити те, що проблема дійсно наявна та потребує вирішення.

Дослідження підстав виникнення сексуального насильства дає змогу зрозуміти, які фактори впливають на виникнення ситуації, в яких особи змушені зазнавати протиправних дій. Не можна оминати увагою, що всі підстави є тісно пов'язані між собою. На підтвердження цьому можна зазначити, що відсутність належного врегулювання всіх дій сексуального характеру, які можуть впливати на особу потерпілого породжує відсутність належного виконання заходів забезпечення таких ситуацій.

Для якісної реалізації усіх заходів забезпечення необхідно вчинити низку потрібних дій. До таких дій можна віднести:

1) створення уповноваженими органам державної влади необхідної законодавчої бази, додавши до уже визначених протиправних дій сексуального характеру сексуальне домагання ненасильницького характеру без застосування примушування, яке є розповсюдженою формою його прояву. Оновлення кримінального законодавства цими положеннями має здійснитися в результаті ратифікації Стамбульської конвенції.

2) забезпечення закладам вищої освіти належного проведення інформаційної пропаганди щодо ідентифікації випадків сексуального насильства та роз'яснення того, яким чином особа може захистити себе та до яких органів вона може звернутися для всіх учасників освітнього процесу.

3) створення закладами вищої освіти органу або надання повноважень відповідній особі, в компетенції якої перебував би обов'язок прийняття звернень про вчинення вищезгаданих протиправних дій, та широко розповсюдити інформацію про це. При цьому підкреслюємо, що сама наявність такого органу чи особи без інформування студентів про його утворення та діяльність не призведе до поліпшення ситуації щодо запобігання сексуальним насильству у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. History of Sexual Violence in Higher Education. URL: https://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1517&context=edu_fac (дата звернення: 17.02.2021).
2. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти: Міжнародний документ від 14.12.1960 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#top (дата звернення: 19.02.2021).

3. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок №1-37. URL:<https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D%82%D1%83-%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf> (дата звернення: 19.02.2021).

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення: 19.02.2021).

5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#top> (дата звернення: 19.02.2021).

6. В Україні у 2021 році планується розробити та затвердити Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3167796-v-ukraini-planuut-rozrobiti-strategiu-vprovadzenna-gendernoi-rivnosti-u-sferi-osviti-do-2030-roku.html> (дата звернення: 02.03.2021).

7. Психологическая энциклопедия: сексизм. URL:https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_psychology/973/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%B7%D0%BC (дата звернення: 18.02.2021).

8. Проект рекомендацій щодо впровадження гендерних політик у вищих навчальних закладах України за результатами опитування у рамках моніторингу випадків сексуальних домагань та сексуального насильства у ВНЗ України, здійсненого Асоціацією жінок-юристок України «ЮрФем» разом із студентками - юристками від 2019 року. URL:<http://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%AE%D1%80%D0%A4%D0%B5%D0%BC-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-1-1.pdf> (дата звернення: 02.03.21).

9. Вітер К. Що таке сексуальні домагання? URL:<https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/sexualni-domagannya-yak-zlochyn-proti-statevoi-svobodi-i-nedotorkannosti-134323.html>. (дата звернення: 27.02.2021).

10. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Міжнародний документ від 11 травня 2011 року. URL:<https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення: 28.02.2021).

11. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом

ОБСЄ.URL:https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf

(дата звернення: 28.02.2021).

Євдокимов О.С, Черняк В.С.¹

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО У СФЕРІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ

Сексуальне насильство є надзвичайно важливим питанням, яке потребує великої уваги не тільки з боку правоохоронних органів, а загалом усього суспільства. Актуальність питання полягає в загостренні ситуації пов'язаної із кримінальними правопорушеннями проти статевої свободи та статевої недоторканості особи у сфері домашнього насильства. Предметом дослідження цього питання є вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканості особи в сфері домашнього насильства та умовчування факту заподіяння шкоди особі.

Проблематикою цього питання є саме дуже шкідливий вплив не тільки на морально-психологічний стан постраждалої особи, а ще й можливі психічні розлади. З цими проблемами потрібно боротися не тільки на рівні законодавства, а на рівні закладання правильного так званого інституту сім'ї державою, бо саме держава повинна не тільки карати, але й зрощувати здорові сімейні відносини та вже від цього захищати їх, але статистика каже нам навпаки, що інститут не розвивається, а деградує. Від цього і йде поширеність різних видів домашнього насильства.

Порівнюючи статистику Офісу Генерального Прокурора України про вчинені кримінальні правопорушення у сфері домашнього та сексуального насильства за лютий 2020 та лютий 2021, чітко вимальовується картина того, що рівень даного діяння зростає і більшість експертів пов'язують це із запровадженням карантину та поінформованості населення з цих питань. За даними цієї статистики в лютому 2020 року порівняно з лютим 2021 року було зареєстровано на 47% більше випадків домашнього насильства та на 30% більше випадків пов'язаних з сексуальним насильством.[14]

Насильством наповнені різні сфери людського буття: політичне, економічне, духовне та сімейно-побутове. Воно має вираження

¹ Євдокимов О.С, Черняк В.С., здобувачі вищої освіти другого року навчання факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України. Науковий керівник – декан факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України, доцент, кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Бондар Володимир Сергійович Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

у війнах, убивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ як антигуманність, агресія, жорстокість. Війни, заколоти, революції, страти, терор стали ледве не нормою життя людей.

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Зазвичай, найбільше страждають від насильства жінки, діти та люди похилого віку. Найпоширенішим і найбільш складним для протидії є домашнє насильство. Насильство в сім'ї або родині притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах.[1, с. 3]

Якщо брати статистику МВС по домашньому насильству на початок 2020 року в Україні, то рівень скарг збільшився на 40% порівняно з попереднім роком. На думку дослідників це пов'язано з карантинними обмеженнями, тому що подружжя частіше перебувають у закритому приміщенні. Також це пов'язано з кращою поінформованістю населення. За даними цієї статистики насильство не буває одного виду, у більшості випадків воно має змішаний характер, тобто може бути економічне поєднане з фізичним або сексуальним і т.д. Також хочеться додати про Стамбульську конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами наша країна досі не ратифікувала цю конвенцію, тому що вона тяжко прощтовхується на політичний рівень, бо наше суспільство ще не є готовим до визнання домашнього насильства суспільно шкідливим явищем, хоча наша країна була однією з авторок цієї конвенції та навіть однією із перших підписала.

Інститутом демографії і соціальних досліджень були проведені розрахунки за замовленням Фонду народонаселення ООН, повідомляють про те, що щорічно 1,1 млн українок стикаються з фізичним та сексуальним насильством в сім'ї, і більшість з них умовчують цей факт, що є дуже прикриттям для побудови адекватних ланок суспільства. Ці види насильства залишають не тільки неприємні спогади, а й психологічні проблеми та психічні розлади при систематичному повторюванні. Всесвітня організація охорони здоров'я постановила, що 38 % вбивств жінок у світі - справа рук їх партнерів. У деяких країнах ця цифра наближається до 70 %. Одна з чотирьох жінок земної кулі упродовж усього життя страждає від сексуального насильства.

Сексуальне насильство у сфері домашнього насильства має багатогранний характер та за більшістю випадків супроводжується іншими видами насильства. І від цього види страждають не тільки жінки, а й інші члени сім'ї. При цьому цей вид насильства має різні види і прояви, тому ці діяння дуже важко правильно врегулювати законодавством. Одним із самих небезпечних проявів сексуального насильства в сім'ї є дії сексуального характеру стосовно дитини : розбещення дитини; демонстрація дитині (підлітку) статевих органів (ексгібіціонізм); демонстрація акту онанізму; втягування дитини у заняття

дитячою проституцією або дитячою порнографією тощо. Щодо законодавства нашої країни у сфері сексуального насильства воно за останні роки зазнало дуже важливих змін. Ці зміни в законодавчій сфері стосовно цього питання починають відповідати міжнародним стандартам та його досвіду. З провідних актів можна виділити Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набув чинності 8 січня 2018 року, в цьому акті закладається база від якої будуть відштовхуватися інші нормативні положення про домашнє та сексуальне насильство в сфері протидії цих негативних проявів. Дуже важливою зміною для органів досудового розслідування було внесення змін 11 січня 2019 року до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України «з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами». Щодо проблемних сторін в галузі законодавства в разі вчинення такого насильства є сторона адміністративної відповідальності за Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), а саме з 2003 року домашнє насильство є адміністративно караним. В контексті цього звіту важливо зазначити, що відповідно до статті 15 КУпАП військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також співробітники поліції звільняються від відповідальності за Кодексом про адміністративні правопорушення у більшості випадків таких правопорушень. На практиці це означає, що більшість випадків адміністративних правопорушень, у тому числі домашнього насильства, розслідують і карають згідно з відповідними дисциплінарними статутами, а не КУпАП. Якщо домашнє насильство не фіксується за КУпАП, то неможливо довести його систематичний характер – а саме це є передумовою кримінального переслідування за домашнє насильство. Розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за домашнє насильство є його систематичність, тобто систематичним воно вважається, коли воно було вчинено три і більше разів у будь-якій формі. Також ознакою розмежування є саме наслідки для постраждалого, тобто особа зазнає фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Сексуальне насильство є кримінальним злочином, що має відповідні норми зазначення в Кримінальному Кодексі України (ККУ). До кримінальних злочинів сексуального характеру належать такі види: зґвалтування (включно зі зґвалтуванням у подружжі, стаття 152), сексуальне насильство (стаття 153), примушування до вступу в статевий зв'язок (стаття 154), статеві зносини з неповнолітньою особою (стаття 155) і розбещення неповнолітніх (стаття 156). Саме ці прояви мають найпоширеніший характер у вчиненні сексуального насильства в сім'ї.

Перший орган до якого звертається особа при порушенні її прав внаслідок сексуального насильства в сім'ї це Національна поліція України (НПУ). Поліція в цьому випадку приймає заяву згідно Закону України «Про звернення громадян» та починає вже перші дії на захист потерпілої особи. Також є установи, де реабілітують потерпілих від сексуального насильства. В таких установах зазвичай надається підтримка, вони шукають шляхи вирішення проблеми, також надається психологічна допомога. Людина потерпіла від даних протиправних дій повинна пройти курс реабілітації, щоб повернутися до нормального життя. Треба поговорити щодо більш вразливої групи в сфері сексуального насильства це діти. Сексуальне насильство щодо дитини, яке виражене у формі домашнього насильства включає в себе: будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно дитини незалежно від її згоди або в присутності дитини; примушування дитини до акту сексуального характеру з третьою особою; інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності. Це має дуже великий вплив саме на подальше нормальне існування в суспільстві дитини, яка постраждала від сексуального насильства. В Кримінальному кодексі України (ККУ) виділяють статті, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення дій сексуального характеру щодо дитини: зґвалтування (ст. 152 КК України); сексуальне насильство (ст. 153 КК України); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України); статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України); розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України); ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України); створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК України); сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією (ст. 303 КК України). Сексуально насильства щодо дитини за думкою американського дослідника Джеймса Солтера має «девіантний цикл», тобто рішення про вчинення сексуального насильства над дитиною не має саме спадкового характеру, а є чітко продуманою дією, яка має цикл аж до вчинення злочину проти дитини. Цей цикл не обов'язково вчиняється увесь, але його основа є постановою причинних зв'язків та пошуку способу вчинення цих правопорушень. Для реабілітації та співпраці з дорослими була побудована формула «безпечне місце+безпечний дорослий=дитина у безпеці» це дуже важлива формула, якою користуються не тільки правоохоронні органи, а також і служби у справах дітей. Ця формула дозволяє дізнатися дійсну інформацію про вчинення сексуального насильства над дитиною, що є безпосереднім інструментом в руках правоохоронних органів, який допомагає зупинити злочини подібного складу. Також є багато чинників, які будуть впливати на показання дитини з приводу сексуального насильства і вони повинні враховуватися при наступних опитуваннях дитини, щоб набути

достовірну інформацію. Суттєво на процес надання інформації дитиною впливають умови, в яких буде відбуватися спілкування дитини з дорослим. Також дуже важливим є детальне описування дитиною факту сексуального насильства в рамках опитування щодо кримінального провадження, що на дасть більше доказового матеріалу слідчим органам, а також можливість зафіксувати найбільш достовірну інформацію щодо вчинення злочину та розпочати реабілітаційні заходи з приводу дитини.

Думку про те, що примушування до здійснення акту сексуального характеру залежно від певних обставин може одночасно вказувати і на вчинення зґвалтування або сексуального насильства, засвідчують дві обставини: а) каране за ст. 154 КК примушування до вступу в статевий зв'язок виключає добровільність згоди особи на вчинення щодо неї сексуальної дії; б) акт сексуального характеру, про який йдеться у ст. 154 КК, може бути вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи чи дією сексуального характеру, не пов'язаною із проникненням в тіло іншої особи. Відмінності вбачаються хіба що у моменті закінчення порівнюваних злочинів і в тому, що за ст. 154 КК може нести відповідальність і той, хто не має наміру вчинити акт сексуального характеру з потерпілою особою.[13]

Не можна оминати увагою й чергову ознаку поняття насильства, яка полягає у його вчиненні, незалежно від того, чи воно усвідомлюється потерпілим. У кримінально-правовій літературі у цьому контексті йдеться про ознаку «проти волі». Остання впливає, насамперед, із розуміння насильства, як фізичного впливу (завдання удару, побої, катування, тощо), який заподіює чи може заподіяти фізичні та (чи) моральні страждання. А також із етимологічного аналізу терміну «насильство», згідно якого останнє дослівно означає «на силу», тобто всупереч бажання потерпілого.

Лише чотири з 27 випадків домашнього насильства, які зафіксувала AmnestyInternational під час дослідницьких поїздок, були кваліфіковані саме як домашнє насильство та розслідувані як адміністративне правопорушення, і в трьох із них жінки змогли отримати терміновий заборонний припис. Валерій Міхей, юридичний координатор БФ «Слов'янське серце», зазначає, що співробітники поліції часто кваліфікують випадки домашнього насильства за іншою категорією, наприклад «порушення громадського порядку», «невиконання обов'язків щодо виховання дітей» (у випадку домашнього насильства щодо дітей) чи різних видів «тілесних ушкоджень». Така неправильна кваліфікація призводить до інакшого звинувачення та вироку, зокрема з нижчими заходами захисту, оскільки, як пояснювалося раніше, кримінальне звинувачення в домашньому насильстві часто висувається у справах, де було продемонстровано систематичний характер такого насильства, тобто коли підозрюваного раніше принаймні

двічі притягували до адміністративної відповідальності за домашнє насильство. Крім того, неправильна кваліфікація може стати причиною, з якої жінка не зможе отримати захисні заходи та послуги, такі як терміновий заборонний припис і безоплатна правова допомога. Внаслідок неправильної кваліфікації злочинів у документах також може приховуватися масштаб домашнього насильства.

Окрім інформації про сексуальне насильство та домагання щодо жінок на територіях, постраждалих від конфлікту, є також повідомлення про сексуальні домагання до дівчат підліткового віку з боку солдатів. Як наголошує Комітет CEDAW, ризик дискримінації у формах жорстокого поводження, експлуатації та насильства для дівчат є вищим. Коли жертви – підлітки, такі ситуації насильства стають ще складнішими. Дівчата-підлітки віком до 18 років також мають право на особливий захист від сексуального примусу та насильства, оскільки вони – діти. У 2019 році ГО SavetheChildren опублікувала звіт про гендерні відмінності сприйняття конфлікту на сході України серед дівчат і хлопців. Дослідження ґрунтується на аналізі первинних даних 107 дітей віком від 3 до 17 років, які мешкають поблизу лінії зіткнення, а також інтерв'ю з виховательками, вчителями і вчительками, соціальними працівниками та працівницями, місцевою владою, громадськими організаціями та агентствами ООН, що працюють поблизу лінії зіткнення. Дівчата-підлітки повідомили ГО SavetheChildren, що «вони стикаються з домаганнями з боку військових, які роблять непристойні зауваження на вулиці», а іноді «зупиняють свої машини поруч із дівчатами на вулиці та намагаються доторкнутися до них». Молодші дівчата (10–13 років) «повідомили, що військові чоловіки розмовляють з ними та намагаються змусити дівчат їхати з ними; вони також відчували, що існує ризик, що солдати можуть затягнути дівчат до себе ввечері».

Виходячи з вище наведених матеріалів дослідження, можна виокремити такі шляхи розв'язання проблематики цього питання, а саме:

1) Сформуванню це питання як суспільну проблему для формування здорових суспільних відносин, що в свою чергу полягає в кращому інформуванні населення з приводу цього питання та надання правової допомоги і захисту прав постраждалих;

2) Створення на законних умовах органів, які будуть спеціалізуватися на розв'язанні саме цього вузького питання у сфері домашнього насильства та профілактики його проявів;

3) Вдосконалення законодавчої бази з наведених вище питань, а саме зняття так званої недоторканості з військовослужбовців, поліцейських та інших осіб за вчинення подібних адміністративних правопорушень, які при систематичності їх вчинення переростають у кримінальні правопорушення;

4) Створення належних умов для проведення розслідувань за даною специфікою;

Життя багатше за законодавчі і теоретичні конструкції. Врешті-решт сформується емпіричний матеріал, критичне осмислення якого буде вкрай потрібним для виваженої і кваліфікованої законотворчості. Зрозуміло і те, що без осучаснення методик розслідування сексуальних злочинів і втілення їх у діяльність слідчих підрозділів Національної поліції України практика кримінального переслідування осіб, які вчиняють такі злочини, залишиться майже незмінною попри загалом схвальні потуги вітчизняного законодавця і пов'язаний з ними широкий суспільний резонанс.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. Відомості Верховної Ради України 1996. №30 ст. 141
2. Кримінальний кодекс України: чинний, поточна редакція– Редакція від 30.12.2020
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинний, поточна редакція – Редакція від 14.01.2021
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинний, поточна редакція – Редакція від 04.03.2021
5. «Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи» : збірник тез Обласної науково- практичної конференції (м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р.) / Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, ЧНТУ, 2019. – 126 с.
6. Юрків Я.І. Сутність та зміст соціального феномену «насильство в сім'ї»//Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – Випуск 27. – С. 234
7. Насильству немає виправдання : добірка матеріалів на допомогу протидії насиллю / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Т. І. Касьяненко, Ж. П. Швачко – Суми, 2017. – 33 с
8. Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній»/ Упорядники: Краснова О.В., Калашник О.А. – Київ, 2016. – 90 с
9. . Запобігання та протидія насильству в сім'ї : методичні рекомендації для соціальних працівників. – К. : ДЦССМ, 2004. – 192 с.
10. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ilt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>.
11. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
12. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (Науково-практичний коментар) / за ред. О. М. Рудневої. – Х. : Східно-регіон. центр гуман.-осв. ініціатив, 2005. – 160 с.

13. Коломієць О. Г. Соціально-педагогічні умови подолання сімейного насильства щодо дітей / О. Г. Коломієць. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N122/N122p071-077.pdf.

14. Статистична інформація Офісу Генерального Прокурора України «Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» за лютий 2020 та 2021 року Режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114369&libid=100820&c=edit&_c=fo

ПРОКСЕМІКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ. ЯК МИ РЕАГУЄМО НА ПОРУШЕННЯ ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ В ІНТЕРНЕТІ

Простір, на думку В.Кузнецова, - це форма існування взаємозв'язків між матеріальними об'єктами, основа людського буття, відображення характеру та світосприйняття людини. Адже будь-яка діяльність відбувається в просторі, а він, в свою чергу, вказує на відстань від людини до місця дотику. [1, С.73]

Проксеміка – це система невербальних засобів спілкування, як окрема галузь соціальної психології, що вивчає просторові потреби людини. Ми поставили перед собою мету дослідити територіальні зони в соціальних мережах, так як дана проблема не популяризувалася для окремого наукового дослідження, але, варто зазначити, що є доволі актуальною в сучасній інтернет-комунікації.

Щоб встановити або підтримати контакт з людиною, потрібно не лише дивитися їй в очі, а й триматися на певній відстані від неї.

Особистий простір- це одна з ключових ланок людського комфорту, коли хтось намагається порушити нашу зону комфорту ми, в свою чергу, будемо намагатися уникати цієї людини в подальшому, так як кожен прагне мати свою територію, певний повітряний простір навколо свого тіла. Відстань показує, наскільки людина готова відкритися і комунікувати з оточенням. У проксемічну складову закладена інформація про наміри співрозмовників, про характер їхніх стосунків, ставлення учасників комунікації до самої ситуації, що дозволяє їм регулювати процес взаємодії.

Відомий антрополог Є.Голл був першим ученим, який звернувся до проблем людського простору. У вітчизняному мовознавстві вперше вводить проксеміку як окремий об'єкт дослідження Г.Г Почепцов, запропонувавши термін «прагмапроксеміка». [2, с.21-23]

Виявлення особливостей взаємодії проксеміки з вербальними засобами спілкування спонукає до аналізу зіставлення власних дослідження з фактичним та статистичним аналізами психолінгвістики.

Для розкриття цієї теми потрібно охарактеризувати аспекти(зони) соціальної області, виведення теорії як підґрунтя для подальшого визначення. Якщо, для реальності, соціальні зони-це поняття, що допомагає відтворити зображення, то в нашій віртуальній реальності (маємо на увазі соціальні мережі) - це доволі пливка та не визначена теорія.

¹ Іваночко К.О., студентка 3 курсу, спеціальності «Журналістика», Шпирналь І.М., студентка 1 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення». Науковий керівник: Качмар В.М., к.філол.н., доцентка (Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»)

Тіло визначається певною просторовою зоною. Відіграє роль своєрідної оболонки, що визначає доступ інших людей до нас. В мережі ця оболонка має розмите розмежування. Але ми спробували дослідити та визначити просторові межі в мережі «Фейсбук».

Основа нашого дослідження: Facebook- найбільша соціальна мережа у світі. Багато хто з нас навіть не уявляє масштабів цієї сітки. На основі цієї мережі проведено вже близько 1,5 млн. соціальних та психологічних досліджень, в тому числі й наше.

Що таке особистий простір, за якими правилами ми його формуємо і що робимо, якщо його безсоромно порушують? На сьогодні вчені виділяють чотири просторові зони, проте ця концепція зазнає значних змін у сучасному світі.

Одним з перших просторову структуру спілкування став вивчати американський антрополог Едвард. Холл, який ввів сам термін «проксемика», буквальный переклад якого означає «близькість». Едвард Холл зміг описати простір навколо людей за допомогою чотирьох зон . Кожна з яких у відповідності має певний розмір (відстань) . Перша в даному переліку - це інтимна зона. До неї можуть входити лише близькі для вас люди та люди які вам добре знайомі(перед тим як впустити когось у інтимну зону ви маєте відчувати не аби яку довіру до цієї особи.) Особиста зона починається там де закінчується інтимна . До кругу даної зони входять друзі, члени родини, а також колеги з якими ми ведемо тісне спілкування. (ця зона має лише візуальний контакт між людьми які ведуть розмову). Соціальна відстань – відкрита для керівників чи співробітників відношення з якими у вас лише ділові. (дана зона стосується малознайомих чи не знайомих для вас людей) . І остання, це публічна зона . Публічної зоною вважається така відстань, що відділяє викладача семінару від його учасників, доповідача від його слухачів. Дана теорія має точні вимірювання відстані, але кожна людина особистість, тому не варто поширювати їх на всіх .Він також поділяв всі зони на закриті та відкриті фази. Основою його досліджень стала емоційна та фізична складова, поведінка людей під час порушення різних дистанцій. Тим самим він перевіряв здатність людини реагувати в таких ситуаціях.

Проксемику досліджував Шон Лаветт - відомий журналіст, керівник англійської служби Радіо «Ватикан». На одному із своїх виступів для студентської аудиторії він провів експеримент саме на тему комунікативної відстані. В експерименті приймав участь сам Шон та студент-доброволець, вони наближалися один до одного до поки студент не скаже «Стоп» на зручній для себе відстані. Особливість цього експерименту полягала в тому, що Шон Патрік і не збирається зупинитися. Він, не слухаючи студента, йшов далі, не зважаючи на слово «Стоп» і порушення комфортної відстані студента. Реакції на порушення були різними: обіймами, втіканням, криком та навіть деякі студенти,

захищаючи приватний простір, неочікувано били лектора. Цей експеримент показує нашу просторову несвідому поведінку в комунікації. Коли, як і з ким нам комфортно спілкуватися. Ми вже частково живемо у віртуальній реальності, де комунікація, передавання інформації, поведінка та навіть емоції стали нашою невід'ємною частиною.

Однак, незважаючи на стрімкий розвиток соціальних комунікацій, обмін цілісними знаковими повідомленнями, у яких відображені інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлений цілим рядом соціально значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві. Саме все це зараз називається просто - Соціальні Мережі. Адже якщо справді подумати: «Розповідь про себе» - промовисто говорить наш профіль, «Джерело інформації» - стрічка новин у Facebook, «Зв'язок з людьми» - Messenger. Все-таки варто зазначити, що комунікація в прямому значенні пов'язана з нашим комфортом, ми не будемо дивитися на людину чи спілкуватися з нею, якщо не отримаємо потрібних нам взаємодій.

Розкривши сутність поняття «проксеміка», звернемо увагу на поділ зон/дистанцій (для цієї теми характерні два синоніми, тому визначення і зона, і дистанція будуть правильними). Інтимна дистанція, Особиста дистанція, Соціальна дистанція, Громадська (Публічна) дистанція. З'ясуємо, чи мають місце всі існуючі зони в соціальних мережах?

ІНТИМНА ДИСТАНЦІЯ

Інтимна зона (від 0 до 45 см) – спілкування найближчих людей. Дозволяється проникнути в цю зону тільки тим, хто знаходиться в тісному емоційному контакті з людиною (діти, батьки, чоловіки, коханці, близькі друзі і родичі). На інтимній відстані присутність іншої людини є, безпомилково і часом може бути приголомшливим через сильно посилені сенсорні входи. Зір (часто спотворений), нюх, тепло від тіла іншої людини, звук, запах, і відчуття дихання - все це поєднує сигнал про безпомилкову причетність до іншого тіла. Це дистанція є прийнятною для занять любов'ю та боротьбою, втішанням та захистом [1, с.114]. Насправді, як зазначають вчені, приватний простір залежить від особливостей культури та характеру відносин між людьми.

Провести паралель в соціальних мережах можна, але не так буквально, як в реальному житті. В інтернеті існує поняття «віртуального сексу», ботів чи фейкових акаунтів, на які ми можемо натрапити під час спілкування. У соціальних мережах є вагома відмінність від реального життя. Якщо в реальності порушення інтимної зони без обопільної згоди карається законом, то в Facebook ви можете заблокувати користувача. Та принагідно зауважити, що блокуванням справа не закінчується, так як боротьба з бото-фермами та фейковими акаунтами триватиме стільки часу, скільки будуть існувати соціальні мережі.

ОСОБИСТА ДИСТАНЦІЯ

Особиста (персональна) дистанція (від 45 до 120 см) - це термін, який спочатку використовували для позначення відстані, що послідовно розділяє членів безконтактних видів. Це та відстань, на якій ми тримаємося при спілкуванні на прийомах, вечорах, під час дружніх зустрічей.

В соціальній сітці згадану дистанцію, ми регламентуємо в інформацію про себе: фото, місце роботи, місто в якому проживаємо чи народилися або інформацію, яку вважаємо за потрібне розмістити для публічної сторінки, або не давати жодних своїх даних тобто перевтілитись в невидимку. Та, за даними власних досліджень, уFacebook вам потрібно дати основу інформацію про себе, пройти верифікацію через електронну адресу, щоб користуватися платформою - це відкрита площина, створюючи тут сторінку, ви виходите на цю площу, показуєте, що перебуваєте у відкритому доступі й готові до комунікації. В інтернет-просторі дистанція, на яку ми підпускаємо інші профілі, при цьому подаємо короткий опис та інформацію про себе. Навіть можемо продемонструвати наскільки ми відкриті чи готові до спілкування.

СОЦІАЛЬНА ДИСТАНЦІЯ

Таку відстань кожна особистість намагається зберегти в комунікації (спілкуванні) з малознайомими людьми зокрема це ми можемо спостерігати на роботі . Соціальна (суспільна) зона має певну соціальну дистанцію, як і всі інші, а саме вона становить 120 до 260 см.

Перевагами даної зони є те, що інтимні зорові деталі на обличчі не сприймаються, і ніхто не «чіпає» або навіть не намагається доторкнутися до іншої людини, якщо для цього немає особливих потреб. Це відстань, на яку люди реагують, коли хтось каже: «Відійди, щоб я міг поглянути на тебе».

Соціальна зона межує з особистою, тому в ній як правило відбувається багато формальних і службових комунікацій. Саме у цій зоні відбувається спілкування вчителя та учнів, керівників і підлеглих, обслуговуючого персоналу і клієнтів тощо. При такій комунікації важливим є інтуїтивне відчуття дистанції спілкування, оскільки при порушенні цієї зони у людини підсвідомо може виникнути негативне відчуття що до співрозмовника . А також психологічний дискомфорт, який може завадити комунікації та погано вплинути на її результат .

На підсвідомому рівні, спілкуючись у Facebook, ми доволі часто фільтруємо інформацію.

ГРОМАДСЬКА (ПУБЛІЧНА) ДИСТАНЦІЯ

Відстань переважно при комунікації з великою групою людей, з масовою аудиторією. Ця зона передбачає певні форми спілкування, а саме: лекції доповіді промови або ж збори великої кількості людей. Публічна зона починається з відстані від 3,5 метрів і може сягати до

декількох кілометрів, а то і більше. Але в межах збереження комунікаційного контакту. Тому публічну зону ще називають відкритою.

Всім знайома, доволі сучасна професія блогера. У наш час розквіту інформаційних технологій з'явилося безліч нових професій. Але блогер виділяється серед них за тією простою причиною, дана професія має не аби який вплив на свідомість кожного з нас. Комунікант, який тримає своїх прихильників на відстані, але водночас дає їм можливість спостерігати та слухати.

З'ясуємо, чому саме 4 зони?

Це основні зони, які запропонував Едвард Холл. Він розглянув простір на рівні фізіології, але, такий поділ є не зовсім прийнятним для дослідження проксеміки на просторах Facebook. Тому, за нашими спостереженнями, в соціальних мережах прослідковується тільки дві: Особиста та Публічна.

Насправді, якщо спростити: зона- це наш профіль. Створюючи первинну інформацію, для реєстрації в Facebook про самого себе, ми стаємо частиною великої сітки, що складається з таких же схожих профілів. Наскільки близько підпускати до себе, вирішуємо ми самі; що саме буде відбуватися у насв профілі, ми теж можемо вирішити самостійно. Профіль-відноситься до явного цифрового представлення особистості людини. Безперечно, ми не будемо захищені і наші дані можуть розповсюджуватися на просторах інтернету, але фільтр ми встановлюємо самотужки.

Особиста зона (профіль)- Приватний, з обмеженим доступом. Потрапити туди можна тільки за допомогою згоди. Тримати на дистанції людей з якими мало знайомі, та підпускатилюдей, які є для нас близькими.

Публічна зона (профіль)- доступний всім користувачам за певним запитом. Потрапити можна без будь-якого підтвердження. Інформація про користувача є відкритою.

Варто зазначити, що віртуальна комунікація дає нам більш ширший спосіб як себе захистити, так і наражати себе на небезпеку.

Якщо тебе немає у Facebook, то тебе не існує. Так можна описати логіку сьогоdnішнього українського інтернету. Соціальні мережі в Україні перетворилися на законодавців моди, володарів дум, а,заразом, і на ярмарок політичного, гламурного, культурного марнославства.

Багато активних користувачів цієї мережі подають свою автобіографію у відомості Facebook. Спілкуються з друзями та знайомими чи знаходять нові знайомства. Також постять чи коментують пости інших користувачів.

Більшість з них навіть не підозрює про небезпеку, яка на них очікує в соціальній мережі.

Щоб більш детально розкрити дану проблему, нами було проведено опитування серед користувачів соціальної мережі.

Перелік запитань:

1. Як часто ви використовуєте дану мережу ?
2. Для чого частіше ви використовуєте цю мережу ?
3. Як часто ви публікуєте власні фото ?
4. Чи розміщуєте ви особисту інформацію у профілі ?
5. Чи знаєте ви, що таке спам повідомлення ?
6. Як ви реагуєте на спам повідомлення ?
7. На вашу думку чи є дана мережа небезпечною ?

З даного опитування ми отримали висновки.

1. Майже всі користувачі переглядають стрічку Facebook щодня, лише 5% опитаних користуються цією соціальною мережею рідше.

2. Більшість людей використовують соціальну мережу лише для спілкування, а саме: з 55% опитаних, 38% користувачів використовують її для перегляду стрічки, і лише 7% - використовують її для роботи.

3. 15 % публікують свої фото раз у місяць чи частіше, інші 85% зовсім не публікують особистих фото, або ж публікують їх не частіше ніж 1 раз у рік.

4. Щодо своєї особистої інформації (автобіографії), майже усі 100% опитаних публікують лише частину своєї особистої інформації, а саме: дата народження, місце роботи, місце навчання чи вузи, в яких навчались. Лише 4 людини з опитаних публікують більше особистої інформації. Не вважають за потрібне описувати своє особисте 7 людей з тих, які брали участь в опитуванні.

5. Спам повідомлення. Серед опитуваних не було жодної людини, яка б не знала значення даного висловлення. Але 60% не зовсім розуміють його значення.

6. 37% опитаних користувачів дратують спам повідомлення та вони висловлюють своє негативне бачення щодо них. Інші 63% ж вважають за потрібне ігнорування таких повідомлень.

7. Щодо головного питання, то 56% людей вважають дану мережу Facebook небезпечною, аргументуючи свій вибір тим, що в соціальних мережах доволі багато шахраїв. 35% опитаних невпевнені в безпеці даної соціальної мережі, та лише 9% вважають її абсолютно безпечною.

Отже, досліджуючи проблему проксеміки в соціальній мережі, хочу зауважити, що згідно з останнім звітом компанії Facebook, соціальна мережа налічує близько 83 млн. фейкових облікових записів і їх кількість постійно збільшується. Тобто спілкування у даній мережі містить неабияку небезпеку.

Марк Цукерберг заснував мережу Facebook разом зі своїми університетськими друзями уже 16 років тому. Але навіть зараз є певна небезпека, від якої неможливо вберегтись. Шахраї, використовуючи ваші особисті дані, фото, дату народження, місце роботи створюють

фейкові акаунти. Також ваші фото можуть використати без вашого відома в різних статтях іноді навіть для підроблених документів.

Кожна людина має свій особистий простір та прагне захистити його. Вторгнення у цей простір інших осіб викликає зазвичай відчуття дискомфорту. Люди часто відчувають дискомфорт, коли інші порушують встановлену фізичну межу під час соціальних взаємодій – коли нас хтось торкається чи стоїть надто близько. Іноді навіть не помічаючи, ми відштовхуємо від себе інших, бажаючи зберегти свій осередок. Наші дії можуть навіть налякати певну особу і це цей захист стосується не лише інтровертів чи мізантропів, як це всі звикли вважати, це потреба кожної особистості. Тому ми повинні поважати кожного незважаючи на це.

На старті комунікації з будь-якою людиною дуже важливі важливі правила комунікації. Також не менш важливим є правило домовленості. Не важливо у якій комунікації та з якою людиною ви знаходитесь, все-одно необхідним є домовленість про режим, формат та навіть тональність спілкування. При цій домовленості головне не порушувати чужих кордонів, адже це може вплинути на ваше спілкування в подальшому.

У сьогоденні концепція особистого простору зазнає великих змін. Вона змінюється у міру того, як соціальне життя мігрує в інтернеті. Адже з певних причин в даний момент, більшість комунікацій та спілкування відбувається саме у соціальних мережах.

Все рідше ми взаємодіємо «обличчя до обличчя». Текстові чи голосові повідомлення у Facebook з старої звичної просторової структури спілкування. Щоправда не всі взаємодії які ми проводимо онлайн втрачають свою просторову основу. З допомогою відеоігор ми підтримуємо відчуття відстані. Але все ж комунікація онлайн зараз просувається в кожній сфері. Та люди проводять значну частину свого життя без реальних та особистих взаємодій.

Наші навички в соціальних мережах розвивалися протягом декількох тисячоліть. І якщо цей фундамент буде знищено, ми ризикуємо втратити таку здатність як спілкування на глибокому, інстинктивному рівні. Інтернет – це все ще не до кінця відомий нам світ. У якому легко відбувається кіберзалякування та інші негативні впливи на людину.

Але перевага у віртуальному світі все ж є. Фізичне порушення кордонів у віртуальному світі неможливе. Інтернет світ дає можливість кожному висловитися та бути почутим візуально.

Список використаних джерел:

1. Факторна структура простору адаптивно-інновативних характеристик особистості / О. В. Кузнецова // [Наука і освіта](#). - 2015. - № 11-12. - С.73.
2. Почепцов Г. Сміслові та інформаційні війни // Інформаційне суспільство. - 2013. - Вип. 18. - С. 21-27.

3. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. К. : Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с.
4. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data Hall, Edward Twitchell, 1914 - Thehiddendimension / Edward T. Hall,
5. Офіційний сайт Буковинського медичного університету <https://www.bsmu.edu.ua/blog/7130-vpliv-suchasnosti-na-osobistiy-prostir/>
6. Офіційний форум міжнародних новин BBC URL: <https://www.bbc.com/future/article/20180104-is-social-media-bad-for-you-the-evidence-and-the-unknowns>

Йоник Т. М.¹

ЛЮБОВНА ЛІРИКА В УНІВЕРСИТЕТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ЗАЦІКАВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ

На сьогодні в Україні все менше людей читає книги. За статистикою, 57% населення майже взагалі не читають книг, і лише 43% читають. Це пов'язано, в першу чергу, із семимільним розвитком мультимедійних технологій. Більшість людей економлять свій час, і їм простіше послухати або коротко прочитати ніж використовувати оригінальний варіант [5].

Мета дослідження полягає у дослідженні літературних зацікавлень студентів в цілому, а також визначенні, скільки саме студентів перших-других курсів університету віддадуть перевагу любовній ліриці перед іншими типами.

Відповідно до мети дослідження, ставимо перед собою завдання підібрати зразки різних видів лірики українською мовою, провести опитування серед студентів перших-других курсів з використанням Google-форми та здійснити статистичну оцінку їх читацьких вподобань.

У цьому дослідженні був застосований метод опитування, базою для якого став Університет Короля Данила. До опитування було залучено студентів різних спеціальностей. У опитуванні анонімно взяло участь 56 студентів. Авторка дослідження, яка входить до цільової аудиторії дослідження, припустила, що більшість студентів оберуть вірш не любовної лірики, а, наприклад, патріотичної, оскільки переважно студенти цікавляться іншими жанрами.

¹ Йоник Т. М., Університет Короля Данила. Науковий керівник: Цимбаліста Л. Р., старший викладач кафедри перекладу та філології

Любовна лірика займає значне місце у світовій літературі. У кожного автора своє бачення кохання, і кожен намагається відобразити його доступними йому літературними формами та прийомами. Любовна лірика відображає упереджене або суб'єктивне судження автора, це є її ключовою характеристикою. Вона наповнена романтичними образами та сповнена любовними переживаннями. Її основна функція – це передача різноманіття людських почуттів. Цей вид лірики присутній у спадщині багатьох філософів, письменників та художників, таким способом вони могли передати свої емоції [3].

На початках під лірикою мали на увазі літературний твір, який виконується під акомпанемент ліри. Зараз таким терміном позначають віршовий твір, невеликий за обсягом та змістом, представлений у багатьох жанрах (балада, елегія, епістола, ідилія, етюд, монолог, мадригал тощо) [2, с. 393].

Лірика поділяється на декілька видів:

- Любовна (інтимна)
- Філософська
- Громадянська (патріотична)
- Пейзажна

Як взірць любовної лірики, ми обрали вірш Богдана Ступки «Не закохуйся в обличчя».

Не закохуйся в обличчя,
не закохуйся в вбрання,
а закохуйся в ту душу,
що потрібна для життя!
Бо краса – це сон зрадливий,
раз присниться та й нема.
А душа – це все на світі,
що потрібно для життя. (Б. Ступка)

У цій поезії присутніне тільки нотки повчального змісту, а ще й проявлено ніжність душі автора. Поезія описує зовнішній вигляд як оману, радить перш за все зазирати людині у душу, щоб пізнати її справжнє єство, не судити лише за тим, що видно неозброєним оком.

За філософське осмислення світу відповідає філософська лірика, вона розповідає про сенс буття людини, описує, в тому числі, те, як природа впливає на розвиток суспільства. Вона зустрічається у творах різних літературних форм (сонети, рубаї, газелі, есе, своєрідні етюди, вірші елегійного характеру тощо) [2, с. 698].

Філософська лірика представлена у дослідженні віршем Григорія Сковороди «Delibertate».

Що є свобода? Добро в ній яке?
Кажуть, неначе воно золотее?
Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото.

Проти свободи воно – лиш болото.
О, якби в дурні мені не пошитись,
Щоб без свободи не міг я лишитись.
Слава навіки буде з тобою,
Вольності отче, Богдане-герою! (Г. Сковорода)

Цей вірш описує свободу як цінність і є співзвучним українському менталітету. Автор прагне нагадати читачеві, що усі ми вільні і незалежні люди. Кожен має право на особисту свободу, свободу думки та слова, важливо, щоб ніхто цього не забував і боровся за неї. Так, як протагоніст вірша гетьман Богдана Хмельницький, який боровся за волю і незалежність свого рідного краю.

Патріотичною символікою наповнена громадянська лірика. Вона вирізняється своєю патетичністю, оплаканістю, схильністю до загострення конфліктів, до лірико-психологічної тональності. [1, с. 244]

Обираючи лірику громадянського виду, ми зупинилися на вірші Олександра Лисака, поета-учасника АТО.

...І вже тобі немає вороття
з цих категорій, висновків, метафор.
Лукава доля рухає життям
і душу теліпає наче прапор.
Бо сам собі вже не належиш, ні,
коли віки зійшлися в кожному слові.
Коли жалю немає в цій борні –
зло гідно платить за інтим любові.
Зухвала зброя птахою в руці.
Спаси себе – врятуються мільйони.
Живим дорогу вказують мерці,
допоки є натхнення та патрони.
І вже тебе не мотивує тло,
патріотизм у розмірі зарплати.
Так роніни кидають ремесло,
одягнуті у волонтерські лати... (О. Лисак)

Ми обрали саме поезію учасника АТО, тому що найкраще всю емоційність патріотичної лірики може передати тільки справжній герой. Таким чином ми також намагалися внести скромну лепту в популяризацію сучасних поетів та письменників, що пройшли через пекло війни, щоб більше людей могли пізнати цю сповнену туги і місцями жорстоку картину і зрозуміти, наскільки тяжко солдатам на фронті.

Під словом «пейзаж» ми одразу ж уявляємо природу, це може бути зображення або ж картина. Вона відображає момент причетності до вічності, виражає внутрішній стан автора чи ліричного героя, а читачеві дає можливість перенестись у світ автора наповнений настроєм та емоціями[4].

Для пейзажної лірики ми обрали вірш Ліни Костенко «Здивовані квіти».

Сю ніч зорі чомусь колючі,
як налякані їжачки.
Сю ніч сойка кричала в кручі, сю ніч
ворон сказав: «Апчхи!».
Сю ніч квітка питала квітку:
–Що ж це робиться, поясни?
Тільки вчора було ще влітку,
а сьогодні вже восени! (Л. Костенко)

Ми обрали цей вірш, тому що авторка передає нам всю красу природи, і навіть звуки, неначе переносить читача у вимір цієї ночі. Цей вірш був обраний для учасників, тому що весна поки ще не вступила у свої права, і ми сподівалися, що цей вірш розбавить похмуру погоду своїми чарівними нотками.

Результати дослідження

Для цього дослідження був застосований метод опитування студентів в Університеті Короля Данила. До участі в проекті було залучено студентів різних спеціальностей першого та другого курсу. Форму заповнили 56 респондентів, голосування учасників було анонімним.

Анкета, що була запропонована студентам, включала в себе п'ять простих питань з варіантами відповідей. Перше питання визначало стать респондента, а інші питання були спрямовані на з'ясування літературних зацікавлень та звичок студентів.

У цьому опитуванні переважна більшість респондентів була жіночої статі. Групи, яким була запропонована анкета, малий вищий відсоток осіб чоловічої статі, ніж у нашому дослідженні, що означає, що тема дослідження та анкета менше зацікавили чоловіків.

Вкажіть свою стать.
56 відповідей

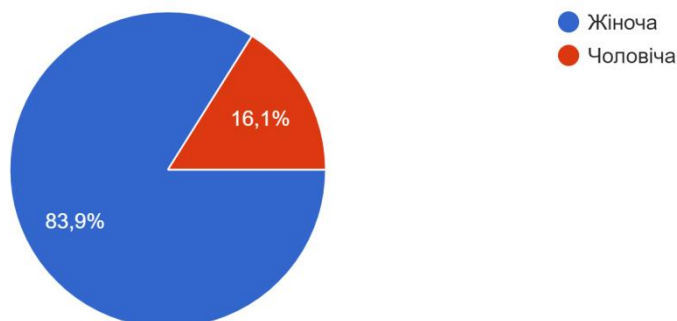


Рис. 1

Нас особливо цікавило, скільки ж студентів не читає. З опитаних 16,1% не читають взагалі книг, а 83,9% читають. На нашу думку, це пов'язане із тим, що мультимедійні технології дають змогу створювати принципово нові методи читання і поглинання інформації з використанням віртуальної реальності, різних інтерактивних технологій, доступних завдяки пошуку у таких системах як Google, ресурсах на зразок Youtube, у соцмережах Facebook, Instagram тощо, де ту чи іншу інформацію ми можемо почути або ж побачити.

Чи читаєте ви книги?

56 відповідей

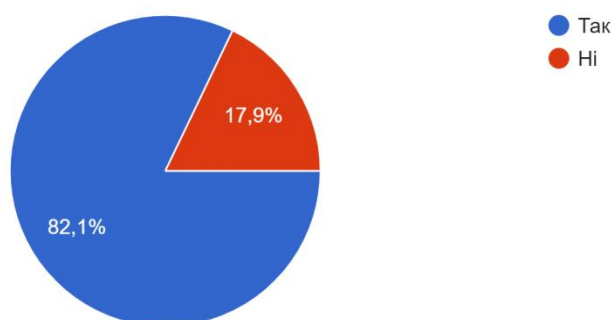


Рис.2

Один з пунктів анкети потребував відповіді на питання «Якому формату книг віддасте перевагу?» (варіанти відповіді – друкований формат, електронний або аудіокнига). У дослідженні ми припускали, що пріоритетним на сьогодні буде саме електронний варіант, так як зараз жоден студент не може обійтись без Інтернет-ресурсів, адже саме вони є найбільш поширеними та доступними. Але наша гіпотеза не виправдалась, 75% віддають перевагу друкованому варіанту, 16,1% електронному варіанту, і 8,9% аудіо-варіанту. Дослідження показує, що все-таки студенти краще сприймають інформацію у текстовому форматі (або віддають йому перевагу), а вже тоді у візуальному.

Якому формату книг ви віддаєте перевагу?

56 відповідей

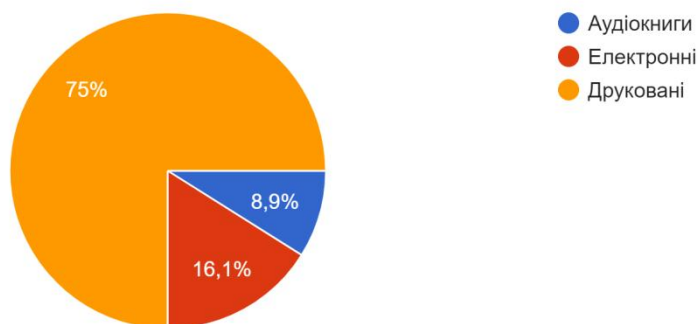


Рис.3

У наступному питанні ми цікавилися, з якою метою студенти читають книги. Студенти можуть читати з певних особистих причин, чи за потребою (наприклад, для навчання), або ж просто не читати взагалі. Дослідження показало, що 66,1% читає для саморозвитку (з них – 14 голосів жіночої статі, а чоловічої – тільки 2 особи з опитаних). Для розваги (тобто, як хобі) беруть до рук книжку 17,9% учасників, 8,9% читають за навчальною програмою, і 7,1% не люблять читати.

З якою метою ви читаєте книги?

56 відповідей

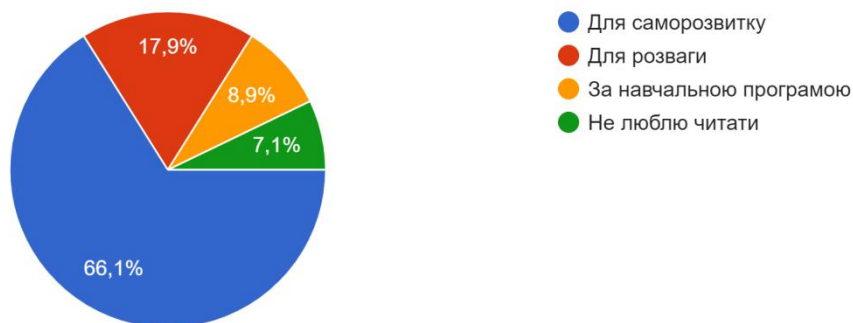


Рис.4

В останньому питанні було запропоновано із кожного виду лірики вірші, які були наведені вище. Основною метою цієї наукової розвідки було дослідити, якому виду лірики студенти віддають перевагу. Хоча дослідження стосується, в першу чергу, любовної лірики, робочою гіпотезою було те, що вона не буде домінуючим типом. Натомість багато голосів було віддано за любовну лірику, а саме 58,9%. З жінок проголосувало 29 осіб, а з чоловіків 4 особи. Наступним за частотою вибору був патріотичний вид (17,9%), тут було 10 голосів. За філософську лірику було 16,1%, з них 3 голоси жіночої статі і 3 чоловічої.

Вірш, який сподобався найбільше
56 відповідей

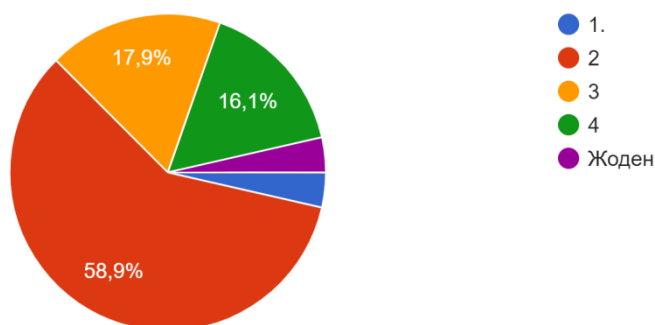


Рис.5

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. З опитаних 16,1% не читають книг взагалі, 83,9% читають. Так як зараз у нас є безліч інтернет-ресурсів, вони заміняють шостій частині респондентів книги для освітніх та рекреаційних потреб.

2. Учасники опитування віддають пріоритетність використання друкованої книги – 75%. Інші варіанти розподіляються таким чином: електронна книга – 16,1%, аудіокнига – 8,9%.

3. Згідно з результатами голосування, більшість людей займаються самонавчанням, читають додаткову літературу, можливо психологію та інше. За даними, отриманими з опитування, 66,1% читають для самонавчання, наступний варіант – для розваги (17,9%), за навчальною програмою обирають книги 8,9%, і тих, хто не любить читати, серед респондентів 7,1%.

4. Питання, яке стосувалось вибору вірша за певним видом лірики було першочерговим для нашого дослідження. Найбільша кількість голосів була набрана саме варіантом з любовної лірики, що становив – 58,9%, з них жінок – 51,7%, чоловіків – 7,2%. Дані вказують на те, що вірш до вподоби представникам обох статей, лірики хоча відсоток жінок, які його обрали, очікувано більший. Як було сказано раніше, лірика обирається читачем залежно від стану душі і суб'єктивних зацікавлень, і очевидно, любовна лірика припала до серця багатьом респондентам. Патріотичний, філософський та пейзажний типи лірики разом набрали менше половини голосів респондентів.

Отже, любовна лірика є найпопулярнішим видом лірики серед студентів перших-других курсів різних спеціальностей. Приємно вразив високий відсоток студентів, які читають книги, а також їх мотивація читати для саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Громадянська лірика. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 1 : А – Л. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 244.
2. Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ «Академія», С. 753
3. Наадеева О. И. Художественные особенности любовной лирики Р.К. Орловой. Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2019. Том 2, Выпуск 1. С. 217-221.
4. Петрухіна Л. Пейзаж у контексті теорії літератури (на матеріалі слов'янської поезії). Проблеми слов'янознавства. 2002. Вип. 52. С. 125-134. Режим доступу до ресурсу: <http://old.franko.lviv.ua/slavistyka/n52/013.pdf>.
5. Понад половина українців зовсім не читають книжок. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/ukrayina/bilshe-polovini-ukrayinciv-zovsim-ne-chitayut-knigi-1468572.html>.

Додаток 1

Опитувальник

Вкажіть свою стать.

- Жіноча
- Чоловіча

Чи читаєте ви книги?

- Так
- Ні

Якому формату книг віддаєте перевагу?

- Аудіокниги
- Електронні
- Друковані

З якою метою ви читаєте книги?

- Для саморозвитку
- Для розваги
- За навчальною програмою
- Не люблю читати

Оберіть вірш, який вам подобається найбільше.

1.

Сю ніч зорі чомусь колючі,
як налякані їжачки.

Сю ніч сойка кричала в кручі, сю ніч
ворон сказав: «Апчхи!».

Сю ніч квітка питала квітку:

– Що ж це робиться, поясни?

Тільки вчора було ще влітку,
а сьогодні вже восени!

2.

«Не закохуйся в обличчя,
не закохуйся в вбрання,
а закохуйся в ту душу,
що потрібна для життя!
Бо краса – це сон зрадливий,
раз присниться та й нема.
А душа – це все на світі,
що потрібно для життя.»

3.

...І вже тобі немає вороття
з цих категорій, висновків, метафор.
Лукава доля рухає життям
і душу теліпає наче прапор.

Бо сам собі вже не належиш, ні,
коли віки зійшлися в кожному слові.
Коли жалю немає в цій борні –
зло гідно платить за інтим любові.

Зухвала зброя птахою в руці.
Спаси себе – врятуються мільйони.
Живим дорогу вказують мерці,
допоки є натхнення та патрони.

І вже тебе не мотивує тло,
патріотизм у розмірі зарплати.
Так роніни кидають ремесло,
одягнуті у волонтерські лати...

4.

Що є свобода? Добро в ній яке?
Кажуть, неначе воно золотее?
Ні ж бо, не злотне: зрівняши все золото.
Проти свободи воно – лиш болото.
О, якби в дурні мені не пошитись,
Щоб без свободи не міг я лишитись.
Слава навіки буде з тобою,
Вольності отче, Богдане-герою!

ОГОЛЕНА НАТУРА В МИСТЕЦТВІ

Анотація. Використання оголеної натури в мистецтві пов'язано з цілою низкою питань, зокрема й етичного характеру. Одне з подібних неоднозначних питань – це зайва та недоречна сексуалізація натури у творах недосвідчених митців

Ціль дослідження – виявлення причин використання оголеної натури в сучасному мистецтві. У статті акцентується увага на образи та головні риси зображення людської постаті. Також торкається теми недоречної сексуалізації та вульгарності зображення жіночого тіла. Надається порівняння витворів майстрів доби відродження та митців ХХІ століття.

Встановлено, що у сучасному періоді багато митців використовують стилістику ню, не тільки в образотворчому мистецтві, а ще й в фото та відео мистецтві.

Оптимальною методологічною основою для мого дослідження є анкетування та опитування молодих представників різних видів мистецтва, такі як: художники, скульптори, відео митці, фотографи та поети.

Ключові слова: оголена натура в мистецтві, сучасне мистецтво, молоді митці, образотворче мистецтво, скульптура, почуття та емоції митця, історія мистецтва, істинне зображення.

Темою мого дослідження я обрала саме оголену натуру у мистецтві, тому що це одна з дуже тендітних тем для майстрів та їх учнів. Багато століть митці вивчають та зображають образи оголених людей. Інтерес до людської постаті існував завжди та навіть під час заборон релігії на вивчення та зображення людського тіла, попри усі складнощі й ризикованість вони поглиблювали свої знання у цій темі. Яскравим прикладом є Леонардо да Вінчі, який ризикував життям заради знань у пластичній анатомії людини, він проводив ексгумацію трупів у себе в майстерні. Це надало йому розуміння людського тіла і допомогло зображати оголені постаті з неймовірною реалістичністю.

Оголена натура є однією з найважливіших частин навчання юних митців. Завдяки живим людям студенти вивчають анатомію, особливості людського тіла. Головне, не плутати де мистецтво, а де вульгарщина. Дуже часто через недостатні технічні навички витончена дівчина перетворюється на предмет порнографії. На мою думку, оголена натура – це чиста краса. Неважливо хто це молода дівчина, чи старий дід. Проте зараз поширюється тенденція сексуалізації оголеної натури, особливо жіночої. На мою думку, мистецтво не повинно перетворюватися на

¹ Крапівіна Анастасія Сергіївна, Харківська Державна Академія Дизайну та Мистецтв, 1 курс факультету Образотворчого мистецтва група ММСЖ20

зображення хтивих бажань, інакше це вже не витончений образ, а експлуатація та об'єктивізація. Техніка зображення живої людини одна із найскладніших, проте в той же час одна з найцікавіших, це завжди творчий процес. Навчитися зображати особливості кожної людини можливо лише через постійну роботу з природою, це сприяє розвитку професійних властивостей митця, вдосконалює його навички та допомагає проявити весь творчий потенціал художника.

Як використовують оголену природу у мистецтві наші сучасники? Я часто буваю на заходах Національної спілки художників України та на кожній виставці присутні експонати з зображенням у стилі ню. Багато митців отримують натхнення завдяки витонченості й елегантності оголеного тіла. Тут йде мова не про порнографію та вульгарність, а про піднесення почуттів, те як автор пропускає емоції природи через призму свого бачення та досвіду. Бездоганність краси людського тіла виражається майстрами через витончені форми, вигини тіла та напруження м'язів у деяких місцях, що допомагає передати витонченість та красу. Возвеличений образ бездоганної пластики тіла, кожний вигин, кожна складочка має своє місце та створює спільну велику форму, у якій вже народжується силуэт людини.

Для дослідження цієї теми я використала анкетування студентів, яке мені допомогло визначити думки інших сучасників щодо моєї теми. Також я провела дослідження наукових матеріалів, що зверталися до теми оголеної природи в мистецтві раніше. Мені як студентці дуже важливо зображати тіло з природи, бо кожна людина неповторна, не буває двох однакових людей, рухів. Можна вивчити пропорції, проте неможливо однаково зобразити двох різних людей, бо навіть близнюки мають дуже багато кардинальних відмін одне від одного

«Чому не використовувати природу для мистецтва? Краса людського тіла це прекрасно в мистецтві, тим паче коли митець дійсно може показати усю динаміку тіла, пластичність, форми. Оголена природа в мистецтві це круто» - висловилася студентка академії мистецтв.

«Людська фігура в усіх епохах була центральним об'єктом образотворчого мистецтва, однак можливість зображення оголеного тіла була залежною від традицій кожної окремої культури.

Оголені постаті первинної епохи («палеолітичні Венери») і стародавніх культур, кикладські ідоли, зображення богинь ближнього сходу та ін. зображати сакральне ставлення до людського тіла, його фертильним здібностям, були тісно пов'язані з магією. Також зображення нагого тіла були відомими і в Древньому Єгипті (в мистецтві Дворіччя). У Стародавній Греції культ людського тіла сформував концепцію ідеалізованої чоловічого оголеного тіла, яка послідовно відтворювалась в статуях від архаїчних куросів до атлетів високої класики, створених за канонам (роботи Мирона, Фідія, Поліклета). У період елінізму оголена

постать стає експресивною, почуттєвою та різноманітною за своїм розумовим наповненням. В IV віці до н. е. легітимність обертає і жіноча оголена натура («Афродіта Книдська» Праксителя, 350-340 роки до н. е., також послідовніші за нею численні образи оголених Афродіт). Відсутність заборон на зображенні оголеного тіла, а також приватне, камерне призначення давньогрецьких посудів і ваз здійснювали не лише можливість зображень оголених фігур, але і пов'язані з ними еротичними сценами.

Мистецтво стародавнього Риму успадкувало еліністичне відношення до нагоги, яке відтворювалося в статуях богів та міфологічних героїв.

У середньовіччі зображення нагого тіла було розповсюджено в міфологічних сюжетах у мистецтві Південної, Центральної та Південно-Східної Азії, але в Європі було зафіксовано маргінальне ставлення та було строго обмежено небагатьма сюжетами ветхозавітної та християнської іконографії: зображення «прабатько людства» (скульптурні зображення Еви із собору Сен-Лазар у Відьоні, XII століття, Адама та Єви на порталі «Врата Адама» собору в Бамберге, 1230-ті роки та ін.), праведників та грішників у сценах Страшного Суду, символічне зображення грішної спокуси, яку таїть у собі людська плоть, або слабкість та немічність людини (наприклад, зображення Іова на гноїще).»[1]

Актуальність оголеної натури, як форми, повернулася в епоху Відродження. Мистецтво того часу орієнтувалося на античні ідеали. Часто, маючи міфологічний підтекст, в ню велика увага приділялася фізичним особливостям, які зображувалися з високою майстерністю й опрацюванням.

Поступово ню стало вільніше від прив'язок до міфологічних і релігійних тематик. У мистецтві бароко, і особливо – рококо, головним об'єктом стала краса оголеного тіла як така, та виступала як об'єкт насолоди.

В епоху класицизму художники знову повернулися до зразків античності. Водночас ню склалося як важлива частина художньої академічної освіти.

На початку 20 століття, в період різких змін, коли в мистецтві панували авангардні напрямки та сюрреалізм, оголеність візуально не завжди показувалася в буквальному сенсі, а могла усвідомлюватися абстрактно, асоціативно і символічно, часто будучи не об'єктом, а інструментом.

На думку О.Ковалю, ню може продовжити свій розвиток, не замикаючись виключно в самому собі, а поєднуючись з іншими жанрами. Як приклад такого поєднання, О. Коваль привів творчість художника Костянтина Сомова, в картинах якого оголена натура часто вписана в детально зображений інтер'єр, і знаходиться поруч з натюрмортними й

пейзажними мотивами. У цьому плані його творчість перегукується з творчістю Зінаїди Серебрякової.

За результатами мого анкетування 71,4% опитуваних митців використовують оголену натуру для створення своїх творів, більшість з них зазначили, що вивчення анатомії за допомогою оголеного тіла теж є невіддільною частиною процесу навчання на митця. Що зазначив студент-скульптор під час опитування - «Я б відповів наступне. Проти оголеної натури не маю нічого проти, вважаю, що вона є необхідною для навчання, позаяк без неї художник починає боятися людського тіла».[3]

Мені дуже сподобалась відповідь студентки-театралки з художнього училища, тому я її процитую:

«Я підтримую цю ідею. Мені здається що люди іноді забувають як виглядає справжній чоловік. Без одягу. Такий яким він не був задуманий, але який вже вийшов. Якась дивна штука вийшла. Я не можу сформулювати свою думку з цього приводу. Тільки те що я не бачу нічого поганого, аморального. Просто людина просто його тіло. І не треба роздувати з цього нічого особливого.

У кожної людини є тіло. І завдяки йому ми живемо повноцінним життям (не рахуючи певні проблеми з цим самим тілом). І то що в мистецтві воно присутнє оголене тіло це звичайна справа. Адже ми не народжуємося в одязі. Ми самі її добровільно одягаємо.»

Дійсно це лише оголене тіло, таке яким його створено природою, чи деяким дідусем-чарівником, якщо вам ближче релігійна теорія походження людини.

Проте деякі люди ставляться негативно до малювання оголеної людини з натури, як, наприклад студентка-дизайнерка з художнього коледжу - «Якщо коротко, то переваг дуже багато, бо розвивається спостережливість, відчуття анатомії та ін. Проте особисто мені не подобається оголена натура, я і не пробувала і не знаю як це буде проходити, чи у коледжі, чи ще десь. Коли люди збираються у HudpromLoft, мені це не подобається, не цікаво...». (HudpromLoft - це місце де організують короткострокові нариси оголеної натури)

Отже, ми виявили, що не всі люди використовують оголену натуру і поглиблюються у вивченні пластики та форми людини.

А як зображають оголену натуру сучасні митці? На відміну від античності, чи епохи відродження зараз митці більш відчують натуру, ніж зображають реалістичне бачення фігури. Художники такі як Віталій Куліков, який пропускав натуру через призму своїх почуттів та бачення. Його роботи сповнені грамоти та прийомів монументального мистецтва, проте виглядають неймовірно довершено, як станковий живопис. За 40 років викладання в інституті архітектури та дизайну він навчив не одне покоління студентів принципам справжнього чуттєвого рисунка та живопису, очевидно, що Віталій Куліков мав свою мову в малюнку.

Завдяки академічній школі навіть в самих авангардних роботах він завжди дотримувався цілісності.

«Даний проєкт – можливість не тільки побачити роботи відомого художника, – розповідає мистецтвознавець Олег Коваль про виставку В. Кулікова, – а й обговорити з фахівцями масштаб його впливу».[2]

Харківський дизайнер Олександр Юхтман Яків Петрович зазначає: «Куликов – художник, який не тільки показував мистецтво свого часу, а одночасно формував нове. Яскравим його послідовником є Роман Мінін – фігура, що продовжує ауру Кулікова».[2]

Слід зауважити, що не всі сучасні митці відходять від анатомії та реалістичного зображення постаті людини. Яскравим прикладом сучасної реалістичної манери живопису є брати Липських, чиї полотна доволі успішно продаються та цінуються закордонними споживачами. Один з них викладає та просуває нашу школу живопису серед китайських студентів.

Отже, у своєму дослідженні я прийшла до висновку, що більшість сучасних митців використовують оголену натуру для створення своїх об'єктів мистецтва та майже усі вони навчалися зображати людину через вивчення пластичної анатомії саме на оголеній натурі. Стилістика ню дуже цінується та буде актуальною впродовж багатьох років, навіть якщо вона перетвориться у щось інше на кшталт сучасного мистецтва.

Використані матеріали:

1. Кларк К. Нагота в мистецтві, 2004 рік (перекладено з російської автором статті)

2. Інтернет-ресурс з новинами, посилання на статтю о виставці В. Кулікова - <https://nakipelo.ua/v-harkovskih-galereyah-vystavyat-raboty-vsemirno-izvestnogo-nonkomformista-foto-video-6/>

3 . Лекція мистецтвознавця О. Ковалю «Ню: природа та можливості жанру»

4. Онлайн галерея одного з митців - <https://www.saatchiart.com/account/profile/1014975>

«ІНТИМНІ ФОТО В ІНТЕРНЕТІ: ТРЕНД 21 СТОЛІТТЯ ЧИ ПОРУШЕННЯ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ?»

XXI століття вважається так званою інформаційною епохою, адже створюється і поширюється надзвичайно великий обсяг інформації щосекунди. Зростає кількість різних соціальних мереж і месенджерів, які, здається, полегшують нам спілкування один з одним, але ми навіть не думаємо про наслідки такого спілкування. Коли ми натискаємо такі кнопки, як «Відправити повідомлення», «Надати право на обробку персональних даних», «Поділитися» або «Я приймаю умови використання сайту», ми зазвичай не думаємо про можливі наслідки такої взаємодії. Адже таким чином ми ділимося частиною наших персональних даних з іншими –наприклад, власниками сайтів, колегами і друзями в соціальних мережах, партнерами у відносинах. Ми відправляємо один одному найрізноманітнішу інформацію про себе, ділимося фотографіями, які можуть носити «інтимний» характер. Але ми рідко думаємо про те, що буде далі з нашими даними.

У наш час все поширенішим стає явище сексуального насильства в Інтернеті шляхом поширення інтимних зображень. Тому у нашому Проєкті «Інтимні фото в інтернеті: тренд 21 століття чи порушення честі та гідності?» висвітлено, що ж розуміють під «інтимним фото», «секстингом» та «порнопомстою» та як порушується честь та гідність особи шляхом поширення інтимних зображень/фото, визначено шляхи охорони та захисту від порнопомсти, проаналізовано наявну статистику та проведено спеціальне дослідження серед 318 респондентів на тему «Інтимні фото в соціальних мережах». Приблизний вік опитуваних від 20-35 років (додаток 1).

Слід зазначити, що для того, щоб змоделювати визначення того чи іншого явища (поняття), визначено шляхи охорони та захисту, необхідно враховувати спеціальні ознаки даного поняття, його особливості, значні прояви в реальності. Перш за все, необхідно виділити ті основні особливості, які відрізняють поняття «інтимні фото/зображення» від інших аналогічних понять.

Варто звернути увагу на дослідження поняття «інтимні фото». Деякі автори під поняттям інтимне зображення вважають візуальний запис особи, зроблений будь-яким способом, включаючи фотографування, запис відео та запис особи оголеною, показ оголеності, грудей або іншої області, або бути частиною сексуальної активності, в якій людина мала очікування

¹ Кучинська Юлія, Струк Юлія, Непик Юлія, студентки спеціальності «Право» ЗВО «Університет Короля Данила». Науковий консультант: к.ю.н., доц. Бабецька Іванна

щодо конфіденційності на момент запису і для якої такі очікування зберігаються на момент вчинення порушення [6].

Ваші інтимні фото є конфіденційною інформацією, тобто можуть вони поширюватися лише за вашою згодою. Це гарантується національним законодавством, а саме ст. 308 Цивільного кодексу України. Адже коли ми завантажуюмо фото у мережах, то надаємо дозвіл на ознайомлення з ними необмеженому колу осіб. Такі фото уже не є конфіденційними. Коли ж Ви поділились своєю інтимною світлиною із партнером чи другом, а той поширив її у мережі то порушив вашу честь та гідність. Таке поширення в науці прийнято вважати секстингом.

Під секстингом розуміють «обмін власними фото/відео/текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж»[8].

Вперше це поняття прозвучало у Новій Зеландії в 2005 році, приводом до якого став вчинок 13-річної школярки, яка виклала свої інтимні фото на сайті знайомств.

Інформаційно-ресурсний центр «Дитинство без насильства» провело деякі дослідження за вказаною темою. Варто зазначити наступне «хоча поняття секстингу порівняно нове в науковому й інформаційному лексиконі, у світі вже існує безліч спеціальних вебсайтів та додатків для цього типу листувань, а американська співачка LanaDelRay навіть присвятила цьому пісню. У науковому середовищі секстингом почали цікавитися на початку 2000-х. Результати перших досліджень були надивовижу різними: опитування засвідчували, що займаються цим від 5 до 44 % дорослого населення» [9].

Поширення інтимних фото пов'язують також із таким терміном, як порнопомста. Міністерство цифрової трансформації нещодавньому словнику термінів з онлайн-безпеки визначає порнопомсту, як таке явище «поширення або погрозу поширення інтимних зображень особи з метою нанесення моральної шкоди та/або помсти» [6].

Деякі держави уже заборонили явище порнопомсти. Зростає криміналізація цього поняття. Зокрема, Великобританія в 2015 році прийняла Закон про кримінальну юстицію і суди (Criminal Justice and Courts Act) 2015 року, який встановлював позбавлення волі до двох років за розголошення приватного секс-фото або відео в тому випадку, якщо таке розкриття відбувається без згоди особи на фото або відео і з метою завдати їй страждання.

Шотландський Закон про образливу поведінку та сексуальну шкоду (Шотландія) Abusive Behaviour and Sexual Harm (Scotland) Act 2016 затвердив, що злочин - це розголошення або погроза розголошення фотографії чи відеозапису, коли інша особа перебуває в інтимній ситуації, при цьому правопорушник хочезавдати жертві страждань, переживань або ненавмисно спричинити такі наслідки, а фотографія чи

відеозапис не були раніше публічними чи поширеними за згодою жертви. Покарання за злочин – до 5 років позбавлення волі, а мета спричинити фізичну чи психологічну шкоду колишньому партнеру є обтяжуючою обставиною. Франція у 2016 році в рамках оновлення законодавства у сфері захисту приватності доповнила Кримінальний кодекс статтею 226-2-1, в якій передбачила санкцію у розмірі 2 років позбавлення волі або штрафу у розмірі до 60000 Євро за зняття та розповсюдження приватних фотографій сексуального характеру без згоди людини. Ізраїль у 2014 році доповнив поняття сексуальне насильство такими діями, як публікація фотографії чи відеозапису особою, орієнтованою на її сексуальність, у випадку, якщо така публікація може принизити людину, і була здійснена без її згоди. Південно-Африканська Республіка прийняла зміни до FilmsandPublicationsAct, в 2019 році, заборонивши будь-кому поширювати будь-яким шляхом, включаючи Інтернет та соціальні медіа, приватні секс-фотографії та відео, якщо такі фотографії створюються без згоди зображеної особи та з метою завдати моральних страждань такій особі. У разі порушення норми правопорушнику може бути до 2 років позбавлення волі. Японія в 2014 році ввела відповідальність за поширення приватного сексуального іміджу людини без їх згоди через телекомунікаційні мережі невстановленій кількості людей або великій кількості осіб. Такі зображення можуть показувати дотики людей до статевих органів один одного або надмірно орієнтуватися на голі частини тіла обличчя. Правопорушнику може загрожувати до 3 років позбавлення волі. [6].

Отже, ознаками інтимного фото є візуальний запис, оголеність особи або демонстрація сексуальної активності та приватність. Інтимне фото нерозривно пов'язано з секстингом та порнопомстою, адже є їх основним елементом. Під секстингом прийнято розуміти приватне листування інтимними фото, яке на перший погляд не несе будь-яких наслідків. У свою чергу порнопомста є доповненням секстингу, основною метою якої публічне поширення чи погроза поширення інтимних фото особи без її згоди та завдання такій особі моральних страждань.

Уявімо подружжя яке розлучилось з залишеними претензіями одне до одного, і один з подружжя, щоб помститись опублікував у соціальній мережі інтимне фото іншого. Які права порушив автор даної публікації в соціальних мережах?

Розглянемо насамперед права людини наведені у Конституції України, а саме у статтях 28,31,32. В даних статтях наведено ключові логічні і без того зрозумілі поняття того, що кожен громадянин має право на повагу до його гідності. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисті сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

З психологічної точки зору, людина користуючись соціальною мережею, а саме листуванням в ній як засіб спілкування, довіряє своєму співрозмовнику. Та нажаль часто стає жертвою такого об'єкту довіри та стикається з злочинністю у сфері розповсюдження порнографічних предметів, і можливого шантажу та порнопомсти.

Таким прикладом випадок у США 28-річний чоловік створив кілька сайтів, де публікував еротичні фотографії жінок за гроші, які йому надсилали ображені чоловіки. Під кожною фотографією був підпис, ім'я, адреса проживання, посилання на особисту сторінку в соцмережах та інші персональні дані. Щоб видалити картину, жертвам «Нпорно» довелося платити викуп [7]. Порнопомсту можна вважати як продовження поняття секстингу. Якщо перше- це надсилання приватними повідомленнями змісту порнографічного характеру, то порнопомста являє собою публікацію цього матеріалу без згоди особ, яка є збереженою на ньому, із можливою ідентифікацією. Що саме і трапилось з нашим подружжям яке ми привели до прикладу, та наведеному про випадок у США. Особа в силу своєї образи, хоче зробити боляче своєму кривднику маючи на нього, чи неї компромат у вигляді пікантних матеріалів, а якщо подружжя чи співмешканці то так званої «домашньої зйомки». Так у статті 308 Цивільного Кодексу України зазначено наступне «фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи, а в разі її смерті-за згодою осіб, визначених частиною четвертою статті 303 цього кодексу»[1].

Розповсюджуючи предмети та продукцію порнографічного характеру, порушується Закон України «Про захист суспільної моралі». До інтернет-порноіндустрії можна віднести такі дії, регламентовані статтями даного закону. Стаття 6. Заборона обігу предметів та продукції порнографічного характеру; Стаття 8. Розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру. Стаття 13. Порядок і умови публічної демонстрації продукції, що містить елементи еротики, засобами масової інформації.

Дії проти людини, які їй не приємні, а тим більше які морально та психологічно погіршують її емоційний стан називають – приниженням. У Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» йдеться про наступне: «При розгляді справ про захист гідності, честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи суди повинні точно і неухильно застосувати положення Конституції України»[3].

Розуміючи суть наведеного та враховуючи загальнодоступність до мережі інтернет, будь-хто може бути проінформованим матеріалами, які оскверняють та принижують особу, яка зображена на даних світлинах,

відео-та інше. Це може повпливати на її ділову репутацію, позбавити місця заробітку чи призвести до мобінгу на робочому місці.

Злочини у сфері поширення порнографії є не тільки серед дорослих, але і серед дітей, також призводить до боулінгу серед однолітків. Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» вказано «дитяча порнографія зображення у будь-якій спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, задіяної у реальній або змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях»[2].

Законодавство встановлює положення про те, що «матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, відносяться до продукції порнографічного характеру за умови, якщо вони відповідають таким критеріям:

-основний зміст продукції або її значну частину становить демонстрація статевих актів;

-продукція містить натуралістичне зображення, максимально наближене до реальної анатомії і фізіології людини та її статевих актів;

-продукція створена виключно з метою статевих збудження її споживачів»[2].

В дітей, на думку осіб, які розміщують дитячу порнографію простіше виманити те що потрібно, оскільки в дітей ще не до кінця сформована психіка та розуміння, що добре, а що погано, що можна робити, а що ні. Також серед підлітків на жаль процвітає мода на відверті фото та відео.

Як, наприклад, Київським районним судом м.Одеси, було винесене рішення по цивільній справі №520/1084/18 Провадження № 2/520/3686/18[4] щодо позову де ОСОБА_4 в інтересах неповнолітньої ОСОБА_5 до ОСОБА_6, ОСОБА_7, третя ОСОБА_8, про встановлення заборони розміщення інформації про особисте життя дитини у вигляді фотографій у соціальних мережах Інтернету та відшкодування моральної шкоди у розмірі 100 000 гривень. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що малолітня ОСОБА_5 проживає з матерію ОСОБА_4 після розірвання останньої шлюбу з ОСОБА_8. 09 та 10 січня 2018 року відповідачами на власних приватних сторінках соціальної інтернет мережі Фейсбук, без згоди ОСОБА_4 як матері, розмістили фотографії малолітньої ОСОБА_5, що на думку позивача є порушенням авторського права, права на недоторканість та повагу до приватного життя, яка потребує судового захисту, у вигляді вилучення публікацій а також заборони подібних публікацій, чим спричинили моральні страждання, які позивач оцінила у 100 000 гривень.

Відповідачі та їхні представники не погоджувались з позовами, стверджуючи, що розміщення фото на приватних сторінках у соціальних

мережах з обмеженим доступом до «рідних та близьких» не є публічним поширенням фотографії, було зроблено зі знанням та згодою батька дитини, який має рівні права на спілкування та згоду на публікацію зображення, а самі фотографії є виявом любові до дитини, яка є членом сім'ї та не може викликати жодних негативних наслідків як для дитини, так і для позивача. У суді підсудні та їхні представники заявили, що заборона публікації фото- та відеозйомки малолітньої племінниці є втручанням у їхні сімейні стосунки, що також може порушити їх права на сімейну недоторканість. Під час судових дебатів відповідачі заявили, що вони добровільно видалили фотографії із зображенням ОСОБА_5 з власних сторінок у соціальних мережах, намагаючись досягти мирного врегулювання спору, хоча і не погоджувались із вимогами. Також, відповідачі та їх представники вважають даний позов штучним та надуманим, який подано лише у зв'язку із наявністю інших чисельних судових спорів між позивачкою та її колишнім чоловіком. Крім того, відповідачі просять суд стягнути із позивачки понесені ними, у зв'язку із необхідністю захищати свої інтереси у суді, судові витрати у вигляді затрат на професійну правничу допомогу у розмірі 11 000 гривень.

На підставі викладеного та керуючись ст. ст. 258,259, 263-265,268,273,353,354 ЦПК України, суд, вирішив:

«Задовольнити частково позовні вимоги ОСОБА_4, діючій в інтересах неповнолітньої;

Заборонити ОСОБА_6, та ОСОБА_7 поширювати у мережі Інтернету фото- та відео матеріали стосовно ОСОБА_5, без отримання дозволу від ОСОБА_4;

Зобов'язати ОСОБА_6, видалити зі своїх сторінок у соціальних мережах Інтернету фото матеріали з зображенням ОСОБА_5;

Стягнути з ОСОБА_6 на користь ОСОБА_4 яка діє в інтересах неповнолітньої ОСОБА_5 моральну шкоду у розмірі 1762 (одна тисяча сімсот шістьдесят дві) гривні.;

Стягнути з ОСОБА_7 на користь ОСОБА_4, яка діє в інтересах неповнолітньої ОСОБА_5 моральну шкоду у розмірі 1762 (одна тисяча сімсот шістьдесят дві) гривні.

Стягнути з ОСОБА_6 на користь ОСОБА_4, судові витрати пропорційно задоволених вимог у розмірі 836 гривень.

Стягнути з ОСОБА_7 на користь ОСОБА_4 судові витрати пропорційно задоволених вимог у розмірі 836 гривень.

Відмовити у стягненні на користь ОСОБА_7 та ОСОБА_6 з ОСОБА_4 судові витрати на професійну правничу допомогу»[4].

Виходячи з практики світових випадків, з'явилось авторське право. Авторське право є інструментом захисту права інтелектуальної власності, основним інститутом права інтелектуальної власності; призначене захищати зовнішню форму вираження спеціального об'єкта –

твору, тобто їхнє матеріальне втілення. Відповідно до наданих визначень «авторське право не може використовуватись для захисту абстрактних ідей, концепцій, фактів, стилів та технік, що можуть бути використані у творі»[5].

У США навіть з'явилися вузькоспеціалізовані адвокати. Carrie Goldberg – одна з перших адвокаток, яка почала захищати права дівчат, чії фото без їх згоди розмістили в мережі екс-бойфренди. Свою кар'єру вона розпочала тому, що сама постраждала від порнопомсти. А тепер має свою власну юридичну компанію [10].

Види інтернет злочинності є нескінченними, цим займаються так звані «хакери» та ті, які психологічно отримують бажане, ведучи листування, спілкування по відео-зв'язку та інше.

Якщо в випадку з збирачами інформації жертва добровільно надсилає чи надає всю інформацію та матеріал злочинцеві, то хакер являє собою особу, яка намагається отримати нелегально та секретно все що йому потрібно без згоди на те особи. Та в обох випадках можливий корисливий мотив, для того щоб потім розмістити ці предмети порнографічного характеру.

Є ще одна типова ситуація. Злочинець може заявити «або гроші, або я викладаю ці фото/відео в інтернеті». Це чистої води шантаж і провокація, ну і стаття кримінального кодексу. Вестися і платити гроші не варто. Злочинець може і грошики взяти, і фото вашій мамі вислати. Гарантії ніякої. Краще відразу йти в поліцію, так можна взяти порушника на гарячому. Фіксуйте всі розмови і листування. Це важливо для розслідування.

Тому, якщо ви стали жертвою помсти запам'ятайте одну прекрасну річ – це злочин. Карати можна і потрібно. Виконання вимог порушника не гарантія, що ваші фото і відео нікуди потім не потраплять. Ставки можуть тільки вирости, якщо людина зрозуміє, що ви готові платити.

Найвірніший варіант уникнути «revengeporn» – не знімати самостійно і не давати знімати себе на камеру. Однак це порада з розряду «не хочеш дітей – не займайся сексом». Робити такі фото – нормально. Хоча б, не давайте знімати себе з обличчям. Зруйнована кар'єра і проблеми в стосунках з іншими людьми – не найкраща перспектива. І, будь ласка, робіть це добровільно [10].

В Україні немає офіційної статистики поширення в інтернеті інтимних фотографій та кількості проваджень відкритих в таких справах. В рамках нашого проекту ми провели дослідження і виявили, що у 4% людей були ситуації, коли хтось поширював їхні фотографії в соцмережах без їх особистої згоди (ДОДАТОК 1).

В той же час 12% людей не знають, що за поширення саме чужих інтимних фотографій існує юридична відповідальність. Таким чином можна зрозуміти, що більшість людей, які потрапляють у такі ситуації не

звертаються у поліцію, адже просто не знають, що це може потягнути певні юридичні наслідки.

Крім того, варто зазначити, що 7% опитуваних хотіли б самостійно поширювати свої інтимні фотографії, якби це було дозволено законодавством України. 13% проголосували за те, що підтримують зняття заборони законодавства про поширення інтимних фотографій в мережі. Потрібно сказати саме про статистику по секстингу. Результати досліджень показали, що ним займається від 5% до 40% дорослого населення та близько 10% підлітків займаються секстингом.

Дослідження Інституту соціології НАН України, проведене 2009 року з ініціативи компанії «Київстар», показало, що більше як 28 % українських підлітків, які взяли участь в опитуванні, були готові надіслати свої фотокартки незнайомцям у мережі [9].

Секстинг є дуже поширеним явищем серед українських підлітків. За 2017 рік на «гарячу лінію» надійшло близько 30 тис. звернень від дітей, з них близько 10 тис. пов'язані з життям дитини в інтернеті, більшість з яких – секстинг [11].

Дослідниця з університету Арізони Морган Джонсбаф провела опитування серед 1000 студентів з семи американських вишів. Темою опитування було «Чому та навіщо чоловіки та жінки надсилають співрозмовникам свої голі та напівголі фото».

Найпоширенішою причиною виявилось «Розігріти співрозмовника» і її назвало 73% чоловіків та 67% жінок. Близько 40 % опитуваних сказали, що робили це просто, тому що їх попрохав співрозмовник. Водночас 80% респондентів жінок сказали, що робили це, боячись, що партнер втратить до них інтерес і піде до когось іншого [12].

Отож, можна підсумувати, що поширення інтимних фотографій в час технологічного прогресу став одним з методів зацікавлення партнера. Проте, в такі моменти варто не втрачати голову і пам'ятати, що існує ризик того, що ваші фотографії потім зможе побачити не тільки ваш співрозмовник.

ВИСНОВКИ

У Висновках викладено узагальнені результати нашого Проєктного дослідження, сформульовано найбільш важливі положення та пропозиції.

Ознаками інтимного фото є візуальний запис (фотографування або відеозапис особи), оголеність особи, а саме грудей, анальної зони або геніталій. Демонстрація сексуальної активності, знятої на фото чи відео, також є інтимним фото. До ознак інтимного зображення також належить приватність - заборона поширювати оголені фото особи без її згоди.

Інтимне фото нерозривно пов'язано з секстенгом та порнопомстою, адже є їх основним елементом. Під секстингом прийнято розуміти приватне листування інтимними фото, яке на перший погляд не несе будь-яких наслідків. У свою чергу порнопомста є доповненням секстингу,

основною метою якої публічне поширення чи погроза поширення інтимних фото особи без її згоди та завдання такій особі моральних страждань.

Отже виходячи з вище наведеної інформації, можна зробити наступний висновок. Будь-які відверті фото, відео та інше-є об'єктом секстингу та можливої порнопомсти. Публікація без згоди автора порноматеріалу, на якому можлива ідентифікація особи, є незаконною, охороняється законом України та нормативно-правовими актами. Порушення авторського права, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфіної та іншої кореспонденції, право на захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної особи.

Існує світова судова практика саме в справах щодо таких злочинів, та вирішення непорозумінь, навмисної публікації даного контенту. Та нажаль жертвами таких злочинців та й самими можуть бути як дорослі так і підлітки (діти). Найчастіше дорослі люди, з метою помсти так званої «порнопомсти» та заробітку в результаті чого - Мобінг. Та діти з тою ж метою помсти, в результаті приниження серед однолітків - Булінгу.

Для того, щоб не стати жертвою даного виду злочинів, але все ж таки користуватись соціальними мережами - потрібно уважно читати умови та положення тої чи іншої мережі, оскільки при реєстрації Ви даєте згоду на обрацювання та використання Ваших даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № № 435-IV URL: www.zakon.rada.gov.ua
2. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 № 1296-IV URL: www.zakon.rada.gov.ua
3. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27 лютого 2009 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text
4. Рішення № 75031032, 20.06.2018, Київський районний суд м. Одеси. YouControlURL:<https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/75031032/>
5. Авторське право. ВікіпедіяURL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Авторське_право
6. Відповідальність за порнопомсту: міжнародний досвід, підхід технологічних компаній та українські реалії. DigitalSecurityLab 2020 URL: <https://dslua.org/publications/vidpovidalnist-za-pornopomstu-mizhnarodnyu-dosvid-pidkhid-tekhnologichnykh-kompaniy-ta-ukrainski-realii/>
7. За «порнопомсту» через Інтернет – 18 років тюрми. Вісник.К. 2015 URL: <https://visnyk.lutsk.ua/news/world/13990-13990/>

8. Інтимне селфі в інтернеті – жарт чи небезпечний ризик? Розробка шкільного уроку на тему безпеки підлітків від сексуальних ризиків в мережі Інтернет URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/rozrobka-shkl'nogo-yroky-na-temy-bezpeki-pdltkv-vd-seksyalnih-rizikv-v-merezh-internet.pdf>

9. (Не)дитячі листування: що таке секстинг і чим він загрожує підліткам. Інформаційно-ресурсний центр «Дитинство без насильства» URL: <https://rescentre.org.ua/bezpeka-ditei-v-interneti/nydytyachi-lystuvannia-shcho-take-sekstynh-i-chym-vin-zahrozhuie-pidlitkam>

10. «Revenge porn» по-українськи. Як діяти, якщо колишній погрожує опублікувати в інтернеті інтимні фотографії? Асоціація сексологів та сексотерапевтів України URL: <https://sexology.org.ua/revenge-porn-po-ukrainski-yak-diyati-yakshho-kolishnij-pogrozhuie-opublikuvati-v-interneti-intimni-fotografii/>

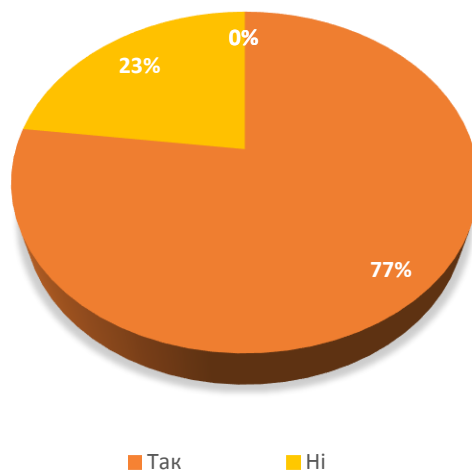
11. Секстинг є дуже поширеним серед українських підлітків - громадська організація. Інформаційне агенство «Interfax Україна» URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/506896.html>

12. Що на тобі одягнуто? Все, що ви хотіли знати про секстинг, але боялися запитати. Інформаційний портал «НВ Україна» URL: <https://nv.ua/ukr/health/sex/seksting-shcho-ce-take-i-chi-mozhna-nadsilati-komus-v-interneti-svoji-ogoleni-foto-50052920.html>

ДОДАТОК 1.Результати досліджень

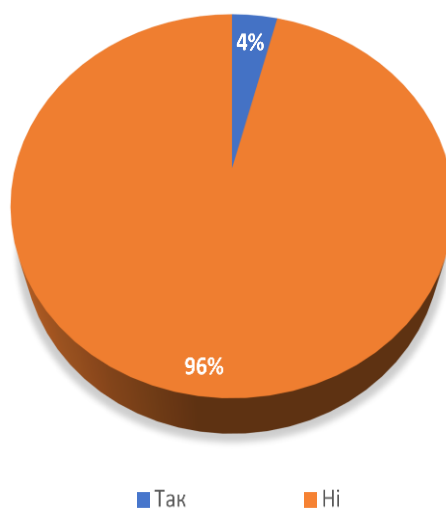
В рамках нашого Проєкту «Інтимні фото в інтернеті: тренд 21 століття чи порушення честі та гідності?» було проведено дослідження серед 318 респондентів в соціальній мережі Instagram на тему «Інтимні фото в соціальних мережах». Приблизний вік опитуваних від 20-35 років.

1.Чи знаєте Ви,які це "інтимні фото"?

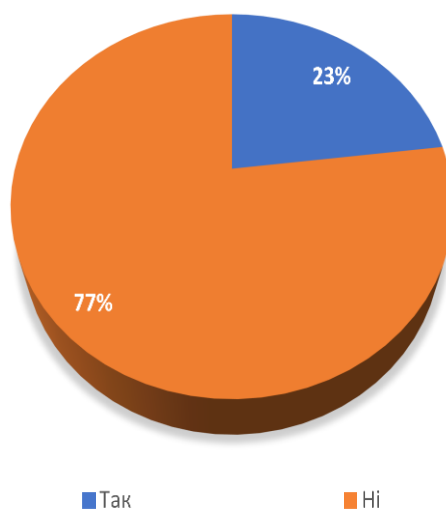


В Україні немає офіційної статистики поширення в інтернеті інтимних фотографій та кількості проваджень відкритих в таких справах. В рамках нашого проєкту ми провели дослідження і виявили, що у 4% людей були ситуації, коли хтось поширював їхні фотографії в соцмережах без їх особистої згоди. Як показує соціологічне дослідження, досить велика частина не знає що взагалі ми розуміємо під поняттям «інтимні фото».

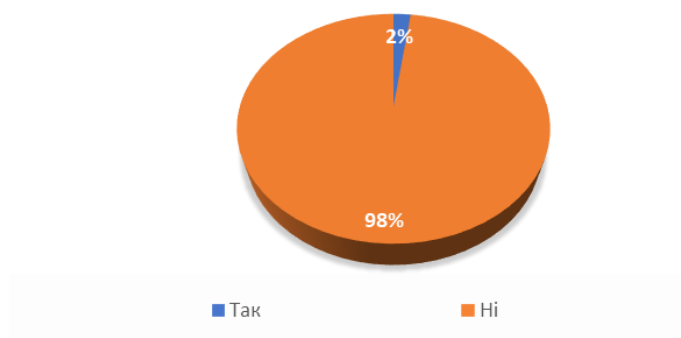
Чи поширювали Ви колись свої інтимні фото в інтернеті?



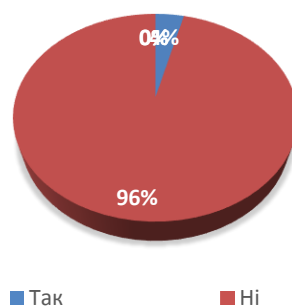
Хтось поширював чи хотів поширювати ваші "інтимні фотографії"?



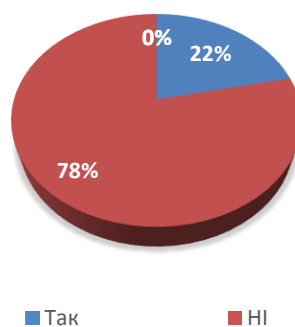
**Чи хотіли б Ви поширювати свої інтимні фото?
(якщо б це було дозволено законодавством?)**



Чи підтримуєте зняття заборони законодавства про поширення інтимних фотографій в мережі?



Чи знаєте Ви, що за поширення інтимних фото існує юридична відповідальність?



КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Діти – це наше майбутнє. Адже розвиваючи нашу країну зараз, нам потрібно розвивати та піклуватися про тих, хто в майбутньому займе наші місця. І найвищим рівнем охорони громадян є кримінально-правовий захист, котрий забезпечує можливість застосування найбільш суворих санкцій до осіб, що заподіюють суттєву шкоду фізичному, моральному а також соціальному розвитку підростаючого покоління. Внаслідок вчинення статевого кримінального правопорушення проти особи, яка не досягла 18 років нерідко порушується її подальший нормальний фізичний і психологічний розвиток. У таких осіб може сформуватися неправильні з морального погляду уявлення про статеві стосунки, а згодом не виключена й деформація особистості.

Кримінальні правопорушення, які порушують статево недоторканність та нормальний статевий розвиток дитини та підлітка, особливо небезпечні. Це небезпека зростає, тому що неповнолітні, а особливо малолітні, беззахисні проти статевих посягань. Вони можуть, навіть, не розуміти значення вчинюваних з ними дій. Тому права таких суб'єктів потрібно брати під свій захист.

Загалом розбещення неповнолітніх чи іншими словами розтління неповнолітніх це – кримінальне правопорушення, котре полягає у заманюванні малолітніх (зловживаючи її безпорадністю та віком) у вчинення протизаконних дій сексуального характеру із застосуванням фізичного або психічного насильства над жертвою розбещення. Термін також іноді вживається в переносному сенсі, як синонім «виховання» дітей в дусі, що суперечить загальноприйнятим моральним нормам.

Під розбещенням зазвичай розуміються цілеспрямовані дії, які здійснюються дорослим, що викликають у дитини несвоечасний підвищений інтерес до сексуальності, сексуальні фантазії, відчуття, бажання, а також вчинення з дитиною сексуальних дій (у тому числі статевого акту в тій або іншій формі) без застосування насильства, з використанням цікавості і недосвідченості дитини.

За ч.1 ст.156 ККУ встановлено кримінальну відповідальність за вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

Ч.2 цієї статті встановлено кримінальну відповідальність за ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи

¹ Медведева Дар'я Олександрівна, Ховайло Єлизавета Сергіївна, Факультет Міжнародної Торгівлі та Права II курс 12 група, спеціальність «Цивільне право і процес», Київський національний торговельно-економічний університет. Науковий керівник, к.ю.н., доцент Шведова Ганна Леонідівна

близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього. [с.70]

Особливої уваги вартує статистика засуджень особи, що вчинила кримінальне правопорушення, а саме розбещення неповнолітнього. Так, у дослідженій нами судовій практиці 2001-2008 рр. обмеження волі як основне покарання особі, яка була визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 156 КК, застосовувалося у 17,6%. При цьому строк обмеження волі у 62,4% не перевищував 1,5–2 роки, а застосування ст. 75 КК у вигляді звільнення від відбування покарання з випробуванням та іспитовим строком - до трьох років. Натомість починаючи з першої половини 2009 р. суди стали призначати й більш суворе покарання, як правило, у сукупності з іншими, більш тяжкими статевими кримінальними правопорушеннями, та воно повністю поглиналося більш суворим покаранням. Основним покаранням за розбещення неповнолітніх, що призначалося судами засудженим, було позбавлення волі на строк до трьох років за ч. 1 (57,1%) та до п'яти років за ч. 2 ст. 156 КК (56,3%) . При цьому досить високою є частка звільнених від відбування призначеного покарання з випробуванням (ч. 1 ст. 156 КК – 52,7% осіб; ч. 2 ст. 156 – 33,5% осіб).

У наші дні, статистика не є кращою, ніж в минулі роки. Так, за 2020 рік всього було 197 випадків розбещення неповнолітніх, лише за 130 справами кривдникам було пред'явлено підозру про вчинення цього кримінального правопорушення, до суду направили 104 справи, з яких у 93 не було прийнято рішення, а згодом взагалі закрито по ним провадження. Тобто, у 2020 році, більше 47% справ про розбещення неповнолітніх було закрито. У 2019 році ж було обліковано 250 проваджень, всього зареєстровано – 375. Так, 125 провадження було закрито, а 119 направлено до суду. Тобто, ми маємо більше половини закритих проваджень за статтею 156 Кримінального Кодексу України (а саме розбещення неповнолітніх). [3]

А скільки проваджень ще могло б бути, якби ми знали про всіх випадки розбещення неповнолітніх, якби потерпілі розповідали про це, якби батьки та органи опіки та піклування реагували на розповідь дітей? Точно сказати досить важко, але те, що їх було б удвічі більше.

Статистика не може точно передати розміри проблеми, з якою ми боремося уже не одне десятиріччя, а саме правильне та достатнє встановлення кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення, а також несерйозне відношення законодавця до вчинених дій над найбільш вразливими особами – дітьми.

Важливим елементом оцінки вчиненого кримінального правопорушення є особа злочинця.

Розглядаючи особу злочинця, який вчинив розбещення неповнолітнього, потрібно зупинитися на його окремих характеристиках.

При характеристиці злочинця варто зупинитися на віці особи, яка вчинила розпусні дії щодо особи, що не досягла шістнадцятирічного віку. Стаття 156 КК не входить до переліку кримінальних правопорушень, відповідальність за вчинення яких передбачена з 14 років (ч. 2 ст. 22 КК). Отже, відповідальності підлягає особа, якій виповнилося шістнадцять років на момент вчинення кримінального правопорушення. Однак, на думку радянського вченого М. Д. Шаргородського, суб'єктом кримінального правопорушення, слід визнавати 18-річну особу. «В протилежному випадку, зазначив цей вчений, відсутні чіткі критерії щодо вирішення питання про те, хто із неповнолітніх є потерпілим, а хто – винуватим. Кримінальна відповідальність за розбещення неповнолітніх завжди повинна наступати з 18 років». Це є досить важливий момент, адже до 18 років особа не може ще до кінця розуміти, що таке статеві стосунки, як слід себе поводити з особою, що є її ровесником або ж молодшою на декілька років, та не є до кінця статево зрілою. Хоча закон і не вимагає обов'язкової статевої зрілості суб'єкта зазначеного злочину, але притягнення до відповідальності підлітка, який здебільшого не досяг статевої зрілості, за розпусні дії щодо такого ж підлітка, який також не досяг статевої зрілості, важко визнати доцільним, обґрунтованим та правильним.[1 с.146]

Якщо ж звернути увагу на дорослих людей, а не на підлітків, то за статистичними даними ми можемо побачити, що більшість розбещень неповнолітніх вчиняється особами у віці від 29 до 39 років (34,1 %), у віці від 18 до 28 вчиняється майже така ж кількість розбещень неповнолітніх як і у віці від 40 до 54 років (23,2% й 26,5 %). Непоодинокими є випадки вчинення даного кримінального правопорушення особами у віці старше 60 років (9,2 %).

Також, розбещувачів характеризують за станом алкогольного сп'яніння. Більшість із злочинців, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вчиняли непристойні дії щодо неповнолітніх осіб. Це пов'язано з тим, що під впливом алкоголю (а саме на першій стадії алкоголізму), у особи спостерігається підвищене статеве бажання, а так як неповнолітні особи не в змозі дати відпір дорослій людині, то вони і стають жертвами розбещення. Не дивлячись на те, що на другій та третій стадії алкоголізму особа має проблеми з потенцією, розбещення неповнолітніх так само здійснюються, але під більшою кількістю алкоголю. У ході дослідження, ми дізналися, що більше третини кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, були вчинені в стані алкогольного сп'яніння, що може стати обставиною, що обтяжують покарання (п.13 ч.1 ст. 67 ККУ).[8 с.26]

Наступною характеристикою особи злочинця є освітній рівень. Так, неповнолітніх розбещують особи, які мали не лише, повну середню або

базову середню освіту або ж взагалі не мали, а й ті, що мали професійно-технічну та вищу.

Так, за статистичними даними, близько 64% злочинців мали повну середню, базову середню освіту або ж взагалі не мали освіти, 25 % мали професійно-технічну освіту, а 11% мали вищу освіту.

Особи, що розбещують неповнолітніх відносяться до регресивного типу насильників. У даній категорії злочинців розбещення супроводжується як фізичним, так і інтелектуальним впливом на неповнолітнього. Як було вище зазначено, злочинець може бути в стані алкогольного сп'яніння, однак він вчиняє дії, усвідомлюючи їх.

Психологи стверджують, що особи, що здійснюють розбещення неповнолітніх, як правило, мають власну сім'ю або ж постійного статевого партнера - дорослу жінку. Але загальним для всіх злочинців такого роду являється те, що статевий контакт з дружиною або іншою дорослою жінкою не приносить їм сексуального задоволення або ж являється для них з тих або інших причин неможливим. Це може бути пов'язано із слабкістю сексуального потягу чоловіка, з сексуальною холодністю партнерки, до якої він психологічно дуже прив'язаний, або ж з наявними у нього деформаціями сексуального потягу. Однак, інколи це є просто психологічна дитяча травма, тому злочинець хоче нанести цю травму й іншим, щоб вони відчували те, що відчував він.

Ось так виступає особа злочинця з точки зору психології, біології та статистики.

Сексуальне насильство щодо дитини не є імпульсивним та випадковим явищем. Американський дослідник Джеймс Солтер зазначив, що, яка б не була мотивація сексуального насильства, велика частина злочинців мають дуже передбачуваний набір думок, почуттів і поведінки, який він називає «девіантний цикл», для того, щоб ретельно розпланувати і вчинити сексуальне насильство щодо дитини.

Кривдник досліджує місця, де може взаємодіяти з дитиною та отримати доступ до неї. «Зовнішньо незагрозливий вчинок» – це самообман, до якого вдається кривдник, щоб переконати себе, дитину та інших в тому, що дії, які він вчиняє, не мають насильницьких та сексуальних ознак (часто такі особи стають вихователями, тренерами, нянями, репетиторами). Відповідно, вони намагаються отримати доступ до дитини. Фізична та емоційна близькість до потенційної жертви є важливим компонентом сексуального насильства над дитиною. Коли кривдник обрав жертву, він спрямовує свої дії та підходи до дитини з урахуванням ситуативних факторів: вивчає ігри, заняття, уподобання дитини. Планування може бути активним, щоб схилити та примусити обрану жертву до сексуальних дій, чи пасивним, коли кривдник продовжує обманювати себе, прикидатись, що насправді мав на меті інші дії.

Підготовка є невід'ємною частиною будь-якого девіантного циклу. Це процес емоційного зваблення, в ході якого дитину з допомогою різних маніпулятивних дій схиляють до дій сексуального характеру. Дослідження показали, що з часом насильство набуває все більш серйозних форм. Для уникнення відповідальності та збереження таємниці кривдник використовує погрози, обіцянки та «будує» більше емоційних стосунків з дитиною.

Задля зняття власної провини кривдник може частково розкаюватись у вчиненому: повідомляти, що його спровокували, що це було імпульсивно, раптово. Частіш за все кривдник не може контролювати надалі свою поведінку та у майбутньому, скоріш за все, скоює рецидиви.

Всі ці дії кривдників впливають, як на фізичний, так і на психологічний стан дитини в майбутньому. Адже, це може вплинути не лише на психіку дитини, а звісно на її здоров'я в майбутньому.

Наслідками сексуального насильства над дітьми є сором і самозвинувачення, депресії, тривожності, посттравматичного стресового розладу, проблеми з самоповагою, сексуальна дисфункція, хронічний тазовий біль, наркоманія, самоушкодження, суїцидальні думки, межовий розлад особистості і схильність до повторної віктимізації в зрілому віці. Сексуальне насильство над дітьми є фактором ризику спроби самогубства. Велика частина шкоди, заподіяної потерпілим стає очевидним через роки після того, як зловживання відбулося.

Спільним «знаменником» насильства щодо дитини є відчуття у неї:

- інтенсивного страху, який пов'язаний із больовими відчуттями (дитина переживає насильство, як загрозу власного знищення);
- безпорадності;
- втрати контролю (дитина не знає, що в її поведінці та діях може спровокувати насильство, так само дитина не розуміє, коли насильство почнеться та закінчиться; дитина перебуває у ситуації постійної напруги);
- переживання загрози знищення (фізичного і психологічного);
- порушення психологічних та тілесних кордонів;
- знецінення власного «Я» (до дитини ставляться як до «об'єкту» для задоволення власних сексуальних потреб).

Згвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 152 КК, є найбільш тяжким кримінальним правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Специфіка розслідування цих кримінальних правопорушень обумовлюється їх характером, необхідністю детального вивчення не тільки обставин самої події та потерпілої особи, підозрюваних (обвинувачених), а й різноманітних сторін їх особистого життя, у тому числі інтимного. Складність розслідування злочинів, передбачених ст. 152 КК, полягає

передусім у тому, що потерпіла особа, як правило, заперечує проти розголошення факту зґвалтування, і в зв'язку з цим нерідко висуває клопотання про зберігання таємниці.[8]

Розслідування ускладнюється ще тим, що потерпіла іноді тривай час після зґвалтування не звертається до слідчих органів.

Кримінологічна характеристика складається з таких елементів:

- а) спосіб вчинення та приховування кримінальних правопорушень;
- б) найбільш характерні сліди, пов'язані з насильством;
- в) особа злочинця;
- г) особа потерпілої (чи потерпілого);
- г) місце і час вчинення кримінального правопорушення;
- д) обстановка кримінального правопорушення.

При розслідуванні справ про зґвалтування необхідно встановити таке:

- а) наявність події кримінального правопорушення;
- б) особу, яка вчинила зґвалтування;
- в) винність особи у цьому кримінальному правопорушенні;
- г) обставини, що визначають характер та ступінь відповідальності;
- г) причини та умови, що сприяли зґвалтуванню.

Перш за все слід з'ясувати, чи був статевий акт здійснений всупереч волі потерпілої (чи застосовував злочинець фізичне або психічне насильство) або був використаний її безпорадний стан, що виявилось у фізичній або психічній безпорадності потерпілої. Після встановлення факту зґвалтування слідчий з'ясовує такі обставини:

- а) у чому саме виявилось фізичне насильство (заламування рук, здавлення шиї, спричинення тілесних ушкоджень, больові прийоми тощо);
- б) форму та зміст погрози;
- в) чим був обумовлений безпорадний стан потерпілої, у чому це конкретно виявилось (фізичні вади, розлад нервової системи, інший хворобливий або непритомний стан).

Для виявлення даних про статеві зносини, які мали місце, а також встановлення тілесних ушкоджень, що вказують на насильницьке вчинення статевого акту, призначається судово-медична (акушерсько-гінекологічна) експертиза потерпілої. З її допомогою визначають: а) наявність факту статевих зносин та б) наслідки зґвалтування (зараження венеричною хворобою, вагітність, ступінь тяжкості тілесних ушкоджень).

Залежно від конкретних обставин вчиненого зґвалтування на вирішення судово-медичної експертизи виносяться такі питання:

- а) чи є тілесні ушкодження характерними для зґвалтування, їх давність;
- б) чи порушена дівоча пліва (якщо так, то коли, а якщо ні, то чи був можливим статевий акт без її ушкодження);

в) чи відповідає характер виявлених ушкоджень обставинам, викладених заявницею;

г) чи є на тілі потерпілої плями крові або сперми, їх група та походження;

г) чи жила потерпіла раніше статевим життям;

д) чи є ознаки будь-якої венеричної хвороби, давність її виникнення;

е) чи вагітна заявниця, термін вагітності. [7]

Якщо потерпіла внаслідок з'валтування одержала тяжкі тілесні ушкодження і госпіталізована, то судово-медична експертиза проводиться в лікарні. У разі, коли місцеві умови не дозволяють своєчасно провести судово-медичну експертизу, звертаються до освідчування. Згідно зі ст. 193 КПК освідчування може бути проведено з метою встановлення наявності, локалізації ушкоджень та інших слідів злочину на тілі потерпілої. Дані, одержані при освідчуванні, використовуються згодом при проведенні судово-медичної експертизи.[10]

За наявності відповідних даних підозрюваний також підлягає освідчуванню або направляється на судово-медичну експертизу. У цих випадках на її вирішення можуть бути поставлені такі питання:

а) чи є на тілі підозрюваного тілесні ушкодження (якщо так, то які, де, якої давності);

б) якими предметами вони могли бути спричинені, чи не виникли вони при подоланні опору потерпілої;

в) чи немає у підозрюваного ознак венеричної хвороби (якщо так, то якої, які строки її давності).

Під час розслідування з'валтувань досить часто призначається експертиза матеріалів, речовин та виробів з них, що дозволяють отримувати цінні докази для виявлення злочинців. Як правило, це мікрочастки, що залишаються на місці події, на злочинцеві та потерпілій або на їх одязі. На вирішення цієї експертизи можуть бути поставлені такі питання:

а) чи є на одязі потерпілої нашарування у вигляді волокон тканини (якщо так, то чи вони не з одягу підозрюваного);

б) чи є на одязі підозрюваного волокна одягу потерпілої;

в) чи мав місце факт контактної взаємодії одягу підозрюваного та потерпілої;

г) чи є на їх одязі які-небудь частки, що мають загальну групову належність;

г) чи є на знаряддях кримінального правопорушення мікрочастки (якщо так, то яка їх групово належність);

д) чи є у піднігтьовому вмісті підозрюваного текстильні волокна (якщо є, то чи мають вони спільну групову належність з волокнами одягу потерпілої). [7]

Судово-біологічна експертиза може бути призначена у разі необхідності дослідити одяг потерпілої або підозрюваного для виявлення групової належності плям крові, слини та інших виділень людського організму.

Судово-психологічна експертиза призначається для вирішення питань, що стосуються психологічної характеристики особи потерпілої та насильника, особливо якщо вони неповнолітні. З її допомогою можна визначити:

- а) здатність вказаних осіб правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, та давати про них свідчення;
- б) можливість запам'ятати в конкретній ситуації прикмети зовнішності людини, предметів, ділянок місцевості тощо;
- в) наявність або відсутність стану фізіологічного афекту або іншого емоційного стану;
- г) психологічні особливості особи (темперамент, характер, потреби, інтереси тощо), чи усвідомлювала потерпіла значення дій, які вчиняли з нею, та ін. [7]

Щодо неповнолітніх, то на вирішення судово-психологічної експертизи можуть бути поставлені такі питання:

- а) рівень розумового розвитку та його відповідність віку;
- б) найбільш яскраве виявлення психічних властивостей особи, які можуть впливати на її поведінку (запальність, замкненість, надзвичайна обережність тощо);
- в) чи міг неповнолітній повністю усвідомлювати характер і значення своїх дій або дій, вчинених щодо нього;
- г) чи властива йому схильність до фантазування та ін.

Проведення цієї експертизи доцільно доручити спеціалістам із дитячої та юнацької психології. У процесі розслідування можуть призначатися комплексні медико-психологічні, психолого-психіатричні експертизи.[7]

Отже, проаналізувавши роботи видатних криміналістів, переглянувши судову практику та використавши статистику, можемо сміло сказати, що в наш час проблема розбещення неповнолітніх дуже загострена, вона є однією з найпоширеніших та найтривожніших проблем сьогодення. Тому на це слід звертати велику увагу. З потерпілими, які відчували цей жах на собі, проводити більше реабілітаційних робіт, допомагати справитись з цією травмою, ніколи не забувати, що саме відчували ці діти в ті жахливі хвилини. Ще однією проблемою є закриття більшої половини проваджень, що стосуються розбещення неповнолітніх. На це потрібно звертати не менше уваги, ніж на саме кримінальне правопорушення. На нашу думку, усі особи, що вчинили це жахливе кримінальне правопорушення проти статевої свободи та недоторканості

дитини, повинні в негайному порядку нести за це кримінальну відповідальність.

Адже за-для того, щоб наше суспільство йшло вперед, потрібно формувати наших громадян в цьому дусі з ранніх років. Не допустити їхнього кривдження та неправильно формування особистості. Потрібно говорити з ними на рівні, максимально намагаючись зрозуміти їхній внутрішній світ. І звичайно намагатися донести ту інформацію котра чекає їх попереду.

Список використаних джерел:

1. Авраменко С. М. Особа злочинця у злочинах пов'язаних з розбещенням неповнолітніх. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 2 (8). С. 146-150.
2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Розбещення>.
3. Офіс Генерального Прокурора [Електронний ресурс] . – Режим доступу : https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo
4. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством : монографія / О. М. Джужа. – Київ : Атіка, 2009. – 240 с.
5. Дудоров О. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : наук.-практ. посіб. / О. О. Дудоров. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2011. – 352 с
6. Косенко С. Захист неповнолітніх потерпілих від статевих злочинів (на прикладі кримінального законодавства зарубіжних країн) / С. Косенко. – Право України. – 2003. – № 2. – С. 35–38.
7. Криміналістика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/1_DISK1/KRIM/html/Глава_25.htm
8. Кримінальний Кодекс України : чинне законодавство із змінами та допов. на 30 грудня 2020 року : Офіц. текст. Київ : Алетра, 2020. – с.12, 26, 70.
9. Кримінальне право України. Особлива частина: [підруч.] / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: у 3 кн. / П. П. Андрушко, Т. М. Арсенюк, О. Ф. Бантишев та ін.;

за ред. В. Г. Гончаренка, П. П. Андрушка. – Кн. 3 : Особлива частина. – К. : Форум, 2005. – 584 с

Михайличенко В.Г.¹

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ ЗАПОСЯГАННЯ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[1]. Найчастіше в данму аспекті згадуються правопорушення проти життя, здоров'я чи проти власності. Однак не так часто постає питання щодо правопорушень проти статевої свободи, зазначені в четвертому розділі Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі - ККУ).З 2015 року по 2019 рік було засуджено 745 осіб за статтями 152-156 ККУ[2]. Це складає 0,19% від 391 853 засуджених за той самий період. Причиною таких низьких показників може міститися і в небажанні повідомляти про можливі випадки правопорушень проти статевої свободи через небажання суспільного розголосу чи потенційної помсти гвалтівника.

Однак ці діяння є надзвичайно деструктивними і, фактично, посягають на фундаментальне право будь-якої людини – на її свободу.

Зважаючи на те, що ми будемо розглядати питання відповідальності гвалтівників за їхні протиправні дії щодо статевої свободи проти інших осіб, ми змушені зважати і на моральний аспект цього явища.

Дану проблему досліджували такі вчені як Брич Л.П., Хавронюк М. І., Дудоров О. О. та інші.

Поняття статевої свободи не визначено в чинному ККУ. Тому необхідно звернутися до наукової літератури для пояснення. Відповідно до Дударова О. О. під статевою свободою розуміється можливість особи, яка досягла 18 років, вільно обирати способи задоволення власних статевих потреб. Жертвою посягання на статевою свободу можуть бути як жінки, так і чоловіки, хоча випадків посягання на останніх значно менше[3, с. 473].

За чинним ККУ зґвалтуванням визначено як вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи [4].

¹ Михайличенко В.Г., студент 2 курсу, факультет міжнародної торгівлі і права, Київського національного торговельно-економічного університету. Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна, к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу КНТЕУ

Враховуючи обставини, покаранням за зґвалтування є позбавлення волі від трьох років до довічного позбавлення волі.

На нашу думку, це є виправданим, зважаючи на те, які ушкодження, фізичні і психологічні, завдає зґвалтування. Хоча в ч. 2, 3, 4, 5 цієї статті можлива суддівська дискреція в питанні призначення покарання, оскільки різниця в п'ять років між найменшою можливою мірою і найбільшою є доволі значною, зважаючи на те, що питання стосується життя правопорушника і його потенційного соціального відновлення.

Відповідно до психіатричної медсестри Енн Берджес та соціологині Лінди Голмстром, які в 1972 році, поспілкувавшись з 92 жінками і 37 дітьми, помітили тенденцію, яку вони назвали «синдромом травми зґвалтування» [5]. Після зґвалтування жертви вказували на проблеми зі сном, лякливість, появу нових фобій. Жертви зґвалтування частіше скоюють суїцид. Під час зґвалтування часто вчиняються травми, через які порушується діяльність внутрішніх органів. Важливо відзначити і негативний вплив зґвалтування чи будь-яких інших протиправних дій сексуального характеру на здоровий розвиток дітей.

Через вищеназвані наслідки для здоров'я і життя жертви, в багатьох країнах світу були запроваджені доволі жорстокі і антигуманні покарання, деякі з яких є архаїчними, і, на нашу думку, мають бути переглянуті. Важливо вказати, що ми не підтримуємо ніякі форми гвалтування чи гвалтівників, і вважаємо, що кожен правопорушник має бути покараний за будь-які правопорушення. Однак це покарання має бути справедливим і пропорційним. Також, ми вважаємо, що основною метою кримінального покарання є не сам факт покарання, а перевиховання і повернення правопорушників в суспільство.

Проаналізувавши кримінальне законодавство країн Європи, Китаю, США (федеральні і деякі на рівні штатів) та Ірану, покарання за зґвалтування різняться від позбавлення волі на певний строк до смертної кари. В кожній кримінальній системі поняття зґвалтування, ставлення до нього і трансформація цього ставлення змінювалася разом зі змінами в суспільстві.

В законах кожної країни термін зґвалтування різниться, навіть в межах однієї країни (США, Австралія). Однак зазвичай зґвалтуванням вважаються дії однієї чи декількох осіб, вчинені без згоди іншої особи. Ця дія має вчинятися із застосуванням фізичної сили чи під загрозою застосування такої чи особа має знаходитися під економічним, соціальним чи будь-яким іншим впливом, чи особа не має можливості надати адекватної згоди на дії сексуального характеру.

Поняття згоди також різноманітне. В деяких країнах не надається тлумачення цього поняття, однак, зазвичай, даний термін визначається за тим, коли ця згода є добровільною чи ні. Наприклад, дії сексуального

характеру, вчинювані щодо сплячої особи, майже всюди визначається як зґвалтування, оскільки була відсутня згода особи.

В Кримінальному Кодексі Франції зґвалтування визначається як будь-який акт сексуального характеру, незалежно від його природи, вчинений проти іншої особи або з боку злочинця шляхом насильства, обмеження, погрози чи несподіванки. Покаранням за такі дії є позбавлення волі від 15 років до довічного позбавлення волі [6].

В Кримінальному Кодексі Республіки Ірландії зазначено два окремі видиправопорушень протистатевої свободи:

зґвалтування, обмежене до вагінального проникнення пеніса (відповідно до загального права, «commonlaw»);

зґвалтування (відповідно доЗакону від 1990 р. про кримінальний закон) для анального або орального проникнення пенісом або вагінального проникнення неживим предметом.За правопорушення передбачено однакове покарання, а саме, довічне ув'язнення[7, с. 48-49].

В законодавстві Великобританії визначено два окремих терміна, а саме: зґвалтування((gare) якщо жертва не надала добровільної згоди і у гвалтівника не було раціонального приводу вважати, що такий дозвіл було надано);

сексуальне насильство шляхом проникнення інших об'єктів в тіло жертви з метою сексуального задоволення гвалтівника чи сексуального приниження жертви (assaultbypenetration).За обидва правопорушення максимальною санкцією є довічне позбавлення волі.

Особливим видом покарання за правопорушення проти статевої свободи, яке вже не зустрічається на європейському континенті, є смертна кара.

Таке покарання досі присутнє в таких країнах як Китай, КНДР, Індія та мусульманських країнах, чії правові системи знаходяться під значним впливом приписів шаріату і Корану.

В Саудівській Аравії смертна кара відбувається шляхом відрубання голови мечем. В Ірані за зґвалтування передбачене повішання.

Ми не є прихильниками смертної кари, навіть за правопорушення проти статевої свободи. Будь-яке покарання має бути пропорційним і повинне відповідати вимогам і тим обставинам, за яких було скоєне кожне правопорушення. Також важливо відзначити, що майже всі країни, в яких ще залишилася смертна кара, є авторитарними, де повага до прав людини і до принципу верховенства права є незначною. Винятком з цього правила є США, де з 1976 року було проведено 1572 смертні кари [8]. Однак за останні два десятиліття кількість смертних кар зменшується, хоча таке покарання досі залишається легальним в 31 штаті.

Ще одним видом покарання гвалтівників є кастрація. Існує два види такої процедури: хімічна і хірургічна. Хімічна кастрація передбачає примусове призначення антиандрогенних препаратів – лікарських

засобів, які придушують активність чоловічих статевих гормонів протягом певного періоду в часі [3, с. 502].

Варто відзначити основні плюси та мінуси хімічної кастрації. Плюси:

- під час проходження курсу хімічної кастрації гвалтівник, фактично, стає «нейтралізованим» і більше не представляє загрози для суспільства. В 1991 році дослідження, проведене дослідниками з університету Гопкінса, вказало на те, що менш ніж 10 відсотків із 626 хімічно кастрованих скоїли нові згвалтування протягом 5 років після «лікування» [9];

Мінуси:

- після проведення курсу хімічної кастрації у пацієнтів було помічено втрату кісткової щільності, збільшення жирової маси в організмі, що в свою чергу призводить до серцевих хвороб;

- зважаючи на вищеназвані негативні наслідки, більшість опонентів такої операції називають її катуванням і наругою над конституційними правами правопорушників.

В більшості випадків така кастрація передбачена, якщо правопорушення вчинено проти дитини чи з такою кваліфікуючою обставиною як рецидив. Відповідно до Хавронюка М. І. у Великобританії, Франції, Швеції, Канаді та багатьох інших країнах кастрація може проводитися за згодою засудженого, причому така згода є добровільно-примусовою. Наприклад, в Чехії після відбуття покарання за сексуальний злочин особа не може бути звільнена, поки суд за допомогою експертів не встановить, що вона перестала бути небезпечною для суспільства, і їй призначається лікування, яке може тривати і кілька років, і кілька десятків років, і довічно. Проте згода особина кастрацію виключає можливість спеціального рецидиву, і тому після операції суд випускає її на волю [3, с. 341]. Однак в Іспанії хімічна кастрація не є видом покарання, а лише примусовим лікуванням.

В Україні зареєстровано законопроект № 6449 від 16.05.2017. За цим проектом передбачено посилення відповідальності за злочини, вчинені стосовно малолітньої особи, неповнолітньої особи, особи, яка не досягла статевої зрілості, що також включає імплементацію хімічної кастрації у вітчизняне законодавство. Однак у висновку Головного науково-експертного управління було вказано на низку проблем із таким нововведенням, а саме:

- 1) з якого моменту має бути застосований даний вид покарання, оскільки в проекті цей аспект чітко не було прописано;

- 2) якщо припустити, що хімічна кастрація має бути реалізована після відбуття покарання у виді позбавлення волі, яким є порядок її виконання (зокрема, коли та де має відбутися перший курс хімічної кастрації);

3) як бути, якщо особа, має алергію чи будь-які інші медичні протипоказання до застосування хімічної кастрації, які можуть зашкодити її здоров'ю значно більше, аніж передбачалося;

4) у чому полягає доцільність призначення даного виду покарання, якщо особа, визнана винною, наприклад, у вчиненні зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, не має розладу сексуальної переваги (педофілії);

5) з якого моменту мають обчислюватися строки погашення судимості для засуджених, до яких застосоване покарання у виді примусової хімічної кастрації;

6) відсутність уявлення про порядок застосування передбаченого ним покарання у виді примусової хімічної кастрації, оскільки в законі не передбачені зміни до Кримінально-виконавчого Кодексу України у відповідних частинах тощо [10].

Ми вважаємо, що в Україні можливе запровадження хімічної кастрації для гвалтівників, однак даний інститут має бути детально дослідженим і проаналізованим, зважаючи на досвід тих країн, в яких присутня така процедура.

У підсумку, важливо вказати, що зґвалтування є дуже жорстоким і цинічним правопорушенням, яке правомірно має каратися доволі строго. Однак, на нашу думку не є виправданим позиція більшості закордонних законодавців в тому, щоб за будь-яке зґвалтування правопорушник відповідав за такі дії 15 років, довічно чи взагалі смертю. Таку позицію можливо пояснити тим, що це зроблено з метою попередження наступних правопорушень проти статевої свободи. Проте для попередження будь-яких правопорушень необхідно проводити заходи комплексного характеру, які будуть зачіпати соціальний, економічний, політичний та багато інших аспектів життя як суб'єктів правопорушення, так і жертв даних посягань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. 1996.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Засуджені місцевими загальними судами особи та застосовані до них види покарань упродовж 2015–2019 років. Веб-портал Верховного Суду. 2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/996948/>
3. Хавронюк. М. І., Дудоров О. О.. Кримінальне право. Навчальний посібник за загальною редакцією М.І. Хавронюка. Ваїте. 2014. С. 337. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/358166.pdf>
4. Кримінальний кодекс України. 2001. С. 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. «Психологічна травма та шлях до видужання»: наслідки насильства. Українська правда. 2016.
URL:<https://life.pravda.com.ua/society/2016/07/9/214939/>
6. Le service public de l'accès au droit. English translation. 1992.
URL:<https://web.archive.org/web/20120226213424/http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=33&r=3695>
7. The law on sexual offences. A discussion paper. Department of justice, equality and law reform. 1998. С. 124.
URL:<http://www.justice.ie/en/JELR/SexualOffencesLawPaper.pdf/Files/SexualOffencesLawPaper.pdf>
8. Death penalty information center. 2021.
URL:<https://deathpenaltyinfo.org/executions/executions-overview>
9. Susan Scutti. Does Chemical Castration Help Child Sex Offenders Control Their Urges? Medical Daily. 2016. URL:
<https://www.medicaldaily.com/chemical-castration-sex-offenders-386339>
10. С.О. Гудзинський, Попович В.П., Корнієнко Є.В.. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені щодо малолітньої чи малолітнього, неповнолітньої чи неповнолітнього та особи, яка не досягла статевої зрілості». 2019. URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61790

ІНТИМ У СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Тема інтиму у соціально-економічному житті України та Світу набуває неабиякої актуальності. Сьогодні з упевненістю можна сказати, що «інтим» не просто термін, який відображає стосунки та близькість між людьми, це більш глибоке та ширше поняття яке впливає на всі сфери життєдіяльності людини і суспільства вцілому.

Відтак метою дослідження є розкрити сутність та дослідити вплив інтиму на соціально-економічне життя України та Світу.

Якщо ґрунтовно досліджувати обрану тематику, то слід зазначити, що ще з давніх часів люди мали ряд потреби, які хотіли задовольнити. По-перше – їсти, щоб вижити, по-друге – знайти притулок для себе, щоб спати і грітися. Але із тваринних інстинктів передалось до людини (ще не Homo sapiens) – бажання продовжувати свій рід. Тому, із часом ці потреби почали задовольнятися, а стосунки та взаємодія між людьми стала називатися «інтимом».

Але аналізуючи проблеми інтимного характеру, хочемо розпочати з того, що наш час, людина вже починає розуміти свою відповідальність перед тим, щоб вступати в подібні стосунки. Інтимні стосунки та їх наслідки вже стають і економічним фактором, що впливають на різні сфери життєдіяльності людини. Можна зазначити, що багато країн світу страждає від перенаселення. Люди стали використовувати ресурси у більшій кількості, аніж потрібно. Зустрічаються випадки, коли результатом інтимних стосунків є поява дітей, яких народжують з економічною вигодою, що є негативним для будь-якої країни адже вступивши в інтимні стосунки і народивши дитину, громадяни мають усвідомлювати, що вони несуть відповідальність за її виховання та за подальший розвиток і вчинки.

«...коли народження дитини відбувається не для того, щоб дати їм рівні права, щоб дати дитині освіту, а народжують дитину, щоб отримати матеріальну допомогу, то ми отримуємо, дітей «дуже низької якості», і це призводить до того, що вони теж сідають на публічні кошти» – такі вислови виходять від політиків, це є суб'єктивна думка кожного, але не змінним фактом є те, що інтим, інтимні стосунки, результат таких стосунків має вплив на економіку, економічні показники країни, показники соціального рівня населення тощо.

¹ Серова Владлена Юріївна, студентка 4 курсу спеціальності Управління персоналом і економіка праці. Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри управління персоналом і маркетингу Малтиз Вікторія Віталіївна, Запорізький національний університет.

Виходячи із цього, пропонуємо розглянути позитивні і негативні сторони інтимних зв'язків. Проаналізовано показники Державної служби статистики України щодо народжуваності (на 1000 жінок відповідного віку) за 2019 рік. Середні значення по усім регіонам показують, що основний вік, в якому жінка народила дитину – 15–49 років (34,3 – коефіцієнт народжуваності). Основний пік – 76,5 народжуваність у 25–29 років, коли жінка вже повинна закінчити вищий навчальний заклад і вже пропрацювати деякий час на підприємстві; 52,4 – у віці 30–34 роки, коли вже є певна свідомість[2].

Але не найнижче значення приймає народжуваність у віці 15–19 років (16,9). Це може казати про те, що зазначено вище – діти не мають уявлення про особливості інтимних стосунків і яка відповідальність полягає на кожну людину після тимчасового задоволення.

Також, є актуальним питання розлучень в Україні. Дослідження показують, що за останні 30 років в Україні стали втричі менше реєструвати шлюби. 1991 року офіційно зареєстрували 493 тис. шлюбів, 2020-го – 167,9 тис., повідомляє «Опендатабот». Торік одружень поменшало на 29%. Причиною могла стати пандемія. Водночас за 2019 рік шлюб взяли майже на третину більше пар, ніж 2020-го. Так само щороку меншає і розлучень. 1991-го розлучилися 200 810 пар, а 2020 року ця цифра сягнула позначки – 119 253[2].

Розлучитися через РАЦС можна, якщо в пари немає дітей та взаємних претензій щодо майна. Також це можна зробити через суд, чим і користуються близько 70% пар. Та багато чоловіків готові кинути свою дружину із дитиною (а деякі навіть не реєструють свої відносини юридично, і тоді жінка стає матеріально і психологічно незахищеною).

Виходячи з цього факту можна виділити і соціально-політичний аспект результату інтимних відносин. Держава передбачає мінімальний захист матерів з дітьми на випадок, якщо не був зареєстрований шлюб. А часто, на практичному досвіді, суд не дає забезпеченість захисту жінки навіть, якщо шлюб був зареєстрований і від цього чоловіка є дитина. Українки повинні спочатку звернутися до виконавчої служби. Написати заяву на розгляд справи, потім чекати від двох тижнів до місяця, після цього писати заяву на перерахунок заборгованості боржника за певний період і чекати, щонайменше, місяць. Після цього йде суд, на який запрошують чоловіка і жінку (де платником аліментів може виступати чи чоловік, чи жінка – це залежить від того як призначить суд чи вирішить дитина). Найчастіше, через неправильного заповнення документів, тощо (без юриста неможливо обійтися) – справа закривається до моменту виправлення помилок. Далі все ж відбувається суд, на якому здійснюється рішення щодо виплати аліментів (частіше це усталена ціна, яка визначається згідно законодавства на певний вік дитини – виплата щомісячно). Суд також виносить висновок не одразу, для цього потрібен

час. Але, щоб в результаті отримати грошову допомогу, необхідно пройти ще ряд інстанцій та оформити пакет документів, після засідання суду видають виконавчий лист, який необхідно подати до виконавчої служби, написати ще одну заяву, в якій буде позначено прохання щодо виконання судового рішення та якщо не вистачає першого документу або інформації щодо боржника (індикаційний код, паспортні дані тощо) – державні виконавці не можуть ніяк задовольнити забезпечення аліментами дитину боржником.

Отже, вищезазначені моменти вказують на недостатню можливість правової сфери забезпечити юридичний захист дитини. Це все – негативні сторони інтимних стосунків без зобов'язань. Та хочеться наголосити, що матері з дітьми які дійсно потребують державної підтримки мають доводити свої права місяцями, роками, а громадяни які вступають у інтимні стосунки заради збагачення та виключно отримання виплат від держави за народження дитини – утворюють багатодітні родини та в майбутньому не надають дітям належного догляду, освіти, підтримки – з легкістю отримують грошові кошти розподіл яких майже не контролюється, або не контролюється зовсім.

Але позитивними сторонами інтимних стосунків та їх результату є те, що все таки у результаті таких стосунків утворюються міцні шлюби та збільшується населення країни. Зазначемо, що допомога при народженні дитини та допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку об'єднана в один вид – допомогу при народженні дитини – і з 1 липня 2014 року призначатиметься в єдиному розмірі 41280 гривень незалежно від того, яка дитина за черговістю (перша, друга, третя чи кожна наступна). Як і раніше, одразу всю суму батьки не отримуватимуть. Виплата здійснюється одноразово в сумі 10320 гривень, решта суми допомоги (30960 гривень) буде виплачуватися протягом наступних 36 місяців рівними частинами в сумі 860 гривень щомісяця. У такому ж розмірі виплачуватиметься допомога при усиновленні дитини.

Але слід зауважити, що попередній закон передбачав збільшення суми державної допомоги у відповідності із збільшенням кількості дітей в родині, у результаті цього держава отримала негативний досвід, коли масово почали вступати у інтимні стосунки з метою народження дітей заради отримання виплат та використовувати грошові кошти від держави не на забезпечення дитини, а на задоволення власних потреб.

Та оскільки в Україні спостерігається тенденція низької народжуваності та зростання смертності, що свідчать про несприятливу демографічну ситуацію, а відтак і про низький коефіцієнт природного приросту населення – держава все ж зацікавлена у підвищенні народжуваності та запобігання демографічної кризи, адже показники прогнозування чисельності населення України до 2025 року свідчать про те, що показник народжуваності та чисельність буде зменшуватись.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, слід зазначити, що Китай, як приклад країни, що страждає великим перенаселенням, стане прототипом для прикладу України. На прикладі Китаю чітко можна визначити вплив інтимних стосунків на суспільно економічне життя країни. Держава ретельно регулює результат інтимних стосунків – народжуваність громадян і аналізує, чи великий показник народжуваності не відобразиться негативно на економіці країни. У зв'язку з цим Китай запроваджує ряд законів, які регулюють інтимні відносини та навіть є такі, що забороняють зачаття дитини, тощо.

Наприклад, на 2016 рік було зареєстровано найвищий показник – народжено 18 млн дітей. На той час було відмінено закони, який передбачав, що на одну сім'ю передбачається одна дитина. Такий закон тривав 36 років. Як кажуть самі китайці, вони дійсно мріють про декількох дітей в сім'ї. Але обмеження на рівні законодавства діяли через дефіцит ресурсів та негативні наслідки для економічних показників країни. Як було прораховано, через декілька десятків років буде більше 300 млн пенсіонерів. А, як відомо, населенню потрібна державна підтримка (пенсія тощо) і особливі умови життя. Але через це стався гендерний дисбаланс – чоловіків стало більше, ніж жінок, старіння суспільства, а також – скорочення трудових ресурсів. Тому така політика, як кажуть їхні органи влади, була розроблена, щоб зрівняти ці диспропорції.

В 2018 році Китай перейшов на крайні міри та запровадив примусову стерилізацію. Примусова стерилізація і примусові аборти привели до того, що скорочення чисельності зменшилась втричі. Існує думка, що це дуже схоже на геноцид, але уряд Китаю спростовує це і зазначає, що жінки добровільно приймають участь у цій програмі.

У продовження зарубіжного досвіду. В Японії раніше була проблема того, що японок насильно видавали заміж у дуже юному віці та примушували до інтимних стосунків. Дівчата не мали можливості отримати вищу освіту. Все, що отримали до заміжжя – було їхнє. Чоловіки сприймали їх тільки як задоволення власних потреб, зокрема інтимних стосунків. Нині в Японії деякі жінки вже займають керівні посади, становище змінилось.

Ще одним фактом щодо підвищення народжуваності в Польщі не зважаючи на вид інтимних стосунків у результаті яких є вагітність (планована чи не планована) регламентує новий закон. Конституційний суд Польщі 27 січня завершив юридичні процедури: після тримісячної тяганини його рішення від 22 жовтня 2020 року зрештою набирає чинності одночасно з публікацією в Офіційному віснику Республіки Польща. Раніше переривання вагітності було можливе після з'ясування, за умови небезпеки для життя або здоров'я матері або якщо діагностовано тяжку патологію плоду. Тепер же остання передумова

більше не діє. Тобто і смертельно хворі діти мають народжуватися, навіть якщо у них немає шансів на виживання.

Ще до появи цього рішення операції з переривання вагітності робила у кращому випадку кожна десята з наявних у країні клінік. Зараз їх стало ще менше. Вже через кілька днів після новин з Конституційного суду відразу кілька великих державних лікарень оголосили, що припиняють виконувати такі операції. У Польщі лікарям, які здійснять нелегальний аборт, загрожує до трьох років в'язниці.

Таким чином, як очікується, кількість легальних абортів у Польщі зведеться практично до нуля. Адже з 1100 офіційно перерваних абортів за 2019 рік 1074 були обґрунтовані саме смертельною патологією плоду.

Але негативним є те, що держава в одночас не збільшує державні гарантії, не покращує медицину та рівень життя населення. Польки не хочуть мати дітей через нестабільну роботу, брак власного помешкання, погану медицину. Пандемія додала їм ще більше непевності, а нововведення до законодавства, підштовхне до бездітного життя або до еміграції [4].

Тобто інтим та інтимні стосунки – це дійсно сфера життєдіяльності людини, яка має вплив на економіку, політику, психологію населення, адже результатом таких стосунків є народжуваність (зміна демографічних показників).

Як може здатися, все вищезазначене не може синхронізуватися у цілну картину. Але доцільним є розглянути думку, наприклад, Річарда Вілкінсона – дослідник громадянської охорони здоров'я: «Як економічна нерівність шкодить суспільствам». В свої дослідженнях він зауважує: «Ми інстинктивно відчуваємо, що суспільства з великою різницею в доходах певною мірою живуть гірше, ніж ми». Річард Вілкінсон, використовуючи вивірені дані про показники економічної нерівності, демонструє, що саме погіршується в суспільстві із зростанням нерівності заможних і бідних, і пояснює, який вплив ця різниця має на інтимні стосунки, здоров'я, тривалість життя, і навіть таку базову цінність як довіра.

Отже, розглянемо співвідношення графіка тривалості життя у порівнянні із валовим національним доходом (рисунок 1).

Студентська колективна монографія

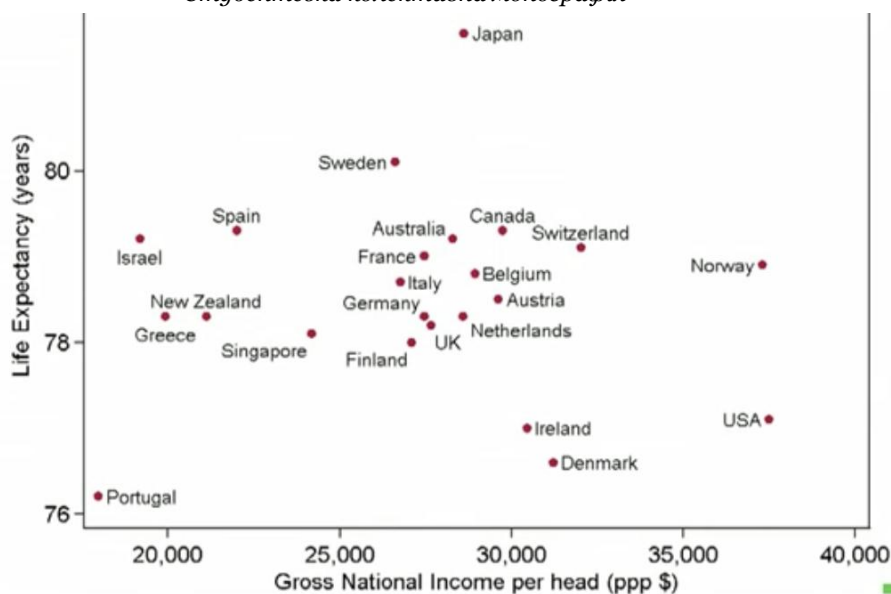


Рисунок 1 – Графік співвідношення тривалості життя у порівнянні із валовим національним доходом[3].

Аналізуючи рисунок 1 зазначимо, що країни праворуч, такі як Норвегія та США, удвічі заможніші за Ізраїль, Грецію, Португалію ліворуч. І це жодним чином не впливає на їх тривалість життя. Там немає навіть натяку на існування зв'язку. Але якщо ми подивимося усередину наших суспільств, то побачимо надзвичайний соціальний спад рівня здоров'я, що пронизує суспільство.

Є невеликі місця в Англії та Уельсі – найбідніші справа, найзаможніші зліва. Це не є відмінність між бідними та усіма іншими. Навіть невеличке зменшення багатства означає нижчий рівень здоров'я, ніж у найзаможнішої частини суспільства. Тобто дохід – щось дуже важливе всередині наших суспільств нічого не означає для порівнянь між країнами. Цей парадокс пояснюється тим, що всередині наших суспільств дивимось на відносний дохід або місце в суспільстві, соціальний статус: де люди є по відношенню до інших і наскільки великий розрив між нами.

На рисунку 2 відображено діаграму показників, що відображають, наскільки більш багаті верхні 20 відсотків за нижні 20 відсотків у кожній країні.

How much richer are the richest 20% in each country than the poorest 20%?

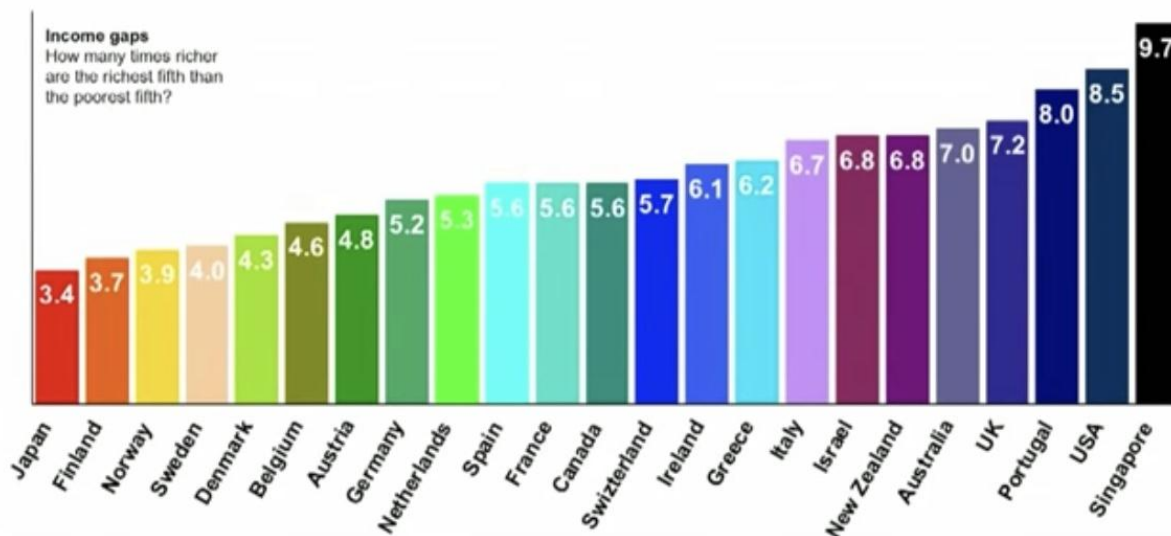


Рис. 2 – Рівень достатку країн.

З рисунку 2 можна побачити в більш рівних країнах зліва – Японія, Фінляндія, Норвегія, Швеція – верхні 20 відсотків приблизно в три з половиною, чотири рази більш заможні за нижні 20 відсотків. Але в більш нерівній стороні – Великобританія, Португалія, США, Сингапур – різниця майже вдвічі більша[3].

Якщо ми проаналізуємо індекс дитячого добробуту ЮНІСЕФ, який був опублікований у Британському медичному журналі під керівництвом Річарда Вілкінсона, то можемо відзначити, що він має 40 різних складових, що були зведені дослідниками. Індекс включає такі показники: чи можуть дітиспілкуватись зі своїми батьками; чи мають вони вдома книжки; який рівень щеплень, чи знуцаються однолітки у школі (рис. 3).

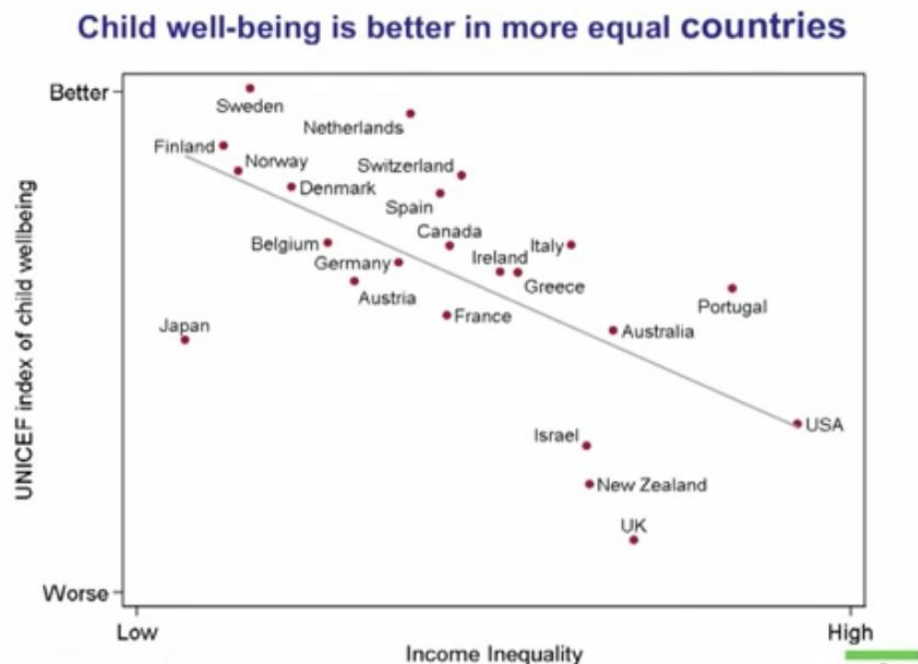


Рисунок 3 – Індекс дитячого добробуту ЮНІСЕФ.

Ситуація з дітьми гірша у більш нерівних суспільствах. Дуже значимий зв'язок. Але знову, якщо поглянути на цей показник дитячого добробуту по відношенню до національного доходу на душу населення, то не буде проглядатися зв'язок. Якщо розглядати частини індексів, довіра. Це невелика частка населення, що погоджується із твердженням, що більшості людей можна довіряти. Ці дані надаються World Values Survey. У більш нерівній частині маємо близько 15 % населення, які відчувають, що можуть довіряти іншим. Але у більш рівних суспільствах цей показник росте до 60–65 %. І якщо взяти показник залучення до громадського життя або соціального капіталу – дуже схожі залежності від нерівності.

Відсоток дітей, що кинули вчитися у старших класах. Знову дуже велика різниця. Фактично – тут показано залежність мобільності від доходів (рисунок 4).

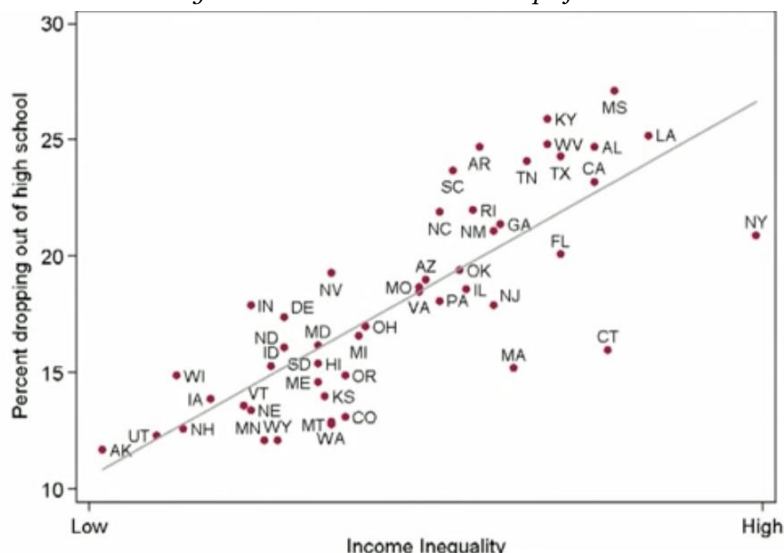


Рисунок 4 – Показники дітей, які кинули вчитися у старших класах [3].

Отже, з рисунку 4 бачимо, що завдяки зменшенню відмінностей у доходах українці зможуть підвищити справжню якість людського життя.

Взагалі, якщо, говорити про Україну, то слід відзначити, що наша країна має низький рівень життя, безробіття – проблема, яку ніяк не можуть вирішити (також на підприємства не хочуть брати випускників ВНЗ). Пенсійний фонд вже розколотий і тримається на нитці до розриву. Тому ті, хто народилися, починаючи із 90-х років, як зазначає прогнозування економістів, навряд чи матимуть пенсійні виплати у віці після виходу на пенсію.

Слід відзначити, що кожна проблема виходить із попередньої. У результаті того, що діти ще у молодшому віці не мають уявлення про інтимну освіченість, через це маємо велику кількість розлучень, неможливість судових органів допомогти щодо забезпеченості дитини аліментами. Також негативним фактом є велика кількість самогубств дітей і підлітків, у нерівних суспільствах індекс добробуту ЮНІСЕФ (чи можуть дітиспілкуватись зі своїми батьками, чи мають вони вдома книжки, який рівень щеплень, чи знущаються однолітки у школі) дуже високий. Через це – знижується тривалість життя людей і одночасно – падає рівень ВВП.

Отже, аналізуючи вищесказане, на мою думку для вирішення досліджених проблем, щодо впливу інтимну на соціально-економічне життя, необхідно щоб громадяни були впевнені у своєму майбутньому, підвищити соціальний рівень населення, надати офіційне працевлаштування працездатному населенню, збільшити заробітні плати та прожитковий мінімум, забезпечити працевлаштування молодих спеціалістів без досвіду роботи, урегулювання економічних та юридичних механізмів щодо виплат при народженні дитини, спростити алгоритм

отримання аліментів. Це б дуже допомогло матерям–одиначкам мати соціальну захищеність і виплату від боржника аліментів на користь дитини, яку вони так потребують.

Щодо інтиму та його негативних наслідків серед неповнолітніх, доцільним було б створення організацій, які б засновувались на поняттях сексуальної освіченості, впровадити обов'язкові консультації сексолога можливо навіть анонімно, для того, щоб діти та підлітки могли ставити будь-які питання. За результатами засвоєння матеріалу інтимної освіченості доцільно було підліткам скласти тест або провести підсумок знань у ігровій формі, в якій визначалося б соціально–психологічний стан дитини та рівень знань який отримала дитина (підліток) за результатами вивчення особливостей інтимної освіченості. Та обов'язково зробити доступними і безкоштовними контрацептиви для підлітків.

При виявленні проблем серед дітей і підлітків щодо інтимних стосунків - необхідно надати консультацію спеціаліста, наприклад психолога. Такий підхід в майбутньому позитивно сказався б на демографічній і соціальній ситуації в країні і світі в цілому.

Також ми визначили, що громадяни країни не мають бажання вступати у інтимні стосунки та народжувати дітей, через не впевненість у майбутньому. Сьогодні йде велике навантаження на працездатне населення в тому числі і з метою забезпечення пенсійний сегмент населення, та в той же час ми спостерігаємо, що пенсіонери, які віддали свої сили, здоров'я на благо країни, сьогодні просто на силу виживають. Сьогодні ми розуміємо, що пенсійне забезпечення населення можна підвищити, спираючись на законодавство, яке передбачає «індивідуальне накопичення на пенсію», що вже успішно функціонує за кордоном. Але державі необхідно вдосконалити механізм регулювання цього питання на надати певні гарантії.

Вважаємо, що такі впровадження зможуть підвищити рівень щастя населення. Це призведе до збільшення продуктивності праці працівників, а також – інтимна освіченість дасть підліткам уявлення про наслідки нерозумних статевих зав'язків (зменшиться кількість вагітних у віці, в якому людина ще не може дати соціально-психологічне або матеріальне забезпечення дитини). Виходячи з цього і кількість розлучень у молодому віці може зменшитися і перенаселення буде нижче. Діти і підлітки зможуть довіряти своїм батькам, можливо зникне поняття депресії та самогубств серед підлітків, зокрема, через не вдалі інтимні стосунки. Тривалість життя із підвищенням рівня щастя населення – буде більшою (одночасно – покращення ВВП). Молоді сім'ї будуть впевнені у майбутньому та виходячи з цього покращувати демографічну ситуацію в країні.

Отже усі поняття, як було вже зазначено, взаємопов'язані, у дослідженні ми намагалися розкрити термін «інтим» у більш глибокому

понятті та надати йому більш широке застосування. Показники демографічної, соціально-психологічної, політичної, економічної і навіть юридичної сфери відображають те, що у більшій мірі проблеми виникають у результаті того, що у людей із самого початку життя не існує статевої освіченості. Це підкріплено фактами, які надано вище. Відповідно, підводячи підсумок, хочемо наголосити, що тандем психології і економіки із залученням правильного управління – може змінити життя на краще.

Список використаних джерел:

1. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М. Технології управління персоналом.: монографія Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 531 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.02.2021)
3. Richard Wilkinson, Keith Pikett, The Inner Level. How More Equal Societies Reduce Stress, Restore Sanity And Improve Everybody's Wellbeing: textbook. Penguin 2019, 352 p.
4. Офіційний форум міжнародних новин BBCURL: <https://www.bbc.com/ukrainian> (дата звернення 27.02.2021)
5. Панькова, О. В., Панькова, О. В., Іщенко, О. В., Касперович, О. Ю. Соціально-трудова сфера України у контексті новітніх викликів цифровізації економіки. Scientific Publishing Center «Sci-conf. com. ua».2020
6. Grunig, R. Developing International Strategies. Going and Being International for Medium-sized Companies Springer, 2012, 268 p.
7. Hitt, M.A. Strategic Management: Competitiveness & Globalization: Concepts and Cases M. A. Hitt, D. R. Ireland, R. E. Hoskisson. 2011, SouthWestern, Cengage Learning. 32 p.

Додаток А

Таблиця А.1 – Вікові коефіцієнти народжуваності по регіонах у 2019 році [2]

| | Вікові групи, років | | | | | | | |
|---------------------------|---------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | 15–49 | 15–19 | 20–24 | 25–29 | 30–34 | 35–39 | 40–44 | 45–49 |
| Україна | 34,3 | 16,9 | 68,1 | 76,5 | 52,4 | 25,3 | 5,9 | 0,8 |
| Автономна Республіка Крим | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... |
| <i>області</i> | | | | | | | | |
| Вінницька | 33,2 | 18,2 | 75,6 | 73,1 | 47,4 | 22,0 | 4,6 | 0,3 |
| Волинська | 41,7 | 16,7 | 95,8 | 94,7 | 56,0 | 26,3 | 6,1 | 0,3 |
| Дніпропетровська | 30,4 | 15,6 | 61,1 | 66,9 | 48,4 | 24,3 | 5,5 | 0,4 |
| Донецька | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... |
| Житомирська | 34,2 | 22,5 | 74,6 | 71,6 | 47,5 | 23,6 | 5,4 | 0,4 |
| Закарпатська | 42,2 | 40,5 | 101,0 | 88,8 | 48,2 | 20,7 | 4,6 | 0,2 |
| Запорізька | 29,7 | 16,4 | 57,9 | 65,6 | 48,4 | 23,7 | 5,2 | 0,4 |
| Івано-Франківська | 36,5 | 17,9 | 80,8 | 83,8 | 49,0 | 19,4 | 4,2 | 0,3 |
| Київська | 33,5 | 18,1 | 66,5 | 69,6 | 51,7 | 25,4 | 5,9 | 0,6 |
| Кіровоградська | 30,1 | 24,9 | 69,8 | 60,7 | 42,1 | 21,3 | 5,0 | 0,3 |
| Луганська | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... |
| Львівська | 36,5 | 11,4 | 67,5 | 87,9 | 55,0 | 23,7 | 5,4 | 0,7 |
| Миколаївська | 30,4 | 20,6 | 69,1 | 64,9 | 42,9 | 21,8 | 4,1 | 0,4 |
| Одеська | 37,4 | 19,4 | 68,5 | 80,5 | 58,8 | 30,8 | 6,9 | 0,6 |
| Полтавська | 28,3 | 15,3 | 61,4 | 65,5 | 43,1 | 20,0 | 4,1 | 0,2 |
| Рівненська | 44,3 | 15,9 | 91,2 | 99,5 | 62,4 | 30,0 | 7,4 | 0,4 |
| Сумська | 26,2 | 14,9 | 57,6 | 59,7 | 40,0 | 18,2 | 4,0 | 0,2 |
| Тернопільська | 31,5 | 13,9 | 68,7 | 76,3 | 43,3 | 16,8 | 3,7 | 0,4 |
| Харківська | 28,6 | 11,8 | 48,9 | 66,2 | 48,5 | 23,5 | 5,4 | 0,6 |
| Херсонська | 35,0 | 21,3 | 71,5 | 71,9 | 54,3 | 28,4 | 5,3 | 0,3 |
| Хмельницька | 34,6 | 20,4 | 77,4 | 74,4 | 50,5 | 23,8 | 4,8 | 0,4 |
| Черкаська | 27,8 | 16,7 | 60,6 | 63,3 | 39,5 | 20,2 | 4,6 | 0,3 |
| Чернівецька | 37,3 | 18,0 | 79,9 | 84,2 | 50,3 | 23,1 | 4,7 | 0,3 |
| Чернігівська | 27,9 | 15,0 | 61,0 | 62,6 | 41,7 | 20,5 | 4,5 | 0,2 |
| м.Київ | 43,4 | 5,7 | 47,1 | 100,9 | 84,4 | 41,3 | 12,5 | 4,5 |
| Севастополь (міськрада) | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... | ... |

Степаненко І.В.¹**ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В ІНТИМНІЙ СФЕРІ**

ВСТУП. Що собою являє «домашнє насильство»? Скоріше за все, пересічним громадянам буде досить важко сформулювати остаточне визначення даного поняття. Адже якщо звернути увагу на слово «домашнє», то може виникнути перша асоціація із чимось суто сімейним, до чого сторонні люди не повинні втручатися. Але чи дійсно це так? Звичайно, ні.

Домашнє насильство – «це діяння (дія або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [1].

Домашнє насильство бере свій початок ще з давніх-давен, з часів зародження сім'ї. І саме тоді і виникло розуміння того, що все, що відбувається в сім'ї не повинно виходити за її межі. Але з розвитком цивілізації, особливо із початком виникнення феміністичних рухів, замовчувати сімейні проблеми перестало бути нормою.

Проблема домашнього насильства виявилася наскільки поширеною у світі, що необхідність запровадження законодавчого регулювання та методів протидії такому явищу стала вкрай важливою. Задля ефективної протидії проявам домашнього насильства на міжнародному рівні було прийнято низку актів, які наголошують на потребі, в першу чергу, безпеки жінок та дітей як категорії осіб, які є найменш захищеними та найбільше страждають від проявів насильства.

Статистика випадків домашнього насильства в Україні з кожним роком приголомшує своїми цифрами, що спокійно реагувати на це стає неможливим. Тому до сих пір як і на міжнародному рівні, так і в Україні тривають дискусії стосовно покращення законодавчої бази, посилення покарань за домашнє насильство, зокрема, і в інтимній сфері, створення організацій для психологічної допомоги жертвам домашнього насильства та притулків для потерпілих.

¹ Степаненко Ірина Віталіївна, студентка 3 курсу Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Михайліченко Тетяна Олександрівна

Тож **метою нашого дослідження** став аналіз правових актів як на міжнародному, так і на державному рівні, статистичних даних випадків домашнього насильства в інтимній сфері, визначення основних шляхів протидії домашньому насильству та допомоги потерпілим від нього.

1. Відповідальність за домашнє насильство: ретроспективний погляд

Домашнє насильство є одним із найдавніших проявів насильства і, незважаючи на заходи протидії йому сьогодні, все ж знаходить все нових і нових жертв в різних куточках світу.

Історично склалося, що в абсолютній більшості випадків саме жінки потерпають від домашнього насильства, особливо в інтимній сфері. Саме патерн гендерної нерівності, неповноцінності жінки відносно чоловіка, який сформувався із давнини, досі є однією із головних проблем людства. Домашнє насильство, що проявлялося в сімейному побуті, тривалий час в багатьох країнах не тільки не вважалось правопорушенням, не тільки часто не осуджувалося нормами моралі, це було формою належної поведінки. За свідченням Сукмановської Л.М., якщо брати до уваги нормативні джерела, які залишилися із різних епох, то пересвідчимось, що домашнє насильство обумовлено особливостями традицій, національних цінностей, релігії та культури різних країн [5, с. 273]. Так, питанням сімейних конфліктів приділяв увагу законодавець ще часів правління царя Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.), регулюючи питання сімейних відносин майнового та немайнового характеру. В більшості випадків ці ж відносини регулювали в подальшому й інші держави, але це ніяк не покращувало становище жінок у суспільстві, оскільки велику роль з давніх часів відігравала релігія, яка проголошувала перевагу чоловіків над жінками [5, с. 273], що ми й донині можемо прослідкувати в абсолютній більшості релігійних догм і постулатів християнства, мусульманства, індуїзму та ін.

Перші серйозні кроки на зустріч гендерній рівності були здійсненні лише в середині ХХ ст. із прийняттям Загальної декларації прав людини 1948 р. Пізніше, в 1950 р. було прийнято Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), яка була покликана забезпечити дотримання прав людини на території всіх країн-підписантів. Але, попри це, питання стосовно належного законодавчого закріплення саме прав жінок, як справедливо відмічає Глиняний В. П., залишалось відкритим [4, с. 76]. Насильство в інтимній же сфері довгий час навіть у ХХ ст. було темою-табу, яку вважалось соромно було піднімати, розказувати про насильство. І навіть якщо такі факти ставали відомі широкому загалу, то часто осуду зазнавав не кривдник, а жінка, адже вона є берегинею домашнього вогнища, а натомість «повиносила сміття з дому». Такий погляд можна й нині ще почути не лише у чоловіків, а й, на жаль, жінок старшого чи літнього віку.

Лише наприкінці ХХ ст. світ побачив міжнародний документ, який приніс кардинальні зміни у розумінні гендерної проблеми – «Декларація про викорінення насильства щодо жінок», що була ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН лише у 1993 р. Після її прийняття було призначено за рішенням Комітету ООН з прав людини Спеціального доповідача ООН з питання про насильство над жінками, його причини і наслідки [5, с. 274]. Це стало поштовхом не тільки до обговорень, а й до пошуків шляхів запобігання цьому ганебному явищу та протидії йому.

Не менш знаковим є, на нашу думку й те, що хоча Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) був створений ще в II пол. ХХ ст. з метою забезпечення прав і свобод всім громадянам держав-членів Ради Європи, що закріплені у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, і достатньо успішно функціонує з того часу, однак вперше він визнав домашнє насильство за ознакою статі формою дискримінації лише у 2009 р. («Опуз проти Туреччини», справа № 33401/02 від 09.06.2009 р.). Дії чоловіка, який систематично застосовував насильство до дружини та тещі, було визнано не лише такими, що порушують право на життя та заборону нелюдського чи такого, що принижують гідність, поводження (ст. 2 і ст. 3 Конвенції відповідно), а такими, що порушують заборону дискримінації (ст. 14 Конвенції) [8].

Обґрунтовуючи свою позицію ЄСПЛ зазначив: «За даними Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок (Комітет CEDAW), «насильство на гендерній основі - це форма дискримінації, яка серйозно перешкоджає здійсненню жінками прав людини і свобод на рівні з чоловіками», і, таким чином, підпадає під заборону статті 1 CEDAW. Комітет класифікує «приватні дії» та «жорстоке поводження в сім'ї» як насильство за ознакою статі. Комітет ООН з прав людини однозначно визнав існування зв'язку між насильством за ознакою статі та дискримінацією, і у своїй резолюції 2003/45 підкреслив, «що всі різновиди насильства щодо жінок у сім'ї вписуються в контекст дискримінації *de jure* і *de facto* щодо жінок, а також становища меншовартості, відведеного для них у суспільстві, і що його поглиблюють перешкоди, з якими дуже часто стикаються жінки, котрі намагаються отримати відшкодування від держави» [8].

Тож зважаючи на нагальність проблеми та недостатньо вдалі попередні спроби в протидії випадкам домашнього насильства було розроблено вузько направлений міжнародний документ, метою якого стало як визнання рівності між жінками та чоловіками, так і забезпечення належного захисту у протидії будь-яким проявам насильства по відношенню до жінок. Ним стала Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (т.зв. Стамбульська конвенція) від 2011 р, яка навіть у своїй преамбулі визнала те, що «насильство стосовно жінок є проявом історично нерівного співвідношення сил між жінками та чоловіками, яке призвело

до домінування над жінками та дискримінації жінок чоловіками та до недопущення повноцінної емансипації жінок» [3].

Стамбульська Конвенція вперше дала повне визначення терміну «домашнє насильство». Чим визнала, що домашнім насильством є всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні [3].

Виходячи із вищесказаного, можна дійти до висновку, що домашнє насильство має глибоке коріння і нині є реальністю багатьох жінок. Водночас це вже давно серйозна проблема людства. Від домашнього насильства страждають мільйони людей по всьому світу

2. Іноземний досвід протидії домашньому насильству в інтимній сфері

Щоб краще зрозуміти міжнародний досвід по боротьбі із домашнім насильством необхідно розглянути як на практиці застосовується законодавство при вчиненні відповідного злочину у країнах Європи.

В країнах Європи статистика жертв від домашнього насильства приблизно у 8-12 разів менше ніж в Україні [7]. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство в Європі запроваджено дуже давно, тому населення добре усвідомлює наскільки ця проблема серйозна і досить поширена. Під самим терміном «домашнє насильство» закордоном розуміється не лише як фізичне насильство, а і сексуальне, психологічне, емоційне і економічне. Кожне із видів насильства передбачає покарання, починаючи від адміністративного і закінчуючи позбавленням волі.

Щоб краще зрозуміти міжнародний досвід по боротьбі із домашнім насильством необхідно розглянути як на практиці застосовується законодавство при вчиненні відповідного злочину у країнах Європи.

Найжорстокіші покарання за домашнє насильство в країнах Північної Європи. Зокрема, у Швеції за кожен із видів домашнього насильства настає кримінальна відповідальність. До в'язниці можна потрапити навіть за побутову сварку під час якої були висловлені погрози. Схожі покарання застосовуються до кривдників і в інших країнах Північної Європи, серед яких Фінляндія, Норвегія, Голландія [9].

В Німеччині не всі прояви домашнього насильства криміналізовані. Відповідальність, в основному, настає за фізичне або сексуальне насильство. В той час, у Франції за сексуальне насильство в сім'ї кривдник може нести покарання у вигляді позбавлення волі від трьох і до 20 років [9].

Беручи до уваги Великобританію, то тут за домашнє насильство особа може нести як цивільну відповідальність, так і кримінальну. У разі

вчинення сексуального насильства потерпіла особа має змогу звернутися до суду задля встановлення заборони на застосування до неї насильства. В іншому випадку – настає кримінальна відповідальність, яка передбачає позбавлення волі до п'яти років та штраф [9].

Досвід європейських країн дає зрозуміти в якому напрямку потрібно рухатися, щоб забезпечити населення від проявів домашнього насильства. На формування свідомого суспільства в зарубіжних країнах, яке чітко знає що домашнє насильство в будь-яких його проявах – це злочин, за який завжди настає відповідальність, вплинула тривала історія боротьби за свої права та свободу верств населення, які найбільше потерпають від насильства.

На позитивні результати в регулюванні та протидії домашньому насильству в Європі посприяло запровадження ряду законодавчих актів, які діяли та продовжують діяти на міжнародного рівні – Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Декларація ООН про викорінювання насилля щодо жінок, Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейська конвенція про здійснення прав дітей.

На даний час найефективнішим документом по боротьбі із домашнім насильством є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) від 2011 року. Значним внеском даної Конвенції є закріплення на міжнародному рівні визначення поняття «домашнього насильства» [12].

Окрім законодавчої бази, на протидію домашньому насильству велику роль відіграють міжнародні організації. Яскравим прикладом є організація *WAVE (Women Against Violence in Europe)*. *WAVE* – це мережа європейських жіночих неурядових організацій та експертів у сфері запобігання насильству над жінками та дітьми. Основою діяльністю організації є її звіти, які надають інформацію щодо досягнень із протидії насильству над жінками та дітьми, висвітлюють статистичні дані стосовно жіночих притулків, консультацій та спеціальних центрів по наданню допомоги жертвам насильства [14].

Іноземний досвід із протидії домашньому насильству є прикладом того, як необхідно діяти і щодо створення належної законодавчої бази, практичної реалізації норм з боку правоохоронних органів, судів, громадських організацій та пересічних громадян, які теж відіграють значну роль у протидії домашньому насильству. Важливе значення, з огляду на міжнародний досвід, також є усвідомлення кожної людини, що

домашнє насильство – це не проблема сім'ї, а проблема суспільства, про яку потрібно говорити відкрито.

3. Українські реалії запобігання домашнього насильства в інтимній сфері

Українські реалії не такі позитивні як у Європі. Кожна п'ята жінка в Україні зазнає домашнього насильства. Під час пандемії кількість жертв від домашнього насильства значно зросла. Лише за перший місяць карантину було зафіксовано 42 тисячі викликів на лінію 102 [15].

Протягом першого півріччя 2020 року кількість звернень до підрозділів із розгляду питань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству зросла більше ніж на 50 % у порівнянні із минулими роками [10].

Україна ратифікувала велику кількість міжнародних актів, які спрямовані на регулювання та протидію домашньому насильству. Серед таких актів: Загальна декларація прав людини, Декларація ООН про викорінювання насилля щодо жінок, Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейська конвенція про здійснення прав дітей.

Наразі постає питання стосовно ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), оскільки за допомогою даної Конвенції країнам Європи вдалося значно знизити рівень домашнього насильства.

Українське законодавство поступово рухається європейським шляхом. У 2018 році було прийнято Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та внесено зміни до Кримінального кодексу України, внаслідок чого з'явилася нова стаття, що передбачала кримінальну відповідальність за домашнє насильство.

Виходячи із норм Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Кримінального кодексу, необхідно провести розмежування між визначенням терміну «домашнє насильство».

Відповідно до норм Закону *домашнє насильство* – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, *сексуального*, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання...» [1].

Кримінальний кодекс у статті 126-1 зазначає, що під домашнім насильством слід розуміти умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати

працевдатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи[2].

Кримінальний закон не відносить сексуальне насильство у сім'ї до домашнього насильства. Тоді ж яким чином кваліфікувати домашнє насильство в інтимній сфері відповідно до кримінального законодавства? Відповідь необхідно шукати у 4 розділі Кримінального кодексу України, який містить перелік кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Тому у випадках домашнього насильства в інтимній сфері кривдник буде нести відповідальність як за зґвалтування, сексуальне насильство тощо.

За даними ОБСЄ в Україні із 67 % жертв домашнього насильства лише 17 % із них звертаються по допомогу [13]. Насамперед, це пов'язано із страхом перед кривдником, соромом перед суспільством та недовірою до правоохоронних органів.

Національне законодавство містить досить широкий спектр повноважень правоохоронних органів з реагування на факти домашнього насильства.

До переліку основних повноважень слід віднести наступні: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; 2) приймання від постраждалих, а також від інших осіб, у тому числі від суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання насильству, заяви та повідомлення про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі; 3) вживання заходів для припинення домашнього насильства та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків; 4) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 5) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 6) проведення профілактичну роботу з кривдниками; 7) взаємодія з іншими суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 8) проникнення до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, в разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи; 9) забезпечення влаштування до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі [16, с. 20].

Окрім правоохоронних органів в Україні діє достатня кількість громадських організацій, які надають допомогу жертвам домашнього насильства, проводять консультації, забезпечують захист потерпілим тощо. Однією із найвідоміших громадських організацій у цій сфері є «LaStradaУкраїна», яка протягом 23 років надає допомогу жертвам домашнього насильства. Головною метою організації є сприяння тому, щоб жертви насильства мали більше каналів для отримання допомоги [17].

Задля того аби зменшити рівень домашнього насильство, окрім законодавчої бази та діяльності правоохоронних органів, необхідне формування свідомого суспільства, яке здатне чітко оцінити ситуацію навколо себе та вміти відповісти на питання: Що являє собою «домашнє насильство»? Статистика говорить, що від насильства потерпають мільйони людей в Україні. В багатьох випадках люди, що були жертвами домашнього насильства або свідками, просто не знають як реагувати та куди звертатися і це дуже ускладнює ситуацію не лише в межах сім'ї, а і в межах всієї держави.

Головна причина зростання кількості жертв домашнього насильства в Україні – це замовчування проблеми. Люди бояться говорити, бо відчувають сором та страх бути засудженими суспільством. Саме задля того, щоб люди мали змогу анонімно розповісти свою історію, на початку 2021 року в Україні запрацював проект «Мені здається». Це анонімний онлайн – щоденник, де кожен може поділитися своєю проблемою і таким чином показати приклад іншим, що таких ситуацій багато, але вміння вільно говорити є перших і досить важливим кроком до зцілення [11].

Також в рамках проекту було проведено анонімне анкетування з питань домашнього насильства, в якому взяли участь 154 респонденти віком від 15 до 48 років, серед яких 80 % жінок та 20 % чоловіків. Респондентам були поставлені питання як теоретичного, так і практичного характеру, спрямуванням яких було з'ясувати, що пересічні громадяни розуміють під терміном «домашнє насильство», чи стикалися вони із домашнім насильством в інтимній сфері, які дії вони застосовували в таких випадках тощо (Додаток 1).

За результатами анкетування ми дійшли висновку, що, зазвичай, в людей складається хибне уявлення про домашнє насильство. Досить часто домашнє насильство в інтимній сфері ототожнюють із зґвалтуванням. Хоча необхідно розуміти, що згідно із нормами Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» сексуальне насильство, як одна із форм домашнього насильства, «включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності» [1]. Іншим важливим нюансом стало те, що люди зазвичай не знають куди звертатися по допомогу, яким чином реагувати та які дії застосовувати у разі домашнього насильства.

В Україні високий відсоток жертв домашнього насильства, які із року в рік лише зростають. Міжнародні акти, що ратифіковані в нашій країні та національне законодавство сприяє покращенню ситуації в суспільстві. Але, окрім законодавчої бази та діяльності правоохоронних

органів, необхідне реагування на випадки домашнього насильства з боку оточуючих людей, які можуть надати відповідну допомогу.

ВИСНОВКИ

Насильство в сім'ї вже давно стало проблемою суспільства. Від домашнього насильства ніхто не може бути застрахований. Із цією проблемою стикаються люди різного віку, статусу, статі, національності.

Особливістю такої форми насильства є те, що кривдником може бути ваш чоловік, дружина, батько, мати та інші особи, з яким ви проживаєте однієї сім'єю. Тому жертви домашнього насильства замовчують свою проблему, оскільки бояться осуду оточуючих, страх перед кривдником або страх втратити сім'ю, відсутність альтернативного місця проживання.

Таким чином, враховуючи складність ситуації, яка склалася внаслідок зростання випадків домашнього насильства, постає необхідність вдосконалення засобів захисту жертв домашнього насильства. Основними завданнями України у сфері регулювання та протидії домашньому насильству в інтимній сфері повинні бути наступні:

1. Ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція);
2. Створення у кожному населеному пункті притулків для тимчасового проживання, фінансової, психологічної допомоги для потерпілих від домашнього насильства;
3. Запровадження більш жорстких видів покарання за домашнє насильство для кривдників;

Окрім вищезазначених пунктів, необхідним є запровадження в Україні заходів реагування на прояви домашнього насильства, що застосовуються в країнах Європи.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. (№ 5). Ст.35.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної ради (ВВР). 2001. (№ 25-26). Ст. 131.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими // Офіційний переклад. URL: <https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення: 15.02.2021).
4. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн. – Ч. 1. – Х.: Одісей, 2003. – 832 с.

5. Сукмановська Л.М. Історичні аспекти виникнення проблеми домашнього насильства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Львів, 2016. № 3. С. 273 – 274.
6. 25 листопада – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства по відношенню до жінок. URL: <https://nvmk.org.ua/579-25-listopada-mizhnarodniy-den-borotbi-za-likvidaciyu-nasilstva-po-vidnoshennyu-do-zhinok.html> (дата звернення: 15.02.2021).
7. ООН: одна з трьох жінок зазнає фізичного, сексуального насильства. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-nasyilstvo-protu-zhinok/30291028.html> (дата звернення: 16.02.2021).
8. Справа Орузпроти Туреччини. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%5C%22%22%5D%2C%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-201401%22%5D%7D> (дата звернення: 16.02.2021).
9. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html> (дата звернення: 16.02.2021).
10. Підписано Указ Президента «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19092.html> (дата звернення: 18.02.2021).
11. Мені здається. Анонімний онлайн-щоденник. URL: <https://itseems.com.ua> (дата звернення: 19.02.2021).
12. Домашнє насильство – від фактів до дій. Як Стамбульська конвенція поліпшить становище. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/domestic-violence-from-facts-to-acts-how-will-the-istanbul-convention-improve-the-situation-> (дата звернення: 19.02.2021).
13. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf (дата звернення: 19.02.2021).
14. «Wave Report 2015»: як у Європі допомагають жінкам, що зазнали насильства. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=wave-report-2015-zhinkyu-evropu-protu-nasyilstva> (дата звернення: 19.02.2021).
15. Кожна 5 жінка в Україні стикається з тією чи іншою формою насильства, - Юлія Соколовська. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html> (дата звернення: 19.02.2021).

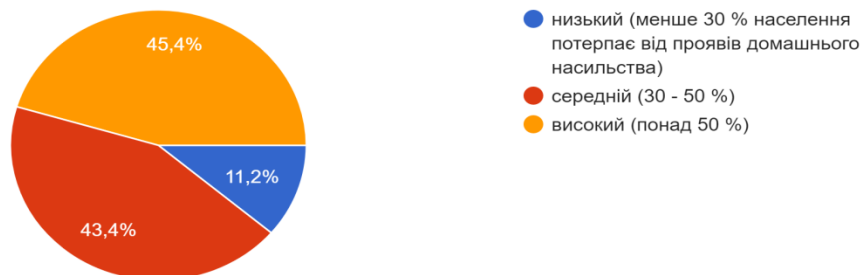
16. Протидія домашньому насильству органами національної поліції // Департамент превентивної діяльності Національної поліції України Науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ. Харків: 2019. 94 с.

17. La Strada Україна: домашнє насильство – щось більше, ніж просто сварка. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/la-strada-ukraine-domestic-violence-is-more-than-just-a-quarrel-between-two-people/> (дата звернення: 20.02.2021).

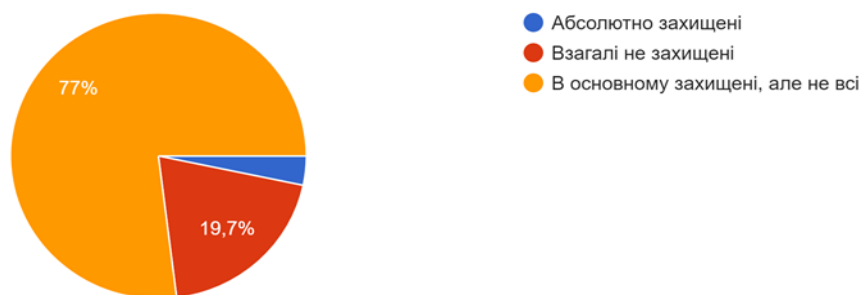
ДОДАТКИ

Результати проведеного анкетування з питань домашнього насильства у діаграмах

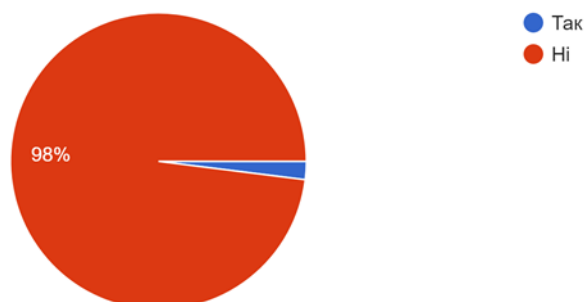
На Вашу думку, який відсоток жертв домашнього насильства в Україні?



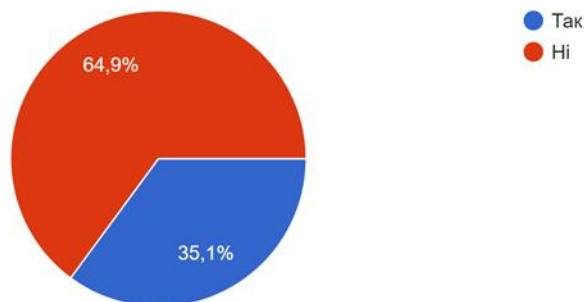
Наскільки є захищеними діти від сексуального насильства у власних сім'ях?



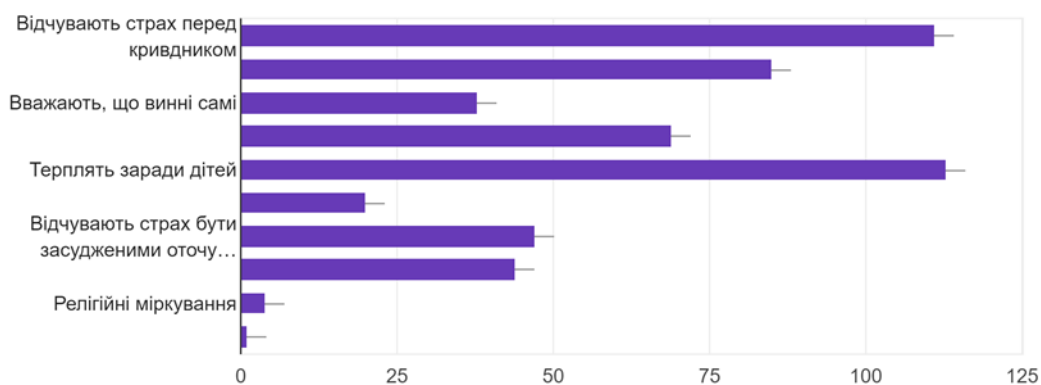
Чи зазнавали Ви сексуального насильства в сім'ї?



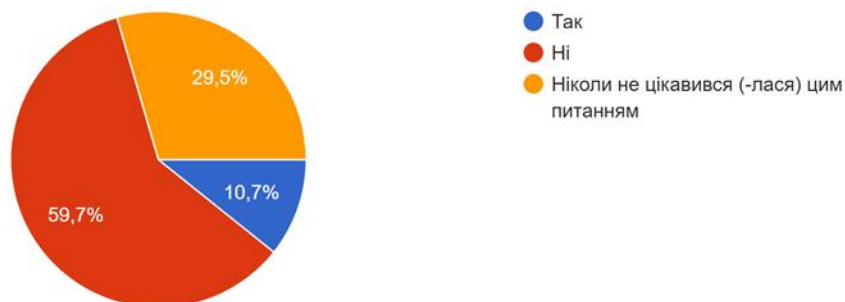
Чи були Ви свідком домашнього насильства?



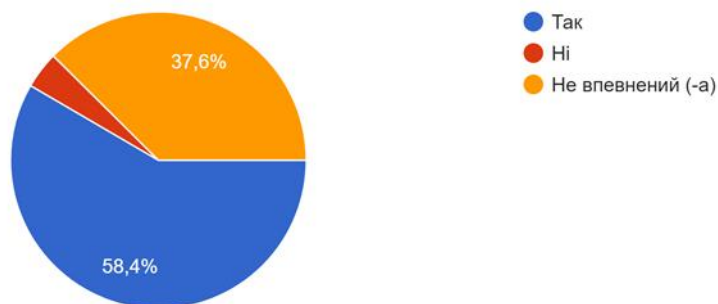
На Ваш погляд, чому жінки замовчують випадки домашнього насильства в інтимній сфері?



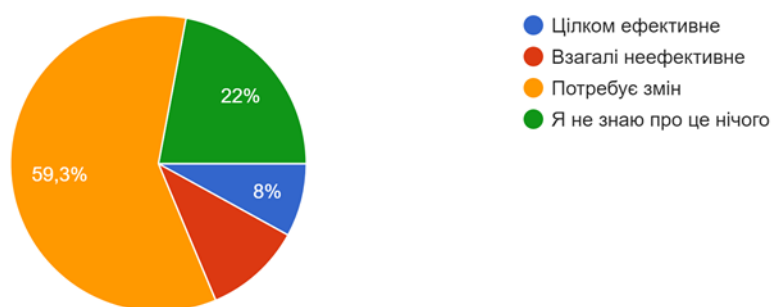
Чи вважаєте Ви діяльність правоохоронних органів ефективною у сфері протидії домашньому насильству в інтимній сфері?



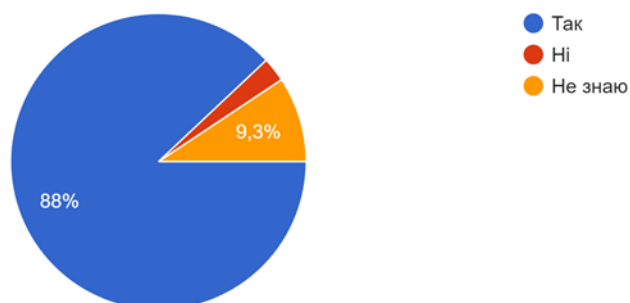
Чи знаєте Ви, що слід робити у випадках домашнього насильства?



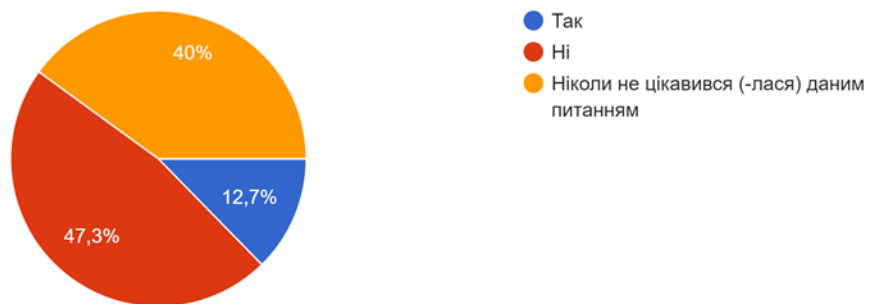
Наскільки ефективним є українське законодавство щодо регулювання та протидії домашньому насильству в інтимній сфері?



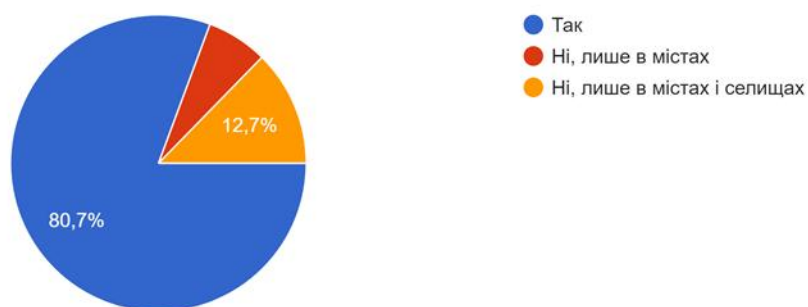
Чи є необхідним запровадження більш суворіших покарань за домашнє насильство, зокрема, в інтимній сфері?



Чи існує у Вашому місті притулок для потерпілих від домашнього насильства?



На Вашу думку, чи потрібен такий притулок у кожному населеному пункті України?



Стефурак В.Р., Зварич Т.М., Коваль І.М.¹

ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР

Анотація. Науковий проект охоплює проблеми особистого простору, зокрема його порушення, розуміння різними віковими категоріями, початок його формування, вплив особистого простору на стосунки, вплив пандемії на особистий простір, особисті межі у кримінально-виконавчих установах та аналіз даних, отриманих шляхом проведення опитування.

Ключові слова: особистий простір, особисті межі, порушення, збереження, проксеміка, зона, дослідження, опитування.

Постановка проблеми: питання особистого простору є важливим у нашому житті, оскільки він формує самооцінку особистості, впливає на її психоемоційний стан, стосунки з іншими людьми, поведінку особи в суспільстві.

У кожної людини як у особистості є певні базові потреби - в усамітненні та спілкуванні з іншими. Тобто кожному з нас необхідно комунікувати з людьми і проводити час наодинці для того, щоб подумати, помріяти, зосередитися, відпочити, пізнати самого себе, мати свій особистий простір.

Особистий простір – це простір, який нас оточує і ми вважаємо своїм власним, простір, в який ми не впускаємо інших людей.[14]

Збереження особистого простору – це одна з найважливіших потреб кожної людини. Тому, коли хтось порушує межу особистого простору, ми часто відчуваємо дискомфорт. Особистий простір потрібно поважати та дотримуватися.

Особистий простір – це відстань, яку ми тримаємо від інших людей. Під поняттям особистий простір, мається на увазі людина, її внутрішній світ і правила встановлені для цього світу. До особистого простору входять:

- почуття, тіло людини, емоції, думки, дії.
- особистий інформаційний простір – це право людини на таємницю;
- особистий час – час, який можна присвятити собі, своїм думкам, почуттям, переживанням

- фізичні і матеріальні речі – наприклад, телефон, улюблена чашка, навушники, одяг;

- місце, де можна побути в тиші і набратися сил[15]

Якщо розглядати особистий простір в різних аспектах, то можна виділити матеріальний і психологічний особистий простір. До

¹ Стефурак Вікторія Романівна, Зварич Тетяна Михайлівна, Коваль Ірина Михайлівна студентки II курсу групи ЮС-2019 ЗВО «Університет Короля Данила». Науковий керівник: к. ю. н., доц. Острогляд О.В.

матеріального простору належить потреба будь-якої людини у власних речах. Це дає відчуття безпеки. Наприклад, усвоєму домі людина завжди почувається захищеною і в комфорті на відміну від вулиці чи чужого будинку. Психологічний особистий простір - територія, почуття, емоції, думки, питання особистого характеру, втручання в які завдає незручностей.[15]

Питання особистого простору регулюється на законодавчому рівні, зокрема ст.32 Конституції України, ст.182 Кримінального кодексу, ст.301 Цивільного кодексу, ст.12 Загальної декларації прав людини. В них передбачається заборона втручатися в особисте і сімейне життя, не допускається зберігання, використання, збирання, поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди. Обставини особистого життя особи не можуть бути розголошені іншими особами. [1-4]

Дослідженням даного питання займалися багато науковців, зокрема Е. Холл, С. К. Нартова-Бочавер, Г. С. Костюк, Г. Е. Крейдлін, Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук, А. Ф. Степанюк, О. Л. Вознесенська, психолог М. Сорокіна, лікар У. Супрун. Кожен з них розглядав поняття особистого простору в різних аспектах, зі своєї точки зору.

На думку С. К. Нартової-Бочавер психологічний простір особистості ми розуміємо як суб'єктивно значущий фрагмент буття, що визначає актуальну діяльність і стратегію життя людини. Воно включає комплекс фізичних, соціальних і суто психологічних явищ, з якими людина себе ототожнює (територію, особисті предмети, соціальні прихильності, установки). Ці явища стають значущими в контексті психологічної ситуації набуваючи для суб'єкта особистісний сенс і починають охоронятися всіма доступними йому фізичними та психологічними засобами. ключове місце в феноменології психологічного простору займають його межі. Психологічний простір являє собою форму суб'єктності людини і розвивається за допомогою послідовно здійснюваних виборів (ідентифікацій - відчужень) в кожній життєвій ситуації.[5]

В 1963 році антрополог Е.Т.Холл ввів в науковий оборот поняття «проксемика» і визначив її як дисципліну, спрямовану на дослідження того, яким чином людина несвідомо структурує свій простір: через відстань з іншою людиною при контактах в повсякденному спілкуванні, через організацію простору в жилих будинках і громадських будівлях і, нарешті, через планування міста.[6]

Проксеміка - це наука про комунікативний простір, про те, як людина сприймає та використовує цей простір, а також про те, як цей простір впливає на вербальну та невербальну поведінку людини. [7]

Під проксемікою розуміється наука про комунікативний простір, яка вивчає, як людина мислить, це простір, який вона використовує. Введено

поняття «проксемна поведінка людини», яке виділяє широкий спектр проявів від універсальних, обумовлених тільки біологічними факторами, до культурно-специфічних, і так як поведінка жестів. Виділяються універсальні і культурно-специфічні правила проксемної поведінки. До універсальних правил належать вербальна або невербальна заява людини про претензію на особистий простір, який він готовий організувати, облаштувати, підтримувати, охороняти і захищати, а також загальні закони просторової організації середовища і правила вибору каналу комунікації. Серед культурно-специфічних правил проксемної поведінки в роботі розглядаються а) правила вибору місця і відстані для бесіди і б) правила просторового взаємного положення і орієнтації тіл під час спілкування.[8]

Розрізняють чотири територіальні зони при спілкуванні:

Перша зона - інтимна (15-45 см). Це найосновніша з усіх зон. Її людина сприймає як особисту власність. Лише найближчим людям дозволено в неї входити. Ними можуть бути батьки, діти, тобто члени сім'ї, близькі друзі та родичі. У внутрішню зону (ближче 15 см) можна входити лише під час фізичного контакту. Це найбільш інтимна зона.

Друга зона - особиста (46-122 см). На такій відстані від інших ми знаходимося на вечірках, офіційних прийомах, дружніх зустрічах чи на роботі.

Третя зона - соціальна (122-360 см). Якщо ми зустрічаємося зі сторонніми особами, то хочемо, щоб вони тримались саме на такій відстані від нас. Нам не подобається, коли сантехнік, столяр, поштарка, новий колега чи просто малознайома людина підходить до нас на ближчу відстань.

Нарешті, четверта зона - публічна (понад 360 см). Якщо ви звертаєтесь до групи людей, то така відстань для нас є найбільш оптимальною.[9]

Якщо ви дружньо обімаєте людину, з якою щойно познайомились, і вона зовні посміхається, виявляючи до вас симпатію, в глибині душі вона може почуватися негативно, але не хоче вас образити. Якщо ви хочете, щоб люди почувалися комфортно у вашій компанії, тримайте дистанцію. Це золоте правило. Чим ближчі ваші стосунки, тим ближче ви можете підходити.[9]

За результатами проведеного нами опитування більшість людей вважають, що поняття про особистий простір формується у віці 14-18 років. Проте психологи стверджують, що відчуття особистого простору починає формуватися ще у віці 3 – 4 років.

Навіть найменшій дитині важливо мати щось власне. Це може бути коробка з іграшками або скринька з цінними для дитини речима. Це таке собі недоторканне майно, що належить дитині.

Молодшим школярам і підліткам для стабільного психологічного стану необхідно мати особистий простір. У кожного з дітей обов'язково має бути окреме робоче місце. Стіл може бути маленьким, але окремим. Навіть у найменшій кімнаті в дитини має бути свій кут. Якийсь простір, про який дитина може сказати «моє». Це вкрай важливо для того, щоб у дитини сформувалося поняття особистих меж, щоб вона могла ці особисті межі усвідомлювати. Якщо батьки з повагою ставляться до кордонів дитини, дитина вчиться поважати чужі і свої межі, зростає відповідальною. Адже навчитися особистої відповідальності можна лише в тому разі, якщо особисто тобі що-небудь належить.

Ознаками, за якими можна визначити слабкі особисті кордони:

- дитині вкрай складно сказати іншому ні,
- дитина залежна від думки оточуючих,
- легко піддається впливу інших дітей,
- зберігає стосунки з дітьми, які її ображають,
- намагається всім догодити й бути такою, якою її хочуть бачити інші,
- дуже сором'язлива,
- їй складно висловити свою думку.[10]

Також особистий простір потрібен дитині, щоб відчувати себе в безпеці. Перш ніж увійти на територію дитини, запитайте дозволу. Дозвольте дитині оформити свій куточок так, як їй хочеться. Можливо, на ліжку стоятимуть улюблені іграшки малюка, а в дитини старшого віку на стіні з'являться плакати з улюбленим героєм або виконавцем. Не спитавши, не беріть речі, які належать дитині. Не «шпигуйте» в телефонах і соціальних мережах.

Діти, у яких особистого простору немає, або особиста межа регулярно порушується, можуть ставати надмірно дратівливими й агресивними, або, навпаки, замкнутими. [10]

Більшість людей вважають, що ніхто не має права втручатися в їх особистий простір. Проте є деякі люди які вважають що в їх простір може втручатися хлопець(дівчина) з якими вони в стосунках. Та чи правильно це?

Як тільки ви починаєте будувати свої стосунки, вам хочеться весь час бути поруч з іншою людиною - бачити її, торкатися, розмовляти. Спочатку це не приносить вам дискомфорту, але з часом це починає набридати. Так, у вас є спільні інтереси, вам добре разом, проте ви починаєте проводити менше часу один з одним. У вас все частіше виникає бажання побути наодинці або піти погуляти з своїми друзями - це може стати причиною сварки і, навіть, закінчення відносин. Щоб такого не траплялося можна дотримуватись певних правил:

1. Різні хобі - часом буває так, що люди у відносинах намагаються підлаштуватися під партнера і змушують себе полюбити те саме, що і він.

Справа в тому, що спроби зрозуміти захоплення і хобі людини, яка поруч з тобою - дуже гарне прагнення. Потрібно зрозуміти, що різні хобі не заважають вам бути разом, а лише позбавляють духу суперництва і дозволяють залишити трохи часу тільки для себе.

2.Окремі друзі - добре, якщо у вас є велика компанія, з якою вам весело. Але дівчатка і хлопчики іноді дуже потребують часу, проведеного окремо. Проводьте хоч трохи часу порізно, щоб (як мінімум) встигати скучити по один-одному.

3.Побут - пари, які живуть разом, можуть спокійно дивитися різні фільми, їсти різну їжу і (навіть) не завжди розмовляти. У ті рідкісні моменти, коли хочеться побути один на один з думками, просто скажи про це другій половинці, і вона точно зрозуміє і прийме твоє бажання побути на самоті.

4.Прийняття рішень-багато пар приймають будь-які рішення разом, але є моменти, в які його поради тобі взагалі не потрібні, так само як і йому твої.[11]

Вибудовуй особисті кордони таким чином, щоб те, що впливає тільки на твоє життя, стосувалося тільки тебе. Залишай місце для себе і не перетворюйся в чийсь половинку. В такому випадку, шансів на більш міцний і збалансований союз буде набагато більше.[11]

Особистий простір стосується не тільки побутового життя, але й життя ув'язнених у кримінально-виконавчих установах.

Філософія сучасної «тюремної системи», виходить з того, що у людини позбавленої волі, виникає найважливіше право на усамітнення. При цьому їй ніхто не «впихує» в тюремну келію, вона має можливість бачитися з іншими ув'язненими, займатися спортом, бесідувати, прогулюватись і т. ін. Але в той момент, коли у неї виникає потреба побути на самоті, умови тримання таку можливість їй надають, хай іноді і в достатньо аскетичних, але завжди в людських умовах. Для забезпечення особистого простору засудженим необхідно: відмовитися від «ідеальної зони» і запровадити нову для України архітектурну модель в'язниці, де не буде розміщення засуджених у гуртожитках, а кожний ув'язнений буде забезпечений для проживання окремою кімнатою готельного типу, що відповідатиме Європейським тюремним правилам, з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог до житлової площі і кубатури приміщень хоча б на рівні ХІХ сторіччя, який був в одиночних келіях царських тюрем, тобто площею не менше 10м² і, відповідно, кубатурою не менше 28м³. [12]

За результатами нашого опитування у 64.4 % респондентів змінилося бачення особистого простору під час пандемії - вони почали дотримуватись соціальної дистанції для того, щоб іншим було комфортніше.

Пандемія коронавірусу та карантинні заходи, які виступали запобіжниками його поширенню, стали тим порушенням особистісних

меж багатьох людей та груп, яке можна розглядати як індикатор психотравматизації. Певний «примус» до самоізоляції, неможливість працювати у звичному режимі, зустрічатися з друзями впродовж довготривалого карантину – все це спричинило травмівну реакцію. І сформовані, здорові психологічні межі особистості, можливість ними управляти, їх здатність до рухливості і гнучкості, що є необхідною умовою розвитку дитини від залежності до самостійності, індикатором особистісної автентичності, зазнали сильних змін. Феномени, які пов'язані з особистісними межами – ідентифікація і відчуження – набули особливого значення. Порушення меж призвело до травмівного формування патологічних структур особистості – такої, що занадто все контролює і характеризується жорсткими межами і страхом «загубити» свою незалежність через поширення коронавірусу, або залежної з розмитими межами, що має проблеми з сепарацією і незалежністю і занадто великий страх заразитися (і через це не може вийти з дому, навіть із запобіжними засобами).

Причому ситуація пандемії коронавірусу і карантинних заходів запобігання його поширенню зачепила й територіальні межі особистості (здатність відрізнити своє від чужого, відчувати свою територію, свої речі, своє місце в домі, й соціальні або рольові межі (пов'язані з роллю, з якою людина себе ідентифікує і з групою, до якої він належить), й межі сім'ї. Територіальні межі особистості зазнали впливу через неможливість (або обмежені можливості) пересуватися містом (відсутність громадського транспорту), вести звичний спосіб життя (наприклад, випити каву в кав'ярні, як кожного дня під час перерви на роботі, поїхати у відрядження чи подорожувати). В середині сім'ї територія, яка зазвичай мала функцію спільного проведення часу, і де було своє місце в кожного, «поділилася» на зону навчання/роботи, зону господарювання і зону відпочинку. З'явилися «заборонені» для перебування зони (наприклад, тут мама пише статтю, а тут тато веде перемовини і не можна зварити каву, а дитину не можна турбувати, адже в неї онлайн-уроки, а якщо це все в одній кімнаті чи кухні?). Додамо до цього неможливість усамітнитися, сконцентруватися на своєму завданні. Соціальні або рольові межі не просто зазнали змін, а й переплуталися – чи то мати, чи директорка, чи то чоловік чи менеджер. Впливу зазнали і часові межі особистості та родини. Раніше час кожної людини розподілявся між навчанням/роботою, домашньою працею та дозвіллям. Під час карантину, в умовах дистанційності, офіс, школа, їдальня і домашній опинилися в одній квартирі, одному приміщенні одночасно. Дім з місця дозвілля, де сім'я проводить час разом і з задоволенням, перетворився на кілька різних просторів, які існують в одному часі.[13]

Половина учасників анкетування ніколи не задумувались над тим, чи порушували вони особисті межі інших людей, в той час коли 95%

опитуваних зазнають втручання в особистий простір і відчувають при цьому дискомфорт.

Щоб не порушувати особисті кордони інших людей, дотримуйтеся таких правил:

1. Ніколи не торкайтеся людини, з якою ви незнайомі. Недоречними також є обійми, якщо ви бачите людину вперше у житті чи нещодавно познайомилися.

2. Реагуйте на мову тіла та міміку. Коли хтось відхиляється від вас, ви, скоріше за все, знаходитесь в особистому просторі цієї людини, що спричиняє їй дискомфорт.

3. Не нахиляйтеся надто близько до обличчя, аби щось сказати. Краще скажіть голосніше.

4. Якщо у транспорті є вільний простір, не сідайте чи не ставайте дуже близько до інших людей.

5. Ніколи не схиляйтесь через плече людини, щоб щось прочитати чи подивитися, якщо вам не дозволили цього зробити.

6. Не торкайтеся людини, якщо ви з нею не знайомі, особливо, якщо ви знаходитесь ззаду, і людина не може вас бачити.

7. Дотримуйтеся дистанції, коли стоїте в черзі. Якщо ви станете ближче до людини, яка перед вами, черга не рухатиметься швидше.

8. Якщо ви стоїте дуже близько, озирніться навколо та подивіться, чи ви не притисли іншу людину, чи не заважають ваші речі – сумка чи рюкзак, не розглядайте нікого зблизька, а якщо вам потрібно звернутися до людини, не торкайтеся її – спочатку встановіть зоровий контакт чи скажіть щось.[14]

Ці правила можуть здаватися надто очевидними, утім, ми часто несвідомо порушуємо простір інших людей, не помічаючи цього. Зрештою, це прояв поваги та ввічливого ставлення до людей навколо.[14]

Отже, поняття особистого простору для кожної людини трактується по-різному. Хтось думає, що це простір навколо нас, який ми вважаємо «своїм» і в нього ми практично не впускаємо інших людей, хтось - що це зона, яка існує навколо майна особистості, а інші - що це зона, в якій комфортно.

Якщо ви хочете, щоб не порушували ваші особисті кордони, для початку навчіться поважати простір інших. Часто ми не розуміємо, де знаходяться ці кордони, тобто не можемо зробити відмежування - де є ми, а де вже інша людина. Ці межі визначаються умовно, їх не можна побачити, але можна відчути. Також слід зазначити, що особистий простір складається з декількох рівнів - фізичний, матеріальний і психологічний. І тільки якщо дотримуватися усіх цих аспектів людина зможе почувати себе комфортно, краще відчувати і розуміти себе, підвищити самооцінку.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – ст. 131. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради. –2003. –№ 40 –44 . –ст. 356. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій.- Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Нартова-Бочавер С. К. Н 28 Психологическое пространство личности: Монография. – М.: Прометей, 2005. – 312 с.
6. Филимоненко Ю.И. Отношение к пространству как функция подсознания // Психологические проблемы самореализации личности / Под. ред. А.А. Реана, Л.А. Коростылевой. Вып. 2 – СПб., 1998. – С. 119-135
7. Костюк Г. С. Психологія. – К.: Радянська школа. – 1990. – 254с
8. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика и её соотношение с вербальной. – Автореферат дисс. док. филол. наук. – Москва, 2007.
9. Етика ділового спілкування:// за редакцією Т. Б. Гриценко, Т. Д. Іщенко, Т. Ф. Мельничук // Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007 - 344 с.
10. Порада психолога. - Марина Сорокіна «Навіщо дитині особистий простір і як його організувати». - Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://akhmetovfoundation.org/news/porada-psyhologa-navischo-dytyni-osobystyy-prostir-i-yak-yogo-organizuvaty>
11. Лера Іванова // Особистий простір в серйозних відносинах: 4 способи зберегти баланс. // Електронний ресурс. // Режим доступу: <https://lady.tochka.net/ua/78196-lichnoe-prostranstvo-v-sereznykh-otnosheniyakh-4-sposoba-sokhranit-balans/>
12. Степанюк А. Ф. Право на особистий простір у кримінально-виконавчих установах / А. Ф. Степанюк // Питання боротьби зі злочинністю. - 2019. - Вип. 37. - С. 73-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2019_37_8.
13. Вознесенська Олена Леонідівна // Порушення особистих меж як індикатор психотравматизації в умовах пандемії: медіавиміри та медіаресурси подолання. // Електронний ресурс . // Режим доступу: http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Voznesenska_OL_Porushennya_osobystyh_mezh_yak_ndykator_psyhotravmatyzatsiyi.pdf

14. Блог Уляни Супрун. // Електронний ресурс. // Режим доступу: <https://suprun.doctor/zdorovya/pro-osobistij-prostir.html?&page=1338>

15. Особистий простір: що це і чому воно важливе? // Електронний ресурс. // Режим доступу:

<https://publish.com.ua/suspilstvo/osobistij-prostir-shcho-tse-i-chomu-vono-vazhlive.html>

Додаток А

Любі друзі! Ми, студенти Університету Короля Данила, проводимо опитування в рамках проекту «Особистий та інтимний простір». Тому просимо кілька хвилин Вашої уваги.

Анкетування анонімне, тому просимо відповідати відверто.

1. Ваша стаття:

- а) жінка - 67,1%
- б) чоловік - 32,9%

2. Ваш вік:

- а) 14-18 - 24,7%
- б) 18-25 - 42,5%
- в) більше 25 - 32,9%

3. Що для Вас особистий простір?

а) це простір навколо нас, який ми вважаємо «своїм» і в нього ми практично не пускаємо інших людей. - 67,1%

б) це зона, яка існує навколо майна особистості – дім і сад, огорожений тином, салон автомобіля, спальня, улюблене крісло та повітряний простір навколо тіла. - 23,3%

в) Ваш варіант - це зона, де я можу побути на самоті із собою та своїми думками (1,4%); це зона, в межах якої комфортно (1,4%); це простір навколо нас, в якому ми самі вирішуємо кого впусти туди, а також ніхто не має права його порушувати без нашого дозволу, хоча вони самі без дозволу туди заходять (1,4%); це зона мого комфорту (1,4%); це простір, як в першому варіанті, тільки там є діти і чоловік (1,4%); це внутрішній світ людини (1,4%); моє особисте життя (1,4%).

4. Як Ви вважаєте, з якого віку формується поняття про особистий простір?

- а) 3-4 роки - 19,2%
- б) 10-12 років - 26%
- в) 14-18 років - 46,6%
- г) 18 і більше - 8,2%

5. Хто має право втручатися в особистий простір? (декілька варіантів відповідей)

- а) батьки - 21,9%
- б) друзі - 9,6%
- в) хлопець (дівчина) - 12,3%
- г) викладачі - 0%
- д) всі - 2,7%
- е) ніхто не має права - 72,6%

6. Як часто порушували межі Вашого особистого простору?

а) постійно - 19,2%

б) інколи - 75,3%

в) ніколи - 5,5%

7. Чи відчуваєте Ви дискомфорт коли порушують ваш особистий простір?

а) так - 91,8%

б) ні - 8,2%

8. Коли Ви відчуваєте більший дискомфорт? (декілька варіантів відповідей)

а) коли порушують ваш матеріальний простір (беруть ваші речі, користуються ними) - 53,4%

б) коли порушують ваш психологічний простір (задають питання особистого характеру) - 67,1%

в) коли порушують фізичний простір (близько нахиляються до обличчя при розмові, торкаються) - 53,4%

г) зовсім не відчуваю дискомфорту - 4,1%

9. Чи порушували Ви особистий простір інших людей?

а) так - 24,7%

б) ні - 24,7%

в) не задумувався (-лась) над цим - 50,7%

10. Чи змінилося Ваше бачення особистого простору під час пандемії?

а) так, дотримуюсь соціальної дистанції для того, щоб іншим було комфортніше - 64,4%

б) ні, зовсім не змінилось - 32,9%

в) Ваш варіант - Так, але інколи мені на інших байдуже, головне щоб мене і мій простір не порушували

11. Чи сподобалось Вам опитування?

а) так - 94,5%

б) ні - 5,5%

Устимчук В.П.¹

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Вступ. Одним із важливих напрямів розбудови України як незалежної демократичної держави є протидія злочинності. Успішність цієї діяльності значною мірою залежить від теоретичних розробок розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. При цьому важливо брати до уваги як приписи чинного кримінального законодавства й практику його застосування у сучасних умовах, так і детермінанти існування й відтворення кримінальних правопорушень, а також й особливості їх розслідування. Останнім часом спостерігається стрімке зростання кількості проявів насильства і жорстокості, як наслідок, заподіюється значна шкода законним інтересам особи, соціуму й державі. До подібних проявів агресивної антигромадської поведінки належить і сексуальне насильство щодо дітей. Сексуальне насильство, як один із видів домашнього насильства, що вчиняється над дітьми, за своїми наслідками відноситься до найтяжчих психологічних травм. Крім цього, через вікові особливості жертви, цей вид злочинності характеризується високим ступенем латентності.

Так, за даними Офісу Генерального прокурора України, впродовж 2019 року зареєстровано понад 550 кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності дітей. Кількість потерпілих неповнолітніх лише від зґвалтувань сягнула 148 осіб, що більш ніж вдвічі у порівнянні з 2018 роком. Протягом січня-серпня 2020 року 147 дітей стали жертвами зґвалтувань. Натомість за весь 2019 рік кількість дітей, постраждалих від цих кримінальних правопорушень, становила 148 (мал.1). Тобто, на серпень показники дорівнюють кількісним показникам за весь минулий рік лише по одній статті «зґвалтування» [1]. У 2020 році в Україні від сексуального насильства постраждало 410 дітей, цьогогоріч – уже 70 [2]. Власне, проблему сексуального насильства над дітьми та їхньої сексуальної експлуатації в Інтернеті обговорили на прес-конференції в Офісі Президента України, що відбулася з нагоди Всесвітнього дня проти сексуальної експлуатації. Згідно з даними дослідження, яке провела Міжнародна благодійна організація «Служба порятунку дітей», майже

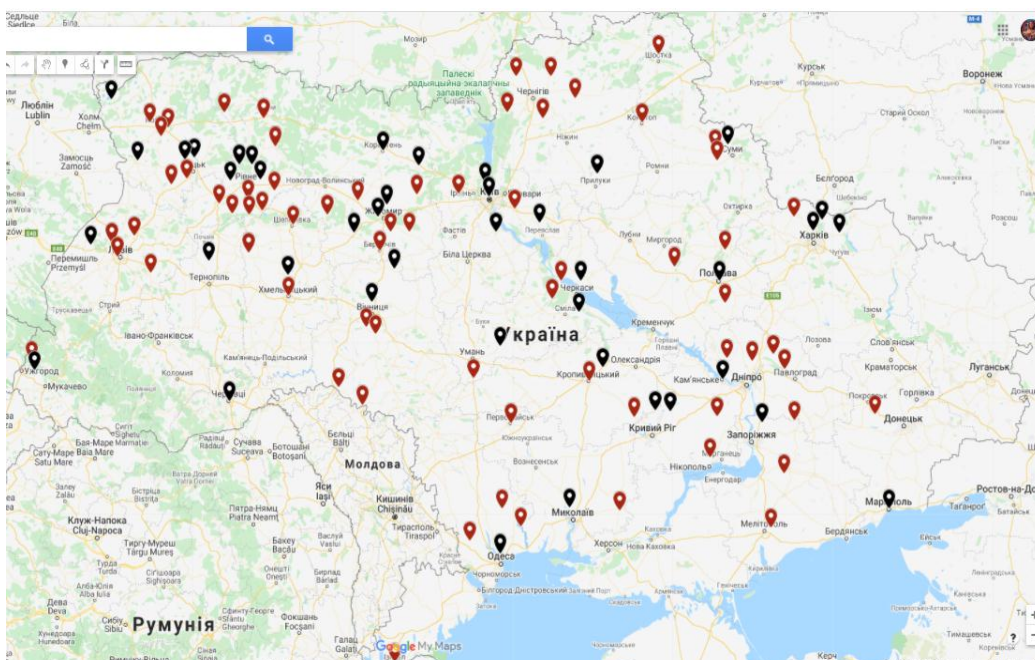
¹ Устимчук Владислава Петрівна, здобувач ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю «Право» навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, старший лейтенант поліції Науковий керівник: старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх прав, кандидат юридичних наук, майор поліції Бурак Марія Василівна

чверть дітей потрапляли хоча б в одну із ситуацій сексуального насильства чи експлуатації за останній рік [2].

Малюнок 1

Географія вчинення сексуального насильство щодо дітей на території України

■ 2019 рік 2020 рік



- 📍 Одеса 14.07.20
- 📍 Харків 12.09.19
- 📍 Дніпро 17.11.20
- 📍 Житомир 20.11.20
- 📍 Запоріжжя 21.06.19
- 📍 Маріуполь 23.06.19
- 📍 Одеса 11.02.20
- 📍 Сумська область 31.08.20
- 📍 Львів 20.06.20
- 📍 Одеська область 07.01.20
- 📍 Кам'янське 04.11.19
- 📍 Селидове 15.11.20
- 📍 Конотоп 08.11.20
- 📍 Чернігів 27.08.2020
- 📍 Шостка 17.08.2020
- 📍 Львів 01.10.2020
- 📍 Снігурівка 05.08.2020
- 📍 Ямпільський район 22.06.20
- 📍 Дніпро 05.06.2020
- 📍 Сумська область 01.04.2020
- 📍 Вознесенка, 17.02.20
- 📍 Дніпро 14.02.20
- 📍 Житомирська область 13.0...
- 📍 Основ'янський район 07.02...
- 📍 Дніпро 04.02.20
- 📍 Дубно
- 📍 Костянтинівка
- 📍 Березне
- 📍 Вараш
- 📍 Березне
- 📍 Здолбунів
- 📍 Гільча Друга
- 📍 Гільча Перша
- 📍 Ковель 01.12.20
- 📍 Волошки 02.10.20
- 📍 Колодяжне 24.11.20
- 📍 Луцький район 17.09.19
- 📍 Мирне 09.09.20
- 📍 Володимир-Волинський
- 📍 Світязь
- 📍 Левандівка 01.12.20
- 📍 Перемишляни 17.06.20
- 📍 Перечин 11.08.2020
- 📍 Анталовці 14.02.19
- 📍 Хмельницький 03.12.20
- 📍 Шепетівка 10.11.20
- 📍 Красилів 16.05.19
- 📍 Коростень 12.11.20
- 📍 Радомишль 29.10.20
- 📍 Житомирська область 02.0...
- 📍 Баранівка 30.06.20
- 📍 Бердичів 21.02.20
- 📍 Кривий Ріг 28.01.20
- 📍 Тернопіль 17.12.20
- 📍 Чернігів 03.01.20
- 📍 Львівська область 25.12.19
- 📍 Обухів 30.10.19
- 📍 Кривий Ріг 05.12.19
- 📍 Кривий Ріг 23.12.19
- 📍 Рівненська область 18.12.19
- 📍 Луцьк 13.12.19
- 📍 Київ 09.12.19
- 📍 Київ 28.11.19
- 📍 Миколаїв 19.11.19
- 📍 Харків 07.11.19
- 📍 Вінниця 19.09.19
- 📍 Харків 16.09.19
- 📍 Полтава 29.08.19
- 📍 Суми 27.07.19
- 📍 Волинь 25.07.19
- 📍 Одеса 27.08.19
- 📍 Черкаська область
- 📍 Переяслав
- 📍 Прилуки
- 📍 Ізмаїл 16.09.20
- 📍 Рівне 10.11.20
- 📍 Здолбунів 25.08.20
- 📍 Рівне 29.12.2019
- 📍 Рівне 06.12.20
- 📍 Рівне 20.08.19
- 📍 Барашівка 25.10.19
- 📍 Коростень 15.10.19
- 📍 Малинівка 08.08.19
- 📍 Дідківці 27.12.19
- 📍 Богунський район 15.03.19
- 📍 Гнівань 19.09.20
- 📍 Ямпіль 22.06.20
- 📍 Тиврів 29.11.20
- 📍 Козятин 01.04.19
- 📍 Київ 25.05.20
- 📍 Бориспіль 28.08.20
- 📍 Тальне 17.09.19
- 📍 Черкаси 24.01.20
- 📍 Черкаси 16.06.20
- 📍 Черкаси 17.09.19
- 📍 Чернігів 31.05.20
- 📍 Кропивницький 04.10.20
- 📍 Суботці 17.08.19
- 📍 Запоріжжя 20.08.20
- 📍 Запоріжжя 17.02.20
- 📍 Запоріжжя 21.10.20
- 📍 Запоріжжя 20.03.20
- 📍 Чернігів 30.11.20
- 📍 Чернігів 24.07.20
- 📍 Чернівці 24.09.19
- 📍 Полтава 26.08.20
- 📍 Полтава 03.08.2020
- 📍 Полтава 13.03.20
- 📍 Ладжинка 22.03.20
- 📍 Первомайськ 11.02.20

Водночас, питання достовірності статистичних даних залежить від багатьох факторів, в основі яких – латентність. Відомо, що в більшості випадків насильником або розбещувачем є людина з близького кола спілкування дитини, тобто має довірливі стосунки (в 85–90% – це батько, вітчим, дідусь, брат, дядько, співмешканець тощо). Приблизно третина таких жертв відкладає звернення до поліції на півроку та більше. Інші взагалі не повідомляють. В нашій країні ця проблематика, тривалий період замовчувалася. Проте, з розвитком демократії, а завдяки цьому посиленням захисту прав і свобод людини, в країні відбулося переосмислення важливості, а також нагальності всестороннього захисту дітей від будь-яких проявів сексуального насильства, адже в суспільстві, що зорієнтоване на високі загальнолюдські цінності, не можуть бути терпимі прояви жорстокого поводження з дітьми, зневажання їхніх інтересів, оскільки це має тяжкі соціальні наслідки: формуються соціально дезадаптовані, малоосвічені особистості, а головне – насильство знову породжує ту ж саму жорстокість.

Із ратифікацією Україною 2012 року Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року наша держава зобов'язалася застосовувати всі заходи для захисту дітей, недопущення щодо них сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Разом з тим, сексуальне насильство щодо дітей являється кримінальним правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканності, що, в свою чергу, завдає непоправної шкоди як психічному, так і фізичному здоров'ю потерпілого (в даному випадку не повнолітнього), а також принижує людську гідність та викривляє ціннісні уявлення.

Убачається, що розроблення комплексних заходів щодо протидії та ефективного розслідування сексуального насильства щодо дітей є пріоритетним напрямком сучасної протидії насильству в Україні.

Окремим аспектам методики розслідування статевого злочинів щодо малолітніх та неповнолітніх присвячені численні зарубіжні та вітчизняні дослідження таких відомих науковців як: Ю. П. Аленін, А. І. Аркуша, В. Д. Басай, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. Н. Васильєв, І. А. Возгрін, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимов, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, І. І. Когутич, А. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, Г. А. Матусовський, В. О. Образцов, В. Г. Танасевич, В. В. Тіщенко, С. Н. Чурилов, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур, М. П. Яблоков та інші.

Утім, необхідно визнати, що незважаючи на важливість даної тематики та вже існуючий вагомий внесок багатьох учених, розслідування сексуального насильства щодо дітей так і не було належним чином досліджено у вітчизняній літературі, публікуються лише деякі

фрагментарні дослідження, і водночас відсутні фундаментальні дослідження стосовно саме розслідування сексуального насильства щодо дітей. Це диктує необхідність посилення наукового вивчення й аналізу, насамперед, акцентування особливої уваги на соціальну реінтеграцію дитини, впровадження єдиних стандартів допиту неповнолітніх з урахуванням вікових, статевих, психоемоційних особливостей та статусу дитини.

Дослідження у цьому напрямі свідчать про те, що правоохоронні органи недостатньо володіють науково-практичною методикою розслідування сексуального насильства щодо дітей. Вказане й обумовлює актуальність обраної теми наукового дослідження.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, сексуальне насильство, слідчий, слідчі (розшукові) дії, потерпілий, розслідування.

Основний матеріал. Сексуальне насильство щодо дитини – це прихований вид насильства, і є найважчою формою жорстокого поводження, це пов'язано з тим, що воно приховане під товстим шаром таємниці, провини і сорому. Важливо розуміти, що сексуальне насильство не завжди пов'язано з генітальним контактом. Заняття сексом на очах у дитини, демонстрація їй сексуального матеріалу, розгляд геніталій дитини без тілесного контакту або зйомки дитячої еротики чи порнографії – також є формами сексуального насильства. Зазвичай сексуальне насильство відбувається за участю близького родича або друга сім'ї, з ким дитина добре знайома і кому цілком довіряє. Такому виду насильства піддаються далеко не тільки дівчатка-підлітки. Хлопчики і дівчатка незалежно від віку, можуть піддатися сексуальному насильству з боку дорослої людини. Діти наполегливо приховують випадки сексуального насильства над собою, через сором, почуття провини, страх покарання і насмішок. Крім фізичних ушкоджень, які можуть бути викликані сексуальним насильством, емоційна складова викликає потужну травму з далекосяжними наслідками. Діти, які зазнали сексуального насильства, мучаться від почуття сорому і провини. Вони дуже часто вважають себе винними у трагедії, вважають, що самі спровокували дорослого, і недооцінюють його провину. Це може спровокувати у дитини сильну ненависть до себе, і серйозні сексуальні проблеми з віком; може привести до надмірної розбещеності, або навпаки – нездатності мати інтимні стосунки [1].

Донедавна в законодавстві України, не було юридичного визначення поняття «сексуальне насильство». Однак у 2015–2020 роках були проведені громадські обговорення і внесені важливі зміни. Поняття «сексуальне насильство» нарешті визначено і формалізовано з погляду права. Так, виділяють наступні статті КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення дій сексуального характеру щодо дитини: зґвалтування (ст. 152 КК України); сексуальне насильство

(ст. 153 КК України); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України); статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України); розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України); ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України); створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК України); сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією (ст. 303 КК України [3]).

Слід також звернути увагу на принципову новацію – зміну формулювання «із застосуванням примусу» на «без добровільної згоди потерпілої особи». Це зумовлено необхідністю якнайповніше захистити права потенційних потерпілих від насильницьких сексуальних відносин, а також утвердити в кожному індивідуальному випадку правило, згідно з яким отримання безумовної згоди на статеві зносини обов'язкове [4].

У зазначеній редакції норми з'явилися внаслідок того, що 11 січня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017 [5], що викликало чимало дискусій серед громадськості. Не заглиблюючись в особливості полеміки, хочу звернути увагу на ст. 153 КК, якою встановлено кримінальну відповідальність за вчинення «сексуального насильства». Відповідно до ч. 1 ст. 153 КК України, під сексуальним насильством слід розуміти «вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням у тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи». Так, ця стаття КК регламентує відповідальність за насильницькі акти сексуального характеру, які відбуваються без проникнення в тіло іншої особи.

Також, відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017, сексуальне насильство – це одна з форм домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканності особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Крім того, загальносвітові гуманітарні підходи щодо охорони дітей від сексуального насильства закріплено у: Женевській декларації прав дитини 1924 р.; Загальній декларації прав людини 1948 р.; Декларації прав дитини 1959 р.; Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р.; Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.; Конвенції про права дитини 1989 р.; Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального

насилювання 2007 р. Зокрема, у положеннях Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства останнє ототожнюється з домаганням дитини у сексуальних цілях.

Таким чином, насилля – це дії, які чиняться однією (або декількома) особами й характеризуються такими ознаками: здійснюються свідомо, спрямовані на досягнення певної мети; завдають шкоду (фізичну, моральну, матеріальну тощо) іншій особі; порушують права й свободи людини; той, хто здійснює насилля, має значні переваги (фізичні, психологічні, адміністративні тощо), це унеможлиблює ефективний захист жертви насилля [6].

Розрізняють чотири основні форми жорстокого поводження з дітьми:

Схема 1



У широкому значенні слова під сексуальним насильством слід розуміти зґвалтування, сексуальне рабство, примусове оголення, розбещення, приниження сексуального характеру та інші дії сексуального характеру. Статевий акт, який вчиняє повнолітня особа із дитиною у віці до 16 років, незалежно від її згоди, є сексуальним насильством щодо дітей [7].

Сексуальне насильство – це статевий акт, який здійснюється без згоди іншої сторони або спроба його здійснити; дії сексуального характеру, які не передбачають статевого контакту (наприклад, вуайеризм або сексуальне домагання) без згоди іншої сторони; дії, спрямовані на торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації, які здійснюються до осіб, нездатних дати згоду або відмовитися; а також сексуальна експлуатація в Інтернеті [8].

Сексуальні посягання відносно дитини включають в себе форми як фізичного, так і психічного насильства. До сексуального посягання відносять і сексуальну експансію щодо дітей та підлітків, наприклад, використання їх в дитячій порнографії. Проявами сексуального насильства над дітьми є: дитину фотографували чи знімали оголеною на відео; дорослі (старші 18 років) пропонували дитині показати її/його статеві органи, торкнутись до їхніх оголених інтимних частин тіла або вступити з ними у статеві стосунки; дитині пропонували винагороду за те,

щоб показати свої статеві органи, торкатись до оголених інтимних частин тіла дорослих або вступати з ними у статеві стосунки; дитину змушували вступати у статеві стосунки з дорослими та тримати це у таємниці; дитина отримувала непристойні пропозиції в Інтернеті (на форумах, в чатах, соціальних мережах, електронною поштою тощо), по телефону або у листах; дорослі (окрім медичних працівників та батьків у ранньому дитинстві) торкалися статевих органів дитини всупереч її волі [9, с. 78].

Можливі ознаки сексуального насильства: характерні пошкодження (генітальної, анальної або оральної області, пошкодження шкіри грудей або стегон); кондиломи статевих органів у дітей – захворювання, яке передається статевим шляхом. Завжди дають привід до ретельного з'ясування можливого сексуального посягання; наявність сперми, інфекції (гонореї, хламідіози), які можна виявити за допомогою аналізів; вагітність; повторні або хронічні інфекції сечостатевої системи, вагінальні або анальні кровотечі; різкі зміни ваги (втрата або збільшення); замкнутість, прагнення уникати будь-яких фізичних контактів, страхи, погіршення взаємин з однолітками; зміна рольової поведінки (бере на себе функції батьків у грі, спілкуванні або проявляє регресивну поведінку, тобто форми поведінки, характерні для дітей молодшого віку); невластива за віком, сексуально забарвлена поведінка; прагнення повністю закрити тіло одягом, навіть якщо в цьому немає необхідності; скарги на болі в животі; нічні кошмари; «безпричинні» нервово-психічні розлади, депресії, низька самооцінка, суїцидальні спроби або висловлювання, вживання алкоголю або наркотиків, безладні статеві зв'язки [10, с. 46].

Не існує якихось особливих психічних симптомів, пов'язаних, саме, з сексуальним посяганням, але часто відзначаються: депресія; спроби самогубства; інші форми самодеструктивної поведінки; вживання наркотиків; проституція; анорексія або булімія тощо.

Крім того, непрямими ознаками сексуального насильства є: нічні кошмари, зміст яких завжди однаковий; небажання згадувати і розповідати іншим про ці епізоди дитинства; чоловіки, які піддавалися в дитинстві сексуальним зазіханням, рідше, ніж жінки, але також відчувають: депресію, симптоми страху, мають шкідливі звички тощо; хлопчики, які піддавалися насильству, можуть відчувати: невпевненість у своїй статевій приналежності, що під час дорослішання може привести до зайвої агресивності, за допомогою якої вони намагаються самоствердитися; в зрілому віці у них нерідкі проблеми в області сексуальних відносин; 20-50% з них самі скоюють розпусні дії відносно дітей [8].

Варто зазначити, що на практиці виникає значна кількість питань при здійсненні кримінального провадження за фактом статевих злочинів щодо малолітніх та неповнолітніх. Вони пов'язані зі складнощами виявлення зазначених злочинів, забезпеченням компенсації вікової

незрілості малолітніх та неповнолітніх, обов'язковою участю відповідних осіб, у т. ч. спеціалістів та ін.

Відтак важливу роль під час розслідування сексуального насильства щодо дітей відіграє їх криміналістична характеристика, що дає змогу краще усвідомити сутність конкретного досліджуваного кримінального правопорушення. Більш того, криміналістична характеристика дозволяє краще дослідити та оцінити виявлені факти, їх взаємозв'язки, зорієнтуватися в конкретній обстановці, вибрати найбільш оптимальний варіант слідчих (розшукових) та інших дій, визначити напрями досудового розслідування, шляхи пошуку криміналістичної інформації, висунути обґрунтовані версії.

Зокрема, спосіб вчинення кримінального правопорушення; слідова картина; особа правопорушника, яка учиняє сексуальне насильство щодо дітей, а також особа потерпілого - є основоположним підґрунтям розслідування. Водночас, слід зазначити, що на формування віктимності дитини істотний вплив спричиняє атмосфера, яка панує в сім'ї, та особливості сімейного виховання. Відповідно, саме характеристики змісту цих елементів слід використовувати для встановлення механізму вчинення кримінального правопорушення, висунення і побудови слідчих версій та планування розслідування.

Разом з тим, на практиці, після відкриття кримінального провадження, на початковому етапі розслідування, можуть виникнути такі найбільш типові слідчі ситуації: потерпіла особа чи її представник під час звернення до правоохоронних органів вказує на особу, що вчинила сексуальне насильство(жертва сексуального насильства чи її представник знайома з особою, що вчинила кримінальне правопорушення, зустрічалася раніше з ним, знає його, очевидно, у випадках учинення злочину батаками, опікунами чи піклувальниками чи особою, на яку покладено обов'язок виховання малолітнього); потерпіла особа не знайома з насильником, але запам'ятала його зовнішність і зможе його упізнати; потерпіла особа не знайома з насильником і внаслідок вжитих ним заходів маскування не запам'ятала його зовнішності і розпізнати його не зможе; правопорушник затриманий під час учинення сексуального насильства чи безпосередньо після його вчинення [11, с. 101].

В процесі розслідування досить важливою є взаємодія слідчих та оперативних підрозділів. Видається, що формами взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на початку досудового розслідування є: взаємний обмін інформацією; спільне аналітичне опрацювання початкових матеріалів та висунення основних версій; планування першочергових заходів, спрямованих на перевірку основних версій; визначення стратегії розслідування; спільне проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; планування та вжиття заходів щодо захисту доказової бази тощо.

Власне, в процесі розслідування сексуального насильства щодо дітей в арсеналі слідчого є достатній перелік слідчих (розшукових) дій, які вони вправі здійснювати в разі необхідності, проте слід відмітити, що усі вони повинні застосовуватися із врахуванням специфіки кримінального правопорушення та особи потерпілого, якою являється дитина.

Послідовність проведення таких слідчих (розшукових) дій як: огляд місця події, допит, пред'явлення для впізнання, освідування, призначення судових експертиз тощо, визначається в кожному окремому випадку слідчими ситуаціями. Зокрема, це залежить від того, з якого джерела слідчий отримав інформацію про здійснення сексуального насильства щодо дитини, чи затримано злочинця або він зник з місця події, особа потерпілого тощо.

Дуже важливим є те, щоб дитина детально описувала події сексуального насильства щодо неї під час допиту в рамках кримінального провадження. Кожна наступна розповідь дитини про сексуальне насильство може знецінити можливість отримати «вартісний» доказовий матеріал у розслідуванні (додаток А).

Убачається, що під час розслідування сексуального насильства щодо дітей є необхідність проведення різного роду судових експертиз, таких як: судово-психіатрична, судово-психологічна, судово-біологічна, одорологічна, судово-ґрунтознавча, почеркознавча тощо. Для результативності їх проведення слідчому необхідно чітко та лаконічно сформулювати питання, відповіді на які допоможуть у подальшому розслідуванні кримінального правопорушення.

Висновки. Відтак за результатами наукового проєкту, пропонуємо дієві шляхи розв'язання проблем під час розслідування сексуального насильства щодо дітей.

1. Убачається, за необхідне виділити в законодавстві окрему категорію кримінальних проваджень – сексуальне насильство щодо дітей – і прописати процедуру їх розслідування та судового розгляду, яка передбачатиме використання «зеленої кімнати», судовий розгляд за спеціальною процедурою, залучення спеціалізованих слідчих, прокурорів, психологів.

2. Передбачити надання безкоштовного державного адвоката жертвам сексуального насильства. Тобто, якщо ж такій особі потрібні послуги адвоката для представництва її інтересів в судових інстанціях – необхідно пред'явити деякі документи. До них можуть відноситися витяги з ЄРДР про вчинення злочину, пов'язаного з домашнім насильством, талон-повідомлення про вчинення такого правопорушення, протокол про вчинення адміністративного правопорушення про домашнє насильство за статтею 173-2 КУпАП, копія заяви до суду або рішення суду про видачу чи продовження обмежувального припису стосовно кривдника, копія винесеного працівником поліції термінового заборонного припису. Крім

того, для отримання безкоштовної консультації жертвам сексуального насильства не потрібно збирати жодних документів, адже вона гарантується законом кожному. Людина просто приходить в найближчий центр правової допомоги чи бюро. Також можна телефонувати на номер цілодобового доступу до безоплатної правової допомоги 0-800-213-103. Він є безкоштовним зі стаціонарних та мобільних телефонів та працює по всій території України.

3. Навчити необхідну кількість психологів і створити їх базу, яка має бути доступна координуючим органам на місцях, про яку мають знати слідчі, які працюють з випадками сексуального насильства щодо дітей, та представники підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, зобов'язати користуватися послугами тільки цих психологів.

4. Запровадити у закладах вищої освіти (зокрема, у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання) спеціальну підготовку поліцейських, психологів, прокурорів щодо роботи з дітьми, які постраждали від кримінальних правопорушень, у тому числі від сексуального насильства.

5. Клініцистам юридичної клініки Національної академії внутрішніх справ здійснювати обмін позитивним досвідом із юридичними клініками інших ВНЗ України, в яких функціонують юридичні клініки, а також, із залученням клініцистів планувати та проводити показові заняття у загальноосвітніх школах щодо юридичного консультування викладачами-консультантами юридичних клінік на предмет запобігання та виявлення фактів сексуального насильства щодо дітей.

6. Проводити роботу зі спеціалістами зі служб у справах дітей, які часто є представниками дітей у випадках сексуального насильства, що передбачатиме інформування їх про необхідні заходи під час допиту на всіх етапах ведення розслідування в інтересах дитини. З цією метою проводити спільні тренінги, семінари та інші заходи, які сприяли б налагодженню контакту між представниками служб у справах дітей, органами поліції і соціальними службами.

7. Організовувати навчальні заходи, на яких ті, хто вже використовує методику «Зелена кімната» і технічне приміщення, поділяться досвідом з іншими слідчими, прокурорами, соціальними працівниками (довіра слідчих до представників поліції з інших регіонів буде більшою, ніж до тренерів).

Власне, узагальнюючи результати дослідження, переконані, що в Україні є необхідне підґрунтя для запровадження нової практики опитування дітей, постраждалих від сексуального насильства. Досвід використання методики «Зелена кімната», залучення до проведення опитування психологів, проведення допитів постраждалих у судах з використанням режиму відеоконференції та облаштування у судах спеціальних кімнат – усе це при правильному нормативно-правовому

обґрунтуванні дасть можливість створити належний алгоритм дій всіх учасників кримінального процесу під час розслідування сексуального насильства щодо дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Торік майже півтори сотні неповнолітніх в Україні стали жертвами зґвалтування – ОГП. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nasyllia-dity-zgvaltuvannia-prokuratura/30408729.html>
2. Від сексуального насильства в Україні минулоріч постраждало 410 дітей. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1919186-vid-seksualnogo-nasilstva-v-ukrayini-minulorich-postrazhdalo-410-ditey>
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг.ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, К.: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. [М.І. Мельника](#), [М.І. Хавронюка](#). 9-те видання, переробл. та доповн. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06 груд. 2017 № 2227-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>
6. Юрків Я.І. Насильство дітей у сім'ї як соціально-педагогічна проблема. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/575/1/НАСИЛЬСТВО%20ДІТЕЙ%20У%20СІМ'Ї.pdf>
7. Шуневич К. Сексуальне насильство: визначення, відповідальність і юридична практика URL: <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/tekst-s-zagolovkom/sexualne-nasilstvo-viznachennya-vidpovidalnist-i-yuridichna-praktika-1341338.html>
8. Проблема сексуального насильства над дітьми. Інформаційний лист (для медичних працівників всіх рівнів надання медичної допомоги). URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-ohor-zdor/nasylstvo1.pdf>
9. Романцова С.В. Поняття сексуального насильства щодо дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 53. С. 78-82.
10. Романцова С.В. Причини сексуального насильства щодо неповнолітніх. *Публічне та приватне право: шляхи вдосконалення законодавства і практики*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9–10 березня 2012 р.). Харків: Асоціація аспірантів-юристів. 2012. С. 46-48.

11. Устимчук В.П. Бурак М.В. Недоліки сучасної практики допиту дитини, як постраждала від сексуального насильства. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення* [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський, В. В. Корольчук]. – Київ : Нац. акад. внутр.справ, 2020. С. 392-394.

Додаток А

Інформаційна довідка
про недоліки сучасної практики допиту дитини, яка
постраждала від сексуального насильства: шляхи їх покращення
(за результатами дослідження наукової роботи та Організації
жіночого консорціуму України за підтримки VICE (Міжнародного
католицького бюро дитини) та OAK Foundation)

За даними різних джерел, сексуальне насильство щодо дітей в Україні набуло тривожних масштабів. Вбачається, що сексуальне насильство, як один із видів домашнього насильства, що вчиняється над дітьми, за своїми наслідками відноситься до найтяжчих психологічних травм. Крім цього, через вікові особливості жертви, цей вид злочинності характеризується високим ступенем латентності. Водночас, кримінальні правопорушення проти статевої свободи і недоторканності дитини дуже важко документуються, тому в світовій практиці вироблено спеціальні методи і методики опитування постраждалих дітей, які дають можливість зібрати максимально надійну і детальну інформацію, що дасть підстави притягти злочинця до відповідальності.

При цьому, слід ураховувати, що сексуальне насильство – вже велика травма для дитини, і кожне наступне згадування про ситуацію призводить до ще більшого травмування. Важливо збирати докази так, щоб якнайменше травмувати дитину.

Відтак, на початковому етапі розслідування сексуального насильства щодо дітей важливе значення має відігравати тактика проведення допиту, в поєднанні з міжнародним досвідом.

Утім, в Україні міжнародна практика практично не застосовується. Допит дитини, постраждалої від сексуального насильства, проводиться так само, як і інші допити дітей, що часто призводить до негативних наслідків. Дитина травмується, і потрібна для доказу провини злочинця інформація не збирається. Вбачається, що недоліки допиту дитини, яка постраждала від сексуального насильства, зумовлені наступними чинниками:



Непідготовленість фахівців до справ такої категорії:

- відсутність належної взаємодії;
- тривалість проведення судових експертиз;
- незацікавленість спеціалістів у таких справах через низьку доказовість;
- відсутність кваліфікованих психологів;
 - відсутність належної підготовки слідчих;
- відсутність супроводу дитини, який забезпечив би врахування її інтересів;
- відсутність чіткого алгоритму дій представників органів і служб, що причетні до допиту дитини, постраждалої від сексуального насильства;



Складність у проведенні опитування дитини і доведення доказів на підставі слів дитини:

- вік потерпілих та психологічні особливості, пов'язані з віком;
- невміння чітко формулювати думку;
- страх розказати про насильство;
- несвоєчасне звернення до правоохоронних органів;
- зміна свідчень дитиною;
- складність опитування дітей в цілому.



Незацікавленість та супротив батьків, законних представників дитини в процесі розслідування:

- вплив на свідчення дитини;
- небажання повідомляти про злочини;
- недовіра до свідчень дитини;
- звернення до правоохоронних органів із запізненням



Інші причини:

- недосконалість законодавства, зокрема щодо збирання доказів; відсутність свідків; корупція;
- низька підготовка кадрів з усіх залучених суб'єктів;
- складність процедури ідентифікації особи злочинця через мережу Інтернет;
- обмежені технічні можливості; відсутність ІТ-фахівців.

Водночас, великою проблемою є численні допити дитини, постійні виклики дитини в суд, де вона має давати свідчення не лише в присутності великої кількості сторонніх людей, але й самого кривдника. Зазвичай допити проводяться у непристосованих приміщеннях, де немає сприятливої для налагодження необхідного контакту, подолання дитиною страхів та уникнення зайвої травматизації атмосфери. Дитині потрібна заспокійлива кольорова гама, тиша, комфортні меблі. У стандартному службовому кабінеті в приміщенні поліції не створено дружніх щодо дитини умов. У кабінетах слідчих можуть одночасно перебувати декілька осіб, допит може перериватися, коли заходить хтось зі слідчих, проходить на своє робоче місце. Це не сприяє комфорту дитини, створює напруження під час розповіді про драматичну ситуацію. Школа, де дитина навчається, або садочок – теж не найкраще місце, оскільки в знайомому

місці дитина може соромитися. Вдома атмосфера може нагадувати про події злочину, і дитина не почуватиметься у безпеці. В лікарняних палатах здебільшого панує напружена обстановка режимної установи, що також не створює відчуття комфорту.

У процесі дослідження було виявлено, що місцем допитів найчастіше є кабінет слідчого. Показання дитини в більшості випадків фіксуються у протоколі. В деяких випадках, частку яких від загального числа допитів дітей, які постраждали від сексуального насильства, важко виміряти, все ж таки проводиться відеозйомка допитів. У дуже рідкісних випадках допит проводиться у спеціальному приміщенні, так званій «зеленій кімнаті». Необхідність запровадження нової практики опитування.

Разом з тим, аналіз міжнародної практики дозволяє стверджувати, що присутність одного з батьків чи іншого законного представника негативно впливає на відкритість дитини, нерідко викликає у неї почуття сорому. Часто дитина може давати відповіді, що, як їй здається, більше сподобаються матері чи батькові (іншому законному представнику): «Якщо дитина бачить законного представника... А в мене ще не було жодної дитини, яка б не повертала голову після кожного запитання слідчого, щоб подивитися на маму чи на іншого законного представника, як вона (він) відреагує: кивне і скаже: «Ти молодець», – чи не кивне й не скаже. Дитина дуже відволікається, вона може не сказати при мамі тих речей, які сказала б за її відсутності. А якщо ще мама почує щось нове для себе, неприємне, і скаже: «А-а-а...», – допит можна, в принципі, вже не проводити, оскільки дитина, отримавши негативну реакцію мами, просто перестане відповідати на запитання». Трапляються випадки, коли батьки, які мають консервативні погляди, соромлять дитину, не дозволяючи їй розповісти потрібні для слідства деталі: «Під час допиту мати дитині говорила, щоб та замовкла, оскільки про таке соромно розказувати»). Використання технічного обладнання: кімнати зі склом поза візуального спостереження або камер для комп'ютерного обладнання для відеоспостереження сусідньої кімнати дозволяє забезпечити участь законних представників з можливістю захищати інтереси дитини та разом з тим, зменшити вплив законних представників на відповіді дитини.

З метою зменшення психічного травмування дітей під час досудового слідства та судового розгляду, пропонуємо ймовірні шляхи покращення допиту дитини, яка постраждала від сексуального насильства, пропонується:

-  проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей; забезпечити можливість супроводу дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення
-  проведення опитувань/допиту дитини, у разі необхідності, у спеціально обладнаному або прилаштованому для цих цілей приміщенні; проведення опитувань/допиту дитини відразу після повідомлення фактів, що свідчать про вчинення сексуального насильства, компетентними органами
-  проведення якомога меншої кількості опитувань, настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження
-  забезпечення можливості дитини бути допитаною в суді у відсутності підсудної особи;
-  проведення судового засідання без присутності громадськості, в закритому режимі;
-  забезпечення можливості запису на відеоплівку опитування жертви або, у разі доцільності, свідка дитини та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді;

Відтак, для забезпечення прав дитини, яка постраждала від сексуального насильства, необхідно забезпечити впровадження норм, закріплених в Конвенції, інших міжнародних стандартах поведінки з малолітньою та неповнолітньою жертвою сексуального насильства на підставі чинної редакції Кримінального процесуального кодексу України.

Справа № 626/2163/20
Провадження № 1-кп/626/350/2020

Красноградський районний суд Харківської області
В И Р О К
Іменем України

12 жовтня 2020 року Красноградський районний суд Харківської області

в складі: судді Гусара П.І.,
за участю секретаря Івашкіної Т.В.,
прокурора Крилевець Н.Ю.,
обвинуваченого ОСОБА_1,
захисника-адвоката Орехової Н.В.,

розглянув у відкритому судовому засіданні в залі районного суду м. Красноград, кримінальне провадження № 12020220350000353 від 04.08.2020 року, за обвинуваченням ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженця м. Красноград, Харківської області, українця, громадянина України, розведеного, має професійно-технічну освіту, працює водієм ФОП ОСОБА_2, зареєстрований та проживає за адресою: АДРЕСА_1, судимості відповідно до [ст. 89 КК України](#) погашені, у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч.1, 2 ст. [155](#) та ч.ч.1,2 ст. [156 КК України](#), -

ВСТАНОВИВ:

ОСОБА_1, в період часу з січня 2019 року по липень 2020 року дата та час в ході слідства не встановлені перебуваючи за місцем свого проживання у будинку за адресою: АДРЕСА_1, достовірно знаючи, що ОСОБА_3 ІНФОРМАЦІЯ_2 є неповнолітнім, оскільки останній відповідно до наказу Красноградської районної адміністрації Харківської області № 46-СЖО від 29.10.2018 є тимчасово поміщеним в родину ОСОБА_1 для спільного проживання, маючи умисел на розбещення особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку та вчинення щодо неї розпусних дій сексуального характеру, спрямованих на задоволення власної статевої пристрасті, усвідомлюючи суспільну небезпечність своїх дій, скориставшись тимчасовою відсутністю сторонніх осіб, шляхом переконання та обіцянки грошової винагороди, неодноразово умисно застосував до нього дії сексуального характеру, а саме: вчиняв фізичне розбещення, що полягало у розпусних діях сексуального характеру, спрямованих на задоволення власної статевої пристрасті, яке виразилося в оголенні статевих органів, мацанні статевих органів ОСОБА_3 та непристойних дотиках до останнього, також в оголенні свого статевого органу і його мастурбації з метою досягнення природного сім'явипорскування.

Крім цього, ОСОБА_1 приблизно в травні 2019 року., дата та час в ході слідства не встановлені перебуваючи по місцю свого проживання у будинку за адресою: АДРЕСА_1, достовірно знаючи, що ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_3 є неповнолітнім, оскільки останній товаришує з ОСОБА_3

ІНФОРМАЦІЯ_2, який відповідно до наказу Красноградської районної адміністрації Харківської області № 46-СЖО від 29.10.2018 є тимчасово поміщеним в родину ОСОБА_1 для спільного проживання, маючи умисел на розбещення особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку та вчинення щодо неї розпусних дій сексуального характеру, спрямованих на задоволення власної статевої пристрасті, усвідомлюючи суспільну небезпечність своїх дій, скориставшись тимчасовою відсутністю сторонніх осіб, шляхом переконання та обіцянки грошової винагороди, умисно застосував до ОСОБА_4, коли останній перебував в гостях у ОСОБА_1, за вище вказаною адресою, дії сексуального характеру, а саме: вчиняв фізичне розбещення, що полягало у розпусних діях сексуального характеру, спрямованих на задоволення власної статевої пристрасті, яке виразилося в оголенні статевих органів, мацанні статевих органів ОСОБА_4 та непристойних дотиках до останнього, також в оголенні свого статевого органу і його мастурбації з метою досягнення природного сім'явивипорскування.

Крім цього, в період часу з січня 2019 року по липень 2020 року ОСОБА_1, дата та час в ході слідства не встановлені ОСОБА_1 перебуваючи за місцем свого проживання у будинку за адресою: АДРЕСА_1, достовірно знаючи, що ОСОБА_3 ІНФОРМАЦІЯ_2 є неповнолітнім, оскільки останній відповідно до наказу Красноградської районної адміністрації Харківської області № 46-СЖО від 29.10.2018 є тимчасово поміщеним в родину ОСОБА_1 для спільного проживання і не досяг шістнадцятирічного віку, маючи на меті задоволення своєї статевої пристрасті неприродним способом, за добровільною згодою з ОСОБА_3, без застосування фізичного чи психологічного насильства та погрози застосування такого насильства, зняв з останнього штани та нижню білизну, після чого вступив з неповнолітнім потерпілим у статеві зносини неприродним способом, шляхом орального контакту.

Крім цього, 29.07.2020 приблизно о 14 годині ОСОБА_1, перебуваючи в лісосмузі поблизу с. Балки, Красноградського району, достовірно знаючи, що ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_3 є неповнолітнім, оскільки останній товаришує з ОСОБА_3 ІНФОРМАЦІЯ_2, який є тимчасово поміщеним в родину ОСОБА_1 для спільного проживання, маючи на меті задоволення своєї статевої пристрасті неприродним способом, за добровільною згодою з ОСОБА_4, без застосування фізичного чи психологічного насильства та погрози застосування такого насильства, зняв з останнього шорти та нижню білизну, після чого вступив з неповнолітнім потерпілим у статеві зносини неприродним способом, шляхом орального контакту.

Обвинувачений ОСОБА_1 винним себе у вчиненні вищезазначених злочинів визнав повністю. Не заперечував вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, особою на яку покладено обов'язки щодо піклування про потерпілого, вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, особою на яку покладено обов'язки щодо піклування про потерпілого, статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

В судовому засіданні ОСОБА_1 також пояснив, що неповнолітній ОСОБА_3 був поміщений до нього для спільного проживання рішенням Красноградської РДА для здійснення над опіки та піклування. Він не може пояснити, як таке могло з ним статися, що він дозволив собі такі дії з неповнолітніми ОСОБА_5 та його товаришем ОСОБА_6, а саме мастурбацію свого чоловічого органу в їх присутності та статеві зносити з ними неприродним способом. В скоєному щиро кається.

Суд вважає показання обвинуваченого достовірними, вони узгоджуються із обставинами вчинених ним кримінальних правопорушень.

Законні представники потерпілих неповнолітніх ОСОБА_7 та ОСОБА_8 згідно заяв просили судовий розгляд по даному кримінальному провадженні провести у їх відсутність, наслідки застосування ч.3 [ст. 349 КПК України](#) їм роз'ясненні і зрозумілі. Покарання просили призначити на розсуд суду.

В судовому засіданні прокурор, захисник та обвинувачений ОСОБА_1 просили застосувати положення ч.3 [ст. 349 КПК України](#).

Судом було з'ясовано, що ОСОБА_1 правильно розуміє зміст обставин вчинених ним злочинів, добровільно визнав свою винуватість, йому роз'яснено, що в разі застосування положень ч.3 [ст. 349 КПК України](#), він буде позбавлений права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Приймаючи до уваги вищевикладене, у відповідності до вимог ч. 3 [ст. 349 КПК України](#), суд визнав недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорується, обмежившись допитом обвинуваченого та дослідженням зібраних досудовим слідством матеріалів, що характеризують особу обвинуваченого, а також тих, що стосуються вирішення питання про процесуальні витрати.

Суд вважає, що винуватість ОСОБА_1 у вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, особою на яку покладено обов'язки щодо піклування про потерпілого; вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку; статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, особою на яку покладено обов'язки щодо піклування про потерпілого; статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку доказана і його дії необхідно відповідно кваліфікувати за ч.ч.1, 2 [ст. 156](#) та ч.ч.1, 2 [ст. 155 КК України](#).

При призначенні покарання обвинуваченому, згідно з вимогами [ст.ст. 65-67 КК України](#), суд враховує ступінь тяжкості вчинених кримінальних правопорушень, дані про особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, вимоги ч.2 [ст. 50 КК України](#), якою передбачено, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засудженого, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень, як засудженим, так і іншими особами. Таке покарання має бути необхідним і достатнім для виправлення особи та попередження нових злочинів.

Судом вивчалися відомості про особу обвинуваченого та встановлено, що ОСОБА_1 осудний, розведений, працює, за місцем проживання характеризується посередньо, на диспансерному обліку у

лікаря психіатра чи нарколога не знаходиться, перебуває на обліку у лікаря-фтизіатра з 2002 року, раніше притягався до кримінальної відповідальності, але судимість погашена відповідно до [ст. 89 КК України](#).

Відповідно до [ст. 66 КК України](#) обставиною, що пом'якшує є щире каяття обвинуваченого, а обставин, що обтяжують покарання судом не встановлено.

Враховуючи ступінь тяжкості вчинених кримінальних правопорушень, які відповідно до ч.ч.4 та 5 [ст. 12 КК України](#) є нетяжкими та тяжкими, особу обвинуваченого та обставини, що пом'якшують покарання, які наведені вище, суд приходиться до переконання, що виправлення обвинуваченого можливе тільки в його ізоляції та поміщенні на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу.

Також на думку суду, саме покарання у виді реального позбавлення волі буде запобігати вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами.

В строк покарання необхідно зарахувати період тримання під вартою з 05 серпня 2020 року.

Крім того, суд вважає, що з метою виконання вироку запобіжний захід обвинуваченому ОСОБА_1 необхідно продовжити до набрання вироком законної сили.

Процесуальні витрати, пов'язані із залучення експерта слід стягнути з обвинуваченого на користь держави.

Цивільний позов в кримінальному провадженні не заявлявся.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. [100](#), [124](#), [349](#), [374 КПК України](#), суд, -

ЗАСУДИВ:

ОСОБА_1 визнати винуватим у пред'явленому обвинуваченні у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. ч. 1, 2 [ст.155](#) та ч.ч.1, 2 [ст.156 КК України](#) та призначити йому таке покарання:

-за ч.1 [ст.155 КК України](#) у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки;

-за ч.2 [ст.155 КК України](#) у виді позбавлення волі на строк 6 (шість) років з позбавленням права бути опікуном, піклувальником або обіймати будь-які посади чи займатися діяльністю пов'язаною з усиновленням, опікою та піклуванням над неповнолітніми та малолітніми на строк 3 (три) роки;

-ч.1 [ст.156 КК України](#) у виді позбавлення волі строком на 2 (два) роки;

-за ч.2 [ст.156 КК України](#) у виді позбавлення волі на строк на 5 (п'ять) років з позбавленням права бути опікуном, піклувальником або обіймати будь-які посади чи займатися діяльністю пов'язаною з усиновленням, опікою та піклуванням над неповнолітніми та малолітніми на строк 2 (два) роки.

Застосувати ч.1 [ст.70 КК України](#) та визначити ОСОБА_1 остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим у виді позбавлення волі на строк 6 (шість) років з позбавленням права бути опікуном, піклувальником або обіймати будь-які посади чи займатися

діяльністю пов'язаною з усиновленням, опікою та піклуванням над неповнолітніми та малолітніми на строк 3 (три) роки.

У строк покарання, зарахувати період тримання під вартою з 05 серпня 2020 року із розрахунку один день тримання під вартою - один день позбавлення волі.

Строк відбування покарання ОСОБА_1 рахувати з моменту затримання, а саме з 05 серпня 2020 року.

Запобіжний захід ОСОБА_1 у вигляді тримання під вартою продовжити до набрання вироком законної сили.

Стягнути з ОСОБА_1 судові витрати по справі пов'язані із проведенням судової комп'ютерно-технічної експертизи №12/117СЕ-20 від 16.09.2020 -3432,45 грн, та витрати пов'язані із проведенням судової комп'ютерно-технічної експертизи №12/118СЕ-20 від 18.09.2020 - 3759,35 грн, всього 7191,80 (сім тисяч сто дев'яносто одна, 80 коп) грн на р/р UA298999980313050115000020005, код банку 37999680, УК Слобідсь/м.Хар Слобідськи/24060300, банк Казначейства України, стягував Держава.

Апеляційна скарга може бути подана на вирок протягом тридцяти днів з дня його проголошення з підстав, передбачених [ст. 394 КПК України](#), в Харківський апеляційний суд області через Красноградський районний суд. У разі подання апеляційної скарги вирок, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції. Обвинувачений, потерпілий мають право ознайомитися із журналом судового засідання і подати на нього письмові зауваження. Учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку. Копія вироку негайно після його проголошення вручається обвинуваченому та прокурору. Копія судового рішення не пізніше наступного дня після ухвалення надсилається учаснику судового провадження, який не був присутнім в судовому засіданні.¹

¹ Красноградський районний суд Харківської області: Вирок Іменем України: URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92232681>

Черенкова Н.А.¹

ОГОЛЕННЯ У МИСТЕЦТВІ ТА ФОТОГРАФІЇ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ ДАВНОСТІ ТА СУЧАСНОСТІ

Споконвіку скульпторів, художників, письменників та філософів цікавило тіло у всіх його «площинах». У наш час дуже часто розглядають оголеність під кутом моральної розбещеності. Але варто згадати слова Луція Аннеки Сенеки: «Те, що природно - не огидно».

Виходячи з тисячолітнього досвіду, можемо зробити висновок, який зруйнує стереотип про непристойність оголеного тіла, даного нам Богом: митці бачать у кожному вигину, недосконалості форм – сутність. Це зазначав Кеннет Кларк: «Інагота придбала свою неминущу цінність тому, що примиряла кілька протилежних позицій. Вона бере найбільш чуттєвий і безпосередньо хвилюючий об'єкт-людське тіло - і поміщає його поза досяжністю часу і бажання; вона бере саму чисто раціоналістичну концепцію з усіх, на які здатне людство, – математичний порядок – і змушує її тішити почуття; вона бере смутні страхи перед невідомим і пом'якшує їх, показуючи, що боги схожі на людей і їм можна поклонятися скоріше за їх життєдайну красу, ніж за їх смертоносні сили.» [1,с.35]. Коли ж хвора уява, націлена лише на задоволення сексуальних потреб, то вона замінює сутність краси бездушними формами.

Варто зазначити, що у своєму дослідженні я хочу коротко, але точно прослідити шлях возвеличення Краси на її історичних етапах: розглянути причини появи оголених натурників; митців, котрі насмілилися ввести такий напрямок у культуру, та сприйняття їхньої творчості.

Екскурсу минуле мистецтва дасть нам не тільки відомості про те, як зароджувався культ краси тіла, а ще допоможе розглянути підґрунтя сучасного жанру «ню»;(хоча він має досить розмите поняття: від справжнього прикладу високого мистецтва до позбавленого смаку змалювання полових органів), продемонструвати сучасне уявлення художників та фотографів.

За допомогою опитування дамо приближені до істини дані про ставлення до оголення у мистецтві пересічних Українців різної вікової категорії та статі (для чистоти дослідження вирішено опитати людей багатьох частин нашої країни, але однієї релігії тому, що останній фактор має великий вплив на сприйняття та переосмислення заданої теми роботи)

Від первісності до Нового часу

- **Первісне мистецтво**

¹ Черенкова Надія Андріївна, м. Краматорськ, Донбаський державний педагогічний університет, Філологічний факультет, другий курс

Як відомо, зародки мистецтва відносять до епохи мустьє (150-120 тис. – 35-30 тис. років тому).

Для нашого дослідження є цікавими знахідки палеолітичних венер – фігур жінок з чітко окресленим животом без рис обличчя. Найдавніша з них – «Венера із Холе-Фельс» була знайдена археологами у 2008 р. в печері Холе-Фельс, в швабських Альпах. Відноситься до оріньяцької культури (датується радіовуглецевим методом чи то 33 - 19 тис. До н. е., чи то 32 – 22 до н.) (Додаток мал.1)

Статуетка являє собою жінку з пишними формами, акцент на грудях та животі, які символізують здатність до продовження роду. Зроблений амулет з бивня мамонта. На превеликий жаль, як видно на фото, не вдалося знайти ліву руку та плече. Замість голови – отвір. З цього можна судити, що її використовували як прикрасу для шиї, носячи на чомусь подібному до нитки. Археолог Джон Шиа стверджує, що на виготовлення цієї статуетки пішли

«десятки, якщо не сотні годин» [2].

Ми не можемо сказати, що люди палеоліту захоплювалися жіночим тілом як предметом мистецтва, але, на відміну від більш пізніх часів, звеличували його в якості символу материнства, природньої краси, яка виконує важливу функцію. Саме через це фігури чоловіків робили дуже рідко.

- Античне мистецтво

Перша оголена грецька скульптура відноситься до Кикладської цивілізації (III-II тисячоліття до н.е.). У Давній Греції цінувалися атлети. Їхньою силою захоплювалися, а всі мускули ретельно відображали у глиняних роботах.

У пластиці архаїчного періоду (VII-VI ст. До н. е.) з'являються реалістичні статуї, зразками для яких служили єгипетські статуї [1, с. 40]. Курос (оголений чоловічий тип монументальної скульптури архаїки) відображав фізичну силу, яка слугувала для захисту життя. Кора (жіночий тип) був завжди одягненим, обличчями схожими на чоловічі. Однак у дівчини більш складна зачіска і багаті ювелірні прикраси. Її призначення, перш за все, - вказівка на статус замовника вотивної скульптури [3, с. 55].

До речі, слід зазначити, що у той період чоловіки мали виключне право роздягатися не тільки для позуванням скульптурам, а й просто на вулиці, наприклад, займаючись спортом. Жінки ж завжди прикривали тіло. Цей факт перегукується з ситуацією в Україні, де, хоча й мали трохи перекручені форми, жіночій частині людства також заборонялося оголятися через соціальну нерівність.

Елінізм змінює стандарт краси. Люди починають захоплюватися, а, значить, й відтворювати у мистецтві не сильні фізично, а більше стрункі тіла. Це стосується й жіночих скульптур. Найпершою статуєю оголеного жіночого тіла прийнято вважати Афродіту Кнідську (бл. 350 р. до н. е.)

(Додаток мал.2)

- **Середньовіччя**

У цей час культ Краси як такої зник. Але тіло мало два трактування: символ гріховності або невинності. Оголеність, яка символізувала Адама та Еву, які ще не встигла пізнати смак гріха, була виявом божественності.

(Додаток мал. 3)

У цей час гріх символізувало тіло, яке встигло вкусити сексуальної насолоди. Особливо ганебною була жіноча оголеність. Навіть волосся жінкам не можна було демонструвати.

- **Відродження**

В епоху Відродження, з його прагненням до античних образів, оголене тіло людини стало універсальним засобом для уособлення будь-якої ідеї [1, с.18]

Великі художники, додаючи до своїх робіт естетично-філософські мотиви, переносили на полотно уявлення про ідеальне жіноче тіло.

Земні втіхи вже не вважалися виявом гріховності. Ідеал жінки описували так: «Волосся золотисті, шкіра сяюча, брови виразні, очі великі, брови не надто широкі, ніс тонкий. Шия не надто коротка і не надто довга»

На цьому етапі писали не тільки звичайних жінок з різними формами, а ще й представниць досить специфічної сфери роботи – куртизанок. (Додаток мал. 4)

- **Барокко**

Митці Барокко бачили красу через призму емоційності. Цінувалися пишні форми, особливо юних дівчат. Яскравим представником часу є Пітер Пауль Рубенс. (Додаток мал. 5)

- **Новий час**

У час класицизму художники повернулися до стандартів античності. Оголені чоловічі тіла були не так широко розповсюджені.

На початку ХХ ст. жанр «ню» почали використовувати у театрі. Знаменитим є «вечір краси», на якому Ольга Десмонд виконувала живі картини в образі Венер.

На багатьох виставках художники представляли своїх оголених муз, але публіка сприймала дані роботи неоднозначно.

- **Оголеність на фото**

У ХІХ ст., до появи ню-фотографії, використовували ілюзії на античність: богині та воїни, німфи. Після затвердження цього жанру найчастіше обирали жінок.

Зображення чоловічих і жіночих оголених тіл в традиційному художньому середовищі було, в основному, обмежене зображенням ідеального воїна або спортсмена (для чоловіків), або тим, що підкреслювало божественність і відтворення (для жінок) [4]. Пози, освітлення, м'який фокус, віньетування і ретуш застосовувалися для створення фотографічних зображень, які досягли рівня, порівнянного з

іншими мистецтвами того часу [5]. (Додаток мал. 6)

У ХХІ ст., у тому числі й в Україні, завдяки соціальним мережам, наприклад, таким як Instagram, ню-фотографії досягли свого апогею. Різноманітність методів фотографування дала можливість зрости плеяді фотографів у цьому стилі, які цінували сутність форми, не маючи під нею ніякого підтексту.

За приклад можна взяти вражаючі фотографії з книги відомого творця серіалу «Твін Пікс» Девіда Лінча. Звісно, він є одним із багатьох авторів таких робіт, але його книга вже привернула до себе багато уваги.

«Я люблю фотографувати оголених жінок. Нескінченні відмінності людських тіл захоплюють: це дивно і чарівно – бачити, якими різними можуть бути жінки», – розповів Лінч. Еротичні знімки близькі до абстракцій і схожі більше на калейдоскопічне бачення жінки – інакше у найзагадковішого режисера сучасності і бути не могло. [5]

Також є цікавими ню-фотографії нашого земляка – ужгородського фотохудожника Володимира Балєги.

Ось уривки з інтерв'ю з ним:

«– Ви є володарем безлічі престижних нагород, призером багатьох конкурсів. Яка з них для вас найдорожча, найпрестижніша?

– Найцінніша – перша, золота медаль Міжнародної федерації фотомистецтва, яку мені вручили у Румунії за роботу Ніка – фото в стилі «ню»

Окремо хотілося б зупинитися на «ню». Адже тема пікантна. Як знаходите моделей і чи буває, що дівчата приходять самі? Що мотивує їх до такого фото?

– Більшість нагород, які я отримав, – якраз за стиль «ню». До речі, пов'язані вони з однією моделлю, яку звать Ніка. Кілька років тому я зробив із нею кілька фотосесій і краще сфотографувати вже не можу. Не тому, що не став професійнішим, а просто такої моделі не трапляється. Я, певно, вже сотні їх відзняв, але такої пластики, як у неї, інші дівчата не мають.

Буває, що й самі приходять. Погоджуються не кожна. Але якщо хтось почав у стилі «ню», то повертається до цього неодноразово. Буває, виходять мої моделі заміж, а їхні чоловіки приводять у студію і просять: «Фотографуйте далі!» [6] (Додаток мал.7)

Ще одним з яскравих представників сучасного українського ню-мистецтва є Илля Чічкан. Його твори високо цінують в Європі. Одну з його картин «It « продали в 2007 році за 70 тисяч доларів [7] (Додаток мал. 8)

Якщо казати про жіночі постаті в українському живописі, то варто відмітити Владу Ралко. Її експресивні роботи знаходять собі місце на будь-якій українській виставці. За допомогою свої картин вона демонструє своє

внутрішнє «Я». (Додаток мал. 9)

Не менш чутливими є полотна Тетяни Черевань. (Додаток мал.10) Про свою творчість художниця каже: «Зазвичай мені позують моделі, але в кінці результат зовсім не схожий на запланований, в процесі люблю щось змінювати. Одну картину я писала із себе та подруги, але вийшли зовсім не схожі, люди не впізнають. Усі ідеї з'являються спонтанно. Яюсь почала малювати закохану пару. Потім в театрі на виставі за поемою Лесі Українки «Віла-посестра» зрозуміла, що герої тієї картини дуже схожі на героїв з віршу. Після того намагалася якнайглибше передати емоції поеми. Театр спрямував, куди маю рухатися

На сьогодні митці створюють цікаві неординарні твори, використовують унікальні техніки, не бояться експериментувати. Це дуже цінується. Я часто слідкую за новинками в соцмережах, аналізую стилі митців. Особливо люблю американську художницю Сої Мілк»[8]

Оголеність очами пересічних українців

«Мистецтво заради мистецтва» – вже давно вийшло з ужитку. Зараз скульптори, художники, фотографи творять заради людей. Тому я вирішила обрати метод опитування. Живе спілкування, звісно, дотримуючись всіх епідеміологічних норм, допомогло зробити важливі висновки щодо сприйняття ню-жанру.

Почнемо з молодіжної категорії:

15-20 років:

Жінки

Прихильно ставляться до ню-фотографій – 80%

Негативно – 15%

Утрималися від конкретної відповіді – 5%

Чоловіки:

Прихильно – 90%

Негативно – 10%

Ганна Трунова, 19 років жителька міста Барвінкове прокоментувала це наступним чином: «Я не бачу нічого поганого у такому виді мистецтва. Тіло – це оболонка душі. Письменники описують душу, а художники та фотографи – тіло. Це так же природно, як і те, що ми кашляємо».

Мирослава Чумак, 18 років, м. Краматорськ: «Я - майбутній лікар, тому тіла для мене не мають якогось сакрального змісту. Я можу, якщо буде потрібно, піти на ню-виставку, але нічого захоплюючого, чарівного у цьому не бачу. Мені до вподоби дивитися, якщо справа не стосується університету, на одягнених людей»

Андрій Степанюк, 16 років, м. Суми: «Я ніколи особливо про це не замислювався. Але для мене чоловіче або жіноче тіло не мають нічого естетичного, як про це зараз модно казати. Я б не хотів, щоб моя майбутня

дружина оголювалася заради мистецтва».

Віктор Майстренко, 19 років, м. Київ: «Цікаве питання, яке могла задати тільки ти. Напевно, я все ж таки позитивно ставлюся до будь-якому мистецтва. Виставки відвідую рідко, але після твого питання задумуюся про це більш детально».

Від 20 до 30 років

Жінки

Позитивно – 85%

Негативно – 13%

Утрималися від відповіді – 2%

Чоловіки

Позитивно – 89%

Негативно – 5%

Утрималися від відповіді – 6%

Анастасія Максименко, 20 р. м. Донецьк: «Я краще утримаюся від відповіді. Якщо античні скульптури ще викликають у мені якийсь захоплення, то про сучасне мистецтво я знаю мало. У школі нам мало про це розповідали»

Діана Тріфонова, 21 р. м. Слов'янськ: «Я – творча особистість. Мене завжди цікавили жіночі тіла, а не у тому плані, в якому можна подумати. У кожної жінки індивідуальна краса. Мене особливо захоплює натуральна. Неважливо, стрункі або повненькі жінки – всі вони гідні бути відображені на полотні».

Андрій Кузьменок, 25 р. м. Полтава: «Моя дружина захоплюється подібною тематикою. Декілька разів я сам домовлявся за її фотосесію у стилі-ню. Це дуже красиво».

Марк Новіков, 24 р. м. Одеса: «У мене була дівчина, яка роздягалася заради фотосесій. Спочатку я намагався це сприймати, але потім втомився від голодних поглядів фотографів. Я проти голих грудей та сідниць на кадрі»

Від 30 до 40

Жінки

Позитивно – 60%

Негативно – 30%

Утрималися від відповіді – 10%

Чоловіки

Позитивно – 75%

Негативно – 10%

Утрималися від відповіді – 15%

Ганна Кузовлева 39 р. м. Дружківка: «Завжди були натурниці і натурники, в усі часи. Людське тіло красиве як правило і не тільки в одязі. Не бачу нічого поганого в картинах і статуях «ню», вважаю це мистецтвом. Те ж і в кіно, якщо зображують любов, то нагота природна:»

якось так я це бачу».

Ірина Мальва, 41 р. м. Донецьк: «Народження Венери. Це ж дійсно дуууже красиво. І без жодного натяку на будь-які думки, крім захоплення майстерністю художника. Чи не так? Також свого часу подивилася фільм «Краса пороку». Між іншим, рекомендую до перегляду)) Так там основна думка, що в тілі людини немає гріха. Все гріховне народжується в розумі людини і в його відношенні. Розглядається і тема взаємин між подружжям (там головна героїня дуже цікава і смілива). Так червоною ниткою проходить через фільм, що не в самій наготі порок, а в нашому сприйнятті. Якщо ми сприймаємо наготу саме як красу тіла, то чому не проявити захоплення, коли вона передана гідно? «

Дмитро Опанас, 32 р. м. Авдіївка: «За такі відповіді мені влетить від дружини. Я не проти іноді подивитися на голих жінок, але як у мистецтві...ні, краще утримаюся від відповіді».

Геннадій Петров, 33 р., м.Борислав: «Мені подобаються оголені натури. Хоча я й чоловік, але й чоловічі фігури, особливо античності, мені до вподоби. Але багато з сучасних митців малюють...м'яко кажучи, дивні роботи, на які я й за гроші не буду дивитися».

Від 40 до 50

Жінки

Позитивно – 50%

Негативно – 48%

Утрималися від відповіді – 2%

Чоловіки

Позитивно – 63%

Негативно – 30%

Утрималися від відповіді – 7%

Світлана Черенкова, 46 р. м. Краматорськ: «На мою думку, мистецтво, тим паче сучасне, занадто переоцінює оголення тіла. Складніше, наприклад, сфотографувати у вигідному ракурсі одягнену жінку, аніж голу. Форми завжди привертають не гідну увагу. Хто б що не говорив, а біологічні інстинкти, незважаючи на те, що ми істоти соціальні, беруть гору, коли бачать груди або сідниці. Те ж саме і з голими чоловічими тілами. Волосся стає дибом, коли бачу в Instagram своїх учениць у різних позах майже або повністю голих. Деякі з них ще й збираються стати поважними юристами або вчителями. Сумніваюся, що вчителька, яка виставляє всі свої принади, зможе навчити чомусь гарному дітей. Хоча...зараз століття, яке дуже змінює всі цінності.»

Олена Михайлова, 41 р. м. Луганськ: «Дуже цікаве питання. Напевно близько до того, як ставилися до цього в Стародавній Греції і в Європі в епоху Відродження. Культ фізичної та естетичної краси людини, коли оголене людське тіло сприймається не гріховно, а естетично прекрасним. Для мене це природно, якщо оспівується гармонія і

духовність, природна фізична краса людини, якою наділила його природа «.

Іван Петренко, 48, м. Ізюм: «Декілька разів мав досвід не професійної фотозйомки такого типу (хотів зайнятися фотографією, але не склалося). Не скажу про натурщиць, але я себе відчував ніякового. Особливо коли один раз прийшла молодша за мене на двадцять років дівчина. Вела вона себе професійно, але я ніяковів, не дуже добре дивитися старшому чоловіку на молоде тіло. Проти картин художників минулого часу не маю нічого проти, але фотографія – не для мене, не хотів б щоб і мої діти знімали оголені тіла, або позували без одягу».

Костянтин Лавров, 40 р. м. Костянтинівка: «Споглядати на голих жінок – складно. Впевнений, багато чоловіків зі мною погодяться. Але є й такі, хто дійсно у своїх Музах бачить тільки красу, а не звабліві форми, тому складно відповісти одноставно».

Від 50 та старші

Жінки

Позитивно – 30%

Негативно – 70%

Чоловіки

Позитивно – 45%

Негативно – 30%

Утрималися від відповіді – 25%

Вікторія Боєвська, 55р. м. Полтава: «Я б могла багато сказати про це ваше “мистецтво”, але, щоб не сказати чогось зайвого, краще скажу так, я – проти. Крапка».

Надія Сторчай, 77 р. м. Луцьк: «У нашій молодості ніколи не робили такого. А зараз намалюють безсоромне тіло та вважають це високим мистецтвом. Буцімто ніхто ніколи своє тіло у дзеркало не бачив, що треба ще й на інші подивитися. Який жах!».

Анатолій Сторчай, 78 р. Луцьк: «Моя стара вже забула, як це бути молодю. А ми, тоді ще парубки, цікавилися, чим же відрізняємося від дівок. А зараз... скоріше за всього, часи такі настали. Тут не мені судити».

Андрій Шептенко, 63 р. м. Львів: «Моя сестра працювала декілька років екскурсоводом. Й мене водила декілька разів по музеях. Я більше тяжію до робіт доби Ренесансу або Античності. Сучасні художники мають право малювати те, що вони вважають за потрібним. Ми – вільна нація з різними думками, які кожен може висловлювати».

Висновок

Проаналізувавши ню-мистецтво тих часів, сьогодення та опитавши пересічних українців, ми дійшли до висновку, що цей жанр розвивався, розвивається й буде розвиватися. Але яким чином – залежить від майстерності та чистоти думок митців та сприйняття його як частини

культури від пересічних громадян.

Дженніфер Моррісон колись влучно сказала: «Я абсолютно спокійно ставлюся до оголення. У нас всіх є тіла. Знаєте, кожному своє. У кожної людини свої обмеження і рівні комфорту в плані того, наскільки приватними або не приватними вони є. Особисто я завжди відчувала себе зручно в своєму власному тілі, так що я відчуваю, що мені в цьому пощастило. Але я також цілком поважаю те, що кожен має різні рівні того, наскільки вони відкривають себе.»

Якщо буде доречна моя думка як дослідника, то я скажу, що це був цікавий експеримент як для широкої публіки, так і особливо для мене. Дисонанс, але я сама проти даного жанру мистецтва. Навіщо вирішила взяти саме цю тему? Так би мовити, кинула сама собі виклик, більш поглибила свої знання, які не будуть зайвими.

Також хотіла б відповісти, чому я проти: у добу Античності, Ренесансу, Бароко частіше захоплювалися чистотою жінки, відображали на полотні всі її природні форми. Зараз же, у більшості випадків, порнографія з пародією на мистецтво, яке має на меті захоплювати та не відпускати погляд та душу.

Напевно, досить незвичне закінчення монографії. Але я і всі ті, кого я опитували – є споживачами та творцями культури, яку ми передаємо своїм нащадкам.

Потрібно корегувати мистецтво: викидати сміття, створене людьми з досить сумнівними нахилами та підтримувати дійсно талановиту молодь, яка зможе, не тільки у цей жанр, привнести самобутні перлини світової культури.

Список використаних джерел:

Кларк К. Нагота в мистецтві: дослідження ідеальної форми / Пер.з англ.: М. в. Курінний та ін.. - СПб.: Азбука-класика, 2004.

Maugh II, Thomas H. Venus figurine sheds light on origins of art by early humans [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-may-14-sci-venus14-story.html>

Холлінгсворт М. мистецтво в історії людини / вступ. Джуліо Карло Аргана. - М.: Мистецтво, 1993.

Sorabella, Jean. January 2008. The nude in western art and its beginnings in antiquity. In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000 [Електронний ресурс] –URL: https://www.metmuseum.org/toah/hd/nuan/hd_nuan.htm (дата звернення: 01.03.2021)

Naked before the Camera. Metropolitan Museum of Art. [Електронний ресурс] –URL: <https://www.metmuseum.org/press/exhibitions/2012/naked-before-the->

camera (дата звернення: 02.03.2021)

Творець «Твін Пікс» випустив книгу про красу оголеного жіночого тіла. [Електронний ресурс] – URL:https://lifestyle.24tv.ua/ru/sozdatel_tvin_piks_vypustil_knigu_o_krasote_obnazhennogo_zhenskogo_tela_foto_18_n888310(дата звернення:02.03.2021)

Володимир Балєга – про фото в стилі «ню»... та інші принади професії, 19.10.2011. [Електронний ресурс] –URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/47404> (дата звернення: 04.03.2021)

24 українських митців. Їх знають у всьому світі. [Електронний ресурс] –URL: https://24tv.ua/24_ukrayinskih_mittsiv_yih_znayut_u_vsomu_sviti_n59899_2 (дата звернення: 05.03.2021)

Схіппер М. Голі чи покриті: Світова історія одягання та оголення / Мінеке Схіппер ; пер. О. Смерек. – Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2019

Голуб О. Свято непокори та будні андеграунду // К.: Видавничий Дім «Антиквар», 2017,

Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Етнографія.Дуліби, 2013

Додаток



Мал.1 Венера із Холє-Фельс



Мал.2. Афродіта Кнідська



Мал. 3. Лукас Карнаха «Адам та Ева в Раю»



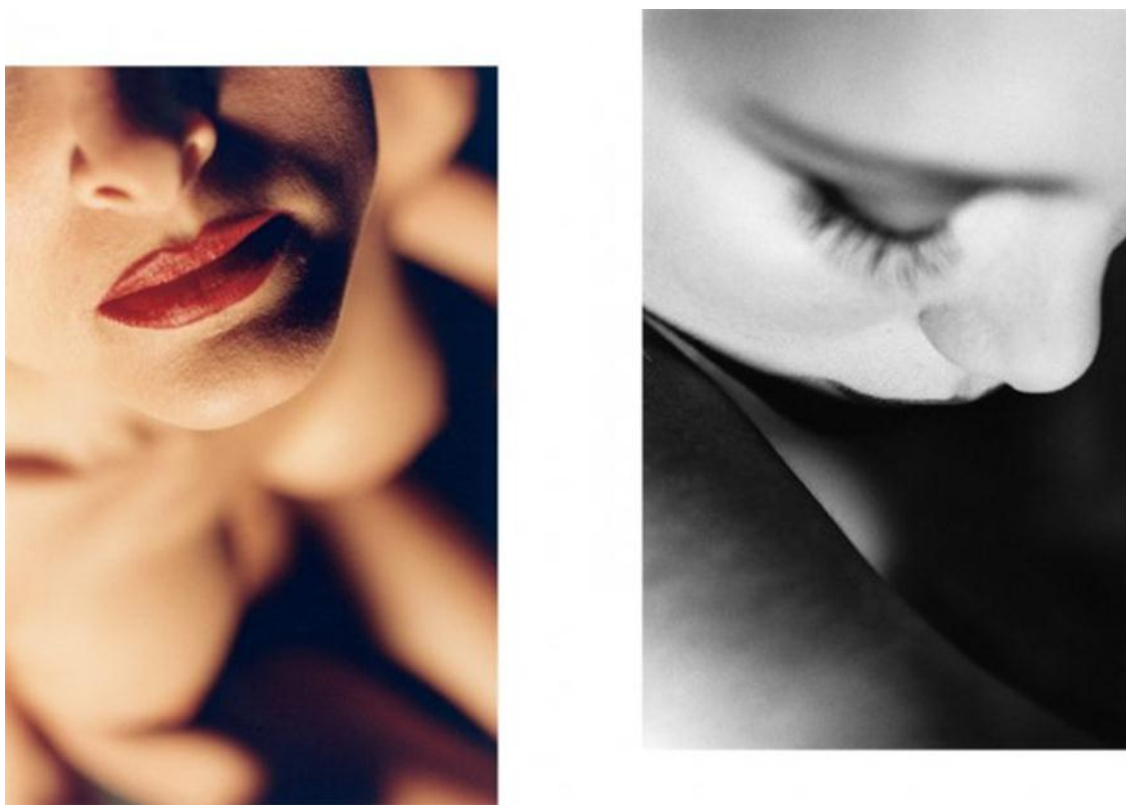
Мал. 4. Куртизанка. За деякими припущеннями - Туллія д'Арагон



Мал. 5. Банкет Ахела



Мал. 6. Аугусто Де Лука "Оголеність"



Мал. 7. Фотографії Девіда Лінча



Мал.8. Володимира Балеги, назва невідома



Мал.8 Ілля Чичкан. З життя комах



Мал. 9. Влада Ралко. Всередині



Мал. 10 Тетяна Черевань. Жінки в квітах

БУЛІНГ СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Науковий проект окреслює проблеми взаємовідносин у закладах загальної середньої освіти, зокрема розуміння школярами поняття «булінг», його різновиди та ознаки, судово практика у справах про шкільне насильство, вплив сексуального булінгу на особистість та аналіз даних, отриманих шляхом проведення анкетування у дитячому середовищі.

Ключові слова: булінг, цькування, сексуальний булінг, жертва, булер, спостерігач, заклад надання освіти, наслідки, проблема, опитування.

Постановка проблеми. У зв'язку зі стрімким розвитком нашого суспільства, чітким прогресом у сфері новітніх технологій, розвитку комунікації та інших позитивних факторів розвитку спрощеного спілкування, які дають нам можливість безперешкодно та у безмежній кількості використовувати всесвітній прорив у сфері новітніх технологій, ми часто забуваємо про те, що окрім позитивної сторони завжди присутня і негативна.

Завдяки швидкому поширенню соціальних мереж, ми можемо безперешкодно обмінюватися фото або відео файлами, це у свою чергу сприяє актуальності питання поширення булінгу серед молоді. Проте, прояв даного явища менталітет українських шкіл звик замовчувати, а десь, про це взагалі не прийнято говорити, щоб не втратити авторитет навчального закладу. На даний момент, це є важливою, і досить болючою проблемою оскільки, такий прояв агресії серед молоді погано впливає на їх фізичний та психологічний стан здоров'я. Прояв булінгу, є досить поширеною проблемою українських шкіл, а методів, як із цим боротися, у науці практично немає, тобто дане питання мало досліджене у сучасній тенденції українського суспільства. Якщо поглянути реакцію суспільства на дану проблему, то вона виступає зовнішнім проявом у такому аспекті: по-перше, це замовчування проблеми, або ігнорування даного явища, яке проявляє себе у сфері надання освітніх послуг, які передбачені та забезпечені Конституцією України. Такий прояв, негативно впливає на вирішення проблематики насильства у школі, адже чим довше це повторюється тим швидше це увійде у звичну поведінку серед молоді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В даний час гостро постає проблема булінгу серед молоді. Дане питання є досить поширеним

¹ Штогрин Роксолана Михайлівна, Строїч Марія-Віта Юріївна, Волощук Ярослав Ігорович - студенти II курсу, ЗВО «Університет Короля Данила». Науковий керівник: к.ю.н., доц. Острогляд О. В.

у всьому світі і потребує ретельного вивчення в Україні. Низка науковців займалися дослідженням поняття «булінг» та проявом його негативних наслідків: Н. Опольська, Ю. Кольга, І. Кон, А. Король, Ю. Градова, М. Артамонова, Р. Будагов, І. Сидорук, Д. Ольвеус.

Мета проекту полягає у аналізі основних ознак булінгу, причин, форм прояву наведеного явища, впливі булінгу на молоду особистість, описі сторін, які приймають участь у булінгуванні (жертв, спостерігачів та самих булерів).

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Наталя Опольська, у своїй праці «Булінг: юридичний склад адміністративного проступку» про те, що «Проблема булінгу відома ще з XVI століття. У процесі навчання у дитячих колективах з'явилися негативні тенденції щодо утисків та цькування одних дітей іншими. Перша наукова публікація, в якій містилась згадка про булінг, з'явилась у 1905 році. Однак знущання у людському колективі, дорослому чи дитячому, існувало здавна. Термін «булінг» походить з англ. «bully» – хуліган, забіяка; «bullying» – цькування, залякування, третирування.»[1]

Прояв соціальних проблем, у закладах середньої освіти, а саме розповсюдження булінгу, у різних його видах, є досить поширеною та гострою проблемою, тому потребує швидкого реагування та втручання спеціалістів для зменшення кількості даного феномену серед закладів надання освіти.

«Тривогу викликає той факт, що різні форми шкільного булінгу, як безпосередні (бійки, фізичне насилля), так і непрямі (образи, насмішки, в тому числі й нецензурні), сприймаються дітьми як цілком допустимі, що в свою чергу збільшує кількість жертв цього явища.»[2]

Тобто дане питання потребує швидкої та якісної реакції зі сторони суспільства та держави, і державних органів у цілому. На початку 2019 року в українському законодавстві закріпилося поняття «булінг», Верховною радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Українські юристи по-різному оцінюють значення прийнятого нового Законопроекту, оскільки розуміють, що доводження фактубулінгу в багатьох випадках (наприклад, ігнорування або ізоляції) є нелегкою справою, адже, крім самого факту насилля, доводиться доводити систематичність або ж повторність дій, зі сторони булера, умисний намір заподіяння шкоди та інше. Однак сам факт того, що відбулось визначення булінгу на рівні законодавства однозначно являється кроком уперед на шляху зусиль держави та суспільства до недопущення розповсюдження явищабулінгування та викорінення існуючих проявів серед учнів різних шкіл.[3]. Беручи до уваги соціальне опитування, 79,8% опитаної молоді, знає про наявність адміністративної відповідальності за булінг(цькування). Тому згідно Кодексу України про адміністративні

правопорушення, а саме Статті **173**⁴ми бачимо наступне поняття булінгу: «Булінг (цькування), тобто протиправні діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно жертви булінгу, а в випадку здійснення булінгуції дії вчиняються до малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, а саме вчителів та працівників шкіл (гімназій, ліцеїв), внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого від даного явища.»**[5]** Це у свою чергу дає розуміння того, як органами державної влади розуміється поняттябулінг (цькування).

Як зазначив Ігор Семенович Кон у роботі «Що таке булінг і як з ним боротися?» про те, що: «Булінг – це залякування, фізичний або психологічний терор, спрямований на те, щоб викликати в іншого страх і тим самим підпорядкувати його собі»**[6]**

Проблема прояву такого явища є досить поширеною у навчальних закладах по всьому світу вже тривалий термін часу, оскільки в Україні йому нещодавно почали приділяти увагу, тому й боротьба з шкільним насильством тільки започатковується. Але можна відмітити, що за досить малий проміжок часу вже з'явилася невелика судова практика у справах в яких порушені питання щодобулінгу. Так,істотно розкриті поняття булінгу в постанові Самарського районного суду м. Дніпропетровськ від 11 грудня 2019 року у справі № 206/5854/19:«Існують різні підходи до визначення поняття «булінг», зокрема, визначають булінг як довготривалий процес усвідомленого жорстокого поведження, фізичного або психічного, з боку школяра (булера) або групи по відношенню до іншого індивіда (жертви булінгу), який не здатен на самозахисту даній ситуації, або умисну, часто повторювану та поведінку із проявом агресії, що включає у собі нерівність фізичної сили або соціальної влади, або як соціальну систему, яка включає в своїх складових: переслідувача (булера), потерпілого (жертву), а також байдужих спостерігачів за здійсненням даного дійства. Також схожа судова практика міститься у наступних справах: № 759/5671/19, № 483/440/19, № 279/2947/19**[10]** Звісно це не може не тішити, адже це свідчить, що з даним явищем намагаються боротися, а не замовчують як це прийнято в українському суспільстві.

Тема булінгу є малодослідженою серед юристів-науковців, більше напрацювань з даної проблематики у педагогів та психологів. Внесення змін до Українського Кодексу про адміністративні правопорушення (далі –КУпАП) та Закону України «Про освіту» зробило проблему булінгу актуальною і серед правознавців. При цьому дослідження проводяться серед фахівців різних спеціалізацій: кримінального, адміністративного, конституційного права. **[7]**

Проаналізувавши багато статей науковців, нам доводиться зустрічатись з дворівневим поділом видів булінгу, а найчастіше це фізичний та словесний (вербальний). Під фізичним булінгом розуміють побиття жертви, поштовхи у спину або ж сексуальні домагання зі сторони кривдника (булера). Саме цей вид булінгу, на думку науковців, вважається тим, який найлегше помітити на ранніх етапах розвитку шкільному персоналу та вчасно прореагувавши на нього зможти його побороти.

Провівши соціальне опитування серед школярів середньої і старшої школи, а також студентів та молоді, ми вирішили дізнатися, про те, чи обізнані молоді люди із тим, що таке булінг. Проведене нами опитування охопило такі вікові категорії: 13-16 років-35,7%, 16-18 років-26,2%, 18-20 років-35,7%, більше 20 років-2,4%. Результат нас приємно вразив, адже 78,6% дали відповідь «так», а це у свою чергу дає змогу зрозуміти, що наші заклади надання освіти намагаються із цим боротися, і проводять ознайомчі заняття з учнями.

Словесний або ж вербальний булінг – це, приниження гідності та честі у словесному контексті. У приклад можемо навести різного роду насмішки, давання різноманітних прізвиськ («кличок») жертві булінгу. Цей вид булінгу найчастіше проявляється у підлітковому віці, і у більшості дорослі не звертають на нього увагу, бо вважають, що дитина це переросте, і у подальшому цього не буде. Але, якщо вчасно на це не прореагувати, то жертва булінгу може мати жахливі наслідки для свого фізичного та психоемоційного стану здоров'я.

Психологічний або соціально-психологічний, цей вид булінгу спрямований на виключення особи із соціуму (колективу). Даний тип дуже сильно відображається на психо-емоційному стану здоров'я особи, яка переживає це у свою сторону. Врахувавши те, що дитяча психіка є набагато слабшою від дорослої та сформованої психіки, у подальшому це може погано впливати на розвиток та формування жертви як особистості у цілому. Прикладом суспільно-психологічного виду цькування є: шантаж, оголошення бойкоту, плітки, погані жарти та ін.

Як зазначає нам Анна Король цитуючи CologosoBarbara у своїх праці «Причини та наслідки явища булінгу», «Найскладніше зовні помітити емоційне (суспільне) знуцання – повторюване довгий термін часу, приниження честі та гідності потерпілого шляхом виключення його із колективу, ізоляції, ігнорування та уникання особи соціумом. Потерпілі можуть і не здогадуватись про чутки, що за них ходять, однак все одно, певним чином страждати від їх наслідків. Такий шлях булінгу найбільш часто використовуються дівчатами для навмисного відчуження жертви або ж руйнування дружніх стосунків. Шантаж, залякування та маніпуляції – це саме та зброя, яку застосовують до жертви з метою виключення її з соціуму (колективу). Булер витрачає багато енергії для

підтримки своєї влади, статусу, позиції та контролю, і ніяк не для того щоб побудувати дружні стосунки.»[8]

Оцінюючи стрімкий розвиток економіки ми розуміємо, що у теперішній час без грошей людина не зможе піти собі щось купити, або навіть піти у заклад харчування, щоб поїсти. Завдяки цьому батьки дають своїм дітям кишенькові гроші. Це у свою чергу слугує прояву нового виду класифікації булінгу, як соціальної проблеми, і цей вид можна охарактеризувати, як – економічний булінг. Грошовий або ж економічний булінг – це різноманітні крадіжки, вимагання певних коштів з особи, псування речей або одягу, відкрите присвоєння речей.

Пропонуємо розглянути одну із таких ситуацій. Учениця Львівської школи розповідає: «Коли я перейшла до нової школи, я стикнулась із таким явищем як булінг. Мені було важко знайти спільну мову із своїми однолітками. Через зміну обстановки, нову школу я була доволі мовчазна і ні з ким не спілкувалась. Дуже часто під час уроків або після школи мої речі викидали у вікно, просто кидалися ними, рвали мої книги, які я брала із бібліотеки тощо. Родичам досить часто доводилось купляти мені новий портфель чи вносити плату за знищені книги...». Тарас Грень – очільник Львівської юстиції розповідає про те, що більшість з нас навіть не здогадується, що вони є або жертвою, або навіть агресором, власне, економічного булінгу. Адже, хто з нас, хоч і жартома, але псував особисту річ однокласнику?[13]

Молодь, яку ми розглядаємо як наше майбутнє, насправді створює ті дії, які є небезпечними для суспільства. Насильницькі кримінальні правопорушення неповнолітніх за ступенем суспільної небезпеки та тяжкістю заподіяваних наслідків у більшості перевершують всі інші кримінальні прояви всередовищі підлітка. Вони у свою чергу завдають величезної, часом не виправної шкоди суспільству. Неповнолітні правопорушники, які вчиняють такі суспільно-небезпечні діяння, серед молоді сіють стереотип агресивно-насильницької поведінки серед оточуючих. Саме ці кримінальні правопорушення найбільш засуджуються з точки зору моралі та людської етики. [12]

З розвитком сучасних електронних технологій насильницькі дії можуть вчинятися також за допомогою інтернету. Кібербулінг – розвинувся із появою інтернету та розвитком соціальних мереж, у яких дитина може також зазнавати цькування, у виді негативних коментарів під власними публікаціями, зламування особистих сторінок у соціальній мережі, вимагання оголених фото або ж розповсюдженням фейкової інформації щодо особи.

Слід зазначити що, кібербулінг постає важливою проблемою, оскільки підлітки більшість вільного часу проводять у соціальних мережах, де можуть зазнавати найбільш сильного натиску зі сторони булерів, що у подальшому несе негативний характер впливу на молоду особистість.

Також важливо зазначити про наявність такого поняття, як сексуальний булінг. Його можна розуміти, як дії спрямовані на приниження честі і гідності, тільки у сексуальному аспекті. Найчастіше проявляється серед учнів підліткового віку. Прикладом даного булінгу є відео-зйомка у роздягальні, жести з натяками на секс, погрози сексуального характеру, які певним чином травмують психіку малолітньої особи. Унікальністю даного виду є те, що він може вчинятися не тільки однолітками, але й вчителями чи іншим робочим персоналом освітнього закладу, що може порушувати та травмувати психіку молоді особистості, породжувати у жертви ненависть до себе або доводити до того, що молода особа може накласти на себе руки. Фактом малої фіксації даного прояву є психологічна залежність жертви до булера, страх суспільного осуду, надто мала кількість спілкування із батьками та страх бути незрозумілим.

Проте, ми не знайшли жодного поняття у законі щодо сексуального булінгу, і провівши соціальне опитування серед школярів середніх та старших шкіл, а також студентів нашого університету ми змогли вивести соціальне поняття, щодо того, як саме, теперішнє молоде покоління, яке потрапляє у ризик оточення булінгу його розуміє. Із цього ми можемо підсумувати про те, що: 79,8% опитаних людей відповіли, що під поняттям «булінг сексуального характеру» найбільше вони розуміють, поширення неправдивої інформації сексуального характеру через мережу інтернет. А це дає нам можливість зрозуміти чітку взаємопов'язаність між кібербулінгом та булінгом сексуального характеру.

Варто зазначити, що булінг(цькування) є саме тим явищем, яке впливає не на одну окрему особу, а в процесі його реалізації здійснюється вплив на групу осіб, де кожен учасник виконує певну, обрану ним або призначену йому роль. З цього ми можемо виокремити певну рольову структуру булінгу. Д. Ольвеус пропонує наступні ролі учасників при здійсненні цькування:

- Булери– агресори, які зчинюють насильницькі дії та посідають позицію лідера в процесі булінгу;
- жертви булінгу – ті, до кого застосовуються негативні дії зі сторони агресора;
- послідовники – це ті учні, які можуть брати участь у булінгу та у більшості підтримують ідею знущань, хоча й не виступають ініціатором такої ідеї;
- пасивні агресори, це ті, які загалом підтримують тих хто скоює булінгування, і може виразити свою позитивну точку ставлення до ситуацій булінгу, хоча й не виступає активним учасником такого діяння;
- потенційні булери – учні, які позитивно ставляться до булінгу, хоча й не виконують дії щоб проявляти своє ставлення до цього;

- спостерігачі – ті, хто байдуже ставляться до булінгу, не сприяє йому, але і не протидіє щодо вчинення таких дій;
- потенційні захисники, тобто ті, хто не підтримує булінг, загалом виражає неативне ставлення щодо прояву такого явища, проте не скоює жодних дій для здійснення протидії цьому явищу;
- захисники – це учні, які у відкритій мірі проявляють своє негативне ставлення до ситуації та намагаються захистити або ж власне захищають жертву [11]

З цієї структури ми можемо виділити 3 основні сторони булінгу (цькування), а саме безпосередніми учасниками виступають: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності). Згідно проведеного нами опитування, на питання «Ким Ви були (є), у процесі булінгу (цькування) сексуального характеру?», 46,2% опитаних людей відповіли, що були жертвами, 42,3% – спостерігачами, а лише 11,5% зізналися, що виступали булерами (в цю статистику ми не включали тих, хто відповів, що не брав участь у цькуванні сексуального характеру). Також відповідно до опитування 55,5% кривдників є однокласником(однокласницею) того, по відношенню до кого вони вчиняють сексуальний булінг. Ці дані говорять, що класним керівникам та вчителям у закладах загальної середньої освіти слід звертати більше уваги на атмосферу та взаємовідносин між дітьми в класному колективі, адже якщо ніяк не реагувати на прояви агресії у шкільному середовищі у майбутньому ця статистика буде зростати.

Присутність булінгу у житті молодих колективів не варто заперечувати, адже заперечення призведе до сліпоти на рахунок цієї проблеми, і у майбутньому може стати звичним, що не дозволить нормальному формуванню особистості та здорового прогресивного покоління у цілому.

Основною проблемою у розвитку цього явища є замовчування проблеми, а в жертви булінгу – це відчуття безпорадності. Поцікавившись, ми вирішили запитати молодь, що вони зробили б, якби «булінг» (цькування) вчиняли щодо них, або когось з їхніх друзів, однокласників, знайомих. Результат голосування нас розчарував, адже 46,4% опитаних проголосували за те, що будуть самотійно з цим боротися, а це дає нам змогу зробити обґрунтований висновок про те, що більшість дітей не зверталось би за допомогою до старших. Проте, 35,7% відповіли, що розкажуть про наявність такої проблеми батькам, а це у свідчить, що молодь має довірливі стосунки із батьками. І тільки 14,3% заявили що розкажуть вчителю або робочому персоналу школи. Це заявляє про недовіру школярів до вчителів, які працюють у закладі надання середньої освіти, а також про неналежне виконання своїх трудових обов'язків психологами шкіл.

Також до дій, які сприяють розвитку булінгу, як соціальної проблеми, постає неналежне виховання дитини у сімейному колективі, адже як свідчать статистичні дані, більшість, а саме 35,7% опитаних нами людей, відповіли, що однією з причин виникнення булінгу сексуального характеру, вони вважають «самоствердження за рахунок інших», а це у свою чергу дає зрозуміти, що завдяки приділенні більшої уваги особистості, що розвивається, цього можна уникнути. Друге місце причин сексуального булінгу опитані віддали двом позиціям. По-перше, це поділ дітей у колективі за певними ознаками за що проголосували 15,5% опитаних. Такою ж кількістю голосів опитані нагородили відповідь про те, що діти, які самі були жертвами булінгу потім стають кривдниками.

Чи справді це так? Відповідь на це запитання нам дало наше ще одне питання, яке було поставлене в анонімному опитуванні молоді. Воно звучало наступним чином: «Як Ви відчували (єте) себе, коли над Вами знущаються, принижують Вас?» Проте, 38,1% відповіли що їм байдуже, 28,9% дали відповідь «Я замикаюся в собі», і тільки у 19% виникає відчуття помсти. Також, варто взяти до уваги, що великий відсоток вписали свій варіант відповіді, який у більшості випадків звертався до того, що жертви булінгу шукають причину приниження у собі. А це дає змогу зрозуміти, що великий відсоток людей до даної проблеми ставиться байдуже.

Пропонуємо звернути Вашу увагу на те, який вплив здійснює булінг на особистість. Під цим мають на увазі не лише жертв булінгу, але усіх учасників, які в ньому задіяні, не виключаючи булерів та спостерігачів. Адже незважаючи на роль, яку виконує підліток у процесі булінгування, особа так чи інакше потрапляє під вплив даного явища.

Цілком зрозуміло, що саме на жертву здійснюється найбільш небезпечний вплив булінгу. З однієї сторони, це може викликати проблеми зі здоров'ям, такі як головні болі, ослаблення імунітету, запаморочення і в більшості випадків, як наслідок, часті захворювання. З іншої сторони, жертвою частіше виступає дитина із заниженою самооцінкою, яка відіграватиме негативну роль у дорослому житті. Зазвичай такі діти є досить сором'язливими та закритими, вони мають проблеми з пошуком друзів, тому у майбутньому їм буде важко налагоджувати контакти з іншими та вирішувати конфлікти. Беручи до уваги все вищенаведене, можна зауважити, що жертви цькування, схильні впадати у депресії і страждають від нервових розладів, що часто, як найгірший варіант призводить до самогубства. Ще одним крайнім наслідком, постійного шкільного знущання, може стати ненависть до всього живого, зокрема людей. У таких дітей може виникати бажання помсти, адже відчуваючи свою безпорадність і несправедливість зі сторони інших, вони хочуть взяти ситуацію у свої руки [8].

Іншим не менш важливим учасником булінгу виступає кривдник, булер. Він теж зазнає впливу, коли знущається над жертвою. Адже булер-

це той, хто заради самоутвердження, руйнує існуючі в колективі норми. Часто, для них саме насильство є рушійною силою, яка допомагає вибороти авторитет над іншими. Тому у них як і у жертв, виникають проблеми у налагоджуванні відносин з іншими людьми, але тут помітна різниця в тому, що переоцінюючи свою важливість, булери нехтують значенням тих, хто їх оточує. Таким людям нелегко знаходити друзів, їхні комунікативні якості знаходяться на низькому рівні, а самі вони не схильні до емпатії та співпереживання. Кривдникам властиві різні форми девіантної поведінки: злочинність, наркоманія, алкоголізм.

Третім компонентом у процесі булінгу є спостерігачі, вони будучи свідками цькування, теж «пропускають» через себе палітру різних емоцій: по-перше – страх, що вони теж можуть стати жертвою, по-друге це те, що вони відчують безпорадність, провину, адже не здатні протидіяти насильству. Такою пасивною поведінкою, вони не свідомо схиляються до одного із учасників булінгу – булера чи жертви. Зрештою спостерігачі перетворюються на «безхребетну» більшість, яка підкоряється законам, які сформовані в групі, зневажає власне «Я», цим самим не висловлює свої міркування у ситуації, що склалася та виступає сірою масою в ієрархічній системі колективу[3]. Статистика є цьому підтвердженням: на запитання «Як впливав(є) «булінг» на Вас або Ваших однокласників?», 45,2% опитаних зазначили, що з'являються фізичні і психологічні проблеми, 9,5% – проблеми зі сном, 6% – знижуються оцінки і успішність в школі, також зауважимо, що 33,3% відповіли, що цькування не здійснює ніякого впливу, хотілося б у це вірити, але на жаль люди часто ігнорують свої почуття, а усвідомлення цього приходить надто пізно.

Проблема булінгу останнім часом набуває все більш загрозливих форм, особливо в умовах технологізації суспільного життя. Щоб знайти шлях попередження та протидії шкільному насильству, ми запропонували самим школярам дати відповідь на це запитання: «Хто на їхню думку повинен запобігати булінгу?». Оскільки це явище є найбільш поширеним у закладах загальної середньої освіти, то 73,8% вважають, що це завдання покладається на навчальний заклад (вчителів, психологів), не малу роль у боротьбі проти цькування відіграють батьки, таку відповідь дали 60,7% опитаних, 41,7% припали на те, що Верховна Рада як законодавчий орган повинна на законодавчому рівні дати вирішення цій проблемі, також важливе місце у подоланні булінгу покладається на правоохоронні органи, так думають 54,8% молоді. Проаналізувавши ці відповіді, ми хочемо підсумувати, що протидія булінгу це складний і довготривалий процес, до якого повинен застосовуватися комплексний підхід, тобто включати всі вищенаведені варіанти, адже боротьба поодиноці ніколи не була ефективною в досягненні поставленої мети.

Висновки. Згідно з проведеним нами дослідженням ми бачимо, що булінг виступає досить болючою соціальною проблемою. Ми чітко

розуміємо, що більша частина для учнів проходить у навчальних закладах. Саме там, у молодій особистості засвоюються знання, звички, вміння самореалізуватися, а також вміння співпрацювати у соціумі. Також варто зазначити і те, що саме від цього молодого покоління залежить наше майбутнє, адже процес взаємодії громадян із державою буде відбуватися між теперішньою молоддю, яку потрібно виховати правильно та без завдання шкоди їх психічному і фізіологічному стану здоров'я. Тому головним завданням закладів надання середньої освіти є: чітке регування на прояв такої проблеми, і в жодному разі не заперечувати або ж ігнорувати питання прояву булінгу серед учнів.

Як зазначав польський поет, прозаїк Бруно Ясенський « Не бійся ворогів – у найгіршому випадку вони можуть тебе вбити. Не бійся друзів – у найгіршому випадку вони можуть тебе зрадити. Бійся байдужих – вони не вбивають і не зраджують, але тільки з їхньої мовчазної згоди існує на землі зрада і вбивство.» [14]. Це цитування дає змогу нам зрозуміти, що байдужість породжує суспільні проблеми, і у жодному разі не допомагає з нею боротися. Байдужість у даній проблемі виступає фактором породження, а також допомогою у розвитку даної колективної проблеми, яка виступає важелем впливу на молоду особистість.

Також хотілося би процитувати іранського класика перської літератури Сааді Шіразі «Коли тобі байдуже до страждань інших, ти не заслуговуєш зватися людиною» [15]. Ми вважаємо, що дане цитування найбільше підходить при класифікації ситуації що склалася, адже чим більше ми говоримо про наявність проблеми, тим більше у нас шансів на подальше її вирішення або ж ліквідацію зовсім.

Якщо ж Ви, зіткнулися із булерством, то нашою порадою може стати те, що насамперед потрібно не мовчати, а говорити всім (шкільному психологу, директору), а насамперед своїм батькам. Батькам, в свою чергу хочеться порадити, щоб із самого малечку створювати з своєю дитиною довірливі відносини, бути другом для своїх дітей, в міру строгими, постійно спілкуватися з ними, цікавитись у класних керівників, як у їхніх дітей справи з успішністю в школі та які взаємовідносини з однолітками. Адже, батьківською увагою можна попередити жахливі наслідки, до яких може призвести булінгування у закладах надання середньої освіти.

Перед навчальним закладом перш за все стоїть завдання, яке полягає у необхідності підтримувати особистість, яка розвивається, шляхом створення комфортного та безпечного освітнього простору, приділяючи увагу її потребам та поважаючи її особливості.

Список використаної літератури

1. Наталя Опольська, «Булінг: юридичний склад адміністративного проступку» / Підприємство Господарство і право /

10/2019 (Ст. 101). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/18.pdf>

2. Л.І. Штангрет під керівництвом О.Г. Коломієць «Шкільний булінг: форми прояву та структура явища» (ст.258-260). НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ Науково-навчальний центр прикладної інформатики \ «СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ» МАТЕРІАЛИ ІІ Міжнародної науково-практичної конференції / 24–25 травня 2019 р. м. Одеса. [Електронний ресурс] – Режим доступу: : <https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2019/05/ModTrSc-Odesa-May2019.pdf#page=258>

3. Кольга Ю. В. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018 р. Київ, 2019. Частина V : Булінг у початковій школі. 50 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/2019_ZVIT_MDYAPO_CHASTYNA-5_BULING.pdf.

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст.33)[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення / (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

6. Кон І. С. «Что такое буллинг и как с ним бороться?» [Електронний ресурс] / І.С. Кон. // Сексологія. Персональний сайт І. С. Кона. – Режим доступу : <http://www.sexology.narod.ru/info178.html>

7. Градова Ю.В., Артамонова М.Г «Конституційно-правові основи протидії булінгу в Україні» [Електронний ресурс / Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія»ПРАВО». Випуск 29, 2020. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15592/14919>

8. Король А. Причини та наслідки явища булінгу / А. Король // Відновне правосуддя в Україні. – 2009. № 1-2 (13). – с. 84-93. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/poperedzhenya_dl/buling_article.pdf

9. І. Сидорук Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема / І. Сидорук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки – 2015. – № 1. – с.169-

173. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2015_1_36

10. Протидія булінгу в дитячому середовищі. Безоплатна правова допомога: веб-сайт. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F_%D0%B1%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B3%D1%83_%D0%B2_%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%96 (дата звернення: 04.03.2021).

11. Olweus D. Bullyingatschool: tacklingtheproblem. BlackwellPublishing, 1993. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=0Fz1jD9paoQC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>

12. Будагов Р. С. під керівництвом Людвіг В. Д. / «Булінг та його вплив на злочинність неповнолітніх» (ст 24-27). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4772/1/6.pdf>

13. Поняття «економічний булінг»: що це таке та що в поведінці видає жертву булінга або агресора. Рекламно-інформаційна газета Фортуна: веб-сайт. URL: https://fortuna-gazeta.com.ua/ekonomichnuy_buling/ (дата звернення: 04.03.2021).

14. Бруно Ясенський»Змова байдужих». Некоммерческаяорганизация «Повернись живим» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.facebook.com/backandalive/posts/983261078497996/>

15. Сааді Ширазі, «Гюлістан» (Квітковий сад) / веб-сайт Чернівецького медичного фахового коледжу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.medkol.cv.ua/stop-bulinh/>

16. Відповіді соціального опитування Ви зможете знайти за посиланням: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1a-L6L7REShBz4ikJY3SqUAAqbJhMRg0wLf53LC4r3NA/edit?usp=drivesdk>

Додаток А

Шановні друзі!

Ми, студенти Університету Короля Данила, в рамках написання проекту «Булінг сексуального характеру у закладах середньої освіти» проводимо анкетування, тому просимо приділити кілька хвилин Вашої уваги.

Анкетування є АНОНІМНИМ, просимо відповідати якомога відвертіше.

1. Ваша стать:

Жіноча – 72,6%

Чоловіча – 27,4%

2. Ваш вік:

13-16 – 35,7%

16-18 – 26,2%

18-20 – 35,7%

Більше 20 – 2,4%

3. Чи знайоме для Вас поняття «булінг»?

Так – 78,6%

Ні – 9,5%

Частково – 11,9%

4. Чи знаєте Ви про наявність адміністративної відповідальності за «булінг»? (Штраф або громадські роботи)

Так – 79,8%

Ні – 20,2%

5. Що Ви розумієте під поняттям «булінг сексуального характеру» (можете обрати кілька варіантів)?

Небажані та (або) неприємні пропозиції сексуального характеру – 66,7%

Дотики до тіла – 35,7%

Жарти, пов'язані із сексуальністю потерпілої особи – 52,4%

Натяки від інших осіб – 25%

Прізвиська та образи сексуального характеру – 50%

Зйомки у переодягальнях – 57,1%

Поширення неправдивої інформації сексуального характеру через мережу Інтернет – 79,8%

6. Чи був (є), булінг (цькування) сексуального характеру у Вашому шкільному житті?

Так – 13,1%

Ні – 77,4%

Частково – 9,5%

7. Ким Ви були (є), у процесі булінгу (цькування) сексуального характеру?

Кривдником (булером) – 3,6%

Потерпілим (жертвою булінгу) – 14,3%

Спостерігачем – 13,1%

Я не брав (ла) участь у булінгу – 69%

8. Якщо Ви були (є), потерпілим (жертвою булінгу) у процесі булінгу (цькування) сексуального характеру, то кривдником виступав (виступає)?

Однокласник (однокласниця) – 17,9%

Учень (учениця) іншого класу – 6%

Вчитель – 2,4%

Інший працівник школи – 6%

Я не був жертвою булінгу – 67,9%

9. Як Ви відчували (єте) себе, коли над Вами знущаються, принижують Вас?

Мені байдуже – 38,1%

Я замикаюся в собі – 29,8%

Хочу помститися – 19%

Ваш варіант відповіді:

Стараюся не сприймати це всерйоз – 1,2%

Не було такого – 1,2%

Я ще з цим не зустрічався – 1,2%

Знущання не було – 1,2%

Мені сподобалося – 1,2%

Відчуваю себе винною та не розумію чому так – 1,2%

Неприємно – 1,2%

Відстоюю свою гідність і права – 1,2%

Мені не приємно, але люди різні тому не варто перейматися – 1,2%

Шукаю причину в собі – 1,2%

Не звертаю увагу – 1,2%

10. Одна з причин булінгу (цькування) сексуального характеру - це:

Діти, які відрізняються чимось від інших – 14,3%

Діти, які самі були жертвами булінгу, а потім стають кривдниками – 15,5%

Поділ дітей в колективі за певними ознаками – 15,5%

Зацікавленість в статевих відмінностях – 14,3%

Бажання ствердитися за рахунок інших – 35,7%

Ваш варіант відповіді:

Це роблять у жарт – 1,2%

2 та 5, і табуїтована тема сексуальності – 1,2%

Проблеми в сім'ї, неблагополучна родина, психологічна травма дитинства – 1,2%

Тому що їм немає чим зайнятись – 1,2%

11. Що Ви зробили б, якби «булінг» (цькування) вчиняли щодо Вас, або когось з Ваших друзів, однокласників, знайомих?

Розкажу батькам – 35,7%

Розкажу вчителю (Директору, завучу) – 14,3%

Буду самостійно з цим боротись – 46,4%

Нічого не зроблю (буду мовчати) – 3,6%

12. Як впливав(є) «булінг» на Вас або Ваших однокласників?

Знижуються оцінки і успішність в школі – 6%

Проблеми зі сном – 9,5%

Фізичні або психологічні хвороби – 45,2%

Ніяк не впливає – 33,3%

Усе разом – 1,2%

Ваш варіант відповіді:

Мені байдуже – 1,2%

Не була свідком сексуального булінгу – 1,2%

Замкнутість і недовіра до оточуючих – 1,2%

Замкнутість у собі – 1,2%

13. Чи розказують або розказували Вам у школі про «булінг» і його негативні наслідки?

Так – 71,4%

Ні – 15,5%

Частково – 13,1%

14. Хто на Вашу думку повинен запобігати «булінгу» (можна обрати кілька варіантів)?

Батьки – 60,7%

Навчальний заклад (вчителі, психолог) – 73,8%

Правоохоронні органи – 54,8%

Верховна Рада (прийняття відповідних законів) – 41,7%

Ваш варіант відповіді:

Усі – 1,2%

Також самі діти. Вони повинні знати, що це шкодить психіці інших учнів – 1,2%

Учні школи повинні поводити себе нормально – 1,2%

15. Вам сподобалось опитування?

Так – 89,3%

Ні – 10,7%

ЗМІСТ

| | |
|--|-----------|
| Вступне слово (О.В.Острогляд)..... | 3 |
| <i>Білоусенко Т.І.</i> БЕЗПЕКА ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ..... | 5 |
| <i>Борик Р., Косар Д., Кріль В.,</i> ОСОБЛИВОСТІ ТАБУЙОВАНОЇ ТА ЕВФЕМІЗОВАНОЇ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ КОНТЕНТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТИ ІРИНИ ВИХОВАНЕЦЬ)..... | 16 |
| <i>Бублич І.М.</i> ПІДСВІДОМА МОДЕЛЬНА ФОРМУЛА КРАСИ..... | 21 |
| <i>Дорошенко Д.М.</i> ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... | 30 |
| <i>Євдокимов О.С, Черняк В.С.</i> СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО У СФЕРІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ..... | 38 |
| <i>Іваночко К.О., Шпирналь І.М.,</i> ПРОКСЕМІКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ. ЯК МИ РЕАГУЄМО НА ПОРУШЕННЯ ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ В ІНТЕРНЕТІ..... | 46 |
| <i>Йоник Т.М.</i> ЛЮБОВНА ЛІРИКА В УНІВЕРСИТЕТІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ЗАЦІКАВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ..... | 53 |
| <i>Крапівіна А.С.</i> ОГОЛЕНА НАТУРА В МИСТЕЦТВІ..... | 62 |
| <i>Кучинська Ю., Струк Ю., Непик Ю.</i> «ІНТИМНІ ФОТО В ІНТЕРНЕТІ: ТРЕНД 21 СТОЛІТТЯ ЧИ ПОРУШЕННЯ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ?»..... | 67 |
| <i>Медведєва Д.О., Ховайло Є.С.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ..... | 80 |
| <i>Михайличенко В.Г.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ ЗАПОСЯГАННЯ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ..... | 89 |
| <i>Серова В.Ю.</i> ІНТИМ У СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ТА СВІТУ..... | 95 |

| | |
|---|------------|
| Степаненко І.В. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В ІНТИМНІЙ СФЕРІ..... | 107 |
| Стефурак В.Р., Зварич Т.М., Коваль І.М. ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР..... | 122 |
| Устимчук В.П. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ..... | 132 |
| Черенкова Н.А. ОГОЛЕННЯ У МИСТЕЦТВІ ТА ФОТОГРАФІЇ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ ДАВНОСТІ ТА СУЧАСНОСТІ..... | 153 |
| Штогрин Р.М., Строїч М.-В. Ю., Волощук Я.І. БУЛІНГ СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... | 168 |

ІНТИМНІ ВІДНОСИНИ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Студентська колективна монографія

Матеріали подані мовою оригіналу. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані авторами.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Науковий редактор к.ю.н., доц. О.В.Острогляд

Упорядники:

О. О. Мейгеш, О. В. Острогляд

Художнє оформлення:

І. В. Гребенюк

Видано за авторською редакцією

Підп. до друку 18.03.2021. Формат 60x84/16.
Папір офс. Друк цифровий. Гарн. Times New Roman.
Умовн. др. арк. 10,81. Тираж 300 пр.

Видавець – «Симфонія форте»
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Крайківського, 2
тел. (0342) 77-98-92

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців та виготівників видавничої продукції: серія ДК № 3312 від 12.11.2008 р.

Виготівник – ФОП Семко Я.Ю.
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Крайківського, 2
тел. +38-067-342-56-46